محمد عالم کوهکن

قاره‌کۉزلریم

حکایه‌لر تۉپلمی

Telegram: UzbekpediaTv

www.ezgu.org

کتاب بیلگیلری:

کتاب آتی:	قاره کؤزلریم
یازووچی:	محمد عالم کوهکن
کتاب دیزاینی:	ژکفر حسینی
مقوا طرحی:	ژکفر حسینی
چاپ ییری:	
ناشر:	
تیراژ:	۱۰۰۰
نشر نوبتی:	بیرینچی
باسمه خانه:	
چاپ ییلی:	۲۰۲۳/ ۱۴۰۲

www.ezgu.org

بسم الله الرحمن الرحیم

www.ezgu.org

www.ezgu.org

فهرست

اۉلَت ۱
سلامتلیک کولیب باقنده ۱۳
سیناو.. ۲۲
تۉختهمیش ۳۰
قیزلرشاه ۳۷
قاره کۉزلریم... ٤٥
زیبی و مراد.. ٦۰
عباد دبَهی نینگ اېشگی..................................... ۹۳
شاعرنینگ اۉلیمی ۹۹
اۉجهی گردان.. ۱۱٦
گپ نینگ اېتهگی نېرده؟ ۱۲۳
برادرلر قچان کېلهدیلر؟ ۱۳٥
قیرغی سایدهگی خس کپه.................................... ۱۳۹
قیشلاغیمیز بالهلری ۱٤۸
قراوسیز بالهلر قیغوسی...................................... ۱٥٦
ایکّی کونداش نینگ بیر کونی ۱٦٥
نظامالدینجان نینگ تولکیسی ۱۷٤
شۉربهگه قۉرمه؟!... ۱۸۰
ایت نینگ وفاسی... ۱۸۷
کتاب کۉرگزمهسی ۱۹٥
مکتب اېسده لیکلری ۲۰۳
کلته آت نینگ دوریغی....................................... ۲۳۳

www.ezgu.org

www.ezgu.org

«قاره کۉزلریم» حقیده

ایپیک تورنینگ ایڭ کیچیک ژانری حسابلنمیش حکایه‌نینگ مهم و اساسي بیلگیلری، اونینگ مضمون جهتدن ایخچملیگی، اوزاق_یقین دورده یشب اۉتگن پرسوناژلر باشدن کېچیرگن حیات سرگذشتلریدن بیریلگن ضدیتگه تۉله کیچیک لوحه‌لرنی انعکاس ایتتیریش و کرکترلرنینگ شکلله‌نیش جریانیده تورلی دور اخلاقي و اجتماعي فضیلتلرینی قیته نمایشگه قۉییشدن عبارت.

افغانستان‌ده اۉزبېک معاصرادبیاتی، اۉشه ممتاز ادبیاتگه تقلید قیلیش اساسیده شکللندی، _ برماق بیلن سنه‌لگودېک شاعرلریمیز استثنی_ ، نه فقط زمان تقاضاسیگه جواب بیرووچی درجه‌ده شعرنی میدانگه چیقره‌آلمه‌دی، بلکه ادبي نثر ترقیاتیگه اۉز حصه‌سینی قۉشیشده، عاجزلیک قیلدی. بو آره‌ده بعضی بیر مشقي اثرلر یره‌تیلگن بۉلسه هم ، اولرنی ادبیاتشناسلیک معیارلریگه ماس اثرلر دیب بها بیریش‌نینگ اۉزی_ قیین ایش.

اۉزبېک ژورنالستی ، شاعر و تدقیقاتچی_ محمد عالم کوهکن قلمیگه منسوب قۉلینگیزده‌گی _قاره کۉز باله‌لریم _کتاب هم اۉزبېک معاصرنثری‌نینگ بیرینچی تجربي نمونه‌لری صفتیده، اۉزبېک

www.ezgu.org

نثرچیلیگی‌نینگ سۉنگ‌گی دورلر بۉشلیغینی تۉلدیره‌آلمسه هم، اونی مطلقا بۉش قالیب کېتیشدن اسره‌یدی.

تۉپلم‌ده‌گی حکایه‌لر، مضمونیگه کۉره لیریک، فلسفي، علمي ــ تخیّلی، هجوي، طنزي یۉنه‌لیشلرده، حتّی اۉچېرک‌که یقین حیات حقیقتی‌نینگ بعضی روایتلرینی اۉزیده مجسملشتیرگن واقعیلیک‌که اساسلنگن‌دیر.

کتاب‌دن اۉرین آلگن«۲۲» ته حکایه واقعه‌لری‌نینگ اکثریتی، یازووچی‌نینگ اۉزی، عایله‌سی و قیشلاغی و یان قۉشنیلری حیاتیده یوزبېرگن حقیقتلردن آلینگن. «کرونا» کسللیگیدن توتتیب، اجتماعي، اخلاقی، علمی حادثه‌لر، همده خلق رسم و رواجلری ــ باله‌لر اۉیینلری، ملی اۉیین و بیللشوولر ــ اۉغلاق و کوره‌ش مسابقه‌لری، آت و باشقه اوی حیوانلرینی باقیش، دهقانچیلیک و باغدارلیک کبی کسب وکارلرگه باغلیق واقعه‌لرنی تۉلیق انعکاس اېتتیرگن بو اثرنینگ تیلیده معین شیوه خصوصیتلری یقّال کۉرینه‌دی.

«قاره کۉزلریم» کتابی مؤلفی حرمتلی دوست و برادریم کوهکن جنابلریگه تن ساغلیق و ایشلریگه مؤفقیت و آمدلر تیلب، اوشبو اثر نشری بیلن او کیشینی و برچه اۉزبېک خلقینی تبریکله‌یمن.

تاشقین بهایی

میمنه، ۲۳ ــ ثور

www.ezgu.org

اۉلَت[۱]

بَی‌پارلر کېلیم‌ـ‌کېتیمی سوسه‌یگن ایدی، آیاغلری ساووقدن جونجیگن طبیب، اوّل منقل الاوی‌نینگ هیل بېریب تورگن چۉغیگه آیاغلرینی ایسیته‌باشله‌دی، سۉنگ اۉغلی ابراهیم‌گه یوزله‌نیب، منقلنی صندلی تگیگه اۉتکزیب، ایسّیققینه سوغدی قیلیب بېریشگه بویوردی.

بیر سووچیم[۲] وقت اۉتمه‌ی، کتّه سوغدی‌کۉرپه‌لی صندلی اوستیگه تشلندی، ابراهیم دکان‌نینگ تۉریده سوغدی‌نینگ بیر پله‌سیده کۉرپه‌چه تۉشَب، دیوارده ایکّیته یاستیق سویَب قۉیدی.

– آته جان اۉتینگ! اۉته قالینگ، سوغدی قیلدیم،ــ دېدی.

رفلرده تېریب قۉییلگن شیشه ایدیشلرده‌گی تورلی اۉسیملیکلر گللری، ایلدیزلری، دارچین، زنجبیل، تۉته‌مان، اندیز، سیاه دانه، تاغ زیره، گل‌خیری پیراقلری‌نینگ قوروغی‌ـ‌یو، اوروغلری سقلنه‌دیگن قوطیچه‌لر و ایدیشلرگه کۉز سالیب تورگن ابمچی/طبیب، اۉغلیگه آفرینلر ایتیب، صندلیگه اۉلتیریب آلدی. او قلین کۉرپه‌نی کۉکره‌گیگچه تارتدی، ایسیقدن تین اُلدی. بیر نېچه دقیقه اۉترـ‌اۉتمس کۉزی مورگیب، اوخلب قالدی.

– آته!، آته! تورینگ، داری سۉره‌ب کېلیشدی، ــ دېدی صندلی‌نینگ نریگی پلّه‌سیده ایسینیب اۉتیرگن اۉغلی.

---

۱. اۉلَت:کۆ پلب یکا ەلیۆ ەمگی ەآدملر اۉلیمگی ەسببّ بۆ ەدیگنی وقە ەکسللیک ترقلیشی

۲. سووچیم (سوو ایچیم): قیسقه زمان اۉلچاوی، بیر کیشی نینگ سوو ایچیب قایققینچه اۉته‌دیگن وق

www.ezgu.org

– خوشش قنی اۆغلیم! کیمدی اوله؟ ــ دېب کۆزینی آچدی.

عبدالرزاق طبیب قره‌سه دکانینی‌نینگ دروازه‌سیده، اېگنیده پخته‌لی ملّه تۆن کییب آلگن صنفداشی توردی‌قول توریبدی.

– سلام کېله‌قال دوستیم، هوا سَووغ، سوغدیگه اۆزینگدی ایسیت. خیریت‌می اۆزی، شَمال اوچیردیمی، بو یاقله‌گه قنداغ کېلدینگ؟ کۆپدن بېری درگینگ یاغ اېدی؟

– هم ایشیم توشتی، بو بهانه مینن سېنی بیر کۆره‌ی،ــ دېب کېلدیم ــ ده!

– خوش کېلدینگ. کۆپدن بېری سه‌غینگن اېدیم، ــ دېدی.

طبیب سۆغین* اۆغلی‌گه قره‌ب:

– ابراهیم، قره اۆغلیم ترموزدن ایسیق چای سوز، قیصاردی قاره مَییزی، گرزیوان‌دی یانغاغیدن هم آلیب قۆی. قدردان آشنه‌م نېچه آیدن نَری بیر ایله‌نیب کېلیپتی.

– گپیر قنی توردی‌قول، دنیاده نیمه گپله؟

– ای دوستیم، بو دنیاده «گپ کۆپ، عمر آز» قیسی بیریدن ایته‌ی؟

شو آنده عبدالرزاق، دکان‌نینگ اېشیگیده ینه بیر ناوچه ییگیت بیر نرسه سۆره‌ماقچی بۆلیب تورگنینی پَیقه‌دی. توردی‌قول دوستی‌نینگ گپینی کېسیب، ــ حاضر ــ حاضر، دېدی ــ یو، بیزگه خذمت بامی؟

– دکان دروازه‌سیده تورگن ییگیت:

داکتر اکه، ایران‌دن کېگنیمگه بېش کون بۆلدی، ایسیتمم چیقدی، باشیم زیرقیرب آغرییدی، تنه‌م اۆغیرگه سالیب ینچگنده‌ی ققشه‌یدی. اشتها یاغ، تاختب ــ تاختب یوره‌گیم اۆخشییدی، قوسگیم کېله‌دی. کون آشه مداریم اوزیلیب باره‌دی، جانیمگه شیمّه قامه‌گن، همسایه‌م سیزگه یوباردی. دکانیزدی سۆره‌ی ــ سۆره‌ی تاپیب کېلدیم، بیران داری بېررسیز؟ کۆپ بېتاب من.

www.ezgu.org

– قنچه وقت ایرانگه قالدینگ؟

– قریب اوچ ییلدن بېری تهرانگه مردکارلیک قیلېپدیم.

– قنداغ بۉلیب ایراندن قەیتیب کېلدینگ؟

– داکتر اکه، هرکون "فَلَکه"گه بارېپدیم، بیرکون ایش بۉسه، ایکّی–اوچ کون ایش یاغ اېدی، شونیسیگه هم کۉنبېدیم. ایران پولیسی اوغان مهاجرلەنی بیر باشدن توتیب چیغره بېردی. ایرانگه چین مملکتیدن کورونا دېگن آیین کېگن، کۉپ آدملەنی اۉلدیرگن. بشقه مهاجرلر قطاری مېنی یم توتیب ایراندن چیغردی.

– اوکه، ایراندن کېگنلەنی کرونا یروس یوقتیریب کېلیپتی دېیدیله، قنچەسینی حکومت شفاخانەلەگه قرنطین قیگن؛ دردی یَم خدا بېرەدی دواسینی یَم. توکل خداگه، مېن کرونا اوچون یخشی بیر داری توزەتکنمن، شوندن سېنگەیَم بېرەمن، یخشی بۉلەسن. باریب ماسک آ گین–ده، قۉلینگدی تېز–تېز صابون مینن یووب تور. ایسّیغ – ایسّیغ سویوغ اَتَله، آش–اوماچ قیلیب ایچ، خدا مهربان توزەلەسن.

عبدالرزاق طبیب تاقچەدەگی قوطیلریدن بیرینی آچیب، تۉرت بېش قاشق دارینی کیچکینه پلاستیک خلتەگه سالیب، بېمار ییگیتگه اوزەتتی. صندلیدە کۉک چای ایچیب اۉتیرگن دوستی توردیقول شو پَیت کۉزلری جَودیرەب:

– عبدالرزاق‌جان، مېنی یَم دردیم آغیر، قەیناغەمدی یم ایراندن چیقردی. او هم اویگه کسل یاتگن. راستی گپ اونی، شفاخانەگه آلیب باریشدن قۉرتّیم، کرونانی داریسی هم یاغ دېیدیلر؛ بو شفاخانەلەگه بارسنگ اۉلمەسنگ هم اۉلەسنگ.

– قیناغەنگه یم شو داریدن بېرەمن، نېچه کوندن بېری کۉپ آدمله آلیب کېتیب توزەلگن، یرەتگندی اۉزی سبب قیلەدی–ده، مېن بو دارینی اَول سینه بغل، یۉتل بوگنلەگه بېرېپدیم. سیاه دانه، آق گلِ خیری، تۉتەمان و بشقه رقم گل و گیاهلەنی گللری و ریشەلریدن توزەتکن من. کرونا هم قتیغ راغ سینه بغل–ده،، زکامگه اۉخشەگن ایکن، شونی

www.ezgu.org

آلیب باریب ایچیر، گلده‌ی ساغلیب قاله‌دی، مقصد بشقه‌له‌دن احتیاط بۆلییله، توزه‌لگینچه اۋتاغیدن چیغمه‌سین، نان و چایینی اېشییدن بېرییله.

توردی قول چایینی ایچیب، بیرسیقیم قاره مَییزنی کیسّه‌سیگه سالدی ــ ده، سۆنگ طبییگه بورلنیب:

– خوش، اجازه بۆسه مېن کېته‌من، روز اَم کېچ بۆلاتتی، تېزراغ باره‌ی، سېن اَم اۋزینگدن احتیاط بۆ، بو یامان کسللیک اېکن، داکتر ماکتردی تانیمه‌یدی، خدا اۋزی اسره‌سین، داکترله کۆپراغ مبتلا بۆلیپتیله.

– ای توردی‌قول اینیم، اۋزی اسره‌سین، بېچَره مردم نیمه قیسین؟ اۋز حالیمگه قۆیمه‌یدیله. بیر نېچه کون قتیغ قرنطین بۆلدی، دکانله‌نی حکومت مهر و لاک قیلدی، یریم کېچه یم دوا سۆره‌ب اۋییمگه کېله‌دیله، تۆغریسی اۋزیم هم قۆرقه‌من. "بې اجل مرگ یاغ" دېیدیله. خَی باره قال، ینه خبر بېره‌سن.

– یخشی قال عبدالرزاق.

– سېن ام یخشی یېتیب بار، باله‌لرینگدی اسره.

عبدالرزاق ینه بیر ساعتچه دکانیده قالیب، بیر نېچه کیشیگه کرونا اوچون توزه‌تگن داریلرینی ساتدی، چۆنتگی هم قَپه‌پیب قالدی. او، کون سه‌یین باییب بارماقده اېدی. قویاش اېندی شهر نینگ غربی تاماندگی ادیرلر گزه‌لری آرتیگه باش قۆیه‌ی، ــ دېب توریبدی. آدملر دکانلرینی یاپیب، اویلریگه قیته یاتگندیلر.

آته اۋغیل هم بیر کونلیک سودا پولینی چۆنتککه اوریب، دکاننی قولفلب اویگه جۆنه‌دیلر. یونانی داکترگه مراجعه قیله‌دیگنلر سانی هرکونی کۆپه‌ییب باره‌ماقده اېدی.

او داریلرنی کېچه اوییده توزه‌تیب، اېرته‌سی دکانیگه آلیب باریب تخله‌یدی. قنچه احتیاط قی‌لمه‌سین ینه هم کرونا ویروس یوقدیرگن آدملر بیلن هرکونی اوچره‌شه‌دی، گپلشه‌دی. اولرگه داری ترقته‌دی،

www.ezgu.org

داریلرینی یخشی گینه پول‌له‌یدی. اویده، قرنطینده یاته‌ی دېسه بۇلمه‌یدی، پول‌نینگ یوزیدن اۇتالمه‌یدی.

آته اۇغیل شام چاغی آلدینمه‌ــ کېیین اویلریگه کیریب باریشدی. عبدالرزاق قرمسه دروازه آرقه‌سیده خاتینی اولرنینگ قۇللرینی یوودیرگلی آفتابه، دست پاک، چیلاپچین اوشلب توریبدی.

– امان‌ــ اېسن کېلدیبیله‌می؟ اوّل قۇل‌و بېتلریزدی صابونلب یوویبله، آتی قورگور کرونامی‌ــ شرونامی، یامان کسللی اېکن، دواسی هم یاغ اېکن، قنداغ بۇلرکن بویاغی؟ هر کون آدمله اۇلیب یاتیبتیله، منه بوگون همسه‌یه‌میز بیچَره رسول بای هم قضا قیلدی. مېن، آته‌ــ اۇغیل هرکونی چیقیب کېتیشلریزدن قۇرقه‌من. بیر نېچه وقت کېتمه‌یله قنی نیمه بۇله‌دی، «آچلییدن اۇلگندی مزاری یاغ»- دېیدی کېکسه‌له.

ابراهیم بیلن آته‌سی قۇللرینی یوویب، اۇتاققه تۇشلگن دسترخوان اطرافیگه باریب اۇلتیردیلر.

– خاتین، سېن هم راست ایته‌سن، بای مملکتله‌گه قرنطین قیلینسه دولت آدمله‌گه نانینی، خرجینی بېره‌دی، بیزدی دولتیبیز قچن بو ایشتی قیله‌دی؟ قیلالمه‌یدی یم، دولتدی اۇزی خارجدی کۇمگی مینن کون کۇره‌دی. بیله‌سن، بیزه ایشله‌مه‌سَی بۇمه‌یدی. آچ قاله‌بیز، محتاج بۇله بیز، «اَسمان بلنت، ییر قتیّغ»، « اۇلمه اۇزینگدن قامه» دېگن گپ با، تن به تقدیر، اۇله‌بیزمی، قاله‌بیزمی احتیاط قیلیب ایشله‌ییز، کرونا توتگنلَنی همه‌سی یم اۇلیب یاتگنی یاغ. کۇپ آدمله یخشی بۇلدیله، بیله سن که داریسینی توزه‌تتیم. مېن داری بېرگنله‌دن کۇپیسی توزه‌لیب کېتتی، تَوکلینگدی خداگه قيِ خاتین!ــ دېدی عبدالرزاق طبیب.

– مېنَم، بچه‌لریز هلی یاش، اویلی ــ جایلی بۇگنلری یاغ، خدا کۇرستمه‌سین، باشیز یاستیققه ییتیب قاسه قنداغ قیله‌بیز، ــ دېیمن، منه بشقه همسایه‌میز اېگمبېردي هم کرونادن اۇلدی دېیدیله، بېش ــ آلتیته بچه‌لری ایزیلّه‌شیب قالدی؛ خاتینی اېسیر بۇلدی.

www.ezgu.org

– کۉپ تشویش قیمه خاتین، «قیرق ییل قیران کېلەدی، اجلی تۉلگن اۉلەدی» دېگنله. کۉپگه کېگن اۉلَت اېکن، قنداغ قیلەبیز، علاجیم بۉلسه مېن هم اویدن چیقمەیمن، ــ دېدی طبیب.

– عبدالرزاق، خاتینی و فرزندلری هر گلگیدېک شال دسترخوان اطرافیده اۉلتیریشیب کېچکی آوقتنی تناول قیلدیلر. دسترخوان ییغیلدی. رزق و روزی و برکه دعاسی قیلیندی. طبیب خاتینیگه قره‌ب:

– عجب وقت و زمان بۉلدی خاتین، توشینگگه کیرمېیدی بوکونله، بیزگه بو اۉلت ایران‌دن کېلدی؛ بونی همه بیله‌دی. بوکون کرونا اوچون دوا سۉره‌ب دکانگه کېگنله‌دن بیری مینن گپله‌شدیم. او، اۉتکن کونی ایران‌دن کېگن اېکن، ایتیشیچه، یقینلریدن بیری ایران‌ده کروناه‌دن اۉله‌دی، بېگنه یورتده غریب مزار بۉمه‌سین، ــ دېب اونینگ اۉلیگینی آلیب کېلیب، اۉز قبرستانیگه کۉمه‌دیله، اَتّه‌سیگه رحمت، بیزه‌نی‌کیله غیرتلی. قره، او شۉر پیشنَه‌نی هم کرونا توتگن اېکن، داریسینی بېردیم، توزه‌لسین غریب، یاش اېکن، اونگه ایچیم کویدی.

– اوزاغ جایله‌دن هم دکانیزدی سۉره‌ب کېله‌دیله‌می؟ ــ دېب سۉره‌دی خاتینی.

– هه ــ هه! مردم فایده کۉرگن. شفاخانه‌دن داکترله هم کرونا بۉگن کسل‌له‌نی مېنگه جۉنته‌دیله. مېن توزه‌تگن دوادن پایتخت کابلگچه هم آلیب کېتتیله. «هم خُرمه هم ثواب» دېگنده‌ی، مردم شفا تاپه‌دی، مېنی هم ایشیم چَوک خاتین؛ شو پیلّه گچه قریب آلتی لک پول ایشله‌دیم.

آوقت ییلر ــ ییبلمس باله‌لرنینگ کۉزلری قه‌لغی بېردی، اولرنی جای‌ــجایلریگه یاتقیزگن آنه‌سی، اېری گه اچیققینه کۉک چای سوزدی، ینه بیر پس اویاق‌ــ بویاقدن گپلشدیلر، کېچه ساعت اۉندن اۉته‌یاتگن اېدی. عبدالرزاق اۉتاق نینگ توریده تشلنگن کۉرپچه‌سیده اوزه‌لدی، خاتینی صندیغ اوستیدن کۉرپه‌سینی آلیب اوستیگه تشله‌دی. عبدالرزاق خیال دېنگیزیگه شونغیب، کۉنگلیدن: – «شکر، آته کسبینی خوار قیمه‌دیم، نتیجه‌سینی کۉردیم، ایشیم شونده‌ی کېته بېرسه،

www.ezgu.org

ان‌شاءالله اۉغیلنی هم خاتینلی قیله‌من، کم و کېتینی هم بیتکزه‌من، دوانی نرخینی یَم ارزان‌راق قیسم، ــ دېیمن، بیچَره مردمدی احوالی یخشی ایمس. قرنطین بۉلیب دکانلر یاپیلیب قالسه خرابلی بۉله‌دی. اي، اۉشنده هم مردم سوراغلب اویگه کېله‌دی. اویدن توریب ساته بیره‌من» – دېدی، اۉز ــ اۉزیگه.

شو آنده برنده‌دن تقیلّب ایشیتیلگن سېس، طبیب نینگ خیالینی بوزدی.

– نیمه‌دی، خاتین؟

– قۉرقمنگ آته‌سی. هیچ نرسه ایمس، اَیه‌غیم سېبیل قاگیر مانه‌بو قازیققه دۉنکیدی، قۉلیمدن سیاه‌دانه‌نی قوطی‌سی توشیب کېتتی. – «ایرته‌گه دکانگه آلیب باره‌من. سیاه‌دانه مېنن مَخ‌تی قوطیلرینی پسخانه‌دن برنده‌گه چیغریب قۉی»= دېگن ایدیز.

– خی به‌یه‌ی‌بار، ایرته قیسنگ ام بۉلیپدی.

طبیب کۉرپه‌نی باشیگه تارتدی‌ــ ده، بیر آزدن اوخلب قالدی.

ایر و خاتین عادتده‌گیدېک خورازلری‌نینگ قیچقیرگنی بیلن اویغاندیلر. فرزندلری هلی شیرین اویقوده ایدی.

طبیب اۉرنیدن توریب طهارت قیله‌ی دېسه جانی جیمیردب، تنه‌سیده تَمَریش حس قیلدی. اۉرنیدن توره‌ی دېسه باشی ایله‌نیب، اۉلتیریب قالدی. حالسیزلنگنچه:

– خاتین، اۉو خاتین، ایشتمه‌یدی شېکیلی؟

– کېلدیم، تشقریده‌من، خیریت می آته‌سی؟

– کېي قنی، مزه‌م یاغ، ورەجه ــ تمریشیم با، باشیم ایلنه‌دی.

– خدای سقله‌سین. شو آیینله‌دن بۉگنسیز. بهاردی سَووغی هم قیشدن بتر بۉله‌دی. سَو قاتیبسیز. اۉتکن کونی یمان جوبار قیلیب یاغدی، سَووغی خودّی چلّه‌نیکیده‌ی ایدی.

خاتینی طبیب نینگ باشینی قیزیل گلِ شفتالی رومال بیلن تنغیب باغله‌دی ــ ده، آرقه‌سیگه یاستیقلرنی قه‌لشتیریب قۉیدی‌ــ ده.

www.ezgu.org

سیز یاتینگ، مېن درّاو سری‌یاققه توتتی شینّیسی مینن هَی‌هَی قیلیب کېله‌من، چای ام آلیب کېله من، ــ دېدی.

قویاش نیزه بۉیی کۉتریلگن اېدی، خاتینی اېپل ــ توپیل طبیب‌نینگ باباسیدن قالگن قداغلنگن قشقری چاینک‌که کۉک چای دملب کېلدی. کېلین بۉلگنیده اۉز آته‌سی‌نینگ اوییدن آلیب کېلگن چینی تباققه هی‌هی قیلیب کېلدی. نیمه‌نی دیر اونیتگنده‌ی شاشیب قالدی.

بېتاب یاتگن عبدالرزاق طبیب:

– ورخطا بۉمه خاتین، خدا پاشه! نیمه گه اېسینگ پریشان؟

– تورموش اۉرتاغی حیران حالده اېری‌نینگ پستراق آوازده ایتگن گپلرینی اېشیتالمه‌دی.

– اېی اېسیم قورسین، اۉچاغدی اوستیگه ناندی ایستگنی قۉیېبدیم، ــ دېب زیپّه خانه‌دن چیقیب کېتدی.

دقیقه اۉتمه‌ی اۉچاغ نینگ چۉغیده تابلنگن ایسیققینه نان‌نی آلیب کېلیب دسترخوانگه قۉیدی.

– سَوقاتگن بۉسه‌ییز شیننی فایده‌سی با، آلیب یېنگ، «ایسیغ جاندی ایسیتمه‌سی بۉله‌دی»–ده، یخشی بۉلیب قاله‌سیز.

– احتیاط کېره‌ی خاتین، آتی اۉچکیر شو کروناگه اۉخشه‌یدی. مېندن نېچه کون اوزاغ بۉلییله. عمردن قاگن بۉسه یخشی بۉله‌من.

– اغزیزدی خیرگه آچینگ آته‌سی، سیزگه نیمه بۉلیپتی؟ گل‌ده‌ی سیز!

– هیچ کیمگه بیلدیرمه‌یله. بو قنداغ نجیس درد اېکن، اۉلسنگ کیشی اۉلیینگ‌گه کېمه‌یدی، کروناذن آدمدی جنازه‌سیگه بارگن اېدیم، هیچ کیم اۉلیک‌که یقینلشمس اېدی، اېنگ یقینلری پوزلرینی محکم اۉره‌ب، قۉللریگه قۉل قاپی (دستکش) کییب اۉلییدی قبرگه قۉیگنلرینی کۉردیم.

طبیب، اۉزی اسره‌سین، ــ دېدی‌ــ ده، قۉلیده‌گی پیاله چایی‌نینگ سۉنگ‌گی قولتومینی ایچیب، اوزه‌لدی. خاتینی، اېندی اویقودن تورگن

www.ezgu.org

فرزندلریگه چای بېریب، اولرگه آته‌سی کسل بؤلگنینی ایتدی. ابراهیم، آته‌سی یاتگن خانه نینگ ایشیگیگه باریب:

– نیمه بؤلدی آته‌جان؟ داکترگه باره‌سیزمی؟

– بارمه‌یمن اؤغلیم، شفاخانه‌سی قورسین، بارسنگ، اؤلمه‌سنگ هم اؤله‌سن. کرونانی دواسی یاغ دېیدی داکترله. کرونا بؤگننی یَم اوییگه جؤنه‌ته‌دیله، اولردی قؤلیدن بیر ایش کېمه‌یدی. اؤزیم توزه‌تگن داریله‌دن استعمال قیله‌ی قنی، بلکه توزه‌له‌من.

اؤغلیم سېن باریب اؤشه داریله‌نی یرمینی دکاندن اویگه آلیب کېل، اوله‌دن اؤزیم هم ایچمه‌سم بؤمه‌یدی، بشقه له‌گه هم ساته‌سن.

عبدالرزاق طبیب کوید‌ـ ۱۹ کسل‌لیگی‌گه چلینگنیگه ایشانگیسی کېلگنده‌ی گویا؛ چونکه بدنی ایسیته‌دی، یوته‌له‌دی، باش آغریغیدن چیدالمه‌یپتی، بی اشتها بؤلگن. او، کرونا ویروسنی قه‌یېردن یوقتیرگنینی اؤزی هم بیلمه‌یدی.

– "ماسک هم تاقردیم، قؤلیمدی صابونلب یووَردیم، کیشی مینن یقیندن کؤریشگنیم یاغ، قېردن جانیمگه کیردی بو آفت؟ داری ساتیب آ‌گنلردی پولیدن یوقدی میکن؟ ـ دېدی، اؤزـ اؤزیگه.

بیر محل قره‌سه، اؤتاغی نینگ دروازه‌سیده خاتینی تورگن اېکن. او عیالیگه تیکیلیب:

– خیریت‌می خاتین، بچه‌له یخشیمیله، سېن یخشی میسن؟ـ دېب سؤره‌دی.

– بیزه یخشی‌بیز. سیز قنداغ بؤلدیز. ایسیتمه قالدیمی آته‌سی؟

– یاغ اېیی قندیم.

طبیب‌نینگ سېسینی خاتینی زؤرغه اېشیتردی. خاتینی تیکیلگنچه لبلرینی جُفتلب:

– ابراهیم داریلریزدی آلیب کېلدی، لیمو هم کېتیدی. داکترله کرونادن کسل‌له‌گه، لیمو، ایسیق‌ـایسیق سویوق خؤره‌یله یېیب، اؤزلرینی به‌قوت قیلیشلرینی توصیه قیله‌دیله. مېن هم عدس، شلغم،

www.ezgu.org

زنجبیل، زیره و زرچوبه سالیب مزه‌لی آش قیلدیم. لیمو سالیب ایچینگ، یخشی تېزلنگ آته‌سی، توزه‌له‌سیز، ــ دېدی ابراهیم نینگ آنه‌سی.

اشتهاسی بۆلمسه هم خاتینی پیشیرگن آشنی لیمو سووینی شیپقب هۆرپه ــ هۆرپه ایچتی ــ ده، باشینی ینه قۆیيب یاته بېردی. کسلی ایکّینچی هفته‌گه اۆتدی. سویوق آوقت، دم آلیش، میوه ــ یو، کۆکتلر ایش بېردی شېکیللی؛ طبیب اۆزینی بیر آز یېنگیل حس قیله‌باشله‌دی، او اۆزی توزه‌تگن "کرونا داری"سینی هم ایچیيشدن تۆخته‌مه‌دی. – «نیمه بۆسم بۆله‌ی، دردگه تسلیم بۆمه‌یمن؛ روحی تېتیکلیک مېنی شو کونگه‌چه آلیب کېلدی» ــ دېدی، یَنه اۆزیچه.

– شو آشینگ یخشی ایکن؛ مېنگه سویوغ خورَه‌یله‌دن ــ آش، اوماچ پیشیریب بېره‌بېر. اۆزیم توزه‌تگن داریلریمدی هم ایچه‌من، شوله فایده قیله‌دی؛ مېن بوله‌گه قتّیق ایشانگنمن، ــ دېدی تورموش اۆرتاغیگه.

طبیب‌نینگ اوییده هرکونگی ایزّو ــ چوو هم یۆق، باله‌لری و خاتینی باشلریگه تیاق تېگ‌کنده‌ی، عایله فضاسیده قۆرقیش؛ واهمه حکم سوره‌دی. ابراهیم‌نینگ آنه‌سی، – «اۆغلیمدی اویلنتیریب، قَرچیغه‌ی‌دیک کېلینیم‌گه طلا سیرغه آلیب قولاغیگه تقه‌من» ــ دیب یشیریب قۆیگن پولینی چیقریب اۆغلیگه توتقزدی:

– بو پولدی آلیب باریب قیشلاغدن بیر جلّیغ ساتیب آلیب کېل، خدا یۆلیگه خام تلاش قیلیب بېره‌بېز «صدَقَه رد بلا» دېگنله؛ آته‌نگ تېزراغ سغلسینله، ــ دېدی ابراهیم‌گه.

ابراهیم قه‌یېردن دیر کېچده بیر جلّیغ آلیب کېلدی، ایرته‌سی اونی سۆیدیریب خام تلاش قیلیب قوشنیلرگه ترقتدیلر. مسجدنینگ ملا امامیگه هم بیر قۆل گوشت بیلن بېش یوز افغانی یوباردیلر. طبیب‌نینگ کسلی اوچینچی هفته‌گه اۆته‌ی ــ اۆته‌ی بۆلیب توریبدی. حالسیزلنگن

www.ezgu.org

عبدالرزاق چَلقه‌یره‌مان تام نینگ بلارلریگه قره‌ب یاتردی. او قریب ایلّیک ییللیک حیاتی دورینی کۉز اۉنگیدن اۉتکزه‌باشله‌دی.

– عمریمده شونده‌ی کسل بۉگن ایمس ایدیم. کرونا کسلینی، یوره‌گی، بۉیره‌گی، جگری و بدنی نینگ بشقه مهم اعضالریده کسل بۉگنلَنی اۉلدیره‌دی دېیدیله، مېن که یخشی ایدیم، بلکه اۉلمس‌من. بیر نفس قاگن اۉزی، شونیسی گه‌َیم شکر،» ــ دېدی اۉز اۉزیگه.

او، یاتگن جاییده چپ تامانگه آغدریلدی. قره‌سه خاتینی دسترخوانگه ینه ایسیق آش، لیمو و باشقه میوه‌لرنی کېلتیریب قۉیگن ایکن.

– خدا قبول قیسه، بیر مالدی خام تلاش قیلیب بېردیک، –«یخشی مالینگ یمان کونینگ» دېگنله، آشتی ایچینگ، نصیب بۉسه یخشی بۉلیب قاله‌سیز.

– خیرات بېریب یخشی قیلیب سن خاتین، پېشَنه ایکن، طالعلریزدن کۉرییله، اجلگه تنی اعتبار یاغ، ــ دېگن عبدالرزاق خاتینیدن قلم و قاغاز سۉره‌دی.

طبیب اشتهاسی کۉترمسه هم آشدن تۉییب ایچدی، آش‌نینگ قاشیغیگه لیمونی شیپقب سووینی باشیگه کۉتردی، داریلرینی هم ایچدی. قلم و قاغازنی قۉلیگه آلیب یانباشلب بیر نرسه‌لر یازه باشله‌دی، بېش دقیقه‌دن کېیین قاغازنینگ بیر بېتینی بیتیب تۉلدیردی، خط یازیلگن قاغازنی یاستیغی‌نینگ آستیگه قۉیدی. قاغازده یازگنلری، خاتینی و فرزندلریگه وصیتنامه‌سی ایدی.

طبیب اۉنگلنه باردی. ایرته‌سی اشتهاسی آچیله باشله‌دی، او خاتینینی چارلب:

– بو آش اوماچینگ ام جانیمگه تېیدی. بیر ته‌ووغ سۉیدیریب، کۉپراغ پیاز سالیب مزه‌لی شۉربه قیلیب بیرمه‌ی سنمی؟ قاره مرچاَم قۉش.

– خوش بۉله‌دی آته جانیسی.

www.ezgu.org

بیرساعت اۉتمه‌ی شۉربه‌نی تیارلب کېلدی، طبیب ایسق_ ایسق ایچیب تېرله‌دی. کۉرپه گه کیریب آلدی، ایکّی ساعت چمه‌سی اوخله‌دی. اۉزیده کوچ تۉپلب اۉرنیدن تورماقچی بۉلدی. بدنیدن کوچ یاغیلگن کویی قۉزغلدی. بې ملال آیاققه توردی. هلی هم کم_ کم باش آغریغی بار ایدی، هر قله‌ی اۉزینی یخشی حس قیلدی. اویده آدیملب، سۉنگ حاویلیگه چیقدی، برنده گه چیقیب فرزندلرینی کۉردی. قره‌سه هر دایمگی جۉشقین حیات موج اوریب توریبدی، هر کیم اۉز ایشی بیلن بند، باله‌لری نینگ کۉزلری قووانیب تېریلریگه سیغمسدیلر. طبیب آته‌نینگ تېوره‌گینی یقینلری تۉلدیریب توریبدی، همه‌یاق قی_چوو، قوانچی ایچیگه سیغمه‌ی کۉزلریده سېوینچ یاشلری قلقیدی و کۉمکوک آسماننی قوچاقله‌گن کبی هیجانگه باتدی.
«حیات! بېرگن عمرینگ‌گه شکر؛ سېنگه سلام بابا قویاش! کیریب چیقه‌یاتگن نفسلرینگ اوچون شکر سېنگه حیات! عطا اېتگن خاتین و فرزندلرینگ‌گه علیحده شکرلر ایته من. بو مېن اوچون حیات سباغی بۉلدی، یخشی‌لیک قیلیشگه سېنگه سۉز بېره‌من حیات! باشقه انسانلرنی اۉزیمده‌ی توته‌من»
او، آته‌لیک مهری ایله قیزلرینی بغریگه باسدی و اولرگه قره‌ب –" کۉزلرینگ مېنگه داری بۉلدی، سیزلر سبب ایچیمده امید قَېته گلله‌دی"– دېدی.
ینه او، اۉز سۉزلری دوامیده بوتون عایله اعضاسی و یقینلریگه:
– نصیحتیم سیله گه شو، ناشکر بۉمنگله؛ خداگه بیر قیگنلریز یاقفن اېکن، منه آته‌لریز ساغلدی. اۉلیمدی اغزیدن قه‌یتدیم، _ دېدی.
عبدالرزاق طبیب کتّه خدایی قیلیب معرکه اۉتکزدی. ینه ایشگه قه‌یتدی. آدملرنینگ کېیتی اوزیلمسدی، طبیب اۉز داریلری بیلن گپلشگه توتیندی.

کابل ۲۰۲۰ یاز

www.ezgu.org

سلامتلیک کولیب باقنده

سرپل شهریده حیات کېچیره‌دیگن همراه‌قول عایله‌سی اۉز تیریکچیلیگی بیلن آواره. نادره سناققه آلینمسه، بو عایله اۉقیب ــ یازیشدن محروم یشب کېلماقده، کسل ــ بیمار بۉلسه، توزه‌له‌دیمی یۉقمی؟ اۉز بیلگنلریچه داری ــ درمان قیلیب یوریشه‌دیلر.

یوقوملی کسللیک اۉزی بیر جایگه یوریب بارمه‌یدی، اونی کیمدیر یوقدیریب، بیر بیردن باشقه بیر جایگه آلیب باره‌دی. پاکستان و ایران‌دن یوقدیریب کېلمسه‌لر عالم گلستان.

آی‌بدل خاله فالچی، قاقیمچی، بخشی و ملا ــ خواجه‌گه قتّیق ایشانگن عیال، یاشی کېتیب، کمپیر بۉلیب، بۉیی بوکیلیب قالگنیگه قره‌مسدن آیاغی تاشگه تېگسه هم تاپگن توک‌کنینی اۉنگیریگه توگیب فالچیلرگه بېریب کېله‌دی. رحمتلی اېری نینگ ایشی اۉنگیدن کېلمه‌ی قالسه هم بخشی‌نی تیله‌تیب جلّیغ (جانلیغ) سۉیدیریب، تال آچدیرر اېدی. کودکلری شماللب ناخوش بۉلیب قالگنده، کتگده‌گی تاووقلریدن بیرینی فالچیگه اېلتیب بېرردی، قاره ــ قوره قیلدیریب، اېمله‌تیب کېلردی. چهارشنبه کونلری محلی عیاللر بیلن قیشلاق‌نینگ کون چیقر تامانیده دریا بۉییده‌گی اېسکی چارباغده‌گی قبرنینگ زیارتیگه باریشنی قضا قیلمس اېدی.

اېری رحمتلی همراه‌قول گه خاتینی‌نینگ بو قیلیقلری یاقمسدی. قچانکه خاتینی‌نینگ قه‌یاققه دیر کېتیب قالگنینی سېزیب قالسه: ـ «هه،

ینه فالچیلریگه بیرار نرسه بېریب کېگنی کېتتیمی؟» – دېب، –«اي اخماغ کۉپ بۉسه مفلس خوار بۉمه‌یدی» دېگنلری راست،»– دېب کاییېردی. خاتینی تاپیلیب کېلگنده او بیلن جنجل‌لشیب کېتردی. اونگه اېری‌نینگ قرشیلیگی سیره تأثیر اۉتکزمسدی. نیمه‌گه دیر «عیاللرنی اېرک‌کلرگه کۉره خرافاتگه کۉپراق بېریلگن بۉله‌دی»، دېیدیلر. بونده‌ی هم اېمس. آی‌بدل خاله‌نینگ بیردن بیر تیلکَی قیزی نادره بونده‌ی اېمس. مکتبده اۉقیب، سواد چیقرگنی اونی تۉغری یۉلگه باشله‌گن.

بیر هفته آلدین نادره نینگ تیشی قتّیق آغریگن اېدی، آنه‌سی نادره گه یانغاق مغزینی چۉقله کویدیریب آغریق تیشیگه باسگندی، تیشی یامان زیرقیرب کېتیشی بیلن‌آق، نادره آنه‌سی‌نینگ قۉلینی سیلتب سالیب:

– بو ایشلریزدی قۉیینگ، ـ دېب، آنه‌سینی قتّیق جیرکیدی.

اېرته‌سی هم تیش آغریغی قالمه‌دی، آنه‌سی اوییدن قیسی یاققه چیقیب کېتگن اېدی.

– اي خدا، بو آنه‌م ینه قیسی فالچیگه کېتتیمیینه؟ ـ دېب قۉیدی، اۉزیچه.

بدل خاله اۉده‌غه‌یلب نېرلردن دیر باریب کېلدی.

– تیش اغریغینگ قاسین، ـ دېب اۉشه یکّه دَرَخ‌که باریب میخ قاقیب کېلدیم. تیشیم اغریسه دایم شونداق قیله‌من، آغریغی درّاو قاله‌دی.

– آنه، اۉز بیلگنیزدن قامه‌یسیز، بو نرسه‌لنی فایده‌سی یاغ، خرافات کو! قوریب یاتگن درخ‌که میخ قاقیش مېنن تیش اغریغی قالرمیش، یا توبه اۉزینگ پناه بېر، جهالت دېگنی شو اېمس‌می؟

– قیزیم، خفات‌ـمفاتینگدی مېن بیلمه‌یمن. مېن شو ایریم‌ـ سیریمدن فایده کۉرگن من، ـ دېدی بدل خاله.

قیزی باشقه گپیرمه‌دی، تیشینی داکترگه دوالشنی افضل کۉردی.

www.ezgu.org

نادره‌نینگ کسبی اۉقیتووچیلیک، حکومت کرونا ویروس ترقلیشی‌نینگ آلدینی آلیش اوچون نا معلوم وقتگچه مکتبلر تعطیل قیلینگن، ایکّی آیدن بېری اوییدن چیقمه‌گن نادره راسه زېریک‌کن، او هر کونی تلویزیون تماشا قیلیب، کروناگه عاید وضعیتنی اۉرگنیب باره‌دی. تیشی نینگ اوزدیرگنیدن تۉرت کون اۉتگن ایدی. ایشسیزلیکدن توشکونلیک‌که توشیب قالیشی خوفی بار؛ شونینگدېک او، رومان اۉقیش، معنالی ـ مغزلی کتابلرنی مطالعه قیلیش بیلن اۉزینی مشغول توته‌دی. عبدالله قادری نینگ "اۉتکن کونلر"ینی تماملب، پیریم‌قول قادروف نینگ "یولدوزلی تونلر" رومانینی اۉرتاغیدن آلیب اۉقیشگه توتینگن.

غیبدن کېلگنده‌ی نادره نینگ تابی قاچیب قالدی، اۉزینی ناخوش حس قیله‌باشله‌دی، کۉزیدن یاشی چیقدی، تنه‌سی جیمیردب قلتیرب کېتدی؛ ــ «کرونا توتدی مېنی»ـ دېگن اۉی ــ خیاللرگه باردی.

ـ آنه، مزه‌م یاغ، زکام بۉلیب من، کېچه اوستیم آچیلیب قالیب، شماللب من شېکیلی؟

آی بدل خاله، اېسکی کۉرپه‌چه‌لری پخته‌سینی تۉزیتیب، سَبَه‌چوب بیلن سبه‌ب تورگن ایدی. او، قیزیگه:

ـ هر کېچه سېندن خبردار من. کۉرپه‌نگدی اوستینگگه یاپکن ایدیم. بو کېچه اونچه سَووغ اېمس ایدی.

او، سبه‌چوبلرینی بیر یاققه قۉیدی ــ ده، کېلب قیزی‌نینگ پیشانه‌سیگه کفتینی باسدی.

ـ ایسیتمه‌نگ بارگه اۉخشه‌یدی قیزیم. قَیسی کۉزی چیققیر سېنی کۉز قیلدیمی، بیزدی شو کم کونیبیزدی یم کۉره‌لمه‌یدیله. ـ «قیزی معلم بۉلدی، اېندی هر آی پلانچه پول تنخواه آله‌دی،»ـ دېب کۉره‌لمه‌گنله کم اېمس.»

www.ezgu.org

آنه‌سی بیر ایسکی حلبی تباققه چۉغ کېلتیریب، نادره‌نینگ یانیگه قۉیدی، قرسی‌نینگ اۉنگیریده‌گی ایسیریقنی چوغ اوستیگه تشلب، توتتدی.

– ایلاییم سېنی کۉز قیگنله‌نی کۉزی چیقیسین،ـ دېب قرغه‌دی.

نادره آنه سیگه:

– عدیمدنـ‌قدیمدن قاگن ایریمله‌دن انه شو اسپندگه ایشَنه‌من. ایسیریقده حکمت با، ویروس و میکروبله‌نی اۉلدیره‌دی، ـ‌دېدی هارغین قیافه‌ده.

او، ینه سۉزلریگه دوام اېتیب:

– کۉپ عامل‌له آدمدی کسل بۉلیشیگه سبب بۉله‌دی، میکروب، ویروس هم انه شو عامللردن، یوقیملی کسللیکلرنینگ باش سببی شونده آنه‌جان!

آنه‌سی اېسه قیزی نینگ گپلرینی تینگلرکن:

– بیلمه‌سم، طاقتیم کېمه‌گنیدن شونداغله دېیمن قیزیم، باشینگ اغریسه جانیمدی قۉیرگه جای تاپمه‌یمن،ـ‌دېب ایسیریق کولینی تشلب کېلگنی اۉتاقدن چیقدی.

نادره‌نینگ احوالی یامان، فکری پریشان، ایسیتمه‌سی زۉره‌یگن سَری بوتون تنه‌سیگه اۉت داریگن سیمان بدنینی کویدیریب کېته‌یپتی، بیر یاقدن باش آغریغ، باشقه بیر تاماندن تاماغی آغریب، بۉغزی بیرینگلب کېتگن.

الخسیره‌گن نادره:

– اوففف بی دوا دردگه یۉلیقتیممی، کرونا بۉلدیممی؟ کرونا بۉگن بۉسم قه‌یېردن آلدیم بو ویروسدی؟ اوففف، اېندی قنداغ قیله‌من، شو تیش داکترینی کلینیکیدن یوقتیردیم شېکیلّی، اېندی کېچ بۉلدی، اېرته‌لب شفاخانه‌گه باره‌من، تېکشیرتیره‌من، کرونا بۉلیب، بۉمه‌گنیم معلوم بۉله‌دی، ـ‌دېدی.

www.ezgu.org

او، ایکّی_اوچ مرته آنه،_دیب هیقیردی، بیراق آنه‌سیدن سیس چیقمه‌دی. نادره نفسی قیسیله‌یاتگنینی سیزدی. –«کرونا بۆلیب‌من،» _دیدی قطعی الفاظده اۉز _اۉزیگه. شو آنده قۉلیده گوگرد آنه‌سی کیریب کیلدی.

– مینی هیقیردینگمی قیزیم؟ مانه کیلدیم. قنداغ سن؟_دیدی.

او، گوگردنی ایسکی صندیغی‌نینگ کیچیک خانه‌چه‌سیگه قۉییب، قیزی نینگ منگله‌ییگه قۉلینی قۉیدی. نادره‌نینگ ایسیتمه‌سی آنه‌سی‌نینگ کفتینی کویدیریب کیتگوده‌ی ایدی.

– په _ په، تندیردی الوی بۉلیب‌سن قیزیم. اۉزیمدی بیلگنیمدن بیری آدمدی مونداغ ایسیتگنینی کۉرگنیم یاغ، ینه قیسی جانی کویگیر دعا_جادی قیلدیمی؟

– ای آنه‌جان، تنی شو گیلریزدن قامه‌دیز، بکسیمده بیر پاکت پرستامول بار ایدی، تیزراغ شونی آلیب بیرینگ ایچه‌من، بیران تازه متاعگه موز سالیب کیلتیریب پیشنه‌مگه قۉیینگ، ایسیتمه‌م پسه‌یسین.

آنه‌سی پرستامولنی ایچیردی _ ده، یوگیریب باریب بۉغچه‌سیدن آق کتان رومالنی آلدی، موزلتگیچدن کیلتیرگن موزنی رومالگه اۉره‌ب، قیته_قیته نادره نینگ منگله‌یی‌گه باسیب توره بیردی. بیر آزدن سۉنگ قیزی نینگ ایسیتمه‌سی توشگندیک بۉلدی، او بیر آز تینچیدی.

ایرته‌سی اۉرنیدن توریب اۉزینی بی‌حال سیزدی، نفسی قیسیلگن، باشی و بوتون بدنی موچه_موچه‌سی زیرقیرب آغریدی. نادره، کروناگه یۉلیققنیگه ایشاندی. او اۉز خیالیده شفاخانه‌گه باریب، کوید_۱۹ تیکشیرووی اۉتکزیشینی ریجه‌له‌دی. زۉرغه اۉرنیدن توریب یوز و قۉلینی یوودی، کیتیشگه حوصله قیلمه‌ی قیته جاییده اوزه‌لدی. آنه‌سی ینه –«اسپند بلا بند، به حکم شاه نقشبند،» _دیب ایسیریق توته‌تیب ایشیکدن کیریب کیلدی. ایسیریق نینگ توتونی اوی نینگ فضاسینی تۉلدیردی.

www.ezgu.org

– آه آنەم اییی، قنچه ایتەی سیزگه، بو ایشلریزدی کروناگه فایدەسی یاغ. ایسیریق توتونی، فالچی، قاقچیلر میکروب و ویروسلر عاملی بۇلگن کسللرنی توزەتسه، اۇز وقتیده قیزەموغ، چېچکتی توزەتر ایدی.
–«قدیمله یوزلب آدمله قیزەموغ، چېچکدن اۇلیب کېتگنینی اۇزیز ایتگن سیزمېنگه.»

نادره نینگ کۇزلریگه یاش ایلەنیب، کیپریکلری هۇل بۇلدی، او ینه خیالیده اۇزی بیلن سۇزلشیب:ــ«شونی بیلەمن، دنیا عالملری، دانشمند انسانلر تحقیق قیلیب ویروسلر و میکروبلرنی کشف اېتیب، واکسین ایشلب چیقەدیله، داری توزەتەدیله، کروناگه چلینگن کسل‌له هیچ نرسه کۇرمەگندەی بۇلیب کېتەدیله، مېن شونگه ایشانەمن. منه بوگون چېچک، قیزەموغ، سِل کبی یوقوملی کسللیکلرنینگ ایلدیزی قوریدی» ــ دېدی.

آنەسی آی بدل خاله:

– کاشکی قیزیم ایتکنینگ کېسین، آدمله شفا تاپسینله، ساغلیققه نیمه یېتیبتی،ــ دېیَه اونینگ گپلرینی تصدیقلب، قیزیگه دلده بېرگن بۇلدی.

نادره، بیرآز آنەسیگه تېرمولدیــ ده، مونگلی آوازده:

– غم یېمەنگ، تېزده مونی هم واکسینینی چیغرەدیله. مونی هم چارەسینی قیلەدیله، ــ دېدی.

بدل خاله قیزی نینگ گپلرینی اېشیترــ اېشیتمس چیقیب کېتتی، بېش دقیقه اۇترــ اۇتمس اۇزی مله پختەدن تۇقیگن دسترخوانگه نان، اېسکی مس پتنوسگه چای و سوت آلیب کیلدی. نادره اشتهاسی بۇلمسه هم یریم پیاله سوت ایچدی. آنەسی دسترخواننی ییغمسدن چۇکّەلنیب، اۇرنیدن توریب شفاخانەگه کېتیشگه آتلندی. آنەسی اپیلــ توپیل دسترخواننی ییغیب، کېیتیدن چیقدی:

– «تاخته قیزیم تاخته، مېنم سېنی مینن کېتەمن »، ــ دېدی.

www.ezgu.org

نادره آنه‌سی بیلن کوچه‌گه چیقدیلر، بیر ریکشاگه مینیب، بیگیرمه دقیقه اؤتر-اؤتمس شفاخانه‌گه کیریب باردیلر. نادره کرونا ویروس بؤلیمیگه باریب طبی کؤریکدن اؤتدی. داکتر اونگه ایکّی-اوچ کوندن کېیین تیلفون قیلیب نتیجه‌نی ایتیشینی بیلدیردی، کېره‌کلی توصیه‌لرنی هم ایتدیلر. او، شفاخانه‌دن چیقه‌یاتگنیده داری‌خانه گه کیریب داکتر یازگن داریلرنی آلدی. بیر باغلم ماسک، بیر نېچته صابون و ویکس هم ساتیب آلدی.

آنه - قیز اویلریگه یېتیب باریشدی. نادره آلدینگیدن کؤپراق سلامتلیگینی اؤیلب، جدی‌راق چاره‌لر کؤره‌باشله‌دی. نفس قیسمه‌سی زؤره‌یگن نادره، یانیده قؤییلگن بیر ترموز قَیناق سوونی پیاله گه قوییب، اونگه ویکس قؤشیب، قَیناق سوونینگ ایسیق-ایسیق هورومیدن نفس آله‌باشله‌دی. نفس قیسمه‌سی بیر آز آچیلدی. داکترلر توصیه قیلگن داریلرنی هم ایچه بېردی. او، میکروبلی و ویروسلی کسل‌لیکلرنی یېنگیش اوچون بدن مقاومتینی آشیریش مهم‌لیگینی یخشی انگلر ایدی. انه‌شو باعث هر کونی، بیر یا ایکّی مرته ایلیق سووگه چؤمیلردی. آنه‌سی اونگه سویوق آوقتلر پیشیریش بیلن آواره ایدی، اشتهاسی بؤلمسه هم تورلی کؤکتلر، زرجمه، شلغم، ایسمه‌لاق، زنجبیل سالینگن آش و اوماچ ایچیشنی توختتمه‌دی.

بیر هفته اؤتر-اؤتمس شفاخانه‌دن اونگه تیلفون قیلیب، کرونا ویروس تېکشیرووی نتیجه‌سینی اعلان قیلدیلر، نتیجه مثبت اېکن؛ بو یامان خبرنی اېشیتیب قتّیق چؤچیگن نادره:

- کرونا ویروسنی تیش داکتری‌نینگ کلینیکیدن یوقتیرگنمن،- دېگن اېدیم، اېندی مېنگه بو ویروسنی فقط اؤشه یېردن یوقتیرگنیم اثباتلندی، بو آفتدن ساغلسم که یخشیدی، - دېدی، اؤز اؤزیگه.

او، بیر نېچه دقیقه سکوت قیلدی. آنه‌سی آی‌بدل خاله، اؤتاققه کیریشی بیلن‌آق آلدینگی سکوتگه برهم اوریلدی. قیزی اېسه اؤرنیدن زورغه نیم‌خیز بؤلیب، آنه سیگه:

www.ezgu.org

– یخشی ایمس من آنه‌جان. شفاخانه‌دن تیلفون قیگن ایدیله. کوید–۱۹ ویروسینی یوقتیریب سن دیدیله، انشاءالله ساغه‌له‌من، بیر نیچه کون عذاب ترته‌من، نی چاره، –دیب کفتینی منگله‌ییگه قۉیدی.

بو ساووق خبرنی ایشیتگن آنه‌سی، آیاق اوستیده تورگن جاییده قبله‌گه قره‌ب:

– نادره قیزیم شو کسلییدن سَغلسه قماغده‌کی قاره تۉرپی خدا یۉلیگه صدغه،– دیب دعاگه کۉترگن قۉللرینی یوزیگه تارتدی.

آنه‌سیگه آرتیقچه تشویش بیریشنی ایستَمه‌گن نادره:

– آنه‌جان! قۉرقمنگ، مین بو کسللیکدن اۉلمه‌یمن، قنداق قیله‌ی، داکترله‌نی ایتگنلرینی قیلیب بیرکون یخشی بۉله‌من.

– تیلگیننگ جانیمگه قیزیم، ایتگنینگ کیسین، خدادن تیله‌گنیم شو. سینگه کیلاتگن بلاگه اۉزیم کۉنده‌لنگ بۉله‌من قیزیم، ایتگنینگ کیسین قیزیم، همه کسلدی دواسی با، کرونا گه هم چاره تاپیلر، –دیدی آنه‌سی.

قیزی آی‌بدل خاله نینگ اۉکینچلرینی سیزیب:

– تشویش قیمنگ آنه‌جان، دانشمندلر، تدقیقاتچیلر بو باره‌ده ختای، اروپا، امریکا و باشقه جایلرده جدی تدقیقات ایشلری مینن بندله. یقینده ایشیتیب قاله‌سیز بونی واکسینی‌نی توزه‌ته‌دیله.کرونا ویروسنی یینگه‌دیله آخر.

– کاشکی، کاشکی قیزیم.

هر کونی بیر–ایکّی مرته نفس قیسمه توتیب، جانی بۉغزیگه کیله‌دیگن نادره، ویکس هورومیده نفس آلیشنی دوام ایتدیردی، تیشینی–تیشیگه قیسیب دردگه چیده‌دی، روحی تیتیکلیگینی بای بیرمه‌دی. اوزه‌لیب یاتگن جاییده تلویزیون‌نی تماشا قیلردی، تلویزیون کانالیده خبرلرنی یاییلش وقتی ایدی. خبرلردن اکسفورد یورنیورستیتی کرونا واکسینینی ایشلب چیققنی تۉغریسیده‌گی خبر اونینگ دقتینی اۉزیگه تارتدی، بو خبرنی ایشیتگچ، نادره بوتون دردینی یوقاتگنده‌ی

www.ezgu.org

بۉلدی. شو آنده آنه‌سی قۉلیده پتنوس اۉتاققه کیریب کېلدی، نادره‌نینگ اپتیگه قان یوگورگن، کۉترینکی کیفیتده اېدی.

– قیزیم کۉزیمگه یخشی‌ده‌ی کۉرینه‌سن، کۉزلرینگده امید چۉغلنه باشلبتی. شکر، شو کونلریگه یَم شکر، ــ دېدی بدل خاله سوییینگنیدن.

– آنه‌جان، کرونا واکسینینی توزه‌تتیله. تلویزیون خبر ترقتدی.

– هه، ایتگن اېدینگ قیزیم، منه دېگنینگ کېلدی.

آره‌دن بیر هفته اۉتدی چمه‌سی، نادره کون سایین یخشیلنیب بارماقده اېدی. او، انچه اۉنگلنگن. دوشنبه کونی اېدی، توشلیکده آنه‌سی پیشیرگن لذتلی ماش‌آبه‌نی ایچیب توریب:

– آنه‌جان! بوکون یخشی بۉگنده‌ی من، توزه‌لدیم شېکیلّی! سیزدی یَم باریزگه شکر آنه‌جان، ییگیرمه کوندن بېری قیزیم،ــ دېب، کۉپ عذابگه قالدیز، دعانگیزنی مېندن ایه‌منگ، عمر بۉیی خذمتیزگه بۉلیشگه وعده بېره‌من آنه‌جان؛ بختیمیزگه ساغ‌ــآمان بۉلینگ، ــ دېدی.

او، اۉرنیدن توریب آنه‌سی‌نینگ قۉلینی اۉپتی، آنه‌سی هم نادره‌نی بغریگه باسدی؛ ایکاولان بیرگه اۉتاقدن تشقریگه چیقیب اوی اطرافیده ایله‌نیشدی. نادره چوقورــچوقور نفس آلدی. حیات اونگه کولیب باقدی، مکتبگه باریب، باله‌لرگه درس بېریش ایلینجیده یشه‌ی بېردی.

کابل ۲۰۲۰ یاز

www.ezgu.org

سیناو

شهر شفاخانه‌سی نینگ یاش متخصصی داکتر آیدین هرکونگیدن ایرته‌راق اوییدن چیقیب، شفاخانه‌گه جۆنب کېتیشگه شَیلنه‌یاتگن ایدی. اونینگ عیالی یولدوز، ایری‌نینگ آیاق کییملریگه بُرس سورتیب، تازه‌لب قۆیدی ــ ده، اوی‌نینگ ایشیگی یانیده، دیوارگه آسیب قۆییلگن کۆزگو قرشیسیده توریب ساچینی تره‌ب تورگن تورموش اۆرتاغیگه تیکیلیب:

– آیدین! بیله سیزــ اَ، قریب ایکّی آیدن بیری عالی اۆقوو یورتلری تعطیل، مین اوییدن توریب باله‌لرگه آنلاین درس اۆته‌من، کاشکی سیزلرنینگ هم خذمتلرینگیزنی آنلاین بجریب بۆلسه ایدی، سیز هم اوییدن توریب ایشله‌شینگیز ممکن بۆلسه ایدی. هر کونی ایرته‌لب ایشگه چیقه‌سیز، ایکّی اوچ کون هم شفاخانه‌ده قالیب کېته‌سیز. جوده قۆرقینچلی حالت، جوده قلتیس بیر وضعیت، خوفلی یېرده خذمت قیله‌سیز. تۆغریسی قۆرقه‌من، قنچه احتیاط قیلمنگ، ویروس دیگن بلا یامان بۆلرکن، کرونانی یوقتیریب قالیشیزدن خوف‌سیره‌یمن. قنچه همکارلرینگیز کرونا ویروس یوقتیرگنینی اۆزینگیز ایتتیز، بیچاره‌لرنینگ ایریملری بو یاروغ دنیادن اۆتیب کېتدیلر، نیمه بۆله‌دی بیر نیچه کون شفاخانه گه کېتمنگ، اویده قالینگ، اخیر سیزه‌م...

داکتر آیدین عیالی‌نینگ حس‌ــ تویغو تۆله گپلرینی تینگلب، اۆیلنیب قالدی، قۆل قاپینی کییب آلیب، تازه ماسک‌نینگ ایلگیچلرینی

www.ezgu.org

قولاقلری نینگ آرقه‌سیگه اۉتکزیب آلدی– یو، خاتینی یولدوزگه مهرلی قره‌ب:

– عزیزیم یولدوز! مېن سېنی یخشی توشونه‌من. تشویشلرینگنی انگله‌یمن. قره، مېن یېتی ییل طب فاکولته‌سیده تحصیل آلدیم. ایزگو انسانی نیتلر بیلن یاردمگه محتاج انسانلرگه خذمت قیله‌من، کسللرنی دواله‌یمن، اولرنی اۉلیم یاقه‌سیدن قَیتریَب قاله‌من،– دېگن یوکسک فضیلتلی آرزو– امیدلر بیلن کېچه – یو کوندوز درس اۉقیدیم، کمیده تۉرت ییل تخصص قیلدیم، چېت ایلگه باریب ملکه آشیردیم؛ اېندی شونده‌ی آغیر کونلرده ایلیم– خلقیم و انسان اولادی یانیده توریب، اولرنینگ آغیرینی یېنگیل قیلیش ایلینجیده، اېگنیمگه آق چاپان کییدیم. فقط انه شونده‌ی قاره کونلرنی اۉیلب آنت ایچدیم، مېن و مېنینگ مسلکداشلریم بو جبهه‌دن آرقه گه چېکینیشگه حقلی اېمس‌میز. بیز کرونانی و کروناگه اوخشه‌گن بیر قنچه ویروس، میکروبلرنی یېنگیشیمیز کېره‌ک. بیز تجربه و علم یاردمیده بو جبهه‌ده غالب چیقه‌میز،– دېگن داکتر آیدین، عیالی نینگ قۉللرینی اوشلب، قویاش نوریده بلقیب تورگن رخش آلمه‌دېک قیزیل یاناغلریدن اۉپیب خیرلشدی.

یولدوز، اوی‌نینگ اېشیگیگه تَیه‌نیب، آپارتمان‌نینگ زینه‌لریدن پستگه توشیب باره‌یاتگن تورموش اۉرتاغی آرقه‌سیدن تېلموریب قالدی، یوره‌گی بُغضگه تۉلدی، بیر نرسه‌لر دېماقچی بۉلدی، ایتالمه‌دی. زینه نینگ ایلَنه‌سیگه بارگن داکتر آیدین آرتیگه قره‌ب، کېیتیدن مأنوس نگاهلر بیلن کوزه‌تیب تورگن یولدوزگه کۉزی توشدی، ینه خیرلشوو نشانه‌سیده اۉنگ قۉلینی کۉتریب:

– جانگینم، اۉزینگدن احتیاط بۉل، تیلفونده گپله‌شیب توره‌میز. تشویش قیلمه، بو مرته بیر هفته– اۉن کونده بلکه قیته‌آلمسمن. کرونا ویروسنی یېنگیش اوچون ینگی تدقیات ایشلری بیلن بند بۉله‌من. ینگی

www.ezgu.org

تجربه‌م مثبت نتیجه آلیب کېلیشی اوچون دعا قیل دېدی‌ــ یو، یولدوزنینگ کۈزیدن پنه بۈلدی.

تورموش اۈرتاغی اېشیک نینگ بۈسه‌غه‌سیدن استه آرقه‌گه چېکینیب، اۈتاق‌نینگ تۈریگه باردی، دېریزه شیشه‌سی آرتیدن کوچه گه تیکیلدی. اېری آیدین‌نی کوچه نینگ چېکّه‌سیده تورگن شفاخانه موتریگه چیقیب آلیشینی کوزه‌تدی، بۈم ــ بۈش کوچه‌ده تورگن موتر بیر زومده غایب بۈلدی.

شهر شفاخانه‌سی اۈرینلری کوید ــ ١٩ گه چلینگن بیمارلرگه تۈله، کسل‌لر یقینلری اېسه شفاخانه دروازه‌سی و میدانیده تۈپلنگنلر، اولر داکترلردن مدد سۈره‌شه‌یپتی. شفاخانه‌ده اکسیجن تقچیللیگی سېزیله‌دی، هر کون ایکّی‌ــ اوچ کیشی بیمارنینگ تابوتی اولرنینگ قریندا‌شلریگه تاپشیریله‌دی. کرونا ویروس یوقتیرگنلر آره‌سیدن ساغه‌ییب، آیاق اوستیده توریب اویلریگه قَیتگنلر هم آز اېمسدی.

داکتر آیدین، شفاخانه رییسی داکتر توماریس‌نینگ ایشخانه‌سیگه باش سوقدی، رییس هم اېندی اوییدن شفاخانه گه کېلگن اېدی، سلامله‌شیب اۈرینديقلرگه اۈتیریب آلدیلر. داکتر آیدین رییسگه قره‌ب:

– قنی اېندی دوستلریمیز ــ متخصصلر کېلسه‌لر اېدی، کوید‌ــ ١٩ مسأله‌سی اوستیده باشله‌گن بحثیمیزنی دوام اېتدیریب، بیران نتیجه‌گه اېریشسک اېدی، ــ دېییشی بیلن‌آق، اوچ‌ــ تۈرت کیشی متخصص بیرین‌ــ کېتین اداره گه کیریب کېلیشدی. علمی مجلس اۈز ایشینی باشله‌دی، شفاخانه رییسی داکترلردن کرونا ویروس یوقتیرگنلر تۈغریسیده معلومات بېریشلرینی سۈره‌دی. متخصصلردن بیری – «وضعیت یخشی اېمس، کوید‌ــ ١٩ گه چلینگلر سانی آشگن، تلفاتلر میزانی آشیب بارماقده. شفاخانه‌ده اکسیجن و باشقه ضروری امکانلر آزلیگی سېزیله‌دی،» – دېدی.

سیزده بیران ینگی فکر بارمی، نیمه‌لر قیلیشیمیز کېره‌ک ؟ــ دېدی شفاخانه باشلیغی داکتر آیدین گه قره‌ب.

www.ezgu.org

– جناب رییس، حرمتلی مسلکداشلر! سیزگه معلوم که، کرونا ویروس ییر کرّه‌سینی گېزیب، آدملر آره‌سیدن قربانلر آلماقده. دنیانینگ رواجلنگن مملکتلریده مېن من،ــ دېگن متخصصلر هم بوکونگه قدر اوشبو ویروسگه قرشی آدملرنی اېملش اوچون واکسین ایشلب چیقالمه‌گنلر، موجود داری‌ــ درمانلر هم یخشی نتیجه بېرمه‌گن. امریکا، اروپا، ختای، روسیه و باشقه اؤلکه‌لرده داکترلر بیر قطار انتی وایرل‌لر و دوالرنی کوید‌ــ ۱۹ کسللریگه بېریب، قطعی نتیجه آلالمه‌گنلر، خلاصه هلیگچه هر قنده‌ی داری‌ــ درمان بو ویروسگه چلینگنلرنی دوالشده کؤمک قیله‌آلمه‌گن، کوید‌ــ ۱۹ یوقتیرگنلر نجاتی اوچون اؤز فکریمنی ایتماقچی من.

داکتر توماریس میز اطرافیده هارغین اؤتیرگن متخصصلرگه بیرــ بیر کؤز سالیب، یان دفترچه‌سینی ورقله‌دی ــ ده، یوزینی داکتر آیدین‌گه بوریب:

– تؤغری ایته‌سیز داکتر آیدین! بیز هم ایکّی آیدن بېری شفاخانه‌میزده کرونا ویروس تلفاتی‌نینگ آلدینی آلیش اوچون قؤلیمیزدن کېلگنینی عملگه آشیردیک. متخصصلریمیز ساغ بؤلسینلر، بو مدت ایچیده نېچه کیشی همکارلریمیز هم کرونا ویروس یوقتیردیلر، افسوسکه بعضیلری دنیادن اؤتدی، جایلری جنتده بؤلسین. شوکون نینگ اؤزیده هم کوید‌ــ ۱۹ یوقتیرگن ایکّی‌ــ اوچ کیشی همکارلریمیزنی شفاخانه‌ده یاتقیزگن‌میز. اکسیجن یاردمیده نفس آلیب توریبتیلر. اونده ینگی فکرینگیزنی اېشیته‌میز داکتر آیدین!

– بیز اؤز امکانیتلریمیزنی، بیلیمیمیزنی دنیانینگ رواجلنگن طبی مرکزلری بیلن تقاسله‌ی‌آلمه‌یمیز، بوگون یا اېرته‌گه دنیا عالملری نینگ کرونا ویروس باره‌سیده عملگه آشیره‌دیگن تدقیقاتلری مثبت نتیجه‌لر آلیب کېله‌دی. عقللی انسان باشقه چیگل مشکللرگه غلبه قیلگنی کبی بو آفتنی یېنگیشگه هم قادر بؤله‌دی، هه دېمه‌ی کرونا واکسینی ایشلب چیقیله‌دی، اما اونده‌گچه بیز نیمه‌لر قیله‌آله‌میز، قؤلیمیزدن نیمه کېله‌دی؟

www.ezgu.org

بيز شفاخانەميزده "پلازما تراپى"نى عملگه آشيريش امكانيگه ايگەميز. معلومينگيز كه "پلازما تراپى" دنيا بۆيلب كميده يوز ييللىك اۆتميشگه ايگه بير تجربه، بيرينچى مرته آلمان متخصصلرى "پلازما تراپى" آرقلى قيزەميق كسللرينى دوالەگن ايديلر، مېن امريكادەگى طبى مركزلردن بيرى بيلن اوزلوكسيز علاقەدەمن، بو تۆغريده اوشبو مركزده خذمت قيلەديگن متخصصلر فكرلرينى اۆرگنديم. قرشيليك بۆلمسه كويد-١٩ كسللريگه پلازما تراپى تطبيق ايتەميز!

مجلسدەگيلر باش قيميرلتيب داكتر آيدين فكرينى تصديقلەديلر، داكتر زيب‌النساء قۆل كۆتريب سۆزلشگه رخصت سۆرەدى.

- داكتر آيدين كۆپ يخشى بير فكرنى اۆرتەگه تشلەدى. بيز اۆز مركزيميزده "پلازما تراپى"نى عملى قيليش امكانيتيگه ايگەميز. بو بيزنينگ بيرينچى تجربەميز بۆليشيگه قرەمەى، اولگورەآلەميز. مېن داكتر آيدين بيلن يقيندن همكارليک قيلەمن، ـ ديدى زيب‌النساء.

متخصصلر مجلسى داكتر آيدين‌گه اۆز فكرينى تېزراق عملده تطبيق ايتيشليک‌كه رخصت بېردى، داكتر آيدين و داكتر زيب‌النساءلر اۆزارا مصلحتلشيب "پلازما تراپى" تطبيق ايتيليشى رېجەسينى توزديلر. كويد-١٩ گه چلينيب، ساغەييب كېتگن بير كيشى قانيدن پلازما آليب كرونا ويروسگه يۆليققن شخص قانيگه اۆتكزيش كېرەک ايدى.

داكتر آيدين مسلكداشلريدن بيرى داكتر سمندرنينگ عيالى كويد-١٩ كسلليگينى باشدن كېچيريب، ايكّى هفته آلدين ساغلگنينى بيلديرگن ايدى. او دوستيگه تيلفون قيليب، "پلازما تراپى" عمليەسينى تطبيق ايتيش اوچون اونينگ عيالى كۆنگيللى روشده قان بېريشى ضرورليگينى ايتدى. ايرتەسى كونى داكتر سمندر ايندى كرونا كسليدن ساغلگن عيالى گل‌اندام ايرى بيلن شفاخانەگه كېليشدى. داكتر آيدين و داكتر زيب‌النساءلر، گل‌اندام‌نى كېرەكلى طبى تېكشيروولردن اۆتكزيب، اونينگ تاميرلريدن قان آلديلر. قان تجزيه قيلينيب، پلازماسى آلينىدى.

www.ezgu.org

داکتر آیدین، قیسی بیمارنینگ قانیگه پلازما اۉتکزیشینی آلدیندن بیلگیلب قۉیگن ایدی. او هم بۉلسه کرونا ویروس یوقتیرگن شفاخانه ایشچیلریدن بیری تورسون ایدی. کیچیکمسدن تورسون نینگ تامیرلریگه پلازما اۉتکزیلدی. داکتر آیدین ساعتلب نتیجه‌نی کوتیب قالدی، ییگیرمه تۉرت ساعت اۉتر–اۉتمس بیمارنینگ نفس آلیشی آسانلشدی، اکسیجننی بورنیدن اوزدیلر. اشتهاسی یخشیلندی، سبزواتلر شوربه‌سینی ایچیب، تۉیمه‌یدیگن بۉلدی. بو خبر شفاخانه باشلیغی داکتر توماریس‌گه ییتیب باردی. او، شفاخانه متخصصلرینی چقیریب، مجلس اۉتکزدی. داکتر آیدین‌نی بو مهم یوتوغی بیلن تبریکلب، کوید–۱۹دن اذیت چیکه‌دیگن باشقه کسللرنی هم "پلازما تراپی" آرقلی دوالشینی توصیه قیلدی. اۉشه کون نینگ اۉزیده تورسون قیته طبی تیکشیروودن اۉتکزیلدی. بدنیده کوید–۱۹ ویروسی یۉقلیگی انیقلندی. داکتر توماریس مملکت بۉیلب اۉزی باشقره‌دیگن شفاخانه متخصصلری ایلکبار کوید–۱۹ کسلی‌گه چلینگن بیمارنی "پلازما تراپی" آرقلی دوالشده مۆفق بۉلگنلیکلری باعث اۉته خرسند ایدی. او، تورسون‌نی ایشخانه‌سیگه چقیریب داکتر آیدین و همکارلری سعی و حرکتی نتیجه‌سیده شفا تاپگنی اوچون تبریکله‌دی.

تورسون هم آق چاپانلی مهربان متخصص داکترلری کۉرستگن غمخوارلیکلری اوچون چوقور منتدارچیلیک بیلدیریب:

– داکترلر مینی اۉلوم آغزیدن آلیب قالدیلر. بولرنینگ مینگه کۉرستگن بی‌مثال خدمتلرینی حیاتیم باریچه اونوته‌آلمه‌یمن، –دیدی.

ییگیرمه کون آلدین امبولانسده آغیر احوالده شفاخانه‌گه کیلتیریلگن تورسون اۉز آیاقلری اوستیگه استوار توریب، شفاخانه‌نی تَرک ایتدی.

چمه‌سی ایکّی هفته اۉتدی، داکتر آیدین کوید–۱۹گه چلینگلرنی "پلازما تراپی" اصولی بیلن دوالشنی دوام ایتدیردی. بیر کونی شفاخانه رییسی اونی ایشخانه‌سیگه چقیردی، کیریب بارسه بیر قطار ژورنالیستلر، عکاسلر و کمره‌من‌لر اونی کوتیب تورگن ایکنلر، ایشیکدن

www.ezgu.org

كيريشى بيلن‌آق، كمره‌لر لينزلرى اونگه قره‌تيلدى. فلشلر بيرين ــ كېتين لپ ــ لپ يانه بېردى، داكتر توماريس اونى ژورناليستلرگه تنيشتيريب.

– سؤراقلرينگيزنى داكتر آيدين‌دن سؤره‌ى بېرينگلر، ــ دېدى.

ژورناليستلر داكتر آيدين‌گه كويد ــ ۱۹ گه چلينگنلرنى ينگى اصولده دواله‌گنى باره‌سيده سواللر بېرديلر، او، همه سؤراقلرگه خلاصه قيليب جواب قَيتردى:

– بيلگنينگيز كبى كرونا ويروس دنيا بؤيلب انسانلر حياتيگه تهديد ساليب توريبتى. هليگچه دنيا ساغليقنى سقلش تشكيلاتى و باشقه صلاحيتلى علمى مركزلر كويد ــ ۱۹ گه چلينگلرنى دوالش اوچون تأثيرچن دارى ــ درمان تاپالمه‌گنلر. ويروسگه قرشى واكسين هم ايشلب چيقيلمه‌گن. كرونا ويروس بيزنينگ وطنداشلريميز آره‌سيدن هم قربانلر آلماقده. بيز كويد ــ ۱۹ كسللرينى دوالش اوچون "پلازما تراپى" اصولينى تجربه قيلديك، مثبت نتيجه بېردى. تقريباً ايكّى هفته ايچيده اؤن بېش كيشى بيماردن اؤن اوچ نفرينى دواله‌ديك، افسوس ايكّى كيشى حياتينى قوتقزالمه‌ديك، هر حالده بو اصول آرقلى بيمارلر سلامتليگينى تيكلش بيز اوچون ينگى تجربه بؤلدى؛ مېن بو ايشيم بيلن وطنداشلريم ــ انسانلر برابريده اؤز بورچيمنى بجره‌آلگن بؤلسم اؤزيمنى بختيار تويه‌من. انسانلرنى بو ويروسنى يوقتيرمسليگى مهم مسأله. تېز آره‌ده كرونا ويروسگه قرشى واكسين ايشلب چيقريليشيگه ايشانچيم كامل. كرونا ويروسنى يوقتيرمسليك اوچون اېنگ اولا اعلان اېتيله‌ديگن طبى توصيه‌لرگه رعايه اېتيشليكنى ضرور، ــ دېب بيله من، ــ دېيه سؤزلريگه نقطه قؤيدى.

داكتر آيدين، خبرچيلرنينگ باشقه بير قطار سؤراقلريگه هم جواب بېردى.

باشقه شفاخانه‌لر متخصصلرى هم اوشبو اصولدن استفاده قيليشنى يؤلگه قؤيديلر. داكتر آيدين بير نېچه مرته منطقه دولتلريگه تكليف اېتيلدى.

كابل ۲۰۲۰ ياز

www.ezgu.org

www.ezgu.org

تۉختەمیش

تۉختەمیش آییک شهری نینگ غربی چېکّەسیده آتەسی قوردیرگن اېسکی تورر بناده اۉز عیالی و فرزندلری و آتەسی بیلن حیات کېچیرردی. بهار موسمی نینگ سۉنگگی کونلری اېدی، کۉپ هاریگنی باعث آغیر اوخلەگن. او، تانگ چاغی خورازی‌نینگ قچیقریشی بیلن اویقودن اویغاندی. کۉره‌یاتگن قۉرقینچلی توشی چله قالدی، بامداد نمازی قضا بۉلمەسین دېب، کۉرپەسینی اوستیدن بیر یاققه سوریب تشلەدی‌ــ ده، طهارت آلیش اوچون شاشەــ پیشه اویدن تشقریگه چیقدی، سفال آبتابه‌گه کۉزەدن سوو قوییب، طهارت قیلدی.
بیر ییل آلدین دوستی جمشید هرات‌ده ساوغه قیلگن اییک رومالینی چۉنتگیدن چیقاریب یوزینی و قۉللرینی اَریتدی. اۉتاق‌نینگ دیواریده‌گی قازیققه آسیلگن مله جای نمازینی آلیب، بامداد نمازینی اۉقیدی. یره‌تگنگه شکرلر قیلیب، دعاگه قۉل کۉتردی. آتەــ آنەسی، بالەلری، اوزاق یقینلری و برچه مؤمن ــ مسلمانلرنی بلاــ قضالردن، اینیقسه چېت اېللدن کېلگن ویروس آفتیدن سقلەشینی سۉرەب، خداییگه التجا قیلدی.
تۉختەمیش جای نمازینی قازیققه آسیب تشقریگه چیقدی، آتەسی قۉلیده عصاسی مسجددن اوییگه قَیتگن اېدی. داوروغ صوفی اۉغلیگه کۉزی توشگچ:
– تۉختەمیش! نمازینگنی اۉقیدینگمی اۉغلیم، بو اېرته مېچیتکَه بارمبسن، اوخلب قالدینگمی؟ــ دېب، سۉره‌دی قاشلرینی چیمیرگنچه.

www.ezgu.org

– هه، آته‌جان، خدا قبول قیسه نمازیمدی اۉقیدیم. کۉپ چرچه‌گن ایدیم، اوخلب قالیب من، کیچ بۉلدی، میچیتکه بارلمه‌دیم. یخشی شو خورازیز قیچقیریب مینی اویغه‌تدی. بۉمَسه نمازیم قضا بۉلیبدی.

– میچیتکه هم اولگیده‌ی مردم کۉپ کیمه‌یدی، کرونامی، وبامی کیلیپتی دیدیله، کۉپیله قۉرقیب میچیتکه کیمه‌یدیله. اجلی تۉلگن پخته‌گه اۉره‌ب قۉیسنگ هم اۉله‌دی، حیران سن، کسل بۉله‌من، اۉله‌من،ــ دیب ایندی میچیتکه، نمازگه کیمه‌یدیلهــ یه، اجلدن قاچیب قوتیلیب بۉله‌می؟ ــ دیدی، بیلیدن کوچی کیتیب، مونکه‌ییب قالگن چال بوبه.

آته‌سی‌نینگ سۉزلرینی دقت بیلن تینگله‌گن تۉخته‌میش، یَوریغ صوفی نینگ قۉلیدن توتیب اۉتاغیگه یتکلب باردی، جاییده اۉتیرغیزیب، کرونا ویروس تۉغریسیده ایشیتگن، بیلگنلرینی آبدان گپیریب بیردی.

– آته! کرونا جامان، هلیگچه کۉپ آدملنی اۉلدیردی، دواسی چۉغ دیدیله، آدمله وبادن و بشقه کسل‌له‌دن احتیاط بۉلیشلری کیره‌ی. رازی، ابن سینا ده‌ی کتهــ کته حکیملر اۉز وقتیده انسانله ماخاو (جذام) و هر قنده‌ی یوقمه کسللیکدن سقله‌نیشلری باره‌سیده گپیرگنله. شو اوچون حکومت هم، ارشاد و اوقاف وزیرلیگی هم کرونادن نجات تاپیش اوچون میچیتله‌گه نماز جماعتده اۉقیلمسه یخشی بۉله‌دی،ــ دیگن. دولت اداره‌لری، مکتبلر و اۉقوو درگاهلری تعطیل قیلیندی، سیز ام نمازیزدی بیر وقتگچه اوییزگه اۉقیسه‌ییز یخشی بۉله‌دی .

– اۉغلیم گپینگ چینگه اۉخشه‌یدی. جماعت نمازیگه کیله‌دیگن آدمله‌دن اۉندن بیری کیمه‌یدی، گپ شونده‌ی بۉسه مینَم بارمه‌یمن، خدا اۉزی کیچیرسین، ــ دیدی آته‌سی قیزیل یاستیققه سوینگن حالده.

تۉخته‌میش تشقریگه چیقدی، حویلی‌نینگ دالانیده کیچیک اۉچاققه چای قَینه‌تیب تورگن خاتینی آی جمال‌گه کۉزی توشگچ، استه اونینگ یانیگه باردی:

www.ezgu.org

- خاتین چایینگدی، تېزراق قَینه‌تسنگ دېیمن. کېچ بؤلیب قامه‌سین تغین، تیزراغ دکانگه باره‌ی، ــ دېدی.

یغاچ کساو بیلن اؤچاقده توته‌قیب یانه‌یاتگن سامان آلاوینی قؤزغب، تارتقیلیب تورگن آی جمال قرسی‌نینگ بیر اوچینی بیلکه‌سیگه تشلب:

- همه جېرگه کرونا جَیره‌گن، همه جای قرنطین دېیسیز، آته‌ییزدی هم مېچیتکه نمازگه بارمنگ دېیسیز، اؤزیز دکانگه کېته‌من دېیسیز؟ اؤزیزگه رحمیز کېمه‌یمی؟ اؤزیزگه ایچیز کویمَسه، بله‌لریزگه رحمیز کېسین!

- راست ایته‌سن خاتین! مېنم بیله‌من. کرونا جامان، خدا هیچ بنده‌سی‌گه کؤرستمه‌سین، چارەم جؤغ. دکانگه ایکّی‌کون بارمه‌سم، آچ قاله‌سیلّه، کتّه رؤزغار، یخشی بیله‌سن بشقه درامدیم جؤغ، قاپگه اونینگ بؤمَسه، قرض تیلب قیسی دروازه‌گه باره‌من. دنیاگه تیله‌ماغدن جامان نرسه جؤغ. خدا مهربان، غم جېب اؤتیرمه خاتین!

تؤخته‌میش‌نینگ آیبک شهریده پلاستیک فروشلیک دکانی بار، هر کونی بیر مینگ، بیر یریم مینگ افغانیگه پلاستیک ساته‌دی. دکانیدن قؤلگه کیریته، ــ دیگن درآمدی حسابیگه تؤقیز کیشیلیک بیر عایله‌نی باقیب کیله‌دی. کرونا ترقه‌لیشی آرتیدن بازارلرده حکومت طرفیدن قرنطین جاری اېتیلگنی تؤخته‌میش نینگ کونده‌لیک درآمدیگه سلبی تأثیر اؤتکزگن. آلدینلری قؤلگه کیریته‌دیگن درآمدی‌نینگ اوچدن بیر قسمی هم قالمه‌گن. قاچیب قوره‌ب بازارگه باریب، یشینیب‌ــ توشینیب دکان‌نینگ ایچیگه کیریب آله‌دی‌ــ یو، اېشیگینی تیرقیش قیلیب قؤیه‌دی. پلاستیک کیره‌گی بؤلگن آدملر پلاستیکنی دکان اېشیگی نینگ تیرقیشیدن آلیب، استه آرقه‌سیگه قره‌مه‌ی کېته‌دیلر. بیر نېچه هفته احوال شونده‌ی دوام اېتدی.

شهرده نانوای‌خانه‌لر، داری‌خانه‌لر و آذیق‌ــ آوقت محصولاتلری ساتیله‌دیگن دکانلردن باشقه‌سی یاپیق. اقتصادی فعالیتلر چمه‌سی

www.ezgu.org

توختب قالگن، بېکیتیقچه دکانینی آچه‌دیگن تۉخته‌میش‌نینگ بازاری هم کساد. آلدینلری هر کونی بازاردن قَیتیب اوییگه خلطه‌ـ خلطه میوه ـ چېوه‌لر آلیب باره‌دیگن تۉخته‌میش اېندی قۉلی قوروق اوییگه کیریب باره‌دی. باله‌لری نینگ کۉزلری آته‌سی‌نینگ قۉلیگه قاله‌دی. آی جمال نینگ هرکونی قینه‌یدیگن قاره قازانی اېندی قَینه‌مه‌یدی. بو احوالدن اۉکسینگن آی جمال بیر چوقور آه تارتیب –«هر کونیگه شکر»، ـ دېدی ـ یو، کۉزلریگه یاش ایله‌نیب، –«قچانگچه بونده‌ی بۉلرکن» ـ دېب، قۉیدی.

تۉخته‌میش‌نی آغیر وضعیته‌ده کۉرگن تورموش اۉرتاغی آمبارده اون، یاغ، کچالو، پیاز، نوخات، شکر توگه‌گنینی اېریگه ایتسگیسی کېلمه‌ی حیران حالده توریبدی. خاتینینی چوقور خیال عمانیگه غرق کۉرگن تۉخته‌میش:

– خیریت‌می آنه‌سی! نیمه مونچه اۉیلنه‌سن؟ دېب سۉره‌دی.

– هیچ نرسه اېمس، اۉزیم شونده‌ی چۉتگه کېتیبدیم، ـ دېدی.

او، ینه مېنگ یوره‌کنی بیر یوره‌ک قیلیب، اۉز‌ـ اۉزی بیلن – «قچانگچه ایتمه‌یمن، ایته قاله‌ی،» ـ دېدی و سۉزلشگه آغیز آچدی:

– ایتسم بیر عذاب، ایتمه‌سم ایکّی عذاب، اویده بیر نرسه قامه‌گن. اوللر ایتمه‌سم ام اۉزیز کېتیریب توررديز، قریب ایکّی هفته بۉله‌دی، هیچ نرسه کېتیمه‌یسیز. اېرته‌گه اون جۉغ، بشقه نرسه‌له یَم قامه‌گن، بیر هفته‌چه بۉله‌دی قاره قازانیزگه گوش قَینه‌مه‌گن. باله‌لریز، –«آنه! نیمه بۉلدی، آته‌م هیچ نرسه کېتیمه‌یدیله؟»–دېب سۉره‌ه‌یدی. اوله‌گه هم نیمه دېیَریمدی بیلمه‌ی من.

– راست ایته‌سن خاتین، قرنطین بازاردی کساد قیغن، سودا‌ـ ستیغ جۉغ، شوکونله دکاندی کراسینی یَم تاپالمه‌یمن. یخشی اېدی، کتّه اۉغلینگ بیر جیللیک قرار داد قیب، حکومتدن هر آی نېچه مینگ معاش آلردی. اونی هم قراردادی تۉلدی، اېندی اونی ایشگه هم آمه‌یپتی. بازارگه چیغیب مردکارلی قیله‌من دېسه ایش جۉغ. ایران‌گه

www.ezgu.org

جۉنته من دېسم می؟ ــ دېگن سری آی جمال اېری نینگ گپیگه ارەلەشیب:

– ایراندی آتینی توتمنگ، ایرانگه کېتکنلەنی کۉریب توریب‌بیز، همەسی کرونا توتیب کېلاتتی، بېچرەلەنی قنچەسی اۉلدی، «آچ قولاغیم، تینچ قولاغیم» ــ دېگنلریدەی، آچلیېدن اۉلسم اۉلەمن، اۉغلیم ارسلان‌دی ایرانگه جۉنتمەیمن.

شو آنده اېری‌نینگ کیسەسیدەگی قۉل تیلفونی چله بېردی، تیلفوننی آلیب ــ «خارجدن تیلفون، امریکادن اوکەم سردار،»– دېدی.

اکه ــ اوکه تیلفونده سلاملشیب، حال ــ احوال سۉرەشدیلر، اوزاقدن ــ اوزاق گپلشدیلر. شام چاغی اېدی، آی جمال آشخانەگه باردی، کتّه قیزی گلبدن بیلن قازاندن شوربه سوزیب قَیناتەسی‌نینگ اۉتاغی‌گه آلیب باردی. داوروغ صوفی کېلینی‌دن:

– آی جمال! تۉختەمیش قنی؟ درگی چیقمەدیمی؟

– کېگنله، حَولی میدانده تیلفونگه اوکەلری مینن گپیریب توریبتیله، ــ دېدی.

آی جمال اېرینی هیقیرگنی اۉتاقدن تشقریگه چیقیب:

– تۉختەمیش، کېله قالینگ، شۉربه سەویب قالەدی، ــ دېدی، بلند آوازده.

دقیقه اۉتمەی تۉختەمیش ایچکریگه کیریب کېلدی، سلام بېریب آتەسی‌نینگ یانیده اۉتیردی. آلدیده قۉییلگن شۉربەنینگ تاواغیگه تیکیلب:

– خاتین، شۉربه پیشیریب سن کو، گوش نېردن بۉلدی؟

– نېردن بۉلردی، بچەلریز کۉپ وقتدن بېری، گوش ــ گوش ــ دېیبېردیله، آتەییز خورازدی سۉییب گوشینی نېبرەلریمه پیشیریب بې، ــ دېدیله.

– هه، یخشی قیلیب سن خاتین، آشِ جانلریز بۉسین، بسم‌الله قیلیله، ــ دېدی.

www.ezgu.org

او، هورومی چیقیب تورگن شۆربه‌نی ایچه بېردی، آوقت یېیلدی، دسترخوان دعاسی قیلیندی. داوروغ صوفی اۉغلی تۉخته‌میشگه:
– اوکه‌نگ سردار مینن گپیردینگ‌می اۉغلیم، یخشی میکن، نیمه، ــ دېدی؟
– هه، یخشی ایکن، همه گه سلام دېدی، سیزدی سۉره‌دی. امریکا گه یم کرونا بارگن ایکن. اوله یَم بیر نېچه هفته‌دن بېری قرنطینده ایکنله. ایشگه کېتمه‌ی، اویلریگه قالپیکنله.
– بو سبېیل مانده امیریکه گه یم باریممی؟ اېندی اوله قنده‌ی قیله‌دیله، بیکار بۉسه‌له روزغارلری قنده‌ی اۉته‌دی؟
– آته جان دعا قیلینگ، خدا بی‌غم قیسه اوله بی‌غم.
– قنده‌ی بی غم؟
– قرنطینده بیکار بۉگنله گه امریکا دولتی بیر مینگ دالردن کۉپراغ آیلیک بېره‌دی، او جېرده کیشی روزغاردی غمیگه اېمس. بچه‌لری یم انترنتدن آنلاین درس اۉقییدیله. غرب مملکتلری بای، مردمینی غمینی جېییدی.
شو آنده تۉخته‌میش نینگ قیزی سۉز باشلب:
– ایکّی آیدن بېری مکتبله جاپیلگن، بیزه‌گه یم معارف اویلریزگه آنلاین درس اۉقییسیلّه ــ دېگن ایدی. قنی درس، قنی برق، قنی انترنت، قنی کمپیوتر ؟ ــ دېب اۉکسیندی.
داوروغ صوفی کېلینی آی جمال سوزیب قۉیگن چای‌نینگ پیاله‌سینی آلیب ایچدی‌ــ ده، بیر آه چېکیب، مونگلی آوازده:
– بو قیسقه عمردېگه قنده‌ی کۉریملنی کۉردیک. قیرق ییلدن بېری اورروش، مردم بیکار، اۉغریلیک، جنایت اوجیگه چیققن. بیر تیلفون اوچون آدمله‌نی اۉلدیریب کېته‌دیله، کیشی سۉرمه‌یدی، بوله کملی قیلگنده‌ی، بو کرونا یم بشقه غم بۉلدی، ــ دېدی .
– مېنم حیرانمن آته جان، کرونا جۉغ ایدی یم یخشی ایدی، قۉلیم قیبیردب، بازار اوچرده سودا‌ــ سَتیغ قیلیب روزغار غیلدیره‌گینی

www.ezgu.org

ایلنتیریب تورگن ایدیم. کرونا بونی یم بیزدن آلدی. اوکه‌م سردار قیسیب ــ قیمیریب بیش جوز دالر جۉنه‌تتیم، شونی آلیب، چاره‌ــ پرده قیلیب تورییله، ــ دیگن ایدی. ایرته گه باریب بانکدن شو پولدی آب کیله‌من، خدا اۉزی مهربان، ــ دیدی، آته‌سیگه.

تۉخته‌میش باشقره‌دیگن کتّه عایله‌نینگ کتّه معمالری بار. کرونا طفیلی وجود گه کیلگن کوتیلمه‌گن آغیر وضعیت اونینگ کونده‌لیک حیاتیگه کتّه ضربه بیردی. دکانیده‌گی پلاستیکلرینی نقصیگه ساتیشگه مجبور بۉلدی، کسبیدن ایریلدی، قرضگه باتتی، هفته‌لب اوییده ایشسیز قالدی، توشکونلیککه توشدی. اوچ آیدن کیین قرنطین برطرف ایتیلدی. اینـدی تۉخته‌میش بازار گه چیقیب ایش قیله‌ی دیسه دستمایه‌سی ــ پولی یۉق. اویی‌نینگ تۉریده‌گی قالین گیلملرینی چیقریب ارزانیگه ساتیشگه مجبور بۉلدی، عیالی آی‌جمال‌نی کیلین بۉلگن پیتیده آنه‌سی هدیه قیلگن بیر نیچته کوموش تقینچاقلری‌ــ یو تنگه‌لری، اۉزی ساتیب آلیب بیرگن آلتین سیرغه و بیلیک اوزوکلرینی ساتیب پول قیلیشگه کۉندیردی.

تۉخته‌میش، قۉلیده اقچه‌سی بۉلسه، بازارده ایش قیلیشنی بیله‌دی، او، ینه بازارگه کیردی. بو مرته دکان‌نی اجاره گه آلالمه‌دی، چونکه پولی کۉپ ایمس ایدی. آییک شهری‌نینگ میدان بازاریده چای، صابون، شکر، گوگرد و رورغارگه کیره‌کلی باشقه اسبابــ انجاملرنی ساتیشگه باشله‌دی. اونینگ یانیده تونغیچ اۉغلی ارسلان غیلدیره‌کلی چارپایه اوستیده سبزی، ایسمه‌لاغ، پامه‌دیر، کچالو، پیاز و لیمو ساتردی. ایندی آته‌ــ اۉغیل بیرگه‌لیکده روزغارنی تیبره‌تیش یانیده قرنطین دوریده آلگن قرضلرینی اوزدیلر. اولرنینگ عایله‌سیده ینه حیاتگه امید کوچه‌یدی.

کابل. ۲۰۲۰ یاز

www.ezgu.org

قیزلرشاه

ساعت تۉرتگه یقینله‌شیب قالدی، ایشخانه‌دن کېتیش وقتی اېدی. قبله‌دن کۉتریلگن قاره بولوتلر گولدیرب چقماق چَقه باشله‌دی. بیردنیگه شهرگه قارانغو توشدی، هر نېچه‌ده مامه‌قلدیراق نینگ قَسیرده‌گن دهشتلی تاووشی فضانی یارگودېک بۉلیب تویولردی.

– تېزراق چیقه قاله‌ی، پایه بۉران قیلیب یاغسه اویگه بارگینیمچه هۉل قیلیب قۉیمه‌سین تغین،ــ دېدی قیزلرشاه اۉز خیالیده.

او، تېزــتېز یوریب کوچه گه چیقرکن، هوانینگ تومشوغی آسیلگنیگه گواه بۉلدی. کۉک‌که کۉز تیکیب اېدی که، بیرــ ایکّی یامغیر تامچیلری منگله‌بیگه اوریلدیــ یو، کېیتیدن شرّیللب یاغه باشله‌دی.

قیزلرشاه، بو ییل بهار سېر بارش کېلدی، جوزا کیرسه هم یامغیردی کېیتی اوزیلمه‌یدی شېکیلّی، اۉرگیله‌ی قدرتینگدن، ــ دېگنچه پنه‌لب تار کوچه گه بوریلدی. یامغیر یاغیب قالیب، اوست ــ باشی هۉل بۉلیشیدن خواطرلندیــ یو، آلدینراق کسل بۉلگنینی اېسله‌دی.

شو آنده موبایل تیلیفونی جیرینگلب چله‌باشله‌دی.

– الو، الو

– قیزلرشاه!

– هه، آنه. مېن من قیزلرشاه، نیمه گپ؟

www.ezgu.org

– قیزیم، تیزراغ اویگه کېل. پایه بۉران بۉلسه هۉل بۉلیب ینه کسل بۉمه. بیر هفته اول ساغلگن ایدینگ، ایکّی هفته‌دن بېری آته‌نگ بیتاب یاتگنله. سېن ام کسل بۉلیب قاسنگ قنداغ قیله‌من؟

– آنه‌جان، تشویش قیمنگ، یریم یۉلده من. کېلاتیم. آته‌م یخشی میله؟

– بیلمه‌سم، بیرساز یاتگن، بیر سوو ایچه‌دی، کۉزی اویقیدن آچیلمه‌یدی، باغَنه زۉرغه بیر ایکّی قاشیغ سوت ایچیردیم.

– خی آنه‌جان، مانه یقینلشدیم. تندیرگه اۉتین سالیب نان‌دی اۉزیم یاپه‌من.

– تندیرگه چار، قیغ سالیب قۉیدیم، سېن کېگینچه تندیردی قیزیتیب قۉیه‌من. بیر زوباله خمیر توتگن ایدیم، خمیر توریش کۉپ توشگن ایکن، آچیب کېتیپتی، یسب قۉیدیم، آقیب توشمسه‌که یخشی‌دی.

– بۉلیپتی، خدایاریز.

قیزلرشاه اوییگه یقینلشگن ایدی. شهر غربیده‌گی یم–یشل تیپه‌لیکلردن ایسه‌دیگن سلقین شمال باشیده‌گی قرسینی اوچیرماقچی بۉلردی. بهار هیدینی کېلتیرگن مه‌یین شباده ذهنیده مینگ بیر خیال ایلنه‌دیگن قیزلرشاه‌گه عجایب حس بېردی.

او، اۉزیچه:

– بو هم مېنی بختیم؟ آته‌م قرجه‌لگن چاغده کسل بۉلیب قالدیله، ایکّی هفته بۉلدی، یخشی بۉگنلری یاغ. اکه‌لریمدی اویلنتیریش، آپه‌لریمدی تورموشگه چیقریش فکریده ایدیله –«کۉزیم آچیغلیگیده سېنی هم بخت اوییگه اوزه‌تسم، بشقه ارمانیم قامه‌یدی» دېر ایدیله آته ـجانیم، آیینه‌دن تیک‌کندی دېسک کرونا دېگن بلاسی ایکن؛ آتی اۉچکیر بو کسل قېردن تاپیلدی؟ قېردن یوقتیرگنینی سوروشتیرسک معلوم بۉلدی که، عزیز عمه‌کیمدی اۉغلی خارجدن کېگن ایدی، آته‌م اونی کۉرگنی باریب، اۉشه‌نیکیدن تاپیب کېدیله بو بلانی. او که، بربسته

www.ezgu.org

جوان، تېز توزه‌لیب کېتتی. یره‌تگن آته‌م بېچَره‌گه رحم قیسین، خدا ناخواسته آته‌مدی کۆزی یومیلگیده‌ی بۆسه مېن قنداغ قیله‌من؟ خدا او کوندی کېتیمه‌سین. اکه‌لریم با، اې، قچن اکه آته بۆله‌دی. کیم بیله‌دی مېنی کیمگه بېره‌دیله؟ «یېتیم قیزدی یېتی آته‌سی بۆله‌دی» دېیدیله. اې یره‌تگن، اۆزینگ رحم قی،" ــ دېدی.

دروازه نینگ بۆساغه‌سیده یاتگن قۆشنیسی‌نینگ ایتی قۆققیسدن غه‌پیللب تشلندی، قیزلرشاه چیرقیره‌گنچه ترسیلّب یېرگه تېگدی، قۆلیده‌گی موبایل تیلفونی اوچ قولاچ نریگه آتیلدی. شو آنده قۆشنی‌ــ نینگ عیالی کوچه گه آتیلیب چیقدی. قیزلرشاه یوره‌ک هاویچلب اوییگه کیریب کېتدی.

آنه‌سی شاشه ــ پیشه قیزلرشاه، قیزلرشاه ــ دېب هیقیردی. اوندن سېس چیقمه‌دی. اوچینچی مرته هیقیرگنیده، آته‌سی یاتگن اۆتاق‌نینگ ایچیدن – «کېلدیم،» ــ دېگن سېس اېشیتیلدی.

– تیز کې، ایت قۆرقیتکن یره‌مس بۆله‌دی. یۆره‌یینگ بې‌جای بۆگندی. تېزراغ کې قزان کویه ایچیره من.

تندیرخانه بورچگیده قَلَب قۆییلگن سفال تباغلردن کیچیکراغینی آلیب قیرغیچ بیلن قازان‌نینگ کویه‌سینی قیره باشله‌دی، بیر سیقیم کویه تۆپلب اوستیگه تندیرنینگ کنگیده قۆییلگن قومغاندن ایلیق سوو قویدی.

– آله قا قیزیم، بو قزان کویه‌نی شَنقه باشینگ‌گه کۆتر، قزان کویه قۆرقنگه یخشی دېیدیله، –«بلا نېرده ایه‌غینگدی ته‌ییگه» ــ دېیدیله. کېگنینگده‌ی درّاو نېرده جینده‌ی غایب بۆگن اېدینگ، شونچه قیزلرشاه دېدیم سېسینگ چیغمه‌دی؟

– آنه، آته‌مدی سۆره‌گنی کیرگندیم.

آنه‌سی قیزلرشاه‌گه کاییینیب تورگنده، قۆشنیسی تۆلگن آی آپه کېلیب:

– خیریت می؟ قۆشنی‌جان، نیمه بۆلدی، تینچلییمی اۆزی؟ ــ دېب سۆره‌دی.

www.ezgu.org

– قرجه‌لگن آدم نیمه بؤله‌دی دیبسیز، او کونلری اوکه‌سی‌نینگ اوییگه بارگن ا پکن، یَقمه‌گن خورد و خوره‌یله‌نی ییبمیله، مزه‌لری یاغ، کؤرپه کییب یاتیبتیله. قیزلرشاه‌نی قاره‌سی کؤرینمه‌گنی اوچون داووشیم بلندلب کېتیبتی، ــ دېدی آی سولو آپه.

– احتیاط بؤلیله، کرونا بؤگن بؤمه‌سلّه؟ اؤغلیمدی دوستینی آته‌سی کرونادن قضا قیگن اېمیش.

– خدای سقله‌سین؛ گپیزدی شمال اوچیرسین! اونداغله اېمس، اؤزلری هر نېچه‌ــ ده، بېتاب بؤلیب قاله‌دیله،ــ دییه گپنی چلغیتدی آی‌سولو.

قیزلرشاه‌نینگ آنه‌سی یانیده‌گی ییېنچه‌گه قؤلینی سالیب، قیپ‌ــ قیزیل مرجانده‌ی پیشکن بؤرسیلداق بوغدای نانلرینی تندیردن اوزیب سېبتگه قؤیدی، او، قؤشنیسیگه آلینگ، ــ دېب ایسیق نان اوزه‌تدی.

– آلینگ همسه‌یه، ایسیغ نان، آلینگ!

– یاغ، ییگیم کېمه‌یدی.

– خی ییگیز کېمسه یم، آلینگ قؤشنی‌جان.

– آلینگ، نانذی قَیتریش یخشی اېمس، اېندی بیرته نانیزدی آلیب کېته‌من.

قؤشنی‌نینگ عیالی بیته نان‌نی نان سېبتدن آلیب، یشیل ایپک سراندازی نینگ اؤنگیریده توتیب، اؤرنیدن توردی ــ یو، اوییگه جؤنب کېتدی.

آی سولو آپه تندیردن اوزگن نانلرینی اېری یاتگن اؤتاق‌نینگ یانیده‌گی خانه‌گه آلیب باریب، شال دسترخوان اوستیگه یاییب قؤیدی، باره سالیب اچّیققینه برنج آبه‌نی سوزیب اېری نینگ آلدیگه کېلتیردی.

شو چاغده قیزلرشاه آته‌سیگه:

– آته جان! آوقتینگیزدی ییېنگ هر خیل کؤکتلر، قَو، ایسبلاغ، پودینه سالیب سویوق برنج آبه پیشیرگنله، شوندن ایچینگ، ــ دېدی.

آته‌سی آچیل تاغه اؤنگلنیب:

www.ezgu.org

– برک الله قیزیم، قۉلیمدن کۉتر،ــ دېدی.

او، اۉرنیدن تورالمه‌دی، قیزی قۉلتیغیدن کۉتریب اۉلتیرغیزدی. تینکه‌ــ مداری قوریگن آته سویوق آوقت‌نینگ یرمینی ایچدی و ینه یاته بېردی.

– آته، مېن که اویده یاغ ایدیم، بوگون داکتر کېگن ایکن، نیمه ــ دېدی؟

– مېن که بیلمه‌یمن قیزیم، ایکّی هفته بۉله‌دی نفسیم قیسیلگن، کۉزیم خانه‌سیدن چیققیده‌ی‌ــچیققیده‌ی بۉله‌دی، بوتون اعضای بدنیم آغرییدی. پوزی‌ــپکلی اۉره‌لگن داکتر کېلیب معاینه قیلدی، سۉره‌دی. مېن که بیلمه‌یمن، گپلرینی یخشی اغنه‌مه‌دیم.

اۉتاق‌نینگ اېشیگیگه کېلب مینسه‌ییگه اۉره‌نیب تورگن آنه‌سی قیزیگه قره‌ب:

– داکتر آته‌نگدی شو تازه کېگن کسلدن تېک‌کن‌گه اۉخشه‌یدی، ــ دېدی. بیر ایکّی پاکت داری بېردی، توزه‌لسه اۉزی توزه‌له‌دی، بو کسلدی دواسی یاغ؛ مقصد حاجی‌گه کۉپراغ قره‌شییله، شیرینلی بېرمه‌یله، کۉپراغ سویوغ‌ــسویوغ نرسه‌له قیلیب بېرییله، اۉزلریز اونگه یقینلشمه‌یله، دېب کېتی.

قیزلرشاه داکتر بېرگن دارینی قره‌ب کۉرسه ایکّی پاکت "پراسیتامول" ایکن، بیر پیاله جیلیمیق سوو بیلن دوانی آته‌سیگه اوزه‌تگن قیزلرشاه:

– داکتر آته‌م‌گه کرونانی نشانه‌لری بار،ــ دېگن، اېرته آته‌مدی شفاخانه‌گه آلیب باره‌بیز، کرونا ویروس اوچون طبی تېکشیروودن اۉتکزه‌میز.

– اۉزینگ بیله‌سن قیزیم، بو نرسه‌له گه مېنی باشیم چیغیشمه‌یدی. مېنکه چیغالمه‌یمن. سېن اۉزینگ آلیب بارسنگ یخشی بۉله‌دی.

قیزلرشاه آته‌سینی بیر تکسی‌گه میندیریب شهر شفاخانه‌سی‌نینگ کرونا بۉلیمیگه آلیب باردی. آته‌سی طبی تېکشیروودن اۉتکزیلدی، داکترلر نتیجه بیر نېچه کون ایچیده اعلان اېتیلیشینی بیلدیریلر. اولر،

www.ezgu.org

قيزلرشاه گه: -«حاجی‌نی اويگه آليب بارينگلر، عليحده خانه‌ده قرنطينده تورسين،» ــ ديب توصيه قيليشديلر.

قيزلرشاه آته‌سينی اوييگه آليب كېلدی، اۉتاغيگه اۉتقزيب جاييگه ياتقيزه‌من دېسه آته‌سی:

– قيزيم، ايکّی هفته‌دن بېری بير اويده يکّه‌من. ديق قالديم. کېچه کۉپ يامغير ياغدی شېکيلّی، بوکون جرقله‌گن آفتاب بۉليبتی، شو پېتابگه مېنگه جای تۉشه‌گين، ــ دېدی آچيل تاغه.

قيزی برنده ده ترقی گيلمچه کۉرپه‌چه و ياستيقلرنی هم چيقريب تۉشه‌دی. آته‌سی کيسه‌سيدن ناس قوطی‌سينی آليب بير چکيم ناس چکدی ــ ده، جاييده اوزه‌لدی.

قيزلرشاه آته‌سيگه:

– آنه‌جان خفه بۉمه‌نگ، بير پياله سوتکه آته‌مگه "ويتامين‌دی" قۉشيب بېره‌من. داکترله بشقه ويتامينله هم بېرگن، توزه‌ليب کيته‌ديله،ــ دېدی.

قيزی آته‌سيگه بير پياله سوتگه "ويتامين‌دی" قۉشيب ايچيردی. پراسيتامولدن اوزلوکسيز بېره بېردی.

– قيزيم آته‌نگدن کۉزيم قۉرقن، ياشی يم بير يېرگه باريب قالدی، کرونا دردِ بی دوا ايکن، اېرته کۉزی يوميلگيده‌ی بۉسه سېنی قنداغ قيله‌من. اکه‌لرينگ ايتگنيمدی قيمه‌يديله. هر قيسی‌سی قَلينينگدی اوستيگه تلشسه،ــ نيمه قيلرکنمن،ــ دېدی‌ــيو، کۉزلريدن مولدديريب ياشلری آقه بېردی. قيزی هم آنه‌سی‌نينگ يېلکه‌سيگه باشينی قۉييب ييغله‌دی.

قيزلرشاه و آنه‌سی هر کونی اوچ وقت آته‌سيگه قتّيق قره‌شر اېديلر، تورلی کۉکتلر قۉشيب سويوق آوقتلر پيشيريب بېرر‌ديلر. شهرنينگ داری خانه‌سيدن کېلتيرگن ويتامينلرنی ايچيريب توردیلر. ينه ايکّی هفته اۉتدی، بيرکونی اېرته‌لب آته‌سی‌نينگ -«قيزلرشاه، قيزيم، قيزلرشاه» ــ دېگن آوازی اېشيتيلدی.

www.ezgu.org

– کېلدیم آتەجان!

– قیزیم کېل. بو اېرته ییېنگیلراغ من. باش اغریغیم قاگن. آنەنگگه ایت بیر یخشی مزەلی سوللی اتەله قیسین، ایچەی، کوچەگه چیققیم کېلەدی، عصامدی کېتیر، ــ دېدی.

آنەسی اېری‌نینگ عصاسینی کېلتیریب بېردی. ایرــخاین و قیزلرشاه اوچاولان دردلشه کېتدیلر. شوتاپده کسل یاتگن آته:

– خاتین بیلەسن، جانیم قیلگه آسیلگن. قوتیلمەسم کېرەی، کۉپ قۉرقەمن. دنیانی ستونی اېمس من کو. مېنی قیزلرشاەنی غمی باسگن،ــ دېدیــ دە، اۉرنیدن نیمخیز بۉلیب توردی، عصاسینی قۉلیگه آلیب، حویلی‌نینگ میدانیده قدم تشلەی باشلەدی.

شو تابده خاتینی:

– شکر منه توزەلیب قالدیز. شوگینه قیزیزــقیزلرشاه سیزگه داکترلی قیلدی، شو قیزیز سیزدی اۉلیمدن آلیب قالدی. هر وقت – «آته روحیەنی بای بېرمنگ»–دېب توره بېردی. انه شو گپ سیزگه کته قوت بۉلدی آتەسی!

– تۉغری ایتەسن خاتین. گپینگگه جان با، شوگینه نینگ مهرلی کۉزلری، جانینی قۉیرگه جای تاپمەی یوگورگیلەگنی مېنگه قوت بۉلدی. بیلەسن می، کیچه بیر یخشی توش کۉریبمن. اوینگگه اوزاغ یقیندن همه کېگن، خاتینله دپــدایره چلەدیله، قیزله تینمەی اۉینەیدیله، سېن قیزلرشاەنی بغرینگگه باسگنینگ باسگن، مېن بۉسه دعای فاتحه اۉقیب، کتّه بیر الوان رومالگه بیر نانلی توگیب قیزیمدی بیلیگه باغلب توریب من.

– توشیزدی یوسف پیغمبر جۉرەسین آتەسی، ایتگنیز کېسین، سیز سغلدیز، اېندی بو یَغی بۉلەدی،ــ دېگن ــ ایدی، که قیزلرشاەنینگ تیلفونی چله باشلەدی.

– الو، الو، سلام علیکم داکتر صاحب!

– آتەنگیزدی نتیجەسی کېلدی.

www.ezgu.org

– خوــخو، آته‌مدی نتیجه‌سی کېگن، نیمه اېکن؟
– آته‌نگیزدی کروناسی مثبت اېکن.
– مثبت اېکن؟
– آته‌م یخشی بۉلدیله؛
– خو یخشی بۉلدیله؟
– هېن یخشی بۉلدیله.

کابل ۲۰۲۰ کوز

www.ezgu.org

قاره کۉزلریم

قیش ییغلب کیردی، کېچه یاققن قار اطرافده‌گی تیپه‌لر، کوچه‌ــ کویلرنی آقرتیریب تشله‌گن ایدی. تانگده جنوبدن شمالگه ایسه‌دیگن ایزغیزین شمال درختلر شاخلریگه قۉنگن قارلرنی موزله‌تیب، قیزیقرلی منظره یره‌تگن ایدی، ساووغدن جونجیب برنده‌نینگ یغاچ ستونلری آره‌سیده باغلنگن ارقانلرگه قۉنگن مینالر، موسیچه‌لر و چومچیقلر جوغیرده‌شیب، آسمانده‌گی قلین بولوتلر ترقه‌شیب، قویاش چیقیشی‌ــ یو، قارلر ایریشینی کوتردیلر.

بولتور یشل بخملدن تیکدیرگن پخته‌لی مینسه‌یینی بۉقچه‌دن چیقریب کییگن آی‌برچین، قوشلرنی ساووقدن اۉلیب قالیشیدن تشویشلندی. فرزندلری بېشیگیده‌گی ایسکی قه‌ووزنی ییرتدی ــ ده، بیر هاووچ تریغنی آلیب برنده‌نینگ تگیگه سپپدی. ایکّی کوندن بېری ییرنی قلین قار قاپله‌گنی سبب آچلیکدن اۉلیم چمه‌سیگه کېلگن قوشلر ارقان اوستیدن گورّه تریغ دانه‌لریگه هجوم قیلدیلر.

آی‌برچین سوغدی‌نینگ بیر پله‌سیده کۉرپه‌گه اۉره‌نیب یاتگن تونغیچ اۉغلی ارسلان آنه‌سی‌نینگ آچ قوشلرگه دان سپگنینی کوزه‌تیب تورگن ایدی. او آنه‌سیگه قره‌ب:

– آنه‌جان! مونچه قوش سیز بېرگن بیر هاووچ تریققه تۉیه‌می؟ ــ دېب سۉره‌دی.

www.ezgu.org

– بیله من اۉغلیم تۉیمه‌یدی. خدا بېرگن بۉسه اېدی، بیر اېتک تریغ سېپردیم. شونی هم سیله‌نینگ قه‌ووزلریزدن آلیب سېپتیم،آچلییدن جوغورده‌شیب بیزه‌گه پنه کېتیگنلرینی کۉریب یوره‌ییم کویدی. شو بیر هه‌ووچ تریغ مینن اۉلمه‌ی قاله‌دیله. هوا یاریشیب بولوتله ییرتیله‌تتی، قویاش چیقیب قار ییرییدی، قوشلر هم دان‌ــدون تېریب، ییب کونلرینی کۉره‌دیله اۉغیلم، آته‌نگ مسافرله، سیله بورده آته‌دن اوزاقده یشه‌یسیلله، انسانگه‌می، حیوانگه‌می یخشیلیک قیسنگ یخشی‌ــده بۉته‌م! –دېدی.

آی‌برچین‌نینگ تورموش اۉرتاغی بۉری ایرانگه جۉنب کېتمه‌سیدن آلدین خاتینی و تۉرت باله‌سی‌نینگ غمینی غملب کېتگن اېدی. بیر ییل آلدین قیشلاق‌نینگ غربی چېکّه‌سیده کتّه ترانسپورت قتناو یۉلی یاققه‌سیده پخسه‌دن قوردیرگن اویی‌نینگ تاملرینی کاهگللب، اۉتینخانه‌نی غۉزه پایه، تېزه‌ک، قۉی‌نینگ قیی، خس کبی اۉتینلر بیلن تۉلدیریب قۉیگن اېدی. آشخانه‌سی نینگ تۉریده تۉرت قاپ نینگ ایکیته‌سیده بوغدای و مکه جواری اونی باشقه ایکیته‌سیده غلبیر قیلیب تازه‌لنگن دَیمه بوغداینی تیکلب قۉیگن. آشخانه نینگ باشقه بیر بورچگیده تۉرت کۉزه قاورداق قۉییلگن اېدی. ماش، نوخات، لوبله، گوریچ، قاره و قیزیل مَییز سالینگن سناچ و خلطه‌لر کۉزگه تشلنردی.
آی‌برچین ینه اۉغلیگه قره‌ب:
– جان ــ تنلری ساغ بۉسین، آته‌نگده‌ی آته کمدن کم. ایرانگه کېتمسلریدن آلدین قرض ــ قباله قیلیب قیشلریزدی غمینی ییب کېتتله. دوستلریدن تۉرت لک قرضدار. –« ایرانگه بارسم ایشلب پول تاپیب جونته بېره‌من. بچه‌لریمدی خوار قیمه، قرضله‌نی هم استه‌ــاسته اوزیب تور!» ــ دېگن اېدیله، ــ دېدی.
بۉری، بوندن بیر ییل آلدین قه‌یین آته‌سی اویی‌نینگ یانیدن آلتی بسوه ییر ساتیب آلیب تۉرتته تام سالدیریب کۉچیب کېلگن اېدی. آی

www.ezgu.org

برچین برنده گه چیقیب تاملری اوستیده قار کوره‌ب تورگن آته‌سی ایگمبیردی گه کؤزی توشدی. اوزاقدن سلاملەشیب:

– آته‌جان! بیزه‌نی تامییزدی قاری کوره‌غسیز قالدی. بیزدی قارییبیزدی یم کوره‌ب بیرسه‌ییز، ــ دیب التماس قیلدی.

– خوب بؤله‌دی غم ییمه قیزیم. اؤز تاملریمدی کوره‌ب بؤله‌ی، بیر ساعتده سیزنی تاملرینگدی قارینی یم کؤره‌ب بیره‌من، ــ دیدی.

ایگمبیردی نینگ یاشی آلتمیشدن آشگن بؤلیشیگه قره‌مه‌ی هلی قریمه‌گن. سقالی ماش و برنج، ایندی کم‌ــ کم آقره‌ییپتی. اؤزی تیتیک، به قوت، ایشلب چرچه‌مه‌یدی. او دنیانینگ ایسیق‌ــ ساووغینی کؤپ کؤرگن. یاشلیگیده نیچه مرته ایرانگه باریب کیلگن. بیر زمانلر رادیو، تَیپ ریکاردر، تیکوچیلیک ماشینلرینی توزه‌تردی. شونینگ اوچون اونی مستری ایگمبیردی هم دیبدیلر. ایکّی اؤغلی ترکیه‌ده ایشله‌یدی، باشقه بیر اؤغلی ایرانده محنت قیله‌دی.

بیر ساعت اؤتر اؤتمس آی برچین‌نینگ آته‌سی قؤلیده توت درختیدن ایشلنگن کتّه کوره‌ک، قار کوره‌گنی قیزی‌نینگ اوییگه کیریب کیلدی. قره‌سه قیزی آشخانه‌ده قاورداق ایریته یاتگن ایکن. او، آشخانه‌گه قیزی‌نینگ یانیگه باریب:

– هارمه قیزیم، یخشی میسن، جان‌ــ تنینگ ساغمی، باله‌لرینگ یخشیمیله؟

– شکر آته‌جان، سیزقنداغسیز، آنه‌م، اوکه‌مله یخشیمیله؟ چرچه‌گنسیز، باریب سوغدیگه نیبره‌لریزدی یانیگه اؤتیریب بیر آز دم آلینگ. قه‌ورداغدی ایسیتیب کیله‌من. توشلی قیلیب، دمیزدی راس قیلینگ.

– خوب بؤله‌دی، خیر کؤر قیزیم .

ایگمبیردی نبیره‌لری‌نینگ یانیگه باردی، اولرنینگ حال‌ــ احوالینی سؤره‌دی. اولر بیلن هزیلله‌شیب، سوغدی‌نینگ تؤریده‌گی پله‌سیگه

www.ezgu.org

کیریب آلدی، قار کوره‌ب هاریگن ایگمبېردی سوغدیده خوریللیب اوخلب قالدی.

تۉرت‌ـ بېش دقیقه اۉتر اۉتمس قیزی ایکّی تاش تباققه قاورداق سوزیب کېلدی، صندلی‌نینگ اوستیده اۉزی تۉقیگن قیزیل سریغ رنگلی یۉل‌ـ یۉل شال دسترخوان‌نی یازدی. اوچ تۉرتته بوغدای نانینی قۉیدی. شو آنده ایگمبېردی اویغانیب کېتدی. آی‌برچین آته‌سی ایکّی باله‌سی بیلن بیر تباققه، اۉزی باشقه ایکّی باله‌سی بیلن بیر تباققه قره‌دیلر. قارنی تۉییب دمی راست بۉلگن آته‌سی دسترخوان دعاسینی قیلدی ــ ده، یانیده چینی پیاله‌ده سوزیب قۉییلگن اچیق کۉک چاینی ایچیب، ـ«هر کونینگه شکر،» ــ دېگن سری، اۉرنیدن بۉکیب توردی.

– خیر کۉر قیزیم، اېندی باریب تاملرینگدی قارینی کوره‌ب تشله‌ی.

– ینه بیرــ ایکّی پیاله چای ایچینگ، چرچه‌گنسیز آته‌جان!

– چایدی بیختیریب قۉی، یخشی دَمینی آسین، اونده‌گچه قارنی کۉره‌ب کېلیب، ساغره ایچه‌من قیزیم.

قیزی چاینی اۉزی‌نینگ و باله‌لری‌نینگ پیاله‌لریگه سوزدی. چای خلطه‌دن بیر پیشیریم کۉک چای آلیب بۉشب قالگن چاینک‌نینگ شمه‌سی اوستیگه سالدی. اۉچاققه یاقیلگن اۉت‌نینگ هیل بېریب تورگن چۉغی اوستیده مورــ مور قَینب تورگن قیناق سوونی چاینک‌که قوییب، تازه چای دمله‌دی.

تۉنی‌نینگ ایکّی آلد اېتگینی قَیتریب بېلباغیگه قیستیرگن ایگم‌بېردی، هه دېمه‌ی قارنی کوره‌ب بۉلگچ تامدن توشیب کېلدی، یخشیگینه دَم آلگن چاینی سایه‌گی مَییز بیلن مزّه قیلیب ایچتی، منگله‌بیدن تېرلر تامچیلری مولدیرب تۉکیله باشله‌دی.

– اېرینگ ــ بۉری‌دن خبر بامی قیزیم، تیلپینــ میلپین قیله‌می؟ ایران‌گه کېتگنیگه یم ایکّی آی بۉلدی قریب، ایشــ میش تاپیبمی؟

– اۉتگن کونی تیلپین قیگن اېدیله، سیزدی، آنه‌مدی سۉره‌دیله. قودوغ قازر اېکنله. ایکّی هفته‌دن نَری پول تشله‌یمن، کم ــ کم

www.ezgu.org

قرضلریمدی اوزییله، احتیاط قیلیب خرج قیلیب توریله، خدا مهربان، دېگن اېدیله.

– هه یخشی، ایران‌دی پولیگه یم جان قامه‌گن قیزیم. قدیمگیده‌ی بۉگنده آلتی آی ایشلسه پولدار بۉلیب کېلېپیدی، قرضلری یم اوزیلیدی، کمی کېتیگینی یم توزه‌تیب آلېپیدی.

– اېندی شو قرضلری اوزیلسېپیدی، بیر اۉتاققه اېشیگی، کلکینی یاغ، شوله‌یم توزه‌لسېپیدی، سیال ــ باباتتی آلدیگه.

– صبرلی بۉ قیزیم. قدیمدن "صبر قیلسنگ غۉره‌دن حلوا بیتر، بی صبرلر غۉره کېینیدن کېتر" ــ دېگن حکمتلی سۉز با. دنیانی کېیتی اوزاغ، هلی مینگ گللریزدن بیر گللریز آچیلگنی یاغ. قرضی یم اوزیله‌دی، اوییینگ هم توزه‌له‌دی. باله‌لرینگ هم کتّه بۉله‌دیله.

– ایتگنیز کېسین آته‌جان! دعا قیلینگ، اۉتیز ــ قیرق ییلدن بېری اورروش، مېن اۉقییالمه‌دیم، سوادسیز قالدیم. باله‌لریمدی آته‌سی اورروشتی جبریدن مکتبگه بارلمه‌گن. بیزه بیر نرسه بۉمه‌دیک آته‌جان، شو باله‌لریم اۉقیسینله دېییمن. کتّه اۉغلیم اېش‌مراد عمری بۉگیر ابجیرگینه باله. ایکّی ییلدن بېری مکتبگه باربېیدی، ینه اورروشلر باشله‌نیب کېتی، مکتبدن قالدی؛ بیر یاغی حکومت بیر یاغی دولتگه قرشی جنگچیلر.

– قیزیم خدادن بچه‌لرینگدی عمرینی تیله. بو اورروش بیتمَسه کون کۉرالمه‌ییز. نې ایش قیلاله‌سن، نې مکتب اۉقییاله‌سن. "یخشی کونینگ دندان دردی"، بچه‌لرینگ‌گه بیرته‌دن "قاعدۀ بغدادی" آلیب بې، قیش کونلری مېچیتکه باریب ملا امامدن سباغ آسینله، سوادلری چیغه‌دی. نمازلی‌لرینی اۉرگنه‌دیله، ــ دېدی.

اېگم‌بېردی ینه بیر نېچه دقیقه توریب بیر ایکّی پیاله چای ایچدی ــ ده، – «کېچ بۉلیب قامه‌سین، سیگیر مینن بوزاققه وقتیده یېمینی قیلیب بېره‌ی،» ــ دېب اۉرنیدن توردی ــ یو، قیزیگه قره‌ب:

www.ezgu.org

– آسمان صاف بۉلدی قیزیم بو کېچه ایاس بۉله‌دی، قتّیق موزله‌یدی. باله‌لرینگ‌ندی احتیاط بۉ، کۉرپه‌نی ایکیته‌دن یاپییله،ــ دېدی.

– خدا آنه‌مدی اجرینی بېرسین، وقتیده بېش‌ــ تۉرتته کۉرپه قیلیب بېرگن اېکنله.

ای‌برچین‌نینگ آته‌سی برنده‌نینگ ستونیگه تَیه‌ب قۉییلگن کوره‌گینی آلدی‌ده، قیزی بیلن خیرله‌شیب اوییگه جۉنب کېتدی.

ای‌برچین باله‌لرینی ملا امام نینگ حجره‌سیگه "ملا" گه قۉیماقچی بۉلدی. اېرته – «آته‌مگه پول بېریب، باله‌لریمگه بازاردن "قاعدۀ بغدادی" تیله‌ته من، ــ دېب آته‌سی‌نینگ اوییگه اۉتیب باردی. آنه‌سیدن آته‌سینی سۉره‌دی.

– بېش‌آلتی سېر بوغده‌ی تازه‌لب تېگیرمانگه کېته‌من،ــ دېب تورگن اېدیله. کېتیبتیله شېکیللی.

– خی، خی، قچن کېسه‌له منه بو پولدی بېرینگ، اېرته بازارگه بارسه‌له، بچه‌لریمگه "قاعدۀ بغدادی" ساتیب آلیب کېسینله. تیناوون اۉزلری «باله‌لرینگدی "ملا" گه قۉی» دېگن اېدیله.

– یخشی بۉله‌دی قیزیم. شو "ملا" گه اۉقیسه‌له راست و چپلرینی بیله‌دیله، نمازلی‌لرینی اۉرگنه‌دیله. باله‌لرینگ "ملا" بارگن کونی اوله‌گه ایکیته قلّمَه یا ایکیته پتیر قیلیب بېِ. آلیب باریب ملا امامگه بېرسینله. شونداغ قاعده با قیزیم!

آره‌دن ایکّی کون اۉتتی، اېگم‌بېردی بازاردن "قاعدۀ بغدادی" کتابلرینی آلیب کېلیب، قیزیگه بېردی‌ــ ده:

– اېرته تیار بۉسینله، نمازدی اۉقیب، چایدی ایچیب وقت اۉزیم ملا امامگه اېلتیب تاپشیره‌من.

– خوب بۉله‌دی بۉبه‌سی. مېن بوله‌نی تیارلب قۉیه‌من. به‌خیر اېرته کېلیب آلیب کېتینگ.

آته‌سی اۉتیرمسدن اویی‌گه قَیتیب کېتدی.

www.ezgu.org

آی‌برچین آش‌خمیر توتدی. قوطیده‌گی زغیر یاغینی قازانگه سالیب چوچیتدی، بیر تباققه قازانده‌گی یاغدن آلیب سورپه اوستیده اؤقلاو بیلن یایگن خمیریگه پخته بیلن یاغ سورته باشله‌دی. غیلچه یاققه تؤیگن خمیرنی قیته‌ـقیته مشتله‌دی. خمیری ایکیته قتلمه‌گه مؤلجللنگن ایدی. خمیرنی ایکّی زباله‌گه بؤلیب ایکّی قتلمه یسه‌دی. نان‌پر و چینی پیاله‌نینگ لبی بیلن قتلمه نینگ یوزیگه بیزه‌کلر بیردی. قتلمه‌لر نوبت بیلن قازانده قیزیب تورگن یاققه سالیندی.

ایرته‌سی ایکم‌بیردی نبیره‌لرینی آلیب باریب مسجدنینگ ملا امامی‌گه تاپشیردی. قیزی پیشیرگن قتلمه‌لرینی ملاگه بیره‌یاتگنیده:

- آخونیم! قدیمدن قاگن قایده ایکن. بچه‌لنی آنه‌سی سیزگه ایکیته قلّمه پیشیرگن ایکن، شونی سیزگه آلیب کیلدیم.

- اې، کیره‌گی یاغ ایدی، خدا قبول قیسین.

- ایندی بو باله‌لنی سیزگه، سیزدی خداگه تاپشیردیم ـ دیگن ایکم‌بیردی اوییگه قَیتدی.

ایش‌مراد اوکه‌سی و سینگلیلری بیلن هر کونی "ملا"گه قتنردی. پنجشنبه‌لری ملا امام گه "نانِ پنچشنبه"، آیلرنینگ آخریده "آی پولی" ایلتیب بیرردیلر.

باله‌لر "ملا"گه باریب کیلیب، قیش‌نینگ اؤتگنینی سیزمه‌ی قالدیلر. آنه‌سی هم رؤزغار ایشلریدن بؤشه‌مسدی. کیر یوویش، خمیرـپتیر، نان پیشیریش، کؤرپه قبیش، غؤزه چیبیش، اوی سیپیریش و... ایشلری بیلن بند بؤلردی.

قیش‌نینگ سؤنگ‌گی کونلری ایدی، بولوتلر قاری یامغیرگه ایلندی، کؤچتلر و درختلر کورتک آته باشله‌دی. اوچ آی دوامیده آق کییم کییب آلگن زمین اؤزکییمینی المشتیریب یشیل لباس کییه باشله‌دی. تونلری قوربقه‌لر اریغلرده غلغله سالردیلر، باغلر و ایندی ییرنی یاپگن میسه‌لر ایچیدن بیدنه‌لرنینگ پیتپه‌لق آتیب سَیره‌شی ایشیتگن‌نینگ کؤنگلینی آچردی. هر نیچه‌ده غرب تاماندن تؤستدن کؤکده کؤرینگن قاره بولوتلر

www.ezgu.org

گولدیراس اوریب، چقماق چقیب پایه بۉران قیلیب یاغردی. کوچه ـ کوی، دشت و قۉل سووگه تۉلردی، هرکون بوغدای‌لر و میسه‌لر سپره‌ـ سپره اۉسردی.

آی‌برچین انه‌شونده‌ی مست بهارده تۉی قیلگندی، تۉیی کونی قوییب یامغیر یاقفن ایدی، دوگانه‌لری –«قازاندی قیسماغینی ییگن ایکن‌سن‌ـ ده» ـ دیب کولیشردیلر. اۉشه کونلردن ایسیده قالگن تکرارلنمس خاطره‌لرینی ایسله‌دی. تورموش اۉرتاغی بۉری‌نینگ ایندی کویاو بۉلگن کونلریده‌گی سیماسی کۉز آلدیده گوده‌لندی.

– «کیتگنلری‌گه یم قریب بیر ییل تۉله بیردی. کاشکی قَیتیب کیسیدیله. شو بیر خانه‌گه دروازه‌ـ کلکین قوریب، حویلی دیوارلرینی کاهگللب آلسیدیله، یوبارگن پوللری مینن قرضلری‌نینگ قریب یرمی اوزیلدی. قاگن قرضلری یم اوزیلسیدی. "قضدارلی قهر خدا" دیگنله، بوگون بیر تیلیین قیلیب گپلشه‌من،ـ دیدی آی‌برچین اۉز‌ـ اۉزیگه غودیردب.

او باله‌لریگه دسترخوان یازیب توشلیک آوقتلرینی بیردی. بۉری ایران‌دن یوبارگن موبایل تیلفوننی قۉلیگه آلیب قرمسه چارجی توگب قالگن ایکن، بیر ساعتچه چارجگه قۉییب تورموش اۉرتاغیگه قۉنغیراق قیلدی.

– الو ـ الو آی‌برچین!

– هه، مین من، سلام علیکم. سَغمیسیز...

– خداگه شکر مین سَغ من. سین قنداغ‌سن؟ بچه‌له یخشی میله؟...

– شکر همه یخشی، ایشلریز قنداغ، ایندی قچن کیله‌سیز؟

– کیله‌من، تۉخته خاتین، ینه بیر آز پول تاپه‌ی، قرضله اوزیلسین، ساغره بیر آز پولدی بیلیمگه بغلب باره‌من. شوبوگون ایکّی لک افغانی جۉنته‌من، باییمیز اوستیگه قاگن پولدی آسم اونی یم جۉنته‌من، غم ییمه.

– خی، سَغ بۉسه‌ییز بۉله‌دی. خداگه تاپشیردیم.

www.ezgu.org

شو آنده آی‌برچین‌نینگ آته‌سی قۉلیده بیر تباققه سومه‌لی کیریب کېلدی.

– قیزیم خاله‌نگ کېچه سومه‌لی قیگن اېکن، بیر کیچکینه چېلک‌که سومه‌لی یوبارگن اېدی. حقینگدی آلیب کېلدیم. کیمدی مینن گپریپدینگ، بۉری مېدی؟

– هه، کویاویز اېدی، سیزدی سۉره‌دیله. سلام ایتیله، ینه بیر آز قالیب ایشله‌یمن، قرضلریمدی اوزه‌ی، ساغره کېله‌من،ــ دېدیله. بیر آز پول تشله‌گن اېکنله اېرته شونی صرافدن کېتیریب بېره‌سیزمی آته جان؟

– ایکّی کونلی ایشیم با، باغدی بیللنمه‌ی قاگن اوچ تۉرت پشته‌سینی آغده‌ریب بۉله‌ی، کېتیریب بېره من قیزیم!

آته ــ قیز گپله‌شیب تورگنلریده بیردنیگه سرکدن گورومیللب پارتلش‌نینگ سېسی اېشیتیلدی. قسیرــقوسور آتیشمه باشله‌نیب کېتدی.

– ای خدا، ینه نیمه بۉلدی، نېچه وقتتن بېری تینچ اېدیک، ینه اوروش بۉلدی، خدانی خوش کونینی کۉرمه‌ییز شېکیللی،ــ دېگن آی‌برچین ییغلب یوباردی.

– قۉرقمه قیزیم، خدا بیر نرسه،ــ دېب قۉیگندی. اۉتگن کونی حکومت کوچه‌میزدن سرک‌که چیقیله‌دیگن جایگه کتّه پوسته قۉیرمیش ــ دېگن گپله‌نی اېشیتگن اېدیم. مونداغ بۉسه بیزه یَم بو یېرگه تورالمه‌ی بیز، مجبور بیر یَققه کۉچیب کېتسه‌ی، ــ دېب سېسی مه‌یین چیققن اېگم‌بېردی ایچکریگه کیر قیزیم ینه هاوانــ ماوان توشمه‌سین،ــ دېدی.

آته‌ــ قیز چاپیب باریب اۉتاققه کیردیلر. بیر آزدن کېین تیک اوچر اوچاغلرنینگ سېسی چیقتی، تیک اوچرلر هوادن هر یاققه راکت آته باشله‌دیلر، بیر ساعتچه دوام اېتگن تۉقنه‌شوولرنینگ سېسی پسه‌یدی. عسکرلر کوچه‌نینگ باشیده سرک‌که چیقیله‌دیگن جایده کتّه پوسته قوردیلر. اېندی اېگم‌بېردی و اونینگ قۉشنیلریگه بو یېرده قالیب یششگه

www.ezgu.org

مجال قالمه‌گن ایدی. ایرته‌سی کیره‌کسیز نرسه‌لرینی قیشلاق‌نینگ نَری چیکّه سیده‌گی قرینداشلری نینگ اویلریگه ایلتیب قۉیدیلر. اۉزلری یاپینر تۉشه‌نرنی آلیب میمنه‌گه کۉچدیلر. ایگم‌بیردی قیزی بیلن اۉزیگه بیر حویلینی کراگه آلدی. آی‌برچین باله‌لری بیلن بیر خانه‌ده جایلشدی.

آته‌سی، آی‌برچین‌گه ایران‌دن بۉری جۉنتگن پوللرنی کیلتیریب بیردی. کویاوی‌نینگ قرضلری اوزیلدی، ینه بیر آز مبلغ آی‌برچین نینگ قۉلیده قالدی. بازارگه چیقیب باله‌لریگه ینگی کییملر گیلم، پرده، قازان، تباق، چاینک، پیاله و باشقه ضرور بویوملرنی ساتیب آلدی.

آی‌برچین‌نینگ کۉنگلی قیشلاقده قوردیرگن ینگی تورر بناسیگه آسیلگن ایدی. –«اوروش بۉلسه، تۉپ ـ طیاره اورسه اویلریم ویران بۉله‌دی،» ــ دیب قیغورردی. هفته‌لر اۉتدی، بیر کون قیشلاقدن جنگریلر پوسته‌نی آلدیلر،ــ دیگن خبر کیلدی.

آی‌برچین آته‌سیگه:

– قیشلاققه باریب، اویلریمدی بیر کۉریب کیمه‌سم بۉمه‌یدی. الاو آلدیمی، آتیلگن تۉپلردن ویران بۉلدیمی؟ ــ دیدی.

– نیمه قیله‌سن قیزیم، ینه بیر وقتی مینن باره‌سن، جنگ منگ بۉلیب قالر.

– میده‌ــ چویده، کۉرپه یستیغلریمدی قرینداشلریم اویلریگه ایلتیب قۉیگن ایدیم، شوله‌دن بیر خبر آلیب کیله‌ی آته‌جان!

– قۉیرده قۉیمه‌دینگ، ایرته کتّه اۉغلینگ مینن وقتراغ باریب وقتراغ قَیتیب کیلییله، ــ دیدی ایگم‌بیردی.

آی‌برچین ایرته‌لب ملا آذان اۉغلی بیلن قیشلاققه جۉنب کیتدی، قویاش کون چیقردن تیغ اورگنده کوچه‌سیگه ییتیب باردی. قۉشنیلرنینگ دیوارلریده تۉپلر تیککن، یغاج دروازه‌لرنی اۉقلر غلبیر شکاف قیلگن، هرقدمده آدم نینگ قانی.

www.ezgu.org

آی‌برچین‌نینگ کۉنگلی بوزیلدی، قیشلاققه قَیتیب کېلگنیگه پشیمان بۉلدی، تۉستدن باغیده ایشلب تورگن قۉشنیسی تۉره بای تاپیلیب قالدی.

– آی‌برچین! کېلیب قالدینگ می؟

– کېلدیم ابه‌جان، بو نیمه حال بۉلیپتی، همه یاق ویران؟

– اوروش بۉسه نیمه بۉله‌دی دېیسن.

– اۉغلیم مینن حولیمگه بارماقچی‌من، بیزه مینن بارینگ، یکّه باررگه قۉرقه‌من.

– بۉله‌دی ایلگری توش!

آی‌برچین، اۉغلی ایش‌مراد و تۉره بای آلدین‌ــ کېین بۉلیب حویلی-نینگ دروازه‌سیگه یېتیب باردیلر. آی‌برچین حویلی‌سیگه کیررگه جسارت قیلمه‌دی، او تۉره بای‌گه قره‌ب:

آبه، سیز اۉتینگ.

– قۉرقمه قیزیم هیچ گپ ایمس. مېن قره‌ب توره‌من. سېن ایلگری اۉت.

تۉره بای و آی‌برچین‌نینگ کۉنگلیده موهوم بیر قۉرقینچ بار ایدی. آی‌برچین ناچار یوز یوره‌کنی بیر یوره‌ک قیلیب حویلیگه کیردی.

بیر نېچه قدم ایلگریگه باریب قره‌سه آدملرنینگ سچره‌گن قانی حویلی نینگ دیوارلریده نقش باغله‌گن. بو حالنی کۉریب ینه قۉرقیب کېتدی. بیر کېینگه قَیته‌ی، ــ دېدی، ایکّیله‌نیب، بیرــ بیر قدم باسیب ایلگریگه باره‌یاتگن ایدی، بیردن گوروملّه‌گن سېس ایشیتیلدی؛ آی‌برچین چمه‌سی بیر متر یوقاریگه کۉتریلیب یېرگه اوریلدی. حویلی فضاسی باروت‌نینگ هیدی و توتونی بیلن تۉلدی، ییغلنسیرب ایش‌مراد آنه‌جان دېب بقیردی. تۉره بای آرقه‌سیگه تیسه‌ریلیب.

– الله، مرده‌یدی قیزی اۉلمه‌گن بۉسه‌که یخشی‌دی»،ــ دېدی.

بیر دقیقه اۉترــ اۉتمس حویلی‌نینگ فضاسیده‌گی چنگ و توتون یېرگه چۉکدی. چلقه‌یره‌مان یېرگه یاپیشیب یاتگن آی‌برچین‌نینگ

www.ezgu.org

تنه‌سیغغغ کۉرینه باشله‌دی. اۉغلی ایش‌مراد نینگ باشیگه قیب‌ــ قیزیل قیامت قایم بۉلگن ایدی. او، حویلی‌نینگ کتّه دروازه‌سی یان‌بایدی‌سیگه باشینی قۉییب، آنه‌سیگه قره‌ب ایزیلّب ییغلردی.

– آنه‌جان، تورینگ، یخشی‌میسیز؟ او خداجان بیزه سېنگه نیمه یامانلیغ قیگن ایدی.

شو آنده، آی‌برچین قۉللرینی بیر آز کۉتردی. باشینی قیمیرلتدی.

– ایش‌مراد اۉغلیم قۉرقمه، مېنگه هیچ نرسه بۉگن یاغ،ــ دېدی، ییغی اره‌لش مه‌یین آوازده.

آی‌برچین‌نینگ اۉغلی ایزیلّب کوچه‌گه چیقسه توره باینی قۉلیده بیر ایسکی کۉرپه کۉتریب کېله‌یاتگنی کۉردی، او، تۉره بایگه:

– آبه‌جان! تۉره آبه! آنه‌م تیریک ایکنله، آنه‌م تیریک؛ ــ دېدی.

تۉره بای، تېزــ تېز یوره باشله‌دی. اطرافده‌گی باغلرده ایشلب تورگن قۉشنیلر هم یوگیریب کېلدیلر. همه‌لری آی‌برچین نینگ یانیگه باریب:

– نیمه بۉلدی، یخشی میسن همسه‌یه؟» ــ دېب سۉره‌دیلر.

آی‌برچین یاتگن ییریدن توره من،ــ دېب حرکت قیلدی، تورالمه‌دی، آیاغلری قیمیرله‌مسدی.

– خدانی یوزینی کۉرییله. مېن تیریک‌من، ایه‌غلریم قیبیرده‌مه‌یدی، سینگنگه اۉخشه‌یدی. مېنی تېزراغ میمنه‌گه، شفاخانه‌گه آشیرییله. شو قاره کۉز باله‌لریم اوچون اۉلمه‌ی قاسَم بۉله‌دی، ــ دېگن آی‌برچین‌نینگ یوز و باشینی قاره توتون باسگن ایدی. فقط کۉزلری نینگ آقی آقریب کۉرینردی.

قۉشنیلر تۉره بای کېلتیرگن ایسکی کۉرپه‌نی تۉشه‌دیلر، آی‌برچین‌نینگ تنه‌سینی کۉتریب کۉرپه‌گه قۉییش کېره‌ک ایدی. –«بیزه نامحرم بیز»، ــ دېیَه، قۉشنیلری آی‌برچین سری قۉل اوزه‌تمسدیلر. اونینگ محرمی بۉلگن اۉغلی ایش‌مراد آنه‌سینی کۉتریشگه کوچی یېتمسدی، آی‌برچین نینگ ایکله کۉزیدن مولدیریب آقغن یاشی یوزینی هۉل قیلدی.

www.ezgu.org

– قیامتلی اکه‌لریم بۉله‌سیلّه، کۉیله‌ییمدن، قرسیمدن توتیب مېنی کۉتریب کۉرپه‌گه قۉیینگله، بیران ریکشا تیله‌تیب تېزراق مېنی میمنه‌گه آشیرییله، ــ دېدی.

– راست ایته‌دی، وخت اۉتمه‌سین. بیزه‌گه بونی جانی مهم. بیزه‌نی قیامتلی اکه‌لریم بۉله‌سیلّه، ــ دېدی بېچره. آلییله، ینده‌شییله! دېدی تۉره بای.

آی‌برچین‌نی بېجیریم کۉتریب کۉرپه‌نینگ اوستیگه قۉیدیلر. قیمیرله‌مه‌یدیگن آیاغلری دردگه کیردی، آغریغیگه چیده‌آلمس ایدی. تیشینی قیسدی، کیشی کولمه‌سین،ــ دېب اخ هم دېمه‌دی. کۉرپه‌نی هر تامانیدن توتیب کۉتردیلر. استه‌ــاسته یوریب سرک‌که آلیب چیقدیلر، شو آنده باشقه بیر کوچه‌دن تیرتیریلب بیر ریکشا چیقیب کېلدی. کۉرپه بیلن کۉتریب آی‌برچین‌نی ریکشاگه آرتدیلر.

قیرق دقیقه دېگنده آی‌برچین‌نی شفاخانه‌گه آلیب باردیلر. داکترلرــ جراحلر ییغیلیشیب تېکشیریب کۉردیلر. آی‌برچین‌نینگ راست آیاغی آشیغلیغیدن بلندراقدن سینگن ایکن. چپ آیاغی‌نینگ سویگی درز آچگن.

داکترلر دراو سیروم اۉتکزیب دردنی قالدیره‌دیگن پیچکاری قیلدیلر. آی‌برچین بیر آز تینچییدی، دردی قالدی.

آته‌ــآنه‌سی ییغلب قیزی یاتقیزیلگن خانه‌گه کیردیلر، جراح اولرگه قره‌ب:

– خداگه بیر قیگنلریز بار ایکن. قیزلریز اۉلمه‌ی قالیبتی، قۉرقمنگلر، یخشی بۉله‌دی، راست آیاغی کېسیلمه‌سه علاجی یاغ. بوییرده چاره‌سی بۉمه‌یدی. مزارشریف یا کابل‌گه آلیب بارییله! ــ دېدی.

– یاغ اي داکترجان، قیزیمدی ایه‌غی کېسیلمه‌سین، بیر علاجینی قیلییله! قنچه پول کېتسه کېتسین، ــ دېدی، آی‌برچین‌نینگ آنه‌سی دلبرشاه.

www.ezgu.org

– آنه‌جان قیزیزدی ایه‌غی کېسیلیشیگه بیزه هم طرفدار اېمس بیز. خارجگه آلیب بارسه‌ییز هم کېسیلمسدن بشقه علاجی یاغ، اۆزی تیریک قالگنی اوچون خداگه شکر قیلینگ، یخشی بۆله‌دی، ایه‌غ توزه‌تیب بېره‌دیله. ساغلرده‌ی یوریب توره‌دی، ــ دېدی جراح.

آی‌برچین آته‌سیگه قره‌ب:

– آته‌جان! قنداغ قیله‌ی، قسمتیمگه بار اېکن، بۆگن ایش بۆلدی. مېنی تېزراغ مزارشریف یا کابلگه آشیرییله، صندیغیمدی کلیتینی تامدی تۆریگه، کیگیزدی ته‌ییگه قۆیگن اېدیم. آنه‌م مینن باریب صندیققه سراندازلریمی ته‌ییگه تۆرت لک آوغانینی بیر رومالگه اۆره‌ب قۆیگن من. شونی آلیب کېلیله، کېچ بۆمه‌سین. سیز مېنی آلیب کېتینگ، آنه‌م اویگه بچه‌له‌نی اوستیگه قاسینله، ــ دېدی، آی‌برچین.

قویاش باته یاتگن اېدی، آی‌برچین، آته‌سی و بیر سینگلیسی مزارشریف‌گه جۆنه‌دیلر، اولرساعتلب یۆل یوریب، تون‌نینگ یریمیده بیر خصوصی شفاخانه‌گه یېتیب باردیلر. شفاخانه خادملری آی‌برچین‌نی احتیاطلب موتردن توشیریب عملیات خانه‌گه یاتقیزدیلر.

جراحلر طبی تېکشیروولرنی عملگه آشیریب، آی‌برچین نینگ راست آیاغی کېسیلیشی و چپ آیاغیگه پلاتین اۆتکزیلیشینی ایتدیلر، آته‌سی و قیزی آی‌برچین ناچار راضیلیک بیلدیردیلر.

عملیات اجرا قیلیندی. بیر هفته‌دن سۆنگ آی‌برچین‌نی شفاخانه‌دن آلیب چیقیب اوییگه یېتکزدیلر.

آی‌برچین‌نینگ باشیگه مصیبت توشگن کېزلردن‌آق تورموش اۆرتاغی بۆری هر کون بیر نېچه مرته تیلفون قیلیب، سۆره‌ب تورر اېدی. ایران‌دن پول قرض آلیب جۆنتماقچی بۆلدی، آی‌برچین – «هلی پولیمیز بار اۆزینگیزنی آرتیقچه قرضدار قیلمنگ،»– دېب، راضیلیک بیلدیرمه‌دی. او بیر بار ایران‌دن کېلماقچی هم بۆلدی، خاتینی – «کېلیب اۆتیرمنگ، مېن توزه‌له‌من» ــ دېب اونی ایشانتیردی.

www.ezgu.org

آی برچین چمه‌سی ایکّی آی تۉشک‌که میخله‌نیب یاتدی، هرکون کۉزمینچاقدېک باله‌لری موسیچه‌نینگ جوجه‌لریگه اوخشب، کۉزلری جَودیره‌شیب آنه‌سی‌نینگ یانیده سیزیلیب اۉتیرردیلر. او بعضاً فرزندیلریگه قره‌ب کۉزلریدن حسرتلی یاشلر تۉکردی؛ او بیر کونی فرزندلریگه:

- کمبغل ــ بېچاره بۉگنلریزگه خدانی رحمی کېلدی، اجلیم یېتمه‌گن اېکن، اۉلمه‌ی قالدیم، هر کونیگه شکر، آته‌نگ هم کېله‌دیله، مېن هم توزه‌له‌من. سیله‌نی داغ و دردلریزدی کۉرمه‌سم بۉگنی. آتی اۉچکیر اوروش خلاص بۉسییدی، سیله‌نی اۉقیتسېیدیم. کتّه بۉگنلریزگه تۉیلریزدی کۉرسېیدیم، ساغره اۉلسم ارمانیم یاغ اېدی، ــ دېب دل-سۉزلرینی اظهار اېتدی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲ جولای

www.ezgu.org

زیبی و مراد

مراد، قیصارنینگ گوزل طبیعتلی، یم‌ـیشیل باغ و چارباغلری کۉزنی قمیشتیرووچی سۉلیم قیشلاقلریدن بیریده اۉرته حال بیر عایله‌ده توغیلگن. ییللر اۉتیب مرادنینگ عایله‌سی قیشلاق‌نینگ کمبغل خاندانلریدن بیریگه ایلنگن ایدی. آته‌سی مال جلابلیک قیلیب باله‌لرینی باقردی. قشاقلیک سبب نذیرقول‌تاغه‌نینگ اۉغلی مکتبنی اۉقیب بیتیرالمه‌دی.

مراد، بازار کونلری آته‌سی بیلن ماللرنی ساتگنی قیصاردن المار و میمنه بازارلریگه آلیب بارر ایدی. او یخشی تعلیم آلالمه‌گنیدن خفه. مراد هر هفته آته‌سی بیلن یوز و باشینی یۉل‌نینگ چنگ‌ـتوزانی باسگن حالده کیچقورونلری اوییگه قَیتیب کیلردی. بیرینچی مرته بازارگه باریب آته‌سیگه یقیندن یاردم کۉرستگن مراد اوییگه کیلگنیده، آنه‌سی اونینگ باشینی سیلب بغریگه باسدی. اۉغلینی سیویب:

سوداگر اۉغلیم جانیمگه، جلاب اۉغلیم جانیمگه، ـ دیب مرادنی ایلیق سۉزلر بیلن اعزازله‌دی.

آته‌سی نذیر قول مرادنینگ آنه‌سیگه:

- بیز کۉپ چرچه‌گنمیز، آب و یَوغانینگ بۉسه آلیب کیل.

www.ezgu.org

– خۋب بۋلەدی آتەسی، بازاردن چرچب کېلەسیلّە، ــ دېب مرچ و مصاله و هر خیل کۋکتلر سالیب ایچیلەدېگن کوفتەلی آش پیشیرگن اېدیم، درّاو سوزیب کېلەمن.

اوچ تۋرت دقیقه اۋترـاۋتمس مرادنینگ آنەسی اېندی تندیردن اوزیلگن ایسیق نان و ایکّیـاوچ تباق آش آلیب کېلدی. کون بۋیی یۋل یوریب، بازار قیلیب هاریگن آتەـاۋغیل‌نینگ کۋزلری اوخلەماقچی بۋلیب زۋرغه آچیلردی. عایشه بی‌بی اولرنی دسترخوانگه دعوت قیلدی. منگلەییدن ایسیق تېر آقەدیگن نذیرقول‌تاغه:

– خیر کۋر خاتین، بو پیشیرگن آشینگ جانیمگه ملهمدېک پاریدی، چرچەگنیم چیقیب کېتدی، ــ دېدی.

عایشه بی‌بی باره سالیب تندیرنینگ کنگیده قَینب تورگن قومغان-نینگ قَیناق سوویدن کۋک چای دملەدی، بیر آزدن سۋنگ چای دملنگن کترینی آلیب کېلیب اېری نینگ آلدیگه قۋیدی.

– ایشلریز قندەی بۋلەییتی، مال آلیب ساتەسیز؟ فایدەسی بارمی اۋزی؟

– ای خاتین، قیمیرلەسنگ قوروق قامەیسن، بۋلەدی، نصیبه نیمه بۋلسه، اۋشه قۋلگه کېلەدی. مېن بو ایشدن راضیمن.

– مراد اۋغلیز ییگیت بۋگن، شونی بیران یېرده ایەغینی چتسەییز اېدی. اۋغیللرنی اویلنتیریش آتەـآنه بۋینیگه هم قرض هم فرضـ دېییدیله.

– قیشلاقده کیمدی یخشی قیزی با، سورەب سوریشتیله، بختی آچیلیب، قسمتی بیرانته مینن قۋشیلگن بۋسه مرادنی اونشتیرەمیز، قرضدار هم بۋلسک اۋغلینگنی قلیغدار قیلەمیز، خیر ایشنی، تېزراق قیلیش کېرەک، ــ دېدی نذیرقول‌تاغه.

غلام رسول بای‌دی زیبی دېگن بۋیداغ قیزی با، اۋتگن ییلی نمازجایگه بارگنیمده کۋرگن اېدیم. حسنی هم یخشی اخلاقی هم یخشی آتەسی، قۋلیدن ایش کېلەدی، تیکووچیلیک قیلەدی، خامک

www.ezgu.org

دوزلیک قیله‌دی، ادره‌م تیکه‌دی. او قیز اوییمگه کیلین بۉلیب کیسه، قۉلیمگه اره کیره‌دی، آغیریمدی ییڠگیل قیله‌دی،ــ دیدی، عایشه بی‌بی.

اوزاق یۉللرنی ییاو یوریب بازار قیلگن نذیرقول‌تاغه کۉپ چرچه‌گن ایدی.

– بۉله‌دی خاتین، قسمتی قۉشیلگن بۉسه رسول بای‌دی قیزینی کیلین قیله‌میز،ــ دیدی

نذیر قول جاییده اوزه‌لیب اوخلب قالدی کیچ بۉلگن ایدی، عایشه بی‌بی هم باشینی یاستیققه قۉیدی، تیزده اوخله‌یالمه‌ی: –«اۉغلیمنی قلیغدار قیلیب، اوییمگه کیلین کیتیسم حیاتیم نینگ مهم آرزولریدن بیریگه ییتگن بۉله‌من، خدا اۉشه کونلرگه ییتکرسین، اۉغلیم بختلی بۉسین، نیوره‌ــ چیوره‌لی بوله‌ی،ــ دیب تیرن خیاللر سوردی.

تانگده بامداد نمازینی اۉقیب بۉلگن نذیرقول‌تاغه اۉغلی مرادنی اویقودن اویغه‌تیب:

– اۉغیلم تور، قماقخانه‌گه باریب ماللرینگ‌گه تیزراغ ییم‌ــخشه بیریب کیل ساغره سینگه ایته‌دیگن گپیم با.

– خۉب بۉله‌دی آته‌جان.

مراد قماقخانه‌گه کیتدی، آنه‌سی چای دملب دسترخوان یازدی.

خاتینی نذیرقول‌تاغه گه:

– سیز جاییزگه اۉلتیرینگ، مرادجان کیلگینچه مین تام آرقه‌سیده‌گی تک‌لردن بیر نیچه باش اوزوم اوزیب کیله‌من.

او، یخشی بیشکن شهابی اوزوملرنینگ بیش آلتی باشینی اوزیب سیبتچه‌گه قۉیرــقۉیمس قۉلی‌نینگ کفتیدن اری چاقدی، سَبتچه‌نی کۉتریب تیزــ تیز قدم تشلب حویلی ایچکریسیگه اۉتدی، کۉزی قیزی سرونازگه توشگن سَری اۉزوملی سَبتچه‌نی اونگه بیریب، اوزوملرنی چه‌یقب دسترخوانگه قۉییشینی ایتدی. شو آنده مراد قماقخانه‌دن

www.ezgu.org

قَیتیب حویلی میدانیده سفال آبتابه‌ده‌گی سوو بیلن یوز و قۉلینی یوویب تورگن ایدی، آنه‌سینی یخشی احوالده کۉرمه‌گن اۉغلی:

– آنه تینچلیمی؟ بیتابده‌ی کۉرینه‌سیز،ــ دېدی.

– قۉلیمدی زارمانده زامبیر چقدی، زیرقیرب اغریب باره‌پیتی.

مراد دسترخوان اطرافیده اۉلتیرگن آنه‌سی‌نینگ کفتیگه پمه‌دیرنینگ ینچیلگن برگلرینی باسدی. بیر آزدن کېین دردی قالگنده‌ی بۉلدی. نذیرقول‌تاغه اۉز عیالی و فرزندلری بیلن بیر دوره‌ده اۉتیریب، اېرته-نینگ چایینی ایچیب بۉلگچ، اۉغلی مرادگه قره‌ب:

– اۉغلیم آنه‌نگ مینن گپله‌شدیک، سېنی اویلنتیرماقچی بۉلدیک، کېچه مصلحت قیلیب سېنگه قیز هم تاپدیک، قسمتینگ قۉشیلگن بۉسه سېنی رسول بای‌نینگ زیبی قیزی‌گه اویلنتیره‌میز.

– مرادجان آته‌نگدی گپلرینی قَیترمه، قیزدی اۉزینگ هم کۉرگن سن، سېنگه مناسب قیز، ــ دېدی آنه‌سی.

مراد کوتیلمه‌گن سۉراققه دوچ کېلگن ایدی، بیر آز اۉیله‌نیب قالدی، هیچ کیمدن سېس چیقمه‌دی، اۉتاق فضاسیده ساکنلیک حکم سورردی. نذیرقول‌تاغه خاتینیگه قره‌ب:

– اۉغلینگدن سېس‌ــصدا چیقمه‌دی آنه‌سی، راضی بۉلدی مېنیمچه، "سکوت راضیلیک علامتی" ــ دېیدیله،ــ دېدی، نذیرقول.

کۉزلری گیلم نینگ تومارچه گللریگه تیکیلگن مراد:

– آته‌جان! نیمه دېسنگله مېن راضیمن، اما هلی مېن یاش من، اویلنه‌دیگن وقتیم اېمس، ایکّینچیدن بیزله‌نی قلین بېریب، تۉی قیلیشگه پولیمیز یاغ. مېنگه باغ و ییر ساتیب خاتین آلیب بېرمنگله،ــ دېدی.

– اۉغلیم ییگیت بۉلیب سن، کیچیک اېمس سن، قلینینگ و تویینگدی خرجیگه هم خدا مهربان، آته‌نگ مینن مېنی یاشیم بیر ییرگه باریب قاگن، سېنی اویلنتیریب آرزوــ ارمانلریم اوشه‌لسین دېیمن، ــ دېدی عایشه بی‌بی.

www.ezgu.org

مراد دن سېس چیقمه‌دی، آته‌ـآنه‌سی، رسول بای نینگ اوییگه ساوچی یوبارماقچی بؤلدیلر، مرادنینگ عمه‌سی و خاله‌سینی قیزنینگ اویی‌گه ساوچیگه یوباردیلر. ساوچیلر عصر چاغی قَیتیب کېلدیلر، مرادنینگ آنه‌سی شاشه‌ـپیشه هیجان بیلن اولردن:

– نیمه قیلیب کېلدییله؟ـ دېب سؤره‌دی.

عیال ساوچیلردن بیری:

– بیز قیزنینگ آنه‌سیگه: ـ نذیرقول‌تاغه و اؤغلی مرادجاننی یخشی تنیسیلّه، بیزله رسول بای عمکی مرادجان‌نی نوکرلیک‌که قبول قیسینله،ـ دېب کېلدیک. بیز سیزلر بیلن قوده‌ـانده بؤلیشنی ایسته‌دیک، بو خواهشمیزنی رد قیلمه‌سنگلر بو دنیا و او دنیا سیله‌دن خوش بؤله‌میز، ـ دېگن گپلرنی ایتدیک، ـ دېدی.

– خؤ، قیزنینگ آنه‌سی نیمه،ـ دېدی؟ ـ دېب سؤره‌دی مرادنینگ آنه‌سی.

– قیزنینگ آنه‌سی کولیمسیره‌ب: ـ خوش کېلبسیله، قیزدی مینگته ایته‌دی، بیرته آله‌دی. زیبی جاندی اوزاغ یاووقدن بشقه ساوچیلری یم با. قسمت‌ـتقدیر ایشینی قیله‌دی. مېندن کتّه اختیار باشی آته‌سی با. اونده بیزگه وقت بېرییله، اېریم مینن بیرگپله‌شیب کؤره‌من، ـ دېب جواب قَیتردی، دېدی، عایشه بی‌بی نینگ ساوچیگه بارگن سینگلیسی.

قیزی باردی نازی بار دېیدیله، هلی نېچه مرته قنّه‌ی‌سیلّه، عذر و زاری قیلیب یَلینه‌سیله، خدا خواهله‌گن بؤسه قبول قیله‌دی، زیبی مینن مرادجاننی اونَشتیره‌میز. اوچ ـ تؤرت کوندن نَری ینه بیر باره‌سیلّه سینگلی‌جان، ـ دېدی، مراد نینگ آنه‌سی.

عیال ساوچیلر اؤز اویلریگه قَیتدیلر. عایشه بی‌بی اولرنی حویلی‌ـ نینگ دروازه‌سیگچه کوزه‌تیب قؤیدی، اولر ایکّینچی بار هم ساوچیلیک‌که باردیلر.

www.ezgu.org

زیبی‌نینگ آنه‌سی ساوچیلرنی بو مرته آلدینگیدن قیزیقراق کوتیب آلدی، اولر اوچون توشلیک‌که تورلی آوقتلر پیشیردی. ساوچیلردن بیری:

– بیز ینه اؤشه ایش اوچون کېلدیک، رسول بای عمکیدن سؤره‌گنسیز؟ــ دېدی.

– هه سؤره‌دیم، اېندی اېرک‌ک ساوچیلر کېسینله، بو یاغی اېرک‌کلر ایشی،ــ دېب قؤیدی، آی صنم.

ساوچیلر رسول‌بای‌نینگ عیالیگه تشکرلر ایتیب، بو خوش خبر بیلن نذیرقول‌تاغه‌نینگ اوییگه کیریب باردیلر. آره‌دن بیر نېچه کون اؤترــ اؤتمس، قیشلاق مسجدی‌نینگ امامی ملا بدل و قیشلاق نینگ نفوذلی بایی دولت‌بای رسول بای نینگ اوییگه ساوچیلیک‌که بار دیلر.

مهمانخانه‌گه اؤتیریب آلیب، ملا بدل "قدم یېتسین، بلا یېتمه‌سین"، آمین الله اکبرــ دېب دعا قیلدی.

رسول‌بای ساوچیلرگه:

– برادرلر خوش کېلیبسیلّه، ــ دېدی.

– سَغ بؤلینگ بای اکه، خوش کؤرسه‌ییز ام کېلدیک، خوش کؤرمه‌سه‌ییز ام،ــ دېدی دولت بای.

شو آنده رسول‌بای‌نینگ اؤرتنچی اؤغلی اشرف بیر کتّه پتنوسده چای، یانغاق و کنجد حلوا آلیب کېلیب، مهمانلرگه چای سوزدی.

دولت‌بای کیسه‌سیدن شفتالی‌گل رومالینی چیقریب منگله‌یی تېرینی اریتدی ــ ده، ملا بدل گه سؤزلشگه اشاره قیلدی.

ملا بدل بای گه قره‌ب:

– بای اکه، بیز مؤمنــ مسلمانله گه قدیم قدیمدن قیز بلاغتگه یېتگنده اونی یېرگه بېریش، بچه کتّه بؤگنده اونی اویلنتیریش حضرت بهترین عالم پیغمبریمیزنینگ سنتلریدن. انه شو مبارک سنت اساسیده بیز سیزدن دوستینگیز نذیرقول‌بای‌نینگ اؤغلینی مراد جان‌دی اؤزغلام لییزگه قبول قیلیشیزدی سؤره‌ب کېلدیک.قسمتلری قؤشیلگن بؤلسه

www.ezgu.org

مرادجان بیلن قیزینگیزنینگ نکاح تۉیی بۉلر. بو اره ده بیز و سیز کتّه ثواب آله‌بیز، خدا بیزله‌گه شونده‌ی ثوابنی نصیب ایتگن بۉلسین، ــ دیدی.

رسول بای کیلگن ساوچیلردن گپلشگه رخصت سۉره‌ب:

- آخونیم تۉغری ایته‌سیز، تقدیرــقسمت قۉشگن بۉسه تۉی قیله‌دیله. سیزله مین اوچون محترم آدمله‌سیله، سیزله‌گه یۉق دیشگه تیلیم بارمه‌یدی،ــ دیدی زیبی‌نینگ آته‌سی.

دولت بای:

خدا سیزگه خیر بیرسین، بیزدی ساتیب آلدیز، سیز هم قیز کتّه قیگن سیز، امید آرزولریز با، قیزینگیز قلبینی و تۉی‌نینگ خرجتلری باره‌سیده گپیرسک،ــ دیدی.

هه، یخشی بۉله‌دی، ــ دیگن ملا بدل، رسول‌بای‌گه وقت بیره‌میز، ایچکریگه باریب عیاللری مینن مصلحت قیسینله. بیزگه تۉی خرجتلری، قیزنینگ قلبینی بیر قاغازگه یازیب بیرسه‌له معقول بۉله‌دی،ــ دیدی.

رسول‌بای عیالی آی‌صنم نینگ آلدیگه باریب:

- کپ قنی خاتین، اینده‌ی قیزینگدی ساوچیلریگه قلین ایتیب، لیست یازیب بیریشیمیز کیره‌ک، سین نیمه دیسن؟ ــ دیدی رسول‌بای.

زیبی‌نینگ آنه‌سی آی‌صنم اۉته قَیسر و قتّیق قۉل عیال، او قیزینی تورموشگه چیقریب کتّه قلین اۉندیریشینی اۉیلب یورگن ایدی. او، ایریگه قره‌ب:

قاعده شوده، سُوچیله‌گه قلین و تۉی خرجتلری رویخطی بیریله‌دی. اولر لیسته‌گیلرنی قبول قیلیب، بۉله‌دی دیسه‌له، بو سودا بۉله‌دی، بۉمسه بۉمه‌یدی، ــ دیگن آی‌صنم زیبی‌نینگ سینگلیسینی چقیردی:

- حبیبه! حبیبه!

- نیمه دیبسیز آنه‌جان؟

- تیزراق بیر قلم مینن قاغاز آلیب کپ.

www.ezgu.org

قلم و قاغاز کېلتیریلدی، آنه‌سی حبیبه‌گه مېن ایته بېره‌من، سېن یاز قیزیم،ــ دېدی.

– قلینینی اۋن لک، اېمس سکّیز لک یاز.

شو آنده اېری رسول‌بای اره‌له‌شیب:

– اۋن لک ــ سکّیز لک هم قلین بۋله‌می خاتین؟ ــ اېسیمنی بیلگنیم بېری کیشی مونچه قلین ایتمه‌گن. شو قیشلاققه هم نېچه ییلدن بېری قیزله‌گه تۋرت لک بۋمَسه بېش لک قلین بیچه دیله. قیز مینن بچه‌نی آینده‌سینی اۋیلش کېره‌ک، بیزده –«بېرمس قیزدی قیلینی کۋپ بۋله‌دی»،ــ دېگن مقال با، قلیندی مناسبیگه اَیتماغ لازم، ــ دېدی رسول بای.

بو گپلرنی اېشیتیب آی‌صنم گوپّه الاو آلدی و اېریگه قره‌ب:

– قیزیز قیسی آته‌ــ آنه‌سی بۋمه‌گن یېتیم قیزمی؟ شونچه ارزانگه بېره‌ی‌ــ اَ؟ قیسی اۋزیدن قاگن، مردمدی کیرینی یوویب اېشیگینی سوپیریب یورگن قیزمی؟ مېن قلیندی و تۋی خرجتلرینی بیرــ مه بیر یازدیریب بېره‌من. بېل‌لری لای کۋترسه قیزیمدی تۋی قیسینله، بۋمَسه قیزیم جانیمه‌گچه اۋزیمگه کېره‌ی، بیر ساچینی آق اۋره من، بیر ساچینی قاره اۋره من، بو آدم سوداسی، مال سوداسی اېمس، اۋلتیگن قیز اۋنّینی تاپه‌دی،ــ دېدی.

رسول‌بای سېکینگینه اۋزینگ بیله‌سن خاتین،ــ دېب قۋیدی.

– خی اونده سیز هم قیزدی آته‌سی بۋله‌سیز، اېندی مېندن اېشیتینگ:

– ایت، اېشیته من.

– قلینگه نقد پول بېرسه‌له، سکّیز لک افغانی، یرمینی پول، یرمی مال بېره‌من دېسه‌له هم اختیارلری. اونده اوچ لک افغانی نقد پول، بیر سیگیر، بیرهۋکیز، بیر گل ماشین، بیر تلویزیون، بیر قالین، قیرقته قۋی، بېش یوز متر گزلمه، ییگیرمه سیر پخته، ییگیرمه‌ته تۋن، ییگیرمه‌ته پوستین، اۋن بېش سېر شیرینلیک، اۋن بېش سیر گوریج، گوریجی‌گه

www.ezgu.org

یره‌شه کنجد یا زغیز یاغی، سؤییشلیگی اوچون غیلقیلّه‌گن سپمیز سیگیر بؤسین. بیز قیشلاقدی مردمیدن ییگنمسز، قیزیمیزدی تؤییگه اولرگه بپریشیمیز کپره‌ک. کویاوگه ییگیرمه‌ته اوست و باش قیله‌من. ییگیرمه مینگ بیر اؤتاقدی یسه‌شیگه کپته‌دی. مپنی هم آرزو–ارمانلریم با، – دپدی آی‌صنم.

آی صنم ایتگن قلین مقداری رویخطینی یازدیردی.، رسول‌بای اونی ساوچیلرگه اپلتیب بپردی.

دولت‌بای لستنی قتلب کیسه‌سیگه سالدی–ده، کپتیشگه رخصت سؤره‌دی.

رسول‌بای ساوچیلرگه:

– توش چاغی. سیزله گه توشلیک‌که آوقت تیارله‌گنمیز، آوقتنی ییب، کپین کپته سیلّه، – دپدی.

توشدن کپین ساوچیلر، رسول‌بای نینگ اوییگه باریب لیستنی تاپشیردیلر.

نذیرقول‌تاغه لیستنی ملا بدلگه اؤقیتدی–یو، بیر آز اؤیله‌نیب:

– رسول‌بای قیزیگه کؤپ قلین بیچیبتی،– دپدی.

او،ساوچیلردن اپرته‌گه رسول‌بای‌نینگ اوییگه باریب مرادنی اؤنشتیریشلرینی سؤره‌دی. ساوچیلر اپرته‌سی ینه رسول‌بای‌نینگ اؤییگه باردیلر. دولت‌بای رسول بایگه قره‌ب:

– بای اپندی بیزه اوچون شو قلین مقدارینی بیر آز کمه‌یتیرینگ – دپدی.

– قیزدی قلینی مینن کیشی بای بؤمه‌یدی، «قیزدی قلینی قاردی سووی»، – دپیدیله، اپندی قؤیرده قؤیمه‌دییله، قلیندی پولیدن یوزی–خاطرلریز اوچون بیر لکینی کم قیله‌من. یپتی لک قلین بؤسین، یرمی پول یرمی یَم مال، – دپدی.

نان سیندیریلدی، دعا و فاتحه اؤقیلیب مراد بیلن زیبی اونشتیریلدی. همسایه‌لرگه شیرینلیکلر اولشتیلر.

www.ezgu.org

کونلر اۉتیب bارردی، مراد آته‌سی بیلن مال جلابلیک بیلن آواره ایدی، اما ذهنینی تشویشلی اۉی و اندیشه‌لر ترک ایتمسدی. او، اونشتیریلگنیدن خورسند ایدی، بیراق آته‌سی‌نینگ کتّه پولگه ایگه بۉلمه‌گنینی بیلردی.

ایندی مېنی اونشتیردیلر، تۉی قیلیش کېره‌ک. آته‌م کېچه و کوندوز دېمه‌ی مال جلابلیک قیلیب روزغار خرجتینی تاپه‌دیلر، آرتیق درآمدیمیز یۉق، تۉی نینگ خرجتینی بیر عمللب اۉزیم غمله‌شیم کېره‌ک. ایرانگه کېته‌من، او ییردن تورکیه‌گه اۉته‌من، تورکیه‌ده ایش و درآمد یخشی دېیدیله،ــ دېدی، مراد اۉزــ اۉزیگه.

المار بازاری ترقه‌گن ایدی، نذیرقول‌تاغه سیگیر، غۉنه‌جین و باشقه تۉرپیلرینی بیر سرایده قمه‌ب اۉغلی بیلن توشلیک قیلگنی بیر رستورانتگه چیقدی. آته‌ــاۉغیل رستورانت‌نینگ بیر بورچگیده باشقه‌لردن سهل اوزاقراقده اۉلتیردیلر، رستورانتچی ایکّی خوراک قابلی پلو کېلتیردی، مراد آته‌سیگه تۉیی نینگ خرجتینی غملش اوچون اۉز نیتینی اظهار ایتدی.

آته‌سی مرادنینگ گپلرینی بیرمه بیر تینگلب، اونینگ فکریگه سیره قۉشیلمسلیگینی ایتدی:

– آته‌م اۉغلیم هلی یاش سن، خارج مملکتلرگه کېتیب ایش قیلیش آسان ایمس، قاچاق یۉلی بیلن ایران و تورکیه‌گه اۉتیب باریش قیبــ قیزیل قیامت، مینگ بیر خطری بار، مېن راضی بۉسم هم آنه‌نگ کۉنمه‌یدی.

– آته! سیز، قرشیلیک قیلمه‌سَییز، مېن آنه‌مدی کۉندیره‌من، ایندی ییگیت بۉلیب من، خداگه شکر هر ایشدی قیلاله‌من.

قارینلرینی یاغلیق پلودن تویدیرگن آته‌ــاۉغیل رستورانتدن چیقیب کېتدیلر. تۉرتــبېش ساعت مال هَیدب پیاده یورگن نذیرقول‌تاغه بیلن اۉغلی کېچ خفتن چاغی اویلریگه کیریب باردیلر. عایشه بی‌بی

www.ezgu.org

پیشیرگن سوزگن آشینی قتیقلب، ایری بیلن اۉغلی نینگ دسترخوانیگه کیلتیریب قۉیدی.

مرادنینگ اونشتیریلگنیدن ایکّی هفته اۉتگن ایدی، بیرکونی رسول بای بۉله‌جک کویاوی مرادنی و بوتون عایله‌سینی مهمانگه چقیردی، ضیافت دسترخوانی اطرافیده اۉلتیرگنلردن، آی‌صنم قسمت تقدیرلری قۉشیلگن ایکن، مرادجان بیلن زیبی تۉی قیلیب، ینگی مشترک حیات باشله‌یدیلر، اولر بیر‌ــ‌بیرلرینی یخشی بیلیشلری اوچون اۉز ارا سۉزله‌شیشلری کیره‌ک، مرادجان هر وقت کیلسین، حویلی‌نینگ یانیده کتّه کیتگن باغ و چارباغیمیز با، خداگه شکر، باغ اره‌لب صحبت قیلسینلر، ــ دیدی. مهمانلر آی صنم و زیبی بیلن باغ تامانگه اۉتدیلر، اوزوم، شفتالی‌لر و باشقه تورلی میوه‌لر پیشیب یاتگن ایدی. بیر درخت نینگ سایه‌سیده زیبی و مرادگه تۉشک تۉشلدی، باشقه‌لر ایسه باغنی سَیر قیلیشگه چیقدیلر.

مراد و زیبی بیر‌ــ‌بیرلریگه اۉغرین‌ــ‌اۉغرین نگاه تشلب قۉیردیلر، مراد زیبی‌گه:

– تقدیر مینی و سیزدی قۉشگن ایکن، صنم خاله‌م دی قیزی.

– راست ایته‌سیز. بی ملال آتیمدی توته بیرینگ!

– خۉپ بۉله‌دی، زیبی‌جان، دیدی‌ــ‌ده، استه اونینگ قۉلیدن توتدی.

– قۉیبیرینگ قۉلیمدی، هلی بو ایشلریزدی وقتی ایمس.

– وقتی قچان بۉله‌دی؟

جیم تورگن زیبی قرمسه مراد اونینگ قۉلیگه بیر طلا اوزیک توتدیردی.

– زیبی‌جان، التماس رخصت بیرینگ بو اوزیکنی اۉز قۉللریم مینن برماغیزگه ساله‌ی، ــ دیدی مراد.

زیبی‌نینگ سۉل قۉلی‌نینگ اۉرته برماغیگه اوزیکنی سالگن مراد، اونی چین کۉنگلیدن صمیمی تبریکله‌دی‌ــ‌یو، بوندن بویان سیز "زیبی"

www.ezgu.org

و مېن "یازی" من، اولردېک سېوگیمیزگه صادق بۉلیب یشه‌یمیز، دېگنده زیبی مرادگه:

– مېنی یازیچه سېوه سیزمی؟

– هه البته.

– بونچه‌لیک سېویشیزدی اۉیله‌مسدیم!

زیبی، مرادنینگ تیلفون رقمینی سۉره‌دی، بیر_ بیرلری‌نینگ تیلفون رقملرینی آلدیلر، اولر مؤفق بیر تورموش قوریب تینچ _تاتوو یششلرینی آرزو قیلدیلر.

اۉزی‌نینگ زرلی نورلرینی باغ درختلری‌نینگ بلند_ بلند شاخه‌لریگه ساچیب تورگن قویاش، اېندی اوخلش اوچون شَیلنه‌یاتگنده‌ی ایدی، باغنی سَیر قیلگن قوداغَییلر ییغیلیشیب کېلدیلر، عایشه بی‌بی قوده‌سی آی‌صنم بیلن خیرلشماقچی بۉلدی، مهمان بۉلیب کېلگن قوداغَییلرگه هر خیل گزلمه‌لر تارتیق قیلیندی.

بیر آیچه وقت اۉتدی، مراد آته‌سی بیلن بازارگه قتنب توردی، اونگه بیر کونی زیبی تیلفون قیلیب حال_ احوال سۉره‌شدی، وقت تاپیب اوچره‌شگنی باغیگه کېلیشیلیک‌که دعوت قیلدی، ایرته‌سی زیبی نینگ باغیگه بارسه ینه اۉشه درخت نینگ قلین کۉلنکه‌سیده جای سالینگن ایکن. او یېرده بیر پس اۉلتیرگن مراد زیبی نینگ قۉلیدن اوشلب، باققه سَیر قیلیشگه چقیردی، قۉل توتیشیب باغده سَیرقیله باشله‌دیلر. اولر بیر گل‌نینگ شاخیده یانمه_ یان قۉنیب تورگن قیزیل وسریق کمه‌لکنی کۉریب قالدیلر، شو آنده مراد:

زیبی‌جان قره‌نگ، کېپلکلر آره‌سیده محبت بۉلرکن، انه شو کېپلکرنینگ سریغی مېن قیزیلی سیزسیز. زیبی مرادنینگ سۉزلرینی ایشیتیب:

– او کونی سیز و بیز اوشبو زمان‌نینگ یازی‌سی و زیباسی بۉله‌میز،_ دېگن ایدیز، اولردېک عاشق_معشوق بۉلیشیمیز ممکن‌می

www.ezgu.org

بو زمانده، اولردیک سېوگیمیزگه وفادار قالهآلهمیزمی؟ دیب سۉرهدی زیبی.

– هه، نېگه بیرــ بیریمیزگه وفادار بۉلیب قالالمس اېکنمیز، اولر هم سېن و مېندیک عادی آدملر اېدیلر، بیری ــ بیرینی چین دلدن سېویب، حقیقی عاشقــ معشوق اېدیلر، یازی زیبانینگ وصالیگه یېتالمهی دنیادن اوتدی، اولرنینگ دوری بیلن بیزنیکی انچه فرق قیلهدی. مېن سېنی وصالینگه یېتیب توریبمن خدا خواهلسه، ــ دېدی.

مراد، یازی نینگ زیباگه ایتگن قۉشیقلریدن بیر بندینی:

«زیباجان، زیبا بۉیینگدن ایلنهی،
یانهگه تیککن اوییندن ایلنهی.
یانهگه تیککن اویینگ طلا بۉسین،
ایچیگه اۉغیل و قیزینگ ملا بۉسین.»

دېیه زیبی گه ایتیب بېردی.

زیبی هم جوابسیز قالمهدی، او هم زیبا ینگ،

«آینهدن آلدین تراغیم بار مېنی،
قۉش تېرهیده بیر سۉراغیم بار مېنی.
قۉش تېرهیده بیر سۉراغیم یازیجان،
بیر کۉرهی دیب انتظاریم بار مېنی.»

دیب یازی گه ایتگن قۉشیغینی اۉقیب بېردی.

باغده ایلهنیب یورگنلریده اولرنی زیبینینگ سینگلیسی حبیبه توشلیک آوقتیگه چقیردی. سایهسی سلقین درختنینگ تگیده دسترخوان یازیب، آوقت سوزیلگن ایدیشلرنی ترتیبی بیلن تېریب قۉیگن ایدی، حبیبه اولرنینگ قۉللریگه سوو قویدی یو، اوییگه قَیتیب کېتدی. زیبی و مراد بیرــ بیرلریگه چوچوک سۉزلر ایتیب آوقت یېدیلر. زیبی دسترخواننی ییغیشتیریب، تاواقلرنی اوییگه آلیب کېتدی و تېزده ایزیگه قَیتیشینی ایتدی. مراد، زیبی کېلهمن دېگونچه اوخلب قالدی.

www.ezgu.org

زیبی هم قَیتیب کېلیب مرادنینگ یوزیگه بیر آز تیکیلیب قره‌دی و اونینگ یانیده اوزه‌لدی.

بیر نېچه دقیقه اۋتر‌ـ‌اۋتمس بیر جفت موسیچه کېلیب درخت شاخیگه قۋندی، قوشلرنینگ غومبیرده‌شیب سیره‌شلری زیبی‌نی اویقودن اویغاتدی. او اۋرنیدن توریب اۋلتیردی‌ـ‌ده، یانیده‌گی کیچیک خلته‌چه‌دن بېزه‌ش اسبابلرینی چیقردی، قۋلیگه کیچکینه کۋزگونی آلیب، یوز و کۋزیگه آرا بېره باشله‌دی. شو آنده مرادنینگ کۋزی هم اویقودن آچیلدی، او زیبی‌گه:

– عسلیم، سیزدی آرا بېریشگه احتیاجیز یاغ، دنیاده هر بیر قیز اۋزینی چیرایلی دېسه، سیز اوندن‌ـ‌ده چیرایلی راقسیز، یوزینگیز اۋن تۋرت کېچه‌لیک آیدن‌ـ‌ده آیدینراق، کۋزلریز تانگ یولدوزیدن هم چیرایلی، قاشلریز اوچ کونلیک آی هلالیدېک چیرایلی، ‌ـ‌دېدی.

– کۋزلریز چیرایلی، اېندی قیز خلقیگه شونده‌ی عادت بۋله‌دی، اۋزیگه آرا بېریشنی یاقتیره‌دی، ‌ـ‌ دېگن سۋزلرنی تیلیگه آلدی زیبی.

شو لحظه ده ینه بیر جفت پوپی قوش کېلیب اولرگه سایه سالیب تورگن درخت شاخیگه قۋندی. ایکله پوپی قوش چیر‌ـ‌چیر سېس چیقریب، مستلیک قیله باشله‌دیلر. مراد زیبی‌گه:

– کۋره‌سیزمی بو قوشلر بیز و سیزدی سېوگیمیزدن خبردار، اوله سیز و بیزنی تبریکله‌گنی کېلگنله، موسیچه‌له قدیم زمانلده تۋی پیغامینی کویچیسی بۋگن اېمیش. موسی پیغمبر زمانیده موسی نینگ تۋیی پیغامینی کېلتیریب: –«موسی تۋی کېتیدی/ اۋتیز قۋی کېتیدی» دېب ترنم قیگن اېمیش، پوپی قوش یا هدهد هم عادی قوش اېمس، ادبیاتیمیزده یخشی یۋلگه یۋللاووچی رمزی حسابلنه‌دی. بو قوشلرنینگ بیزگه سایه سالیب تورگن درختگه کېلیب قۋنیشی بختلی کېله‌جگیمیزدن دَرک بېره‌دی.

– مرادجان «ایتگنیز کېسین» – دېدی، زیبی، اویَتچن ایلجه‌ییب.

www.ezgu.org

زیبی و مرادگه بیر کون بیر ساعتچه اؤتدی. قویاش هم استه ــ سېکین بلندــ بلند گزەلر آرتیگه بېکیندی، یاروغ کون صفحه‌سیگه قاره تون ظلمتی غلبه قیله باشله‌دی. مرادنینگ کېتیشی کېره‌ک ایدی. زیبی همیانیدن فیروزه کؤزلی بیر اوزوکنی چیقریب، "سېوگیمیز نشانه‌سی بؤسین،"- دېب مرادنینگ برماغیگه سالدی.

– رحمت، جوده چیرایلی اوزوک ایکن، قچان بو اوزوکنی کؤرسم سیزنی کؤرگندېک بؤله من.

– سیزگه مېندن نشانه بؤسین، قیسی بیر قیمتلی ساوغه ایمس دېدی زیبی.

– شام بؤلدی، تېزراق کېته‌ی، قارانغی توشیب قاله‌دی، قیشلاغدی نریگی چېکّه‌سیگه یېتیب بارگینیمچه کېچ بؤله‌دی، ــ دېدی مراد.

– خدایاریز، یخشی یېتیب بارینگ، اویده‌گیلرنی سؤره‌نگ، تېزــ تېز کېلیب تورینگ، ــ دېدی.

زیبی مراد کؤزیدن غایب بؤلگونچه آرتیدن قره‌ب قالدی.

نذیرقول‌تاغه، تؤی‌نینگ فکریده، نقد پولینی تاپسه ماللری، گزلمه‌لر، گوریج و باشقه نرسه‌لرگه پولی یېتمه‌یدی. او، اؤزــ اؤزیچه «خدا مهربان»، ــ دېب قؤیردی. مراد ایسه کېچکی آوقت دسترخوانی اوستیده:

– آته، سیز کؤپ غم یېمه‌نگ. قؤل آچیب مېنگه بیر دعا بېرینگ، مېن ایرانگه و او یېردن ترکیه‌گه کېته من. آلتی آی یا بیر ییل ایشلب قلیندی پولی و تؤیدی خرجتینی تاپه‌من.

– اؤغلیم، جگریم! خارجلرگه ایشله‌گنی کېته‌من، ــ دېب، آنه‌نگدی اؤلدیره‌سن. خدا سېنی و آته‌نگدی سایه‌سینی باشیمیزدن کم قیمه‌سین. سېن که، مېنی بیردنــ بیر تیله‌کی اؤغلیم سن؛ سېن کېتسنگ ییغله‌ی ــ ییغله‌ی ایکّی کؤزیم سؤقیر بؤله‌دی، ــ اؤغیل کؤره‌ی، ــ دېب مېن بارمه‌گن ملاــ خواجه، فالچی، قاقیمچی قامه‌دی، یېتّی اولیاگه باش اوریب، سېنی کؤردیم، نې عذابله مینن سېنی بَقدیمــ بَوره‌دیم، خداگه

www.ezgu.org

شکر بیگیت بؤلدینگ، سېنی اونشتیریب هم قؤیدیک، تؤیینگ اؤتسین، قلّیغینگدی آلیب کېله‌یلیک، ساغره نېرگه کېتسنگ کېت، خدا بیر یارینگ.

– آنه‌جان همه گپلریز قبول، آدم کتّه بؤگندن نَری ایش قیلیب درآمد تاپیشی کېره‌ک، مېن سیزدی و آته‌مدی قرضدار بؤمه‌نگله، ــ دېیمن، خاتیندی آلیب کېگندن نَری هر کون قرض بیرگنله کېلیب دروازه‌نی تقیلّه‌تیشیگه چیدالمه‌یمن، آنه‌جان یخشیسی مېنگه رخصت بېرینگله، "خدا کؤرمس بیر یاغ،" بیر بیزدی قیشلاغیبیزدن اؤتلب یاشلر ایران و تورکیه‌گه ایشله‌یدیله.

آنه‌سی، مراد گپیگه کؤنمه‌گنی اوچون خفه اېدی، باشی آغریدی، قیزی برنده اوستونیگه ایلیب قؤییلگن جگر رنگ شفتالی گل رومال بیلن باشینی باغله‌دی، خانه‌ده همه جیم اېدی، نذیرقول‌تاغه، خاتین مېنگه قره! دېب بیر نېچه دقیقه‌لیک سکوتگه برهم بېردی.

– آدم اېرته‌گه نیمه بؤلرینی بیلمه‌یدی، مېن هم قرشیلیک بیلدیرگن اېدیم، خارجگه کېتیب پول تاپه‌من،ــ دېب هوس قیلیبتی، قؤی کېتسین، تقدیرـقسمتی نیمه بؤسه اؤشه بؤله‌دی. مېن و سېنی ایتگنیمیز بیکار، ــ دېدی.

مراد خارجگه کېته‌من دېب، بېلینی بېش جاییدن محکم باغله‌گن، اېرته‌سی هم عایشه بی‌بی مرادنینگ خارجگه کېتیشی تؤغریسیده‌گی قراریدن خفه کؤرینردی.

آته‌سی ینه خاتینیگه:

– خفه بؤلیب اؤتیرمه خاتین، اؤغلینگ خارجگه کېته‌من،ــ دېب ایکّی آیاغینی بیر اېتیک‌که تیققن، مېن وسېن قؤیمس بؤلسک هم، بیر کون قاچیب کېتسه نیمه قیله‌سن؟ ــ دېدی.

– نذیر قول تاغه مرادگه:

– آته‌م اؤغلیم، اېندی بیز کېتمه دېسه‌ی هم کېته‌سن. شونی مېنگه ایت، قچن کېته‌سن. سېنگه قنچه پول کېره‌ک؟

www.ezgu.org

– قیشلاقدی بچه‌لریدن بشقه بیر ــ ایکّی کیشی هم کېته‌دی. بیرهفته یا اۉن کوندن نَری کېته‌میز. بیر یۉل خرچی بېرینگ بۉله‌دی.

– اونداغ بۉلسه بۉلیبتی.

نذیرقول‌تاغه، خاتینی گه قره‌ب:

– قماقخانه‌ده‌گی ماللردن قۉنغیر اینه‌ی‌دی باقیب، بۉرداقی قیله‌بیز، قوده‌نگ آی‌صنم تۉیده سۉییشلیک‌که ترسیلّه‌گن سیگیر بیرسینلر،ــ دېگن ایکن. هلی تۉیگچه آلتی آی یا بیر ییل یا، بیر ییلده یخشی گینه سېمیریب قاله‌دی،ــ دېدی.

مراد سیگیرنی اَیتیلگن جایگه آلیب باریب باغله‌دی، آلدیگه کتّه بیر چېلک‌که سوو قۉیدی، خشتدن آخور توزه‌تیب سامان سالدی، دسترخوانده قالگن تیکه‌ــتیشلم قوروق نانلرنی میده‌لب، یومشاق بۉلسین، ــ دېب، اوستیگه سوو سېپیب سیگیرنینگ آخوریده‌گی سامانگه اره‌لشتیریب بېرر ایدی.

شو کونلرده مرادنینگ توشیده هم هوشیده هم زیبی ایدی، هر کونی ایکیسی اوچ ــ تۉرت مرته تیلفونده گپلشردیلر. مراد زیبی‌گه فیسبوکده بیر صحیفه آچیب بېرگن ایدی. او، بیر کونی زیبی‌گه مسینجردن:

– «سیزگه، نا خوش بیر پیغامیم بار»،ــ دېب یازدی.

زیبی. پیغامنی اۉقیب، قتیق چۉچیدی، مراد اونگه اوزاق سفرگه کېتیشی تۉغریسیده یازگن ایدی.

– مېنی قۉرقیتمنگ، تینچلیک‌می اۉزی، تېزراق نیمه بۉلگنینی یازینگ، بۉلمسه یوره‌گیم یاریله‌دی، ــ دېب، جواب یازدی، زیبی.

مراد، زیبی کۉپ تشویش قیلمه‌سین، ــ دېب اونگه:

– قۉرقمه، هیچ گپ ایمس، مېن بیر نېچه آی ایران‌گه کېته من، او یېردن ترکیه گه اۉتماقچی من. سیزگه شونی بیلدیرماقچی بۉلدیم، کۉپ تشویش قیلیب اۉلتیمنگ، ینه یقیندن کېلیب بو تۉغریده گپیره‌من، ــ دېب، یازدی.

www.ezgu.org

بیرهفته اؤتدی. مراد زیبی‌نی کؤرگنی باردی، اولر باغده سیر قیلدیلر، زیبی مرادنینگ سفری تؤغریسیده گپ آچیب:

– سیزدی خارجگه کېتیشزدی اېشیتگندن بېری سوتی تؤکیلگن بابیبیچّه دەی کؤنگلیم تَرکِستان. یورەگیم یخشی گواهلیک بېرمەیدی، کېتمەسەبیز یخشی بؤلەدی.

– کېتریمگه آته_آنەم هم خوش اېمسله، مېن اوله‌نی کؤندیردیم، سیز هم قیغورمنگ، اوزاق وقتگه کېتمەیمن، کؤپی بیلن آلتی آی یا بیر بیلگه کېته من، آلدیمیزده سیزدی تؤییز بار، کتّه پول خرج بؤلەدی. تؤی خرجتلری یوکینی آتەم بیلکەسیدن بیر آز یېنگیللتسم دېیمن. هر قنچه اؤیله‌دیم بشقه چاره تاپمەدیم، سیز هم خفه بؤمنگ، تیلفونده، واتس اپ و فیسبوکده گپله‌شیب تورەمیز.

– مېن نیمه قیله‌ی، قؤلیمدن نیمه کېله‌دی، سیز بیر گپلی آدم‌سیز، قرشیلیک کؤرسەتیشتی فایدەسی یاغ، میلی یخشی باریب کېلینگ، بیگیت بؤیی خیمچه سینمەسین، یرەتگنگه سیزدی بلا_قضالردن اسرەسین،_ دېب التجا قیله‌من.

زیبی و مراد قؤل توتیشیب سؤزلشه‌یاتگنلریده زیبی نینگ آنەسی آی‌صنم کېلیب قالدی. مرادگه خوش کېلیبسیز، _دېب آنەسی و اوییده‌گیلرنی سؤرەدی، مراد ایکّی قؤلینی کؤکره‌گیده توتیب، تعظیم قیلیب:.

– همه‌لری یخشی اېدیله، سیزدی سؤرەب سلام ایتدیله، _ دېدی.

– اېشیتگنیمچه خارجگه کېترمیش‌سیز؟" _ دېب سؤرەدی آی‌صنم.

– هه، بو تؤغریده زیبی مینن کؤپ گپلشتیک، ناچارلیکدن کېته‌من خاله جان، ایران و ترکیه‌ده ایشلب تؤیدی غمینی غمله‌ماقچی من. _ دېدی.

www.ezgu.org

– اېندی که، کېترکنسیز کۆپ قالیب کېتمه‌نگ، تاپگن توککنیزدی آته‌ــ آنه‌ییزگه جۆنه‌تیب تورینگ، تۆییزدی سرشته‌سینی قیله‌یلیک، کۆرپه ــ یستیق، کېلیندی سېپینی تیارلب قۆیه‌بیز.

– خۆپ بۆله‌دی، شونداغ قیله من، بو انقلاب شرایطیده آدملر ایششیز، درآمد یاغ، مېنی هم ایران و ترکیه‌گه کېتیب ایشلب پول تاپیشدن باشقه چاره‌م قامه‌گن.

– انقلابتی آتی اۆچسین، خارجگه کېتیب ایشلب پول تاپیش کاشکی آسان بۆسه ایدی. بیرگینه قیشلاغیمیزدن ایرانگه جۆنب کېتگن جوانله‌دن نېچه نفری‌نینگ مرده‌سی کېلدی، اېندی بیچره مردم نیمه قیسین؟ جانینی جبارگه بېریب، اۆلرــ ییتریگه قرمه‌ی ییگیتلر کېته‌دیله، خدا اۆزی اسره‌سین، ییگیت پیری یار بۆسین، ــ دېگن آی‌صنم قۆل کۆتریب دعا قیلدی.

مراد اۆرنیدن توریب، خیرلشماقچی بۆلگنیده زیبی و اونینگ آنه‌سی کۆز یاشی تۆکیب ییغلشدیلر.

– ییغله مه‌یله، خدا نصیب قیگن بۆسه کېتسم قَیتیب کېله‌من. تۆیدی هم اۆتکزه‌میز.

– کاشکی شونده‌ی بۆسیدی.

– راستیزدی ایتینگ، قچن کېله‌سیز؟ــ دېدی زیبی مرادگه.

– کېتریم اۆز قۆلیمده، کېلریم خدانی قۆلیگه، ان‌شاءالله ینه بیر بهارگچه قامه‌ی قَیتیب کېله‌من.

مراد زیبی‌نینگ یېلکه‌سیگه باشینی قۆیدی، کۆنگلی بوزیلدی، کۆزیدن آققن یاشلری زیبی‌نینگ کۆیلگینی هۆل قیلدی، زیبی هم بو حالنی کۆریب ییغیسینی تۆخته‌تالمه‌دی، ایکله‌سی بیر نېچه دقیقه ییغله‌دیلر، یوره‌کلری بۆششدی. مراد اوییگه یۆل آلدی، حویلی‌نینگ دروازه‌سیگه بارگنیده، زیبی نینگ قۆللرینی اوشلب منگله‌ییدن اۆپدی. زیبی ینه بیر بار مهرلی کۆزلری بیلن مرادگه باقیب:

– ینه مېنی اونوتمنگ.

www.ezgu.org

– اۉزیمدی اونوتسم اونوته‌من لیکن سیزدی اونوتلمه‌یمن، دېدی ـ مراد.

مراد، قنده‌ی قیلیب کۉزلرینی زیبی‌نینگ شهلا کۉزلریدن اوزیشینی بیلمه‌ی سرسان اېدی. زیبی و مراد بیرـ‌بیرینی تَرک اېتیشنی خواهله‌مسدیلر. ناچار مراد زیبی‌نینگ قۉللرینی محکم قیسیب، قۉللرینی اونینگ قۉللریدن اوزماقچی بۉلدی، اوزالمه‌دی، ینه مونگلی ییغلشلر باشلندی، کۉز یاشلری تۉکیلدی، حسرتلی آه‌لر چېکیلدی. شو آنده، کوچه‌نینگ نری باشیدن هوکیزلرینی هَیدب کېله‌دیگن دهقان اولرگه یقینلشگن اېدی. دهقان بیزنی کۉرمه‌سین، ـ دېب ناچار بیرـ بیرلری بیلن خیرلشدیلر. مراد اوییگه جۉنب کېتدی، بېش ـ اۉن آدیم تشله‌گن اېدی که، آی‌صنم بیرکیچیک چیلک‌که آلیب کېلگن سوونی مرادنینگ آرقه‌سیدن سېپتی. ییغی زۉریدن کۉزلری قیزرگن زیبی اېسه دروازه‌نینگ تیرقیشیدن مرادنی ینه بۉلگینیچه کوزه‌تر اېدی. اوچـ تۉرت کون اۉتدی، مراد قیشلاق باله‌لری بیلن پنج‌شنبه کونی سفرگه آتلنیشلری اوستیده کېلیشیب آلگن اېدی.

عایشه بی‌بی اۉغلی نینگ سفر کییملرینی تخلب قۉیگن اېدی. هه دېمه‌ی پنج‌شنبه هم یېتیب کېلدی. اېرته‌لب مرادنینگ همراه‌لری عظیم صوفی و حیدربای نینگ اۉغیللری سفرگه چیقیب، آته‌لری بیلن نذیرقول تاغه نینگ دروازه‌سیگه کېلگن اېدیلر. هلیگچه تیله‌کی فرزندیدن بیرگینه کون هم ایریلگمه‌گن عایشه بی‌بی مرادنی بغریگه باسیب ییغله‌دی. یوز و کوزلرینی اۉپدی، اۉغلینی قرآن‌نینگ تگیدن اۉتکزیب: – «سېنی خداگه، قرآنگه تاپشیردیم باله‌م، سَغ باریب سلامت کېگین،»– دېیه دعاگه آچگن قۉللرینی یوزیگه سورتدی، اۉغلی مرادگه آق فاتحه بېردی.

کوچه ده ایکّی همسفری و اولرنینگ آته‌لری مرادنی کوتیب تورگن اېدیلر. شو آنده مرادنینگ قَیین‌آته‌سی رسول‌بای هم خیرلشگنی دروازه-گه کېلیب قالدی، عظیم صوفی و حیدربای هربیری اۉز فرزندلرینی

www.ezgu.org

قوچاقلب بغریگه باسیب یوزلرینی اۉپتیلر. اوچ مهربان آته‌نینگ قۉللری دعاگه آچیلدی، اۉغیللر آته‌لری بیلن خیرلشدیلر، محلی عنعنه‌گه کۉره اولرنینگ آرقه‌سیدن سوو سیپیلدی.

کیچه تانگ آتر_آتمس "سیمرغ" زاهدان ولایتی مرکزیگه ییتیب باردی، اولر او ییردن تهرانگه قره‌ب یۉل آلدیلر. دوستلریدن پول قرض آلیب انسان قچاقچیلریگه تۉله‌دی، مراد ایران‌ده چمه‌سی اوچ آی ایشله‌دی، قرضلرینی اوزدی. آته‌سیگه هم آزراق پول جۉنتدی. مراد، ایران نینگ پول بیرلیگی ریال امریکا دالری برابریده کوتیلمه‌گن درجه‌ده اۉز قدرینی یوقاتگن کونلرده تهران گه بارگن ایدی. قنچه ایشلمه‌سین، کیشی ایران‌ده ایشلب بای بۉلمسلیگینی پَیقه‌گن مراد، ینه نا قانونی یۉللر آرقلی ترکیه‌گه اۉتیشلیک‌که شَیلندی. او، بیر عملب انقره‌گه ییتیب باردی. او ییرده دوستی صدیق اکه نینگ یاتاقخانه‌سیده قالر ایدی، صدیق اکه اوچ ییلدن بیری ترکیه‌ده ایشلردی.

– مرادجان سینگه مناسب بیر ایش تیزده تاپیلمه‌یدی، بو ییرگه کیگنله چوپانلیک قیلیب، قۉی باقه‌دیلر، یاکه رستورانتده ایش قیله‌دیلر، قاره ایشلر تاپیله‌دی، _ دیدی صدیق.

– مین ایشدن ایش خواهلمه‌یمن، قنده‌ی ایش بۉسه قیله‌من. مینگه پول کیره‌ک.

– اونده بیر ایکّی کون کوتیب تور، انقره اطرافیده‌گی چاروادار بایلرگه تیلفون قیله‌من، قۉی باقسنگ ایش کۉپ.

– خَی چوپانلیک هم بۉله‌دی، قیشلاققه سورو قۉی بقمه‌گن بۉسم هم قۉی بققن من. قۉی بقیشدی بیله‌من اکه، کۉپ بۉسه بولردی بیر باییگه بیر چوپان بقه‌دیگن سکسانته، یۉزته قۉیی باردی، ده؟

– قۉیلری کۉپ بۉسه بشقه چوپان هم آله‌دیله، کۉپ قۉیدی ایشی سینگه قامه‌یدی، تیزده اۉرگه‌نیب قاله‌سن.

اویگه کیچقورون کیریب کیلگن صدیق اکه سلاملشیب:

www.ezgu.org

– مرادجان مېن چارودار بایلردن بیری مینن تیلفونده گپلشتیم، بیر چوپان کېرەک، ــ دېدی، سېنی اېرتەلب وقت اونی قۉیلری انقره اطرافیده اۉتلەیدیگن منطقەگه آلیب باریب، اۉشه چاروادارگه تاپشیرەمن.

– بو خبریز مینن مېنی کۉپ خوش قیلدیز اکه، بۉلەدی کېتەبیز، خیر کۉرینگ.

اېرتەلب وقت، اېندی سوپ آقرەیاتگنده، صدیق اکه و مراد ایکیسی موترنینگ بیلیگه مینیب انقره شهریدن چیقیب کېتدیلر، اوچ ــ تۉرت ساعت یۉل یوریلگندن کېین، سۉنگگی بیکتکه باریب توشدیلر. او یېردن باشقه بیر موترنی کرا گه آلیب، حاجی عمرسبانجی، ــ دېگن چارودار قۉیلری‌نینگ قۉتنی یېرلشگن بیر دلەگه یېتیب باردیلر، موتردن توشیب قرەسەلر، عمر سبانجی هم کېلیب تورگن اېکن. اولر باریب سبانجی بیلن کۉریشدیلر. سبناچی مراد گه:

– سېن مېنگه چوپان تورەسنمی؟،ــ دېدی تورک چاروداری.

– هه، البته توره من.

– قۉیلر آلدین کۉپ اېدی، هلی یوزتەچه قالگن. یر نېچه دقیقەلردن سۉنگ قۉیلرنی سوغارگنی آلیب کېلەدی، کۉرەسن.

حاجی عمر مرادگه قرەب:

– قۉی باقیشنی بیلەسنمی؟

– هه، وطنده هم قۉی باققن‌من. مېنگه قۉی باقیش قیین ایش اېمس.

– اېندی سېنگه بیر آیده قنچه پول بېرەی؟

– بشقه چوپانلریزگه بېرگن پولنی مېنگه هم بېررسیز خوجەیین.

چارودار بیلن مراد و صدیق اکه اۉز ارا سۉزلەشیب، مرادنینگ آیلیک چوپان حقی اوستیده کېلیشیب آلدیلر.

شو چاغده اوزاقدن چنغیتیب کېلەدیگن بیر سورو قۉی کۉرینیدی، چاروار:

www.ezgu.org

– منه قۉیلر هم یقینلشیب کېلدی، ــ دېدی.

مراد و صدیق اکه بیلن عمر سبانجی قۉتن یقینیده‌گی بیر قودوق نینگ سوو آخورلریدن سوو ایچیب تورگن قۉیلر آلدیگه باردیلر. چاروادار آلدینگی چوپانیگه:

– حسین، منه ینگی چوپان کېلدی، قۉیلرنی مرادگه سَنَب تاپشیر، بیر هفته‌گچه دله اۉتلاغلرینی یخشی بیلیشی اوچون قۉیلرنی ایکاولریز اۉتلتگنی آلیب کېته سیلّه. بیر هفته‌دن نَری رخصت سن، اوییـنگ‌گه کېت، ــ دېدی، حاجی سبانجی.

چاروادار مراددن:

– اَوغان میسن؟» – دېب، سۉره‌دی.

– یۉق، اۉزبېک من.

کۉپ یخشی. انه تورک تیلینی هم تېز اۉرگه‌نیب آله‌سن، ــ دېگن سبانجی چوپانلری و صدیق اکه بیلن خیرله‌شیب اوییگه جۉنب کېتدی. صدیق اکه هم انقره‌گه یۉل آلدی.

مراد اېسکی چوپان بیلن یقین آره‌ده‌گی دله‌ــ سایلرینی ایلندی، همه یاقنی کۉردی. قۉیلرنی قه‌یېرلرده باقیشی و قچَنلر سووگه آلیب کېلیشینی بیلیب آلدی. او، یوزته قۉینی یکه اۉزی باقیشگه قادر ایدی. عمر سبانچی‌نینگ کته بیر قۉی کوچیگی هم بار ایدی، ایت هم قۉیلرنی باشقریشده مرادگه یاردم بېرردی، کېچه‌لری قۉتنده قۉیلرنی قشقیرلردن قۉریب چیقردی. باریب‌ــ باریب مراد، ماهر بیر چوپانگه ایلندی.

اوچ آیدن سۉنگ مراد معاشلرینی جمعلب آته‌سیگه جۉنتدی. اېندی نذیرقول‌تاغه‌نینگ آشیغی آلچی، بیر تاماندن مرادنینگ درآمدی، باشقه تاماندن اۉزی‌نینگ مال جلابلیکیدن کۉره‌دیگن فایده‌سی اونینگ چونتگینی قپّه‌یترر ایدی.

بیر کېچه قشقیرلرنینگ بیر گله‌سی تون‌نینگ یرمیده قۉی‌نینگ سورروویگه تشله‌گن ایدی. اېتنی تینمه‌ی غَپشینگنیدن مراد قۉیگه قشقیر اره‌له‌گنینی سېزیب، یانیده‌گی میلتیققه اۉق سوریب هواگه آتدی،

www.ezgu.org

میلتیق‌نینگ سېسینی اېشیتگچ قشقیرلر قاچیب کېتدیلر، اما قۉیلردن بیرینی بۉغیزلب، قارنینی یارگن اېکن.

اېرته‌سی تۉستدن عمر سبانجی کېلیب، چوپانیدن، نیمه گپلر بار؟ ــ دېب سۉره‌دی.

یوره‌گی گورس ــ گورس اوره‌دیگن مراد اېسه کېچه قۉیلرگه قشقیرلر تشلب بیر قۉینی یاریب کېتگنینی ایتدی یو، میلتیق آتیب قشقیرلرنی قاچیردیم،ــ دېدی.

– یخشی قیلیب سن فرزندیم! قۉی بار دله ده قشقیر هم بۉله‌دی. مقصد میلتیغینگدن احتیاط بۉل، مبادا میلیده اۉق قالمه‌سین، ــ دېدی، چارودار.

مراد قۉیلرنی باقیشده دوام اېتدیردی، بو آره ده وقت تاپگنده، زیبی بیلن هم سۉزله‌شیب توردی.

بیر کونی مراد هر تونیس گللرو گیاهلر بیلن قاپلنگن ادیرنینگ بیر تېپه‌لیگی یان بغریده یانباشلب یاتگن اېدی که، موبایل تیلفونیگه زیبی‌دن قۉنغیراق کېلدی.

الو، الو، اېشیته من زیبی جان!

– السلام مرادجان، قنداغسیز، سغ ــ سلامت یوریبمیسیز؟

– علیکم السلام، سیزقنداغسیز، یخشی یشب یوریبمیسیز، آته ــ آنه‌نگیز، بشقه اویده‌گیلر همه لری یخشمیلر؟

– خداگه شکر همه یخشی.

– سیز قچن کېله‌سیز؟

– ینه بیر نېچه آی ایشلب بیر آز پول تاپه‌ی کېله‌من، نیمه بۉلدی، سَغیندیزمی؟

تۉستدن تیلفون علاقه‌سی کېسیلیب قالدی، بو مرته مراد قۉنغیراق قیلدی.

– الو ــ الو، زیبی من.

www.ezgu.org

– زیبی من،– دېگن تیلیز جانیمگه، مېن هم سېزدی سغیندیم. شهلا کۉزلریز جلالری، چیرایلی بادام قباغلریز، اناردېک قیزیل یوزلریز ، قلمدېک قاشلریز کۉز اۉنگیمدن نریگه کېتمه‌یدی. بوییرده هر تونیس یاوایی گللر کۉکریب دله‌نی جنتگه اۉخشتگن. گللری بیری– بیریدن چیرایلی، سیز گوزلنی قیسی بیریگه اۉخشه‌تریمنی بیلمه‌یمن. حاضر ملایم‌گینه شباده سیز تامانلردن اېسیب سیلّیق تره‌لگن قاره ساچلرینگیز و گوزل بدنینگیز عطرینی مېنگه کېلتیره‌یپتی.

– هه یخشی، سیز ساغ بۉلینگ مراد جان.

– سیزگه تورکیه‌دن نیمه ساوغه آلیب کېله‌ی عزیزیم؟

– هیچ نیمرسه کېتیمنگ، اۉزیز اېسن–آمان کېلینگ، مېنگه دنیانی بغیشله‌گن بۉله‌سیز.

– بیر نرسه که ایتینگ.

– انقره‌ده یخشی چیرایلی کوموش تقینچاقلر وسیرغه‌لر بار دېیدیلر، انه شولردن آلیب کېسه‌ییز بۉله‌دی، تۉیدی سرشته‌سی قیلینگن. سېپلر تیار، آنه‌م سیز و بیزگه چیرایلی بیر خانه‌نی یَسب قۉیگنله.

مراد و زیبی ینه انچه گپله‌شیب، خیرلشدیلر. بیر ساعت اۉتر– اۉتمس مراد گه عایشه بی‌بی‌دن تیلفون کېلدی.

– السلام علیکم آنه‌جان! هارمنگ، یخشی میسیز، آتم، اوکه‌لریم، سینگلی‌لریم یخشی میله؟

– خداگه شکر همه‌لری یخشی اۉغلیم. سېن قنداغ سن؟ سېنی کۉپ سغیندیم. سفرینگ قرّیمه‌دیمی؟ سېنی کۉرگیم کېله‌دی یلغوزیم، سېن یوره‌گیمدی مداریسن مرادجان!

– کم وقت قالدی کېله‌من. شو خۉجه‌یینیم اوستیگه پولیم قاگن، شونی آله‌ی کېله‌من. آته‌مگه اویده‌گیلرگه سلام ایتینگ، مېنگه بیران خذمت بامی؟

– یا غ اۉغلیم، جان و تنینگ سَغ بۉسین. چاریارلر، کتّه پیرلر، خواجه نقشبند ولی سېنگه یار بۉسین.

www.ezgu.org

عایشه بی‌بی اۉغلی بیلن اۉکسینه‌ـ اۉکسینه خیرلشدی.

حوت نینگ اۉرته‌لری ایدی، قۉیلرنینگ تۉلی توشیب، هر کونی اوچته‌ـ تورتته قۉی توغه‌بیردی. مراد بیلن اونینگ چۉلیغی کریم قۉیلرنینگ قۉتنی یقینیده قیرنینگ یان بغریدن قۉزیلر اوچون بیر دۉله قازدیلر، قۉیلر اۉتله‌گنی کېتگنده قۉزیلرنی شو دۉله‌گه سالردیلر. بهار یامغیرلری یاغه باشله‌دی، دله‌ده اۉتلر کۉکردی همه یاق یم‌ـ یشیل ایدی. قۉیلرنی کېچکی پیت قۉتنگه آلیب کېلگنلریده قۉزیلرنی دۉله‌دن چیقرردیلر. بیر تاماندن قۉیلر باشقه تاماندن قۉزیلرنینگ مغره‌شی سایده عجایب بیر فضا یره‌تر ایدی. قۉزیلرنینگ آوازی قولاقلرگه یاقردی. ققه‌ناغ و دېلَمه مول ایدی. حاجی سبانجی کون آشه کېلیب، اوییگه دېلمه بیلن ققه‌ناغ آلیب کېتردی.

بیر کېچه یریم تونده ینه مرادنینگ قۉیلریگه قشقیرلر تشلشدی. مراد، کریم چۉلیغ شاوقیننی اېشیگچ کۉتردی، اېپل‌ـ توپیل قۉلیگه میلتیغی نینگ میلیگه اوق سوریب گورسیلّه‌تیب هواگه آتدی یو، یوگیریب قۉیلر قۉتنیگه یقینلشدی. او ینه میلتیغی‌گه اۉق سوردی. شو آنده چۉلیغ کریم:

– آتمه ـ آتمه، قشقیرلر قاچدی.
– قره، قۉیلردی بۉغیزله‌گنی یاغمی؟
– قۉیلردی بۉغیزله‌گنی یاغ، بیر قۉزینی آلیب کېتیبتی.
– اېرته‌گچه شو یقینلرده اویغاغ تور، قشقیرله ینه حمله قیمه‌سین!
– خوب بۉله‌دی.

مراد، قۉلیده میلتیغی چادریگه باریب کیردی یو، باشینی یاستیغیگه قۉییب اوخلب قالدی. مراد میلتیغی میلیگه مرمی قالگن‌لیگینی اېسیدن چیقرگن ایدی. تانگ آتر‌ـ آتمس قۉیلرنی اۉتلتگنی قۉتنیدن چیقریب کېتیش وقتی اویغانیب کېتدی. مراد اۉرنیدن توریب اۉلتیردی، چوپان تَیاغینی آله‌من،ـ دېب قۉلی میلتیغ نینگ میلیگه تېگدی، میلتیغ نینگ میلیدن تارتدی. ماشه‌سی تېمیر قازیققه اِیلیندی، میلیده‌گی اۉق

www.ezgu.org

قرسیلّب کۉچتی. مرادنینگ تنه‌سی یېرگه اوریلدی. کریم چۉلیغ چاپیب کېلیب، چادرگه کیرسه، مراد اوزه‌لیب یاتگن، نفس تارتمه‌یدی. کریم‌نینگ اېسی کېتیب حسابی ییتدی. نیمه قیلرینی بیلمه‌ی، بو واقعه‌نی ینه مېندن کۉرمسه‌لر، ــ دېگن اۉیگه چۉمدی. حیران حالده تیتره‌ب ییغلر اېدی.

قۉشنی قۉتنلردن چوپان ــ چۉلیغلر ییغیلیشیب کېلدیلر. حادثه باره‌سیده تیلفون آرقلی حاجی عمر سبانجی‌نی خبر قیلدیلر. چارواداد سبانجی تېزده پولیس مأمورلری بیلن حادثه یېریگه یېتیب کېلدی. پولیس تېکشیروو باشلتدی. کریم چۉلیغنی سۉراققه توتدیلر، مرده‌دن و واقعه جاییدن عکسلر آلدیلر. میلتیغنی میلیده اۉق بۉلگنی و میلتیق ماشه‌سی تېمیر قازیققه ایلینیب اۉق کۉچگنی تصدیقلندی. شو آنده مرادنینگ دوستی صدیق اکه هم انقره‌دن کېلیب قالدی. او، چارواداد سبانجی‌گه بیر ساعت ایچیده جسدنی اۉز وطنیگه آلیب کېتیشی و یا شو یېرده دفن قیلینیشی باره‌سیده معلومات بېریشینی ایتدی.

صدیق اکه مینگ یوره‌کنی بیر یوره‌ک قیلیب، مرادنینگ آته‌سی نذیرقول‌تاغه گه تیلفون آرقه‌لی بو ساووق خبرنی ایتیشگه جسارت قیلدی. نذیرقول‌تاغه آسماندن کېلیب یېرگه تېگدی. تیلفون قۉلیدن توشیب، بیر ایکّی دقیقه گپیرالمه‌ی قالدی. کېین قسمت تقدیرگه چاره یۉقلیگینی ییغی اره‌لش بیلدیرگن نذیرقول‌تاغه اۉپکه‌سینی باسالمه‌ی ییغلنسیره‌ب:

– نامراد فرزندیم مرادجان ترکیه‌ده غریب مزار بۉمه‌سین، قنداغ ام بۉسه جنازه‌سینی اۉز وطنیگه آلیب کېلیبله، ــ دېدی.

– خوب بۉله‌دی تاغه جان، اۉزیم آلیب کېله من، دېدی صدیق اکه.

عمر سبانجی مرادنینگ آیلیکلریگه ینه بیر قنچه مبلغ قۉشیب صدیق اکه گه بېردی. بیران ساعت اۉتر ــ اۉتمس مرده انقره شفاخانه‌لریدن بیری نینگ ساووقخانه‌سیده قۉییلدی. صدیق اکه هم باشیگه تَیاق تیک‌کنده‌ی. اونگه یاردم بېره‌دیگن وطنداشلری تېزده یېتیب

www.ezgu.org

کېلمه‌گنلیکلری سبب غربت‌نینگ آغیر دملرینی ینه بیر بار حس قیلدی‌ـ یو، بۉریلّب ییغلب یوباردی. اېرته‌لب جسدنی موترگه آرتیب او یېردن ایران‌نینگ چېگره‌سیگچه و ایران‌دن هرات‌گه آلیب اۉتدی.

یاش مراد نینگ دهشتلی اۉلیمیدن زیبی و اونینگ خاندانی هم خبر تاپگن اېدی. رسول‌بای و خاتینی آی‌صنم کوچه‌گه چیقیب، مرادنینگ اوییگه جۉنه‌دیلر. آی‌صنم پریشان حالده اوییدن چیقه‌یاتگنیده، جمیله قیزیم بیز تېزده باریب کېله‌بیز، سېن سینگیللرینگدن خبردار بۉلیب‌تور، ـ دېگن اېدی. آی‌صنم، نذیر قول‌تاغه نینگ حویلیسی گه کیریب باریب، عایشه بی‌بی نینگ باشینی کۉکسیگه باسیب ییغله‌دی.

– بو آسمان تاشی قېردن کېلیب باشیمیزگه توشگنینی بیلمه‌دیک، خدادن بو کوننی تیله‌مه‌گن اېدیک، تقدیر شو اېکن؟ نې‌چاره، ــ دېدی آی‌صنم، قوده‌سینی یوپتماقچی بۉلیب.

هر لحظه لقه‌ــ لقّه اۉزیدن کېته‌یاتگن عایشه بی‌بی:

– ای خداجان، اۉرگیله‌ی حکمتینگدن، مېنی نیمه گناهیم بار اېدی، شوگینه بیردن بیر اۉغلیمنی مېندن آلدینگ، شوگینه قرچیغه‌ده‌ی یالغیز فرزندیمنی مېنگه کۉپ کۉردینگ. اېندی قنداغ قیله‌من، مراد جان، کاشکی سېن اۉلگینچه مېن اۉلسییدیم، ــ دېب زارــ زار ییغلب کۉزلریدن تۉکیلگن یاشلری عایشه بی‌بی‌نینگ باشیده‌گی قاره‌متیر کۉک قرسی اۉنگیرینی هۉل قیلگن اېدی.

او بیر ساعتچه ییغلب، بیر آز تینچیگنده‌ی بۉلیب قوده‌سیگه کۉنگلیده سیغدیرالمه‌گن الملی سۉزلرینی ایته کېتدی:

– صنم‌جان اۉرگیله‌ی سیزدن ، قنده‌ی آرزوــ ارمانله مینن اۉغیل باقدیم. یورتملداغ باله‌لیگیدن ناز بېریب کتّه قیلدیم، اېندی حاصل بېره‌دیگن چاغیده درختده‌ی سیندی.

– بیله‌من چیده‌ش قیین، –«اسره‌سه بلا یۉغ، اسره‌مسه پناه یۉغ» دېیدیلر. قنداغ اۉییلگور قسمتیبیز بار اېکن، مراد جان مینن زیبی‌نی

www.ezgu.org

تۉیینی قیلیب، آرزو ــ ارمان کۉره‌بیز، ــ دېگن ایدیک، اېندی چیده‌ب، الله‌نینگ قضاسیگه کۉنیشدن بۉلک چاره‌میز یاغ قوده جان.

عزانینگ قاره کییمینی کییگن عایشه بی‌بی‌نینگ ییغله‌ی ــ ییغله‌ی قباغلری شیشیب کېتگن ایدی، خزانده گل یپراغلریدېک سۉلیب، رنگی اوچگن مرادنینگ آنه‌سی باشینی قاره رومال بیلن محکم باغله‌گن ایدی. او ینه ــ «سېن اۉلگینچه مېن اۉلسه‌یدیم یلغوزگینم. نامرادیم مرادجان» ــ دېب بلند آوازده ییغی قوردی. اونینگ ییغیسینی اېشیتگن کیشی‌نینگ کۉنگلی بوزیلیب ییغله‌مسدن علاجی یۉق ایدی. زیبی‌نینگ آنه‌سی هم بیر میدان اونگه قۉشیلیب ییغله‌دی.

آنه‌سی آرزوقیب، کېلین ــ کویاو اوچون یسب قۉیگن خانه‌ده اوتیرگن زیبی هم قیغو ــ الم‌گه باتگن، ساعتلب نان ییمه‌ی، سوو ایچمه‌ی ییغله‌دی. مراد بیلن عاشقانه سۉزلشوولرینی اېسله‌دی. ــ «عزیزیم مرادجان، بو دنیاده کۉنگلده‌گی امید ــ آرزولریمیز اوشالمسدن دنیادن اۉتدینگیز. مېنینگ و سیزنینگ قراریمیز بو اېمس ایدی. بختلی بۉله‌میز، اېنگ گوزل حیات بیلن یشه‌یمیز دېگنینگیز نیمه بۉلدی؟ اېندی سیزسیز مېنگه بو حیاتده معنا قالمه‌دی، اېندی بو یالغانچی دنیانینگ هیچ بیر نرسه‌سی مېنگه قیزیق اېمس، سیز مېنی ــ زیبی‌، ــ دېگن سېوگیلینگیزنی بو یېرده یَکّه قۉیدینگیز، نریگی عالمده سیزنی یلغوز قۉیماقچی اېمس من،» ــ دېدی اۉز ــ اۉزیگه.

زیبی‌نینگ کۉز یاشلری، مرادگه اتَب تیکدیرگن روماللرنی هۉل قیلدی. اۉکسینه ــ اۉکسینه تۉییگه تیارله‌گن سېپینی آچیب، مراد اۉچون خامک تیکیلگن کۉیلکلرینی بیرمه ــ بیر آلیب کۉزلریگه سورتیب ییغله‌دی. او، باشینی ایکی تیزّه‌سی آره‌سیده قۉیگن حالده چوقوردن چوقور اۉی دېنگیزیده چۉکدی. بیر آزدن کېیین او یاق بویاققه قره‌سه همه یاقنی خلوت کۉردی. باره قالیب آته‌سی نینگ تاقچه‌ده آسیب قۉییلگن کلاشینکوفینی قۉلیگه آلدی ــ ده، اوّل اۉلتیرگن جاییده اۉلتیردی، قۉلیگه کلاشینکوفنی آلیب میلیگه اۉق سۉردی، حیاتدن

www.ezgu.org

کۉنگلی ساویگن زیبی قورال مِیلی‌نینگ اوچینی کۉکسی‌نینگ دوک‌ـ دوک اۉره‌دیگن یېریده قۉییب، راست آیاغی‌نینگ باش برماغی بیلن کلاشینکوف ماشه‌سینی باسدی. قرسیلّب آتیلگن اۉق کۉکسینی تېشیب اۉتدی. زیبی باشقه تیریک ایمس ایدی. اۉتاغیده یازیلگن سېپی، کۉکره‌گیدن آققن قیزیل قانیگه بۉیه‌لدی.

میلتیق سېسینی ایشیتگن زیبی‌نینگ سینگیللری آلدینمه‌ـ کېین زیبی یاتگن خانه‌گه کیریب باریب، آپه‌لری‌نینگ قانگه بولنگن اۉلیگینی کۉریب قتّیق قۉرقدیلر. اولرنینگ هر بیری چیرقیره‌شیب، شاوقین کۉتردی. حبیبه بو قانلی واقعه‌دن آته‌ـ آنه‌سینی خبردار قیلیش اوچون اوییدن کوچه‌گه چیقماچی بۉلگنیده آی‌صنم بیلن ایری حویلی‌نینگ ایچکریسیگه کیرگن ایدیلر.

آنه‌سی ــ قیزیم تینچلیکمی،ــ دېب، سۉره‌دی. تیلی توتیلگن حبیبه‌ـ آپه، آپه، آپه‌م دېدی و باشقه گپیرالمه‌دی. عایشه بی‌بی‌نینگ اوییدن چیقه‌یاتگنیده میلتیق آتیلگنینی ایشیتگن آی‌صنم کۉنگلیگه مبادا زیبی اۉز جانیگه قصد قیلمه‌دی میکن،ــ دېگن واهمه توشگن ایدی. یوگوریب باریب قیزی‌نینگ خانه‌سیگه کیردی، زیبی‌نی اۉلیک حالیده قانگه بۉیه‌لیب یاتگن جانسیز جسدینی کۉردی، لقّه اۉزیدن کېتدی. کېینیدن کېلگن رسول بای قیزینی اۉزینی آتیب اۉلدیرگنینی بیلیب، باشی ایله‌نیب کۉزی قارانغولیک قیلدی و: –«قیزیم زیبی‌جان نیمه‌گه بونده‌ی قیلدینگ» – دېب، بۉکیریب ییغله‌َدی.

واقعه‌دن خبر تاپگن همسایه‌لر ییغیلیشیب کېلدیلر. مرادنینگ آته‌سی نذیرقول‌تاغه هم کېلگن ایدی. او رسول بای‌نی اۉرنیدن کۉتریب یوپه‌تیشگه حرکت قیلدی. قیشلاق ملا امامی ملا بدل ایرککلرنی مهمانخانه گه باریشگه چارلب، کېکسه‌ـ کَیبانی عیاللرنی جسدنینگ جغینی باغلب، تېزراق غسل بېریب کفن قیلیشگه اونده‌دی. قیشلاق آقسقاللری کون کېچ بۉلگنی اوچون جنازه‌نی ایرته گه دفن قیلیشگه مصلحت بېردیلر.

www.ezgu.org

عیاللر زیبی‌نینگ جسدی قۉییلگن خانه‌ده تۉپله‌نیب، عزا ییغیسی باشله‌دیلر. آی‌صنم اۉزینی قیزی نینگ جسدی اوستیگه تشلب، آغزیگه آغزینی قۉییب ییغلردی. تانگ آتیشی بیلن ینه ماتم آهنگیده ییغی‌ـ سیغیلر اوج آلدی. ییغلشدن چرچه‌گن عیاللرگه ایرته‌نینگ چاییی اوچون دسترخوان یازیلدی. آی‌صنم بیر کیچه‌ـ کوندوزدن آوقت ییمه‌گن، بیلی بوکیلیب ایسی کیتگن. عایشه بی‌بی اونی قۉلیدن اوشلب دسترخوانگه آلیب کیلدی. بیر نیچه دقیقه‌دن سۉنگ ینه ییغلشلر باشلندی. عایشه بی‌بی آی‌صنم نینگ یانیده اۉتیریب ییغلردی.

بو دنیاده هر کیم‌نینگ دردی اۉزگچه و اۉزیگه خاص بۉله‌دی. عایشه بی‌بی ییغلسه، اۉغلی مرادنی ایسلب ییغله‌یدی، یوره‌کلرنی سوو قیلیب ییغله‌گن زیبی‌نینگ آنه‌سی بیر آز تینچیب ـ «کاشکی ساوچیلر کیلگنلریده بیر بهانه قیلیب، یۉق دیسم ایدی. قیزیم بلکه اونشمس ایدی. اونینگ باشیگه بو بلا و مینینگ باشیمگه بو مصیبت کیلمس ایدی، ای خدا بو قنده‌ی کۉرگولیک،» – دیب، قیزی نینگ یاشلیک کونلرینی ایسلب ییغله‌دی.

رسول بای‌نینگ حویلیسی جنازه‌گه کیلگن عیاللر بیلن لیق تۉلگن ایدی، ایرککلر مهمانخانه و کوچه‌ده ایدی. جنازه‌نی تابوتگه سالیب کۉتردیلر. عیاللرنینگ ییغیسی ینه کۉک‌که کۉتریلدی. زیبی نینگ آنه‌سی هوشیدن کیتیب آیاغی اوستیده توره آلمه‌دی. جنازه گه کیلگنلر کۉپلیگی اوچون جنازه نمازی کینگ بیر میدانده اۉقیلدی. قبر بیر کون آلدین قزیب قۉییلگن ایدی. زیبی‌نی ابدی اوییده یاتقیزدیلر. قبر اوستیده قرآن اۉقیلیب، دعا قیلیندی. جنازه‌گه کیلگنلر بیرمه‌ـ بیر قبرستان‌نی ترک ایتدیلر. زیبی‌نینگ آته‌سی، تاغه‌سی و باشقه یقینلری و مرادنینگ آته‌سی نذیرقول‌تاغه قبر اطرافیدن تورمسدیلر. ملا بدل قرآن تلاوت قیلردی. مزار اوستیگه باش قۉییب هۉکیللب ییغله‌گن رسول بای:

www.ezgu.org

– قیزیم، مېن و آنه‌نگ سېندن راضی بیز. بو دنیاده مرادینگ‌گه یېتالمه‌دینگ. اېندی خدا او دنیانگنی بېرسین، ــ دېب کۉز یاشی توکدی. ملا بدل، آیت و حدیثلر اۉقیب رسول بای‌نی بیر مونچه یوپَتدی.

رسول‌بای‌نینگ قۉشنیلری، یقین قریناداشلری و یاووقده‌گی قیشلاقلر اهالی‌سی آقشام اونینگ اوییگه شاملیک‌که تورلی آذیق‌ـ آوقتلر پیشیریب کېلگن اېدیلر. اولر، رسول‌بای‌گه اوشبو آغیر جدالیک اوچون تسلی ایتیب، تعزیه بیلدیردیلر. صبرلی بۉلیشنی آرزو قیلدیلر. اۉنلب عیاللر هم آی‌صنم گه غمخورلیک کۉرستیب، اونی یوپتدیلر.

رسول بای، قیزی نینگ اوچ کونلیگیگه قیشلاققه اولکن خیرات بېردی. اۉشه کون‌نینگ اۉزیده صدیق اکه، مرادنینگ جنازه‌سینی آلیب کېلدی. خیراتگه کېلگن آدملر نذیرقول‌تاغه‌نینگ اوییگه جنازه‌گه باردیلر. اۉغلی مراد نینگ جنازه‌سی کېلیشینی کوتیب تورگن کۉنگلی یوز پاره عایشه بی‌بی، مرادنینگ جسدی سالینگن صندیقنی قوچاغلب اۉزیدن کېتدی. عیاللر یوزیگه سوو سېپیب، مرده قۉییله‌دیگن خانه گه آلیب باریب اونی تینچیتیشکه حرکت قیلدیلر.

عایشه بی‌بی نالیش قیلیب ینه صندیقنی قوچاغلب: –«اېی نا انصافلر! صندیقنی بیر آچینگلر مرادیم نینگ یوزینی سۉنگ‌گی مرته بیر کۉره‌ی، دیدار قیامتگه قامه‌سین»، ــ دېدی. صندیق‌نینگ باش سریدن مرادنینگ یوزینی آچدیلر. عایشه بی‌بی‌نینگ کۉزی اۉغلی‌نینگ یوزیگه توشگچ آغزینی آغزیگه قۉییب، ــ «سېن مېنگه آنه جان کېله‌من دېگن اېدینگ. کۉزلریم یۉلینگ‌گه تۉرت اېدی، وای داد و بېداد، بو کوندی کۉرگونچه اۉلیب کېتسم یخشی اېمس‌مېدی، ــ دېب اۉنکیریب، ییغلب یوباردی. عایشه بی‌بی ینه باشینی کۉتریب اۉغلی‌نینگ جانسیز یوزیگه تیکیلدی. اۉغلی خودّی او بیلن سۉزلشیب: –«آنه گینم! تقدیر شو اېکن، سیزگه یخشی فرزندلیک قیله‌آلمه‌دیم، ایتگنلریزدی قیلمه‌دیم،

www.ezgu.org

سیزدی ناراضی قیلیب کېتدیم، مېنی کېچیرینگ،»- دېیه یاتگندیک تویلدی.

شو آنده ملا بدل بیلن نذیرقول‌تاغه ینه نېچه کیشی کېلیب، جنازه‌نی تۆپراققه تاپشیریش اوچون تابوتنی تشقریگه آلیب چیقدیلر. عایشه بی‌بی کۆکسیگه مُشتلب: -«خدایارینگ مرادجان، سېن اۆلمه‌دینگ بیر مشت پر بیچره آنه‌نگدی اۆلدیردینگ. بو دنیانگنی بیرمه‌گن خدا او دنیانگنی بېرسین،» - دېب ایزیلّب بیغله‌دی. مرادنینگ سینگلی‌لری هم اۆزلرینی سووگه، آلاوگه اوریب بیغلشردیلر. تابوتنی دروازه‌دن آلیب چیقه‌یاتگنلریده همه بیغله‌دی، حویلی میدانیده گویا محشر برپا اېتیلگن اېدی.

مرادنینگ جنازه‌سی اونینگ سېوگیلیسی زیبی‌نینگ جنازه نمازی اۆقیلگن میدانده اۆقیلدی.

هلی مینگ گلیدن بیر گلی آچیلمه‌گن، بیرـ بیریگه کۆنگیل بېریب، عمرلری نینگ آخریگچه جانـ دلدن حیاتنی سېویب بیرگه یششنی آرزو قیلگن ایکی عاشق و معشوق ــ زیبی و مراد، ابدی منزلگه بیرگه سفر قیلدیلر.

اسلام آباد. ۲۰۲۲. جولای. ۳۱

www.ezgu.org

عباد دبَه‌ی‌نینگ ایشگی

اصل آتی عبادالله ایدی، قیشلاق اربابی‌نینگ یقین یاردمچیسی بۉلگنی اوچون اونی عباد دبَه‌ی،ــ دیب خطاب قیلر ایدیلر. دبَه‌یلیک اونگه آته میراث، یاشی آلتمیشدن آشه‌ی دیب قالگن، ساچی و قاشلری کۉک‌ــ اله. قاقمه‌دن کیلگن اۉرته بۉیلی، قۉی کۉزلی، کوسه‌ساقال، آغزیده‌گی تیشلریدن ایکّی آلدینگی تیشی توشگن آدم. سیپسی بلند، استه گپیرگنیده هم اونینگ کوچه‌دن اۉته‌دیگن یۉلاوچیلر و قۉشنیلری ایشیتیب قالردیلر. بلند گپیریش عادتیگه ایلنگن. یاشلیگیدن کوچه‌ــ کویده شاوقین‌ــ سوران کۉتریب اولغه‌یگن. وادیده اونی بیلمه‌گن آدم یۉق. اوییدن تشقریده کله‌پوش کییب، سلّه اۉرردی، اوییده‌ــ اۉز خانه‌سیگه کیرگچ سلّه‌سینی بیر یاققه آلیب قۉیردی. حویلیسیده اکثر حالّلرده باشی یلنگ یورردی.

عبادالله قیشلاغی‌نینگ اربابی، بو یاروغ دنیادن اۉتیب کیتگونچه دبه‌یلیک ایشلری بیلن آواره ایدی. او اوزاق ییللر دبه‌یلیک یوموشینی ترک ایتمه‌دی. چونکه بو ایش بیر تاماندن اونینگ شهرتینی آشیرگن بۉلسه‌ــ ده، اوندن مهمراغی آمبارینی اریه‌ــ بوغدای، مکه جوگاری و تریغدن، سامانخانه‌سینی ساماندن تۉلدیرر ایدی. چۉنتگی هم پولدن بۉشه‌مسدی. قربان هَییتیلریده قربانلیک قیلردی. بیته‌ــ ایکّیته بۉرداقیسی هم بۉلر ایدی.

www.ezgu.org

عباد دبه‌ی قیشلاق اربابی ملا عزیزگه یوگۉردک‌ـ اردَلی، بۉلیب یورگن پیتلریده اۉزیگه تۉق حیات کېچیرردی، قیشلاق‌نینگ کتّه چارواداری پیریم‌قول حاجی‌نینگ سوررویده اۉتّیزته‌چَه چکنه قۉی قۉشگن ایدی. مینووگه تیار جرِند آتی، یوکلرینی تشیش اوچون بیر اورغاچی ایشگی و بیر ساغین سیگیری هم بار ایدی. اوستی بوتون، کییملری دایم تازه ایدی. دنیا اۉردم کېته‌مه‌ی، نیشاب کېتمه‌ی پروایی یۉق ایدی. عیالی منظر آپه هم اۉزینی بختلی بیلگه، ـ دېب حس قیلردی. اوییی‌نینگ ایشلرینی قیله‌دیگن صغیر دیگن گَوده‌لی بیر یېتیم باله‌نی ایشگه آلگن ایدی. آت‌ـ ایشک و سیگیرینی باقیب، روزغارنینگ کونده‌لیک یوموشلرینی بجرردی.

ارباب، قیشلاق اهالیسی‌نینگ حکومت آلدیده‌گی نا رسمی وکیلی ایدی. ایل‌نینگ رسمی ایشی کۉپینچه ارباب آرقه‌لی بجریلردی. اهالی هم هر ییلی ییغیم‌ـ تېریم پیتیده اۉز خرمانلریدن ارباب و اونینگ یاردمچیسی دبه‌ی‌گه بوغدای، ارپه و باشقه دهقانچیلیک محصولاتلریدن حق بېرردیلر. ارباب‌نینگ دبه‌یی بارمه‌ی توریب، هیچ کیم خرمان‌نینگ باشینی بوزیشگه حقلی ایمس ایدی. عباد دبه‌ی هم خلقدن جمعله‌گن غله‌ـ دانی حسابیگه بایچه بۉلگن ایدی.

ملا میرزا ارباب یاشی کېتیب، اۉته‌نکدن اۉتگن ایدی. او بیر نېچه کون کسللیک سبب عالمدن اۉتدی. قیشلاق خلقی ینگی بیر ارباب و دبه‌ی تعیینله‌دیلر. عباد دبه‌ی خوش کونلری قویاشی نینگ باتیش وقتی یېتیب کېلگن ایدی. اېندی قیشلاق‌ـ ده اونگه مناسبت اۉزگره باشله‌دی. محلی اهالی طرفیدن آلدینگی عزت‌ـ احترام کۉرسه‌- تیلمسدی. باشقه آشیغی آلچی تورمه‌دی، بختی‌نینگ تاشی ترازی باسمه‌دی. اقچه بیلن اۉیِنب یورگن دورلرینی قشقیر یېدی.

قشاقلیک‌نینگ اچیغینی تتیمه‌گن عباد دبَه‌ی نینگ آمبارده‌گی غله ذخیره‌لری توگب، فرزندلری بیر بورده نانگه زار بۉلیشی ممکن، ـ دېگن ناخوش خبرلر قولاغیگه قۉنغراق چله باشله‌گن ایدی. او بیر

www.ezgu.org

کونی، -«اې، بونداغ بۉمه‌یدی. یېرلری اېکیلمه‌ی قاله‌دیگن زمیندارلردن بیر نېچه جریب یېرنی اجاره گه آلیب، بوغدای‌ـ ارپه پسره قیله‌من، مکه جوگاری سېپه من. هیچ بۉمسه اۉن بېش یا ییگیرمه قاپ غله آله‌من، بو بیلن ینه اۉینب‌ـ کولیب قیشدن چیقه‌میز،» ‌ـ دېدی، اۉز‌ـ اۉزیگه.

دبه‌ی‌نینگ عایله‌سی بیر نېچه آی ایچیده آمباریده‌گی غله‌ـ دانلرینی یېب توگتدی. بهار یقینلشدی. "یۉغان چۉزیله‌دیگن، اینگیچکه اوزیله‌دیگن" وقت اېدی. رۉزغار خرجتلرینی قاپلش اوچون پیریم قول حاجی نینگ سورویگه قۉشگن قۉیلرینی هم ساتیب تامامله‌دی. جِرند آتی، سیگیری و اورغاچی اېشگینی هم پول‌له‌دی. اۉز عیالی و فرزندلری بیلن قیشدن چیقیب آلگن عباد دبه‌ی‌نینگ غله آمباری ذخیره‌سی توگب بیتدی. او هر کونی پسرَه سېپگن یېرلری اوستیگه ایله‌نیب باررردی. ارپه اېندی پیشگن. بوغدای هم پیشکنده‌ی بۉلیب باشاغی‌نینگ قیلتیقلری سرغه‌ییب کۉرینر اېدی. ‌ـ بوغدای یخشی پیشگونچه آمبارده قالگن مکه‌ـ جوگارینی اونلب نان قیلیب یېمیز، ‌ـ دېگن عباد دبه‌ی، کېچکی پیت اوییگه کیریب باردی.

او اۉغلی عبدالمنان گه:

- بیر قاپچه مکه جوگاری قاگن، اېرته گه شونی تېگیرمانگه آلیب باریب اونلب کې. آنه‌نگ زغرَه پیشیرسین. بوغدای اۉریلگونچه زغره یېب توره‌بیز، ‌ـ دېدی. بو گپنی اېشیتگن خاتینی اۉغلیگه معنیلی قره‌ب قۉیدی. کۉپ ییللردن بېری تندیرده جییده‌دېک بوغدای نانلری پیشیرگن منظر آپه، تقدیریگه تن بېریب اېندی زغره پیشیریشگه هم کۉنه‌دی. اۉیلب‌ـ اۉیلب، مییه‌سیگه بیر نرسه اۉتده‌ی چقیلدی، عباد دبه‌ی اۉغلیگه قره‌ب:

- قماقخانه گه باریب اېشگینگدن خبر آل، آلدیگه سوو قۉی، آخوریگه سامان سالیب، بیرهاووچ ارپه هم بېر. اېرته‌لب هم باریب باغلردن بیر کۉنه‌ی یاوایی اۉتلرنی اۉریب کېلتیریب بېر. آنه‌نگ‌نینگ

www.ezgu.org

کېیگی بۉلسه ملایم گینه تېریت هم قیلیب بېرسنگ یخشی بۉله‌دی.
اېشگینگدی آرقه‌سینی قشیب، یخشیلب جول‌له.

- خۉپ بۉله‌دی آته.

عبادالله ساتگن اورغاچی اېشگی‌نینگ بیر کُرّه‌سینی اسره‌گن اېدی. بو کره ایکّی یاشگه کیرگن. دبه‌ی اونگه اۉز قۉلی بیلن کیگیز، ایسلیقی و اېسکی شالدن جول و جیّه تیکیب، قیشلاغ دورَدگریگه تۉقیم یسه‌تگن اېدی. اَییلینی منظر آپه تۉقیب بېرگن. پۉپه‌ی دار قوشقینی هم بار اېدی. اېشک باقیشنی اۉغلی عبدالمنان گه حواله قیلگن. منان هم کوچه‌نینگ بېزاری بچه‌لری بیلن تشقریده تۉپ، آشیغ اۉینب آواره. اېشک‌نینگ آخوری بیر هفته‌ده سامان کۉرمه‌یدی. سوو چېلگی‌گه کیشی سوو قویمه‌یدی.

عبدالمنان اېشک‌نینگ آخوریگه قره‌سه بیر پر سامان هم قالمه‌گن. آچ و سووسیزلیکدن تینکه‍ـمداری قوریگن آچ اېشک جبریدن قماقخانه میدانیده کۉکرگن تیکنلر هم قالمه‌گن. تومشیغینی باسیب، تیشی بیلن تیکنلرنینگ ایلدیزیگچه قیرتیشلب ییگن. عبدالمنان کۉزیدن یاشی آقیب بی‌حال یاتگن اېشکنی دُمیدن اوشلب ایخ، ایخلب زۉرغه تورغیزدی. آیاقلر قلتیریب تورگن اېشک، شمالده اطرافده‌گی درختلردن قماقخانه میدانیگه توشگن یرمی سریق، یرمی یشیل توت برگلرینی ییدی. شونده‌گچه منان سامانخانه‌دن بیر سېبت سامان کېلتیریب اېشک‌نینگ آخوریگه سالدی. امبارخانه‌دن بیر هاووچ ارپه کېلتیریب آخورده‌گی سامان اوستیگه سالدی. بیر چېلک سوو هم کېلتیردی. عباد دبه‌ی نینگ اېشگیگه بو آقشام بیرم اېدی. عبدالمنان خلق نینگ باغلریدن بیر قوچاق اۉت اۉریب کېلیب اېشگی‌نینگ آخوریگه تشله‌دی. اۉتلرنی ییب تماملگچ اېشکنی جوللب، تۉقیمینی قۉییب، اَییلینی تارتیب باغله‌دی. سۉنگ یریم قاپدن کۉپراق مکه جوگارینی آته‌سی بیلن اېشک‌که یوکله‌دی. کۉترَم بۉلگنی باعث اېشک اۉز آیاقلری اوستیده یخشی استوار تورالمس اېدی. اېشکنی هَیده‌ب

www.ezgu.org

کوچه‌گه چیقردی. کوچ و قوَتی کیتگن ایشک یۉلیده قۉرقیب یورردی. عباد دبه‌ی‌نینگ ایشگی قره‌کش‌راغ ایدی. هر قنده‌ی کۉپریکدن هورکیب اۉتمس ایدی. تیگیرمانگه ییتیب بارگونچه تیگیرمان اریغی اوستیده‌گی کۉپریک‌که ییتیب بارگچ هورکیب ییقیلدی‌ـ یو، اۉرنیدن تورالمه‌دی. یۉلاوچیلر ایشکنی اۉرنیدن تورغیزیب یوکینی آرتدیلر.

مکه جوگاری قاپینی تیگیرمانچی تینگری بیردی چال بیلن ایشکدن توشیریب، تیگیرمان‌نینگ دُۉلی یقینیگه ایلتیب قۉیدی ـ ده، قَیتیب ایشگینی باغله‌گنی تشقریگه چیقدی. شونده تیگیرمانچی بیلن گپله‌شیب قالدی.

تینگری بیردی منان‌گه:

- ایشگینگدی جانی قییلگن. «مالگه قره‌سنگ مال، قره‌مه‌سنگ مار» دیگنله. وقتیده بو جانوارگه سامان، ارپه، اۉت بیرینیله. یاتسه جاییدن تورالمه‌یدی، ـ دیدی.

منان تیگیرمانچی‌نینگ گپلرینی تینگله‌دی، اما هیچ نرسه دیمه‌دی. مکه‌جوگارینی اونلب اوییگه آلیب کیلگن عبدالمنان قاپنی توشیریب ایشکنی قماقخانه‌گه هَیده‌دی، شو آنده عباد دبه‌ی قۉلیده‌گی کلتک بیلن ایشک‌نینگ بۉیینیگه ترسیلّه‌تیب سالدی ـ یو، اۉغلیگه:

- ایشکنی ایلتیب قماخانه‌گه سال، اَییلینی ییچیب اوستیدن جولینی آل، ـ دیدی.

عبدالمنان هم قۉلیده‌گی خیله‌چوبی بیلن ایشکنی ایکّی‌ـ اوچ مرته ترسیلّتیب اوردی. چوبلر آغریغیدن ایشک قولاقلرینی قیسیب، بوریشیب قماقخانه‌گه کیریب کیتدی. ایشک‌نینگ جولینی آلیب هر دایمگی‌دیگ قماقخانه ایشیگی ایرگنگی‌نینگ ایپینی قازیغیگه ایلیب قۉیدی. ایشک ینه آچ، ینه سووسیز قاله بیردی، شام دسترخوانی ییغیلگنده اۉغلی عباد دبه‌ی‌گه:

www.ezgu.org

– بوگون تېنگری بېردی تېگیرمانچی مېنگه: –«اېشکلریزگه قره‌مه‌یسیله، کۉترام بۉلیب مغدیری اوزیلیبتی، مالگه قره‌مسه مال بۉمه‌یدی،ـ دېدی.

عباد دبه‌ی اېسه بیر آتیم ناس چېکدی ده اۉغلیگه یوزلنیب:

– اې اۉغلیم بازارـ اوچر یا که تېگیرمانگه ایشینگ توشکنده اېرته‌ـ اقشم قنینی تۉیغزسنگ بۉله‌دی. هر کون اېشککه ارپه، تېریت بېریب بۉله‌می؟ آچلییدن اۉلمسه بۉله‌دی، ـ دېدی قاشلرینی چیمیرگن عباد دبه‌ی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲. آگست. ۱۲

www.ezgu.org

شاعرنینگ اۇلیمی

شِمال_جنوب توشگن وادی‌نینگ شرقی و غربیده پست و بلند تېپه‌لیکلر سلسله‌سی جنوب تامانده تاغلی حدودلرگه باریب توتشگن. شمالده اېسه بیرآز تېکیس قومزار میدانلرگه باریب توگه‌یدی. وادی ازل_ازلدن باغ و راغلر، یم_یشیل تورلی میوه‌لی و میوه‌سیز درختلر بیلن قاپلنگن. وادی اۇرته‌سیدن قیشلر و بهارلرده جنوبدن شمالگه کتّه سوو آقه‌دی. یازلرده دریانینگ سووی کۆپ بۉلمه‌یدی، بعضاً قوریب هم قاله‌دی. آسمانگه بۉیلشگن یشه‌مال کۆک تېرکلر، اریغلردن تینمه‌ی شیلدیره‌ب آقه‌دیگن تیپ_تینیق زلال سوولر، وادی طبیعتینی تاباره گوزللشتیرگن. دریا قیرغاغلریده اۇسیب اولغه‌یگن جییده درختلر بهارده کیچیک_ کیچیک سریغ رنگده گللب اطرافگه عجایب کۆنگیل آچر هید تره‌ته‌دی. جییده گلی‌نینگ عطری اۇزیگه خاص. قنچه هیدلسه هم ینه هیده‌له‌گیسی کېله‌دی کیشینی. انه شو درختلر تگیده دریاده سوو بۉلگن محللرده وادی اۇسپوررونلری سووده سوزیشه‌دیلر. حیات‌نینگ گوزل چاغلرینی مراقلی کېچیردیلر.

بهارنینگ سۉنگ‌گی کونلری ایدی. سوزیش اوچون وادی دریاسیگه کېلگن یاشلر آره‌سیده، بۉله‌جک شاعر عزیز هم کۆزگه تشلنردی. او سووگه سوزیش اوچون باشقه تېنگداشلریدېک تیارگرلیک کۆردی. قاره رنگ جبدوقی‌نینگ چپ تامانیده‌گی بلند کیسه‌سیده "میرزایی"

www.ezgu.org

قلمی قیستیریلگن ایدی. بیرینچیدن جبدوقینی ییچیب، ترتیبی بیلن قتلب، دریا بۆیی‌ده اۆسگن اجریغزار اوستیگه قۆیدی. عزیز سووگه کیریشگه شَیلندی، بیرینچی بۆلیب دریانینگ چوقور ییریده چۆمدی. هلی ایلیمه‌گن سوو عزیزنی سیسکینتیردی. باشقه اوسپورون بۆیداشلری:

– ملا عزیز نیمه گپ دیب، سۆره‌دیلر.

– اَ، خیریت. سوو بیر آز ساووق ایکن، جیرکنیب کیتدیم.

دوستلری سووگه کیریشدن تارتینیب تورردیلر.

اِی، هیچ گپ ایمس، کیرینگلر کۆپ ساووق ایمس،ــ دیگن عزیز، اۆزی دریانینگ گوم جاییده سوزه باشله‌دی. باشقه‌لر هم بیرین‌ــ کیتین سووگه کیردیلر. او یاشلیگیدن یومشاق کۆنگیل، انسان و حیوانگه کویینچک بیر مهربان شخص ایدی.

یاشلرنینگ سوزیشی، سووده وقیرده‌ب سیره‌ب تورگن قوربقه‌لرنی هورکیتدی. کۆزلری میلتیره‌ب تورگن کتّه‌ــ کیچیک قوربقه‌لر سوودن دریانینگ قیرغاغیگه آتیلدیلر. عزیزنینگ کۆنگلی قوربقه‌لر تینچیسیزلنگنیدن بوزیلدی. –«اِی، بیز کیتسک ینه شوو دریانینگ سووی قوربقه‌لرنیکی» – دیب، اۆزینی قناعتلنتیردی. بیر ساعتچه سووده سوزیب، دریا تۆقه‌یی‌ده بیرــ بیرینی قوویشیب هاریگن عزیز و اونینگ اۆرتاغلری لباسلرینی کییب اویلریگه جۆنب کیتدیلر.

عزیز اوزون بۆیلی، قۆی کۆزلی، تیشلری صدفدیک آپّاق، قاره قاشلی، مه‌یین سیسلی، ارسلان کیلبتلی، خوش چقچق ییگیتچه ایدی. دوداغلریدن کولگوــ تبسم اریمسدی. آنه‌سی اونی ملاجان، ــ دیب خطاب قیلر ایدی.

یازنینگ سرطانیده لاوییلله‌گن قویاش غرب تامانگه آغیب بارماقده ایدی. کوچه‌نینگ کتّه قسمینی دیوارلر و درختلر کۆلنکه‌سی باسگن. شمال تاماندن ایسه‌دیگن ملایم شَمال کۆک تیرکلر برگلرینی اۆینه‌تر ایدی، آق و یشیل کۆرینیشده‌گی ییراقلرنینگ رقصگه توشیب،

www.ezgu.org

شیتیرده‌شی کوچه‌ده آقه‌یاتگن اریغ سووی شیلدیره‌شی بیلن جور بۉلیب قولاقلرنی نوازش قیله‌دیگن عجایب آهنگ تره‌تردی. بونده‌ی بیر سۉلیم فضا قیشلاق طبیعتینی تاباره گوزللشتیرگن ایدی.

عزیز آچ قالیب اوییگه کیریب باردی. آنه‌سی تگینه خاتون:

– ملاجان، اۉله‌ی سیزگه قه‌ییرده ایدیز، آچ قاگنسیز، اویگه کیریب دَم آلیب اۉلتیرینگ، مین سیزگه توشلیک کېتیره‌من، ــ دېدی.

عزیز، حویلی میدانی‌نینگ اۉرته‌سیده تیکیلگن قاره اوی نینگ دروازه‌سیگه باریب بیر پس تیک توردی‌ــ ده، کېیین یقینده آته‌سی آلیب بېرگن ینگی چاروغینی آیاغلریدن چیقریب اوی ایچکریسیگه کیریب اۉلتیردی. اوی نینگ چنغراغیگه تیکیلیب، کېره‌گه‌لرینی سنه‌ی باشله‌دی. او، کېره‌گه‌لرنی سنب بۉلگونچه تگینه خاتون قۉلیده ملّه پخته‌دن تۉقیلگن دسترخوان کیریب کېلدی. او اریه نانی اۉره‌لگن دسترخوان نی یازدی‌ــ ده:

– ملاجان، توشلیک‌که نیمه ییگیز کېله‌دی؟

– نیمه بۉسه اۉشه آنه‌جان، آلیب کېلینگ فرق قیمه‌یدی.

ملا عزیز قاره اوی نینگ یوغ باغیلریدن کۉزلرینی اوزمه‌ی. آنه‌سی یوگیریب باریب، بهی و توت خیمچه‌لریدن تۉقیلگن کتّه سوت سېبت آستیدن اېندی اویوگن چوچوک قتیق، خام قیماق و تازه گینه آپّاق ققناقنی تباقلرگه آلدی، یاش قیزی زلیخا بیلن دسترخوانگه آلیب کېلدی‌ــ ده. او، اۉغلی‌نینگ کۉزلریگه مهرلی باقیب، اونی آوقتلنیشگه اونده‌دی.

– اېی آنه‌جان بونچه نرسه‌نی نیمه کېره‌گی بار ایدی. منه شو ققناقنی ییسم بۉله‌دی، ــ دېدی.

عزیز ققناق سالینگن تباقنی آلدیگه تارتدی. شونده‌گچه سینگلیسی بیر قۉلیده بیر تباقده خام قیماق، باشقه بیر قۉلیده ینه بیر تباقده توتدن قیلینگن شینّینی دسترخوانگه کېلتیریب قۉیدی.

www.ezgu.org

– زلیخاجان، کېتیرگنلرینگنی آلیب بار سینگلیم. بو ایسیق کونلرده شیننی ییب بۆمەیدی.

اوی نینگ غلام گردشیده چویکه هوریب یاتگن ایت بیردنیگه غبشیدی. آنەسی، –«قره کیم کېلدی» دېگونچه عزیزنینگ آتەسی تاغی مراد قۆشنیسی اکبر بیلن کیریب کېلدی. عزیز اۆرنیدن توریب سلاملشدی و بیر آز گپلەشیب رخصت آلیب اویدن چیقدی.

تگینه خاتون باشقه بیر خانەده ایپک قناووزدن کېلینیگه تیکتیرگن کۆیلکلرنی قیزی زلیخا بیلن بۆقچەگه اۆرەب تورگن ایدی. او، کېلینیمگه کۆیلک قیلەمن، ــ دېب بهارده ایکّیــاوچ اۆیماغ پیله تخمینی آچیریب، پیله قورتلرینی سېبتــسېبت توت یپراقلری بېدیریب اولغەیتیرگن ایدی. اۆز محنتی بیلن قۆلگه کیریتگن پیلّه غۆزەلرینی آقرتیریب، کېین قیزی بیلن اورچیققه ایگیرگن ایپک تالەلریدن دکانده تورلی رنگلرده قناووز تۆقیتگن ایدی. تۆیگه هر تامانلمه تیارگرلیک کۆریلگن ایدی. شو آنده عزیز کیریب کېلدی. آنەسی اونگه جای کۆرستدی.

– ملاجان بەخیر بیر هفتەدن نَری تۆییز بۆلەدی. مېن ایتەمن شو تۆییز اۆتگونچه مدرسه گه بارمەی آتەییزگه کۆمک قیلسه بیز.

– بۆلەدی آنەجان. درسلریم توگەدی. فقط ایکّی کونلیک سباغیم قالگن. شونی هم بیتیرەی، کېین سیز ایتگندەی قیلەمن.

بۆغچەگه اۆرەب توگیلەدېگن کېلین‌نینگ قناووز کۆیلکلرینی بیرمه بیر کۆزدن کېچیریب، اۆز خرسندلیگینی بیلدیریش معناسیده آنەسیگه ایلجەییب قۆیدی.

ملا عزیز وادی‌نینگ کتّه داملاسی مولوی سیف‌الدین آلدیده کۆپ زمانلردن بېری درس اۆقیب قطار کتابلرنی بیتیرگن. داملا بوندن آرتیقچه ملا عزیزگه سبق بېریش علمی صلاحیتگه اېگه اېمسلیگینی بارــبار بیلدیریب کېلگن. و اونی اوزاق یورتلرگه باریب تعلیم آلیشلیککه ترغیب ایتگن.

www.ezgu.org

مولوی سیف‌الدین شاگردی‌نینگ نکاح تۉییده قتنه‌شیب، تۉیخانه‌ده‌گی مهمانلرگه:

- اولوغ تېنگری تاغی مراد صوفی‌گه ملا عبدالعزیزدېک صالح فرزند بېرگن. بونده‌ی فرزند هر کیمگه هم نصیب قیلینه بېرمه‌یدی. او بیز اۉقیگن کتابلر و ادبیاتلرنی اۉقیب چیققن کوچلی استعداد صاحبی؛ شعر هم یازه‌دی، عطار، مولوی، خواجه حافظ، فضولی، نوایی، لطفی، آتایی، مشرب، هویدا ایجادلرینی اۉرگنگن. اولرنینگ عزللریگه نظیره‌لر یازگن. بیلیشیمچه شو کونلرده نوایی‌نینگ خمسه‌سینی مطالعه قیله‌دی، کاشکی وادی‌نینگ اۉسپورونلری همه‌سی بو شاگردیمیزدېک خوش اخلاق، سوادلی و صالح انسانلر بۉلسه ایدیلر دېگن داملا، ذکربای‌نینگ اۉغلی خواجه مرادنی قره‌نگــاَ، بیر نېچه کون مېنینگ یانیمده درس اۉقیب کېین کېلمه‌ی قۉیدی. اېشیتیشیمچه او، وادی-نینگ یېتیمچهــ یزاری بچه‌لریگه قۉشیلیب تۉغری یۉلدن اده‌شگن .

ملا عبدالعزیز اۉقیش و اۉرگنیشگه بۉلگن قیزیقیشی ینه اونی ایکّی ییل زمانه‌سی علملرینی اۉزلشتیریش اوچون آلیس بیر منطقه‌نینگ اۉقوو درگاهلریگه باریب اۉقیشگه یېتکله‌دی. او تأریخ بیلن هم قیزیقدی. تورکی خلقلر جمله‌دن اۉزبېکلر تأریخینی چوقور اۉرگندی. اۉز مخلصلری و دوستلرینی تورکی خلقلرنینگ محتشم تأریخینی اۉرگنیشگه ترغیب اېتردی. تورلی دوره‌لرده تأریخ و ادبیاتدن سۉز آچیب آدملر آنگی یوکسلیشی اوچون صحبتلر اۉتکزردی. مطبوعات بیلن مستحکم علاقه قوردی. ایجاد نمونه‌لری و علمی، ادبی همده تأریخگه عاید مقاله‌لری نشر اېتیله باردی.

شاعر عبدالعزیز آنگلی انسانلر حرمتینی قزه‌نیب تنیقلی بیر علمیــ ادبی شخصیتگه ایلندی. او وادیده اوز فرزندلریگه تورکی آتلر قۉیگن سناقلی آدملردن بیری اېدی.

زمان هم یېلدېک اېسیب اۉتماقده اېدی. ملا عبدالعزیز اۉرته یاشلیک و کېکسه‌لیک چاغلریده تدقیات، و ایجاد بیلن آواره اېدی.

www.ezgu.org

تورکیلر تأریخی حقیده کتاب یازدی. اوی_ روزغار، باغدارچیلیک بیلن مشغول هم بۉلدی. اونینگ قیشلاغیده بهی درختی یخشی حاصل بیرردی. شاعر قیشلاغیده‌گی ییرده بهی درختلری و اوزوم باغی ایککن ایدی. عبدالعزیز اۉقیش و ایجاددن فارغ بۉلگن چاغلریده قۉلیگه بیلنی آلیب باغیده محنت قیلردی. طبیعتنی، گللرنی اینیقسه نرگس گلینی اۉزیگه خاص ایفاری اوچون کۉپ یاقتیرردی. اوییده گل تووَکلریده خیلمه خیل گللر اۉسدیرگن ایدی. باغی، گللری و قیشلاق نینگ یشیل طبیعتی اونگه ایجاد قیلیشگه الهام بیرر ایدی.

یورتگه قیزیل اردو باسقینچی کوچلری باستیریب کیرگنیدن بیر نیچه ییل اۉتدی. اشغال کوچلری و اولرگه طرفدار حاکمیتگه قرشی باشلنگن جهاد همان دوام ایتردی. عبدالعزیز و اونینگ دوستلری هم جهادچیلرگه قۉشیلگن ایدیلر. شو ییللرده شاعرنینگ ذهنینی جهاد، اورروش، وطن آزادلیگیدن بۉلک باشقه بیر جدی مسأله مشغول قیلگن ایدی.

جهاد و اورروش ییللریده قطار مکتبلر بنالری مجاهدلر تامانیدن اۉتگه یاندیریلگن ایدی. مجاهدلر نظارت قیله‌دیگن اطراف حدودلرده خلق‌نینگ فرزندلری اۉقیشدن چیتده قالگن ایدیلر. شاعر عبدالعزیز مینگلب کیشی یاشلرنی اۉقیش و سواددن محروم قاله‌یاتگن لیکلریدن قَیغورردی. شونده‌ی اۉی_ خیاللر بیلن گللرینی تماشا قیلیب تورگن ایدی که، دوستی معلم سراج‌الدین قۉلیده بیر قَوده تازه نرگس گللری کیریب کیلدی. بیرگه‌لیکده گللرنی سَیر قیلیب بیر ساعتچه درد و حال ایتیشدیلر. مکتبلر و یاشلرنینگ تعلیم مسأله‌سی اوستیده باش قاتیردیلر.

عبدالعزیز پیاله‌ده‌گی کۉک چایینی ایچیب، چوقور بیر آه تارتدی_ ده، دوستی سراج‌الدین گه علیشیرنوایی نینگ:

«کۉکره‌گیم دور صبح نینگ پیراهنیدن چاکراک،
کیرپیگیم شبنم تۉکولگن سبزه دین نمناکراک.»

www.ezgu.org

ردیفلی غزلیگه نظیره طرزده یازگن شعرینی اۉقیب بېردی. شاعر ینه اۉز سۉزلریگه دوام اېتدیردی.

– معلم بیله‌سیزمی؟ بو معارف، مکتب و زمانوی تعلیمنی خلق آره‌سیده دینگه ضد قیلیب کۉرستگن، بیزلرگه یات و یاووز کوچلر بار. اولر معلمنی نعوذ بالله خدانینگ دشمنی و زمانوی مکتبلرنی کمونیستلر مفکوره‌سی تعلیم بېریله‌دیگن جای دېب تبلیغ قیلدیلر. سوادسیز و نادان قوماندانلر و مجاهدلر ذهنیگه شو فکرنی سینگدیردیلر. یوزلب مکتبلر مجاهدلر تامانیدن یاندیریلدی افسوس، سان ــ سناقسیز ملکه‌لی اۉقیتووچیلر قتل اېتیلدیلر.

– هه، بیله‌من شاعر اکه! افسوس که شونده‌ی بۉلدی. سیز ایتگن یاووز کوچلر بیزده رواجلنیش یوز بېریشینی ایسته‌مه‌یدیلر. خلق سوادسیز و علمسیزــ جاهل بۉلگن یورتلرده ترقیات شباده‌سی اېسمه‌یدی. افسوس که، بونی بیزنینگ نادان قوماندانلر توشینمه‌یدیلر. نیمه قیلیش کېره‌ک؟

– نېمه قیلیش معلوم، قیشلاغلرده باله‌لرنی اۉقیتیشنی باشلش کېره‌ک، کۉنگللی روشده درس بېره‌دیگن اۉقیتووچیلر تاپیب، مکتبلرده وظیفه دار قیلماق ضرور، بو تۉغریده آقسقاللر بیلن گپله‌شیب، قوماندانلرنی کۉندیریشگه اورینیب کۉره‌میز. اولر آره‌سیده هم بیزنی قۉللب قوتله‌یاتگنلرنی تاپیش ممکن.

– تۉغری ایته‌سیز، بو حرکتنی اول خلقنی اۉزی قۉلده‌یدی. جهادنینگ فرهنگی کمیته‌لری هم حمایت اېته‌دی. دېگن عبدالعزیز همه‌دن اول بو باره ده قوماندانلرنینگ اۉقّیــ دۉقیسی خواجه مراد پالوان‌نینگ آلدیدن اۉتسک بۉلدی.

ایکّی معارف پرور دوست، خواجه مراد پالوان بیلن بو توغریده سۉزلش اوچون اونینگ کمیته‌سیگه جۉنب کېتدیلر. قرارگاه گه کیریب بارسه‌لر پالوان همه‌دن تۉرگه اۉلتیرگن اېکن. باشقه میده قوماندانچه‌لر هم صف تارتیب اۉتیرگن اېدیلر. خواجه مرادنینگ ینگی کلاشینکوفی

www.ezgu.org

اونینگ چپ تامانیده دیوارگه سویب قۉییلگن ایدی. قۉللریده‌گی یوز دانه‌لی تسبیح دانه‌لرینی برماغلری بیلن بیرته‌ــ بیرته تشلب اۉتیرگن خواجه مراد پالوان شاعر بیلن معلمگه قره‌ب.

– خوش کېلیبسیزلر، تینچلیکمی اۉزی؟

ملا عبدالعزیز مقدمه ایتیب اۉتیرمه‌ی قنده‌ی نیت بیلن کېلگنلرینی بیان ایتدی. خواجه مراد قوماندان ماش و گوریچ سقالینی اۉنگ قۉلی بیلن سیپه‌لب، میده قوماندانچه‌لرگه ــ ایندی بولر مکتب آچیب بچه‌له-نی اۉقیتماقچیلر. سیزلر نیمه دیېسیزلر دیب سۉره‌دی. اولر بیر نېچه لحظه هیچ نیمرسه دیمه‌ی جیم قالدیلر. بیر محل اولر آره‌سیدن سهل کېکسه‌راغی:

– بیز ایندی مکتب و معلم بلاسیدن قوتیلگن ایدیک. ینه ایسکی بلاگه توتیله میزمی؟ مکتبلرده کمونیستلرــ جدیدلر تربیه لنه‌دیلر. مکتب بۉلمسه هم کونیمیز اۉته‌دی. باله‌لریمیز مسجد و مدرسه‌لرده اۉقیب سواد چیقره دیلر.

ینه بیر نېچه دقیقه اۉتدی باشقه کیشیدن سېس چیقمه‌دی، معلم سراج الدین سۉزلشگه رخصت سۉره‌دی.

او، مکتبلرده کمونیستلر مفکوره‌سی اۉرگتیله‌دی، ــ دیگن توشونچه نا تۉغری ایکنینی ایتیب، اۉنلب دلیللر بیلن جامعه‌نی مکتبلر و اۉقوو یورتلریگه جدی احتیاجی بارلیگینی اثباتلب بېردی.

خواجه مراد قوماندان ینه گپنی آلیب:

– بشقه‌لر راضی بۉلسه مېن راضی من.

قوماندان بو گپنی تیل اوچی ایتیب قۉیدی. اصلیده او راضی ایمس ایدی. سوادلی آدملر جمله‌دن زمانوی مکتبلرده تعلیم آلگن ضیالیلرنی "باش یلنگ شیطانلر" دیب یاقتیرمس ایدی.

شاعر و معلم خیرلشیب قوماندان کمیته‌سینی ترک ایتدیر. اولر حویلی دروازه‌سیدن تشقریگه چیقمه‌ی توریب خواجه مراد پالوان اولر

www.ezgu.org

جۉنب کېتگندن سۉنگ قوماندانلر دایره‌سیده ینه بو تۉغریده سۉز آچیب:

– سیزلر اۉقیب نیمه قیلدیزلر، باشقه‌لر اۉقیب نیمه قیله‌دیلر.

خواجه مراد پالوان استهزالی گپلرنی ایتیب، شاعر و معلمگه اۉز نفرتینی آشکار قیلدی.

شاعر و معلم نینگ قۉلی یوبقه ایدی. قۉللری یوبقه بۉلمسه هم بیر نېچه مکتب خرجتینی بیر یا ایکّی کیشی تأمینلب توریشی ممکن اېمس. اولر مسجدلر حجره‌لری و یا قیشلاقلرده بعضی بیر بۉش اویلردن فایده‌لنیشلری اوستیده کېلشیب آلدیلر. کتاب، درسلیکلر، قاره تخته و تباشیرنی بعضی بیر بای_ بدولت آدملر یاردم قیلیشلریگه ایشانردیلر.

عبدالعزیزنینگ عمری بیر یېرگه باریب قالگن ایدی. ساچ و سقاللری آقریب، اېندی قریلیک دورینی باشله‌گن ایدی. معلم سراج الدین اوندن چمه‌سی اۉن یاشلرچه کیچیک ایدی. بونگه قره‌مه‌ی اولرنینگ خلق فرزندلرینی اۉقیتیشگه بۉلگن اشتیاقلری میزانی کون سه‌یین آشیب بارردی. کتابلر و مکتب درسلیکلرینی خۉرجینگه سالیب، بیر ّموشّی اېشککه آرتیب وادی نینگ ایریم قیشلاغلرینی ایلندیلر. مسجدلر امامری، اربابلر و خلق آره‌سیده نفوذلی شخصلر بیلن اوچره‌شیب اۉزلری کۉزله‌گن مقصدلرینی توشینتیردیلر. بو ایکّی کیشی معارف شیدالری‌نینگ علم و معرفت ترقه‌تیش سَری عملگه آشیرماقچی بۉلگن نیتلری محلی خلق تامانیدن کتّه قیزیقیش بیلن کوتیب آلیندی. اولرگه به حال قدرت یاردم بېرگنلر هم بۉلدی. کیم دیر بیر گیلم یا بوریا، کیمدیر بیر اۉریندیق، کیملر کتاب، قلم و کتابچه‌لر کۉمک قیلیشگه وعده بېردیلر. کمیده بېش_ آلتی مکتب فعالیتلری باشلندی.

شاعر و معلم وادی نینگ قیشلاقلریدن بیریده بیر مکتب نینگ آچیلیش بییغینیده قتنشگن اېدیلر. او یېرده کۉپچیلیک اۉتراق اهالی اۉقیتووچیلر و اۉقووچیلر بییغیلگن اېدیلر، عبدالعزیز مراسمده سۉزگه

www.ezgu.org

چیقیب قیسقه‌راق سؤزله‌دی: -«بوگون بیز وسیزلر اوچون مهم بیر سنه. خلقیمیز و ینگی نسل کېله‌جگینی ضمانت قیلیش اوچون بېی قیاس تأثیر اؤتکزه‌دیگن بیر حرکتنی یعنی مکتبلرنی قیته آچیب درس تعلیم ایشینی باشله‌ماقچی میز. یخشی ایسینگیزده بؤلسین، بوگون نینگ گوزل خاطره‌سینی بیر نېچه ییللردن سؤنگ سېوینیب اېسله‌یسیزلر. باله‌لریمیز جاهل اېمس عکسینچه بولر سوادلی، بیلیملی، اخلاقی و آدابی هوس قیلگودېک بویوک انسانلر بؤلیب یېتیشه‌دیلر. بیز بو ایش بیلن الله‌نینگ مسلمانلرگه قرآن کریمیده‌گی بویروغینی عملگه آشیره‌میز. بو سعادت بیز و سیزلرگه نصیب اېتگن بؤلسین. بیز اوشبو حرکت آرقه‌لی جهالت و ظلمتگه قرشی کؤره‌شیب، جامعه‌ده ایکّی دنیاده سعادتگه یؤلله‌یدیگن بیلیم ترقته‌میز. جهلنی و جهالتنی یؤق اېته‌میز،» دېگن گپلری، شاعر بیاناتی نینگ توگنچ جمله‌سی بؤلدی.

مراسمده‌گیلر گورّاس قرسکلر چلیب، شاعر و معلم یېلکه‌لریگه چاپانلر تشله‌دیلر اؤقووچیلر اولرگه گللر هدیه اېتدیلر. یاش–قری همه خورسند اېدی.

ملاعزیز و سراج‌الدین خورجینده‌گی درسلیکلرنی مکتب اداره‌سیگه تاپشیریب اؤقووچیلر، اؤقیتووچیلر و اهالی وکیللری بیلن خیرلشدیلر. ییغینده اؤزلریگه ساوغه قیلینگن چاپانلرنی خؤرجین‌نینگ ایکّی کؤزیگه سالیب اېشککه آرتدیلر. ینه هر دایمگیدېک ایکّی دوست و اولرنینگ اېشگی قیشلاق کوچه‌لرینی ایلنردی. اولر اؤز ارا صحبت باشله‌دیلر.

– دوستیم شاعر: جاهل قوماندان خواجه مرادنینگ ایغاغچیلری وادی بؤیلب ده‌یدیب یوریبدیلر. اولردن ایریملری بوکونگی ییغیلیشده هم بار بؤلسه‌لر عجب اېمس. بیر کون باریب بیزدن اونگه چوغوللیک قیله‌دیلر.

– چوغوللردن کؤپ اَیمیقیب اؤلتیرمنگ سراج‌الدین، اولر هر یېرده اؤز فتنه‌لرینی قیله‌دیلر. خواجه مراد جاهل بیر انسان هیچ ایش

www.ezgu.org

قیلالمه‌یدی. بیله‌من او بیزلرنی یاقتیرمه‌یدی. قۉلیدن کېلسه نفس تارتگنی هم قۉیمه‌یدی. خلق بیزنی حمایت قیله‌دی، بیزنی هیچ بیر کیمسه گه ضرریمیز تېگمه‌یدی، خواجه مراد محلی خلققه کۉپ جفا قیله‌دی. خلق اوندن ناراضی. یوزیگه بیر نېرسه ایتیشدن قۉرقه‌دیلر. اونینگ اۉلپانلری دهقانلرنینگ غله‌ـدان محصولاتی‌ـیو، باغ و چارباغلریدن عُشر اۉندیریب، اونگه بېره‌دیلر. بولر ملت‌نینگ بارو یوغینی اېشک اجریغنی کېمیرگندېک کېمیرماقده‌لر.

– انه شو جاهللر و یامانلردن قۉرقیش کېره‌ک. یخشی بیله‌سیز او بیر توزوک‌ـقوروق آدم اېمس. «کۉزینگ اوستیده قاشینگ بار» دېگنلرگچه اۉلدیردی. بیزده «دشمنینگ پشه بۉلسه حذر قیل» دېگن خلق مقالی بار.

– معلم! بیرنرسه‌نی یخشی توشونه‌سیز، اصلی جهاد بیزنینگ قیله‌دیگن حرکتیمیز. بو یۉلده قربان بۉلسک هم ارمانیمیز یۉق. – «مرددن ایمان قوتولمه‌یدی» و –«چومچوقدن قۉرققن تریغ اېکمه‌یدی.» ــ دېگن حکمتلی گپلر بار.

شاعر ینه اۉز سۉزلریگه دوام اېتدیردی.

– ظلمت و آیدینلیک، جاهل و عالم اۉرته‌سیده‌گی کوره‌ش اېندی تاپیلمه‌گن بو کوره‌ش انسانیت تأریخیده هر دایم بۉلگن و بوندن کېین هم دوام اېته‌دی. علیشېرنوایی هم اۉز دوریده نادان‌ـجاهللر طرفیدن قیینلگنی حقیده کۉپ یازگن. بو مسأله اونینگ بیر بیتیده منه بونده‌ی عکس اېتگن:

«خیلِ ظلمت رنجیغه توشگن صفا اهلی اېرور،
اویله کیم تانگ تویغونی قالغَی سوروک خُفاش ارا.»

معلم، شاعرنینگ سۉزلرینی تصدیقلب او بیلن خیرلشیب اۉز اوییگه جۉنب کېتدی.

قوماندان خواجه مراد مکتبلر فعالیتینی قیته باشله‌تیش حرکتیگه کیملر باش‌ـقاش بۉلگن‌لیکلرینی سېزردی. شاعر و معلم حقیقی

www.ezgu.org

خدمتچیلر صفتیده خلق‌نینگ ارداغیگه سزاوار بۉلگن انسانلر ایدیلر. بو احوال قوماندانگه یاقمسدی. او اۉز ایغاغچیلریدن جاهللر و ظالملر خلق دشمنلری ایکنی و جاهللرنینگ یامانلیگی حقیده ایتیلگن گپلرینی اونینگ قولاغیگه باریب شیپشیگن ایدیلر.

ظلمتنی یۉق قیلیب، آیدینلیک ترەتیش اوچون ایکّی شمعدېک یانەدیگن، شاعر و معلم نینگ قانینی تۉکیشینی اۉزیگه شوم مقصد قیلیب آلگن خواجه مراد هر کونی پیچاق قَیرر ایدی. اولرنی یوقەتیش اوچون رېجه چیزردی. او، بو ایشنی اۉز باشیگه قیلەآلمسلیگینی یخشی انگلردی. چونکه وادی قوماندانلری حرکتلرینی نظارت قیلەدیگن باشقه بیر کتّه قوماندان هم بار ایدی. خواجه مراد پالوان کتّه قوماندان رخصتی سیز چومچوقنی هم سۉیالمس ایدی.

هفتەلر و ییللر اۉتدی.

شاعر و معلم تأسیس ایتگن مکتبلر رونقده ایدی. یوزلب بالەلر سواد چیقردیلر. آته‌ــ آنەلر دللریده فرزندلری کېلەجگی اوچون امیدلر نهاللری کورتک آته باشلەگن ایدی. شاعر و معلم نینگ هم بوندەی حیاتی و مهم یوتوقلر کوندن کونگه مهیا بۉلەیاتگنیدن کۉنگللری باغ گلیدېک چقنب تورردی، لبلریدن تبسم اریمسدی.

خواجه مراد قوماندان کتّه قوماندانگه قندەی قیلیب اولرنی یامانلب، دشمن کۉرسەتیب، شاعر و معلم قتلیگه رخصت آلسم ایکن دیب، چم‌ــ چملب یورگن ایدی.

تۉستدن بیر کونی کتّه قوماندان خواجه مرادنی چقیریب قالدی. اونگه بعضی بیر ایش‌ــ یوموشلر تاپشیردی. خواجه مراد انچەدن بېری دلیده توگیب یورگن فتنەسینی باشقەلر حضوریده ایتەآلمەی کتّه قوماندانگه قرەب ــ قلتیراق آوازده ــ «سیزدی اۉزیزگه ایتەدیگن گپلریم بار ایدی،» ــ دېدی، تومشیغی یېرنی چۉقیلب. کتّه قوماندان اونی پسخانەگه اۉتیشگه اوندەدی. ایکیسی چمەسی یریم ساعتچه یکه‌ــ مه یکه گپلشدیلر، شو آنده بیرینچی بۉلیب کتّه قوماندان آلدینراق آرقەسیدن

www.ezgu.org

خواجه مراد چیقدی ــ یو، رخصت سۉره‌ب اۉز قرارگاهیگه یۉل آلدی. او، باش قوماندان‌نی، شاعر و معلمنی قوماندانلر حاکمیتیگه ضد فعالیتلر آلیب باره‌یاتگنلیکلریگه اورغو بیریب، تېزده آره‌دن یۉق قیلینمس ایکنلر، قوماندانلر دوریغیگه رخنه سالیشلری ممکن لیگیگه ایشانتیرگن ایدی.

یاشینی یشه‌گن شاعر سراج الدین معلم بیلن هفته‌ده ایکّی مرته مکتبلرنی یقیندن کوزه‌تیب، یوتوقلر و کمچیلیکلرنی اۉرگنردیلر. هفته‌نینگ باشقه کونلری شاعر عبدالعزیز ییللر دوامیده یازگن شعرلرینی دیوان توزیش بیلن مشغول بۉلردی. تورکی خلقلر تأریخیگه تېگیشلی یازوولرینی کتاب قیلیب نشر ایتیش اوچون قیته کۉریب چیقماقده ایدی. او، بیر زمانلر نشر ایتدیرگن نوایی‌نینگ "محاکمة‌اللغتین" اثریدن سقلب قالگن اۉتیز ــ قیرق جلد کتابنی تېکینگه کتابخانه لرگه ترقتیش نیتیده بیرچېتگه چیقریب قۉیگن ایدی.

شاعر شو آنده خانه‌گه کیریب کېلگن تونغیچ اۉغلی باتیرگه قره‌ب:

– انچه‌دن بېری اویگه سوداکېتیرمه‌دېک. آنه‌نگ همه نرسه توکنگن، ــ دېیدی. بیران کېره‌کلی نرسه‌لرنی ساتیب آلیشگه چۉنتگیمده آرتیقچه اقچه یۉق. رۉزغاردی تگی کۉرینه‌ی دېب قالگن. باغدی اوزوملری یخشی یېتیشیب پیشگن. تۉرت سېبت اوزوم اوزیب، گرزیوان بازاریگه اېلتیب ساتسنگ، کتّه پول بۉله‌دی. شو پولگه چای، صابون، گوگرد، یېر یاغی و باشقه کېره‌کلی نرسه‌لرنی آلسنگ بۉله‌دی. قچاندن بېری قزانیمیرده گوشت قینمه‌گن. بیر کیلو یخشی قۉی گوشتی هم آلیب کېـ، ــ دېدی ملا عبدالعزیز سقالینی سیلب.

شو چاغلرده خواجه مراد اونی و قدردان دوستی سراج الدین قانینی تۉکیشگه شَیلنه یاتگن ایکن. سلّه کېلتیر دېسه کله کېلتیره‌دیگن قانخور الـه‌مان جلادلری قیشلاقده، کوچه ــ کویلرده اولرنی پَیلب یورگن ایکنلر. بوزوق نیتلی الـه‌مانلر دیوارلر آرتیده ساعتلب پیستیرمه‌ده توررردیلر.

www.ezgu.org

شاعر بیر کونی قیسی بیر یوموش بیلن شهرگه جۉنب کېتگن ایدی، ایکّی ــ اوچ ساعتچه اوییرده قالدی، کېین قاره ایشگینی اوزنگیلب ایشککه میندی. شو آنده ولایت‌نینگ معارف اداره‌سیده اۉزی تأسیس ایتگن مکتبلرنی درسلیکلر بیلن تأمینلش تۉغریسیده گپیرماقچی بۉلگنی ایسیگه توشدی. ــ «ایندی قالدی، باشقه مرته کېلسم بو حقده بحثلشه‌من،»ــ دېدی، اۉزیگه اۉزی. ایشگیگه مینیب آلیب اوییگه قره‌ب یۉل آلدی. ذهنیده موهوم بیر مأیوسلیک چادر تیک‌کنده‌ی ایدی، کۉنگلیده سببی انیق بۉلمه‌گن بیر غشلیک روحینی قیینر ایدی. او، دیوارلر سایه‌لری غربدن شرققه آغدریلگنده شهردن چیقیب، سووی قوریب قالگن دریا یانیده‌گی یۉلدن ایشگینی هَیدب بارماقده ایدی. سۉل تامانی ققره‌ب یاتگن تاشلاق، اۉنگ تامانیده هر خیل درختلر ایکیلگن، کۉزگه تشلنه‌دیگن کۉمکۉک باغلر یشیللیگی کۉنگللرنی قووانتیرر ایدی. شاعر ایشگی بیر باغ ایچیده یۉل یاققه‌سیده پستگینه دیوار آرتیده پیستیرمه‌ده یاتگن میلتیقلی جلادلر بارلیگی سېزیب پرغیلّب هورکدی. عبدالعزیز پَیقمه‌دی. اونینگ آرقه‌سیدن شهردن قیشلاققه قَیتگن بیر توده آدملر تیزــ‌تیز پیاو یۉل باسیب، کوچه توپراغینی چنغیتیب کېله‌یاتگن ایدیلر. بونده‌ی بیر وضعیتده شاعرنی نشانگه آلیب اونگه اۉق آتیشنی مناسب بیلمه‌گن جلادلر، استه‌گینه باغ تامان آرقه‌گه چېکیندیلر. ــ اوففف، بوگون هم آو قۉلدن کېتی، ــ دېب قۉیدی استه‌گینه مینغیلّب اولردن بیری.

ملا عبدالعزیز اوییگه یېتیب باردی. کتّه اوریک درخت سایه‌سیده تۉشب قۉییلگن جایده اوزه‌لیب هاردیق چیقردی. کۉزلری مورگیب اوخلب قالدی. اویقوسیده بیر توش کۉره‌دی، توشیده، بیر نېچه قوزغون باغده قنات قاقیب سیره‌ب یورگن تورلی قوشلر خیلیگه قویولب، اولر آره‌سیدن ایکّی بی آزار موسیچه‌نی چنگللریگه آلیب کېته‌دیلر. شاعر اویقودن پریشان حال اویغانیب توشینی یخشیلیک‌که کۉرمسلیگینی حس قیلدی. کۉرگن توشی تۉغریسیده هیچ کیمگه

www.ezgu.org

سۏز آچمه‌دی، اۏرنیدن توریب، حویلی تۏریده‌گی سوپه تامان باریب، سوپه اطرافیده چقنب تورگن آق و قیزیل جیریبند، باغ گلی، نرگس و نیلوفر گللرینی سیر قیلدی. نرگس گللرینی تۏییب_ تۏییب هیدله‌دی.

او هر ایرته تانگده بامداد نمازینی اۏقیب، قرآن تلاوت قیلر ایدی، بو ایرته باله‌لرینی دسترخوان اطرافیگه جمعلب اولر بیلن چای ایچدی، باغی‌نینگ ییتشیب پیشگن حُسینی و صاحبی اوزوملریدن تناول قیلدی، سلّه‌سینی چوبه‌تیب، قیته اۏره‌دی. ینه اۏز خانه‌سیگه کیریب کتابلرینی آغدر_ تۏنتر قیلیب نیمه‌نی دیر اخترر ایدی. قنچه سیرمه‌لب اخترمه‌سین تاپالمه‌ی. شو آنده حویلی دروازه‌سی تقّیله‌دی، کۏیلکچن چیقیب دروازه‌گه باردی. قره‌سه قوراللی الهمانلر.

– بوکون قرارگاهده کته بیر مجلس اۏتکزیله‌دی، سیزنی قوماندان صاحب چقیرگن.

شاعر ایکیلنمسدن –«اونده کیینیب آله‌ی کیته‌میز»، _دیب، اۏنگ آیاغینی دروازه‌نینگ تداریدن ایچکریگه قۏیدی، شو آنده اۏغلی جبدوغی بیلن تۏنینی کیلتیریب بیردی، شاعر ایلگری الهمانلر اونینگ آرتیدن یۏلگه توشدیلر.

جاهل الهمانلر ملا عبدالعزیزنینگ آق سقالی و کیکسه‌لیگیگه پروا قیلمه‌ی، تیز_ تیز جدللب اوندن ایلگریلب یوررديلر. شاعر کوچه‌نینگ بوریلیشیدن قوماندان خواجه مراد قرارگاهیگه باره‌دیگن یۏلگه بوریلدی، اما عسکرلر اونی مکتب سری یوریشنی ایتدیلر. شاعر، مجلس بلکه مکتبده اۏتکزیلر، _دیب اۏیله‌دی، اونینگ کۏنگلی بیرار شوم واقعه یۏز بیریشیگه گواهلیک بیردی. مکتب دروازه‌سیگه ییتیب باریلگنده، اوندن مکتب بناسی و قیشلاق شمالیده ییرلشگن کتّه کینگ میدان سری یوریشینی سۏره‌دیلر. کون توشگه یقینلشه‌یاتگن ایدی. میدانده تیریک جان کۏرینمس ایدی. شاعر جلادلر قۏلیده هلاک ایتیلیشینی اینده‌ی ایشانگن ایدی. او الهمان تیرانچه‌لردن ایکی رکعت نماز اۏقیشگه رخصت سۏره‌دی. شو آنده قوراللی جلادلردن بیری: –

www.ezgu.org

«شونچه اۉقیگن نمازینگ ییته‌دی، ــ دیب، یانیده اله‌مانلردن بیریگه ـ «هه، نیمه گه قره‌یسن، آته‌نگ بۉله‌می؟ آت! ــ دیدی. آتیلگن اۉقلرنینگ سیسی فضاگه اۉره‌لدی، بیر لحظه‌ده کۉکسی بیلن ییرگه اوریلگن شاعرنینگ پیکرینی کۉکلب اۉتگن اۉقلر یاره‌لریدن آققن قیزیل قان هلی ساوومه‌گندی.

هر ییل بهارلرده قیشلاق‌نینگ مکتبی بیلن توتش میدانیده بوغدایزارلر، یم‌ـ‌یشیل میسه‌لر و هر خیل یاوای گللر و قیزغلداقلر کۉرکینی کۉزـ‌کۉز قیلر ایدی. بوییرنینگ بهارگی طراوتیدن الهاملنیب عجایب شعرلر یازگن شاعر نینگ جانسیز جسدی انه شو میدانده سوله‌ییب یاتگن ایدی. بو هلی فاجعه نینگ سۉنگی ایمس ایدی. جلاد اله‌مانلر معلم سراج‌الدین‌نی هم اوییدن چیقریب قتلگاه‌گه آلیب کیلدیلر. او، دوستی‌نینگ قانیگه بۉیه‌لیب یاتگن پیکرینی کۉریب قتیق چۉچیدی. اۉزی هم سۉنگ‌گی نفسلرینی آله‌یاتگنینی پَیقه‌دی. نیمه قیلیشینی بیلمه‌ی شهادت کلمه‌سینی تیلیگه جاری ایتدی. او جلادلرگه بیر نیمه‌لر دیماقچی ایدی که قانی قوروب، تغنه‌یی قاتدی، کۉکسینی تیشیب اۉتگن جاهل منقورتلر اۉقلری سۉنگ‌گی سۉزلرینی ایتیشگه مجال بیرمه‌دی.

ایکّی مهربان دوست، ایکّی معرفتپرور معلم و ضیالی، خلق‌نینگ جانکویرلری بیر کونده جهالت قربانیگه ایلندیلر. وادی اهالیسی‌نینگ کیله‌جگینی یاریته‌دیگن ایکّی شمع‌چراغ یانیشدن قالدی. اوزلرنینگ جسدلری قبرستانلریده دفن ایتیلدی. جنازه‌گه کیلگنلر شاعر بیلن معلمنی کیم تاماندن، نیگه قتل ایتیلگنینی سیزردیلر، همه جیم ایدی، کیمسه بیر نیمه دیمسدی.

بو شوم حادثه‌دن برچه وادی اهالیسی قیغو عمانیگه چۉک‌کن ایدی. اولر خلقنی ایکّی صمیمی خذمتچییدن اجره‌لگنی باعث قتیق خفه ایدیلر. اۉقووچیلر و اۉقیتووچیلر چانکویر حامیلرینی قۉلدن بیرگن

www.ezgu.org

ایدیلر. اوچ کونگچه کۉپچیلیک اۉقووچی و اۉقیتوچیلر شاعر و معلمگه گه عزا توتیب مکتبلرگه باریشدن چېکیندیلر.

بیرکونی سوادسیز محلی دله قوماندانلریدن بیری اۉز قرارگاهیده کۉپچیلیک بیلن سۉزلەشیب اۉلتیرگن ایدی. بو آرەدن بیر کیشی، شاعر ملا عزیز اۉلدیریلگنی بارەسیده سۉز آچیب افسوسلندی. باشیگه قیمت بها غفوری سلّه اۉرەگن، اېگنیده ینگی پلنگی جمپر کییب آلگن قوماندان قیوم، شاعر اۉلیمیدن سۉز آچگن کیشیگه قرەب تاماغینی قاقدی ــ ده: ـ «نیمه دېیپسیز اوکه! بو انقلابده هر قیسی‌سی بیر شهرگه ارزییدیگن یوزلب ستنگ ییگیتلر اۉلیب کېتدی. اېندی بیر شاعر هم اۉلسه اۉلدی ــ ده،» ــ دېدی، سگریتینی یاندیریب.

اسلام آباد. . ۲۰۲۰. ستمبر. ۰۵

www.ezgu.org

اؤجه‌ی گردان

بیر نېچه ییلدیرکه ملا تؤره دعا خوانلیک و قصیده خوانلیک قیله‌دی، طالع کؤره‌دی، بختی باغلیقلرنینگ بختینی آچه‌دی؛ جادو بؤلگنلرنینگ جادوسینی تاپه‌دی. ییگیتلر، قیزلر، عیالللرنینگ هر قنده‌ی مشکلینی برطرف اېتیشگه یاردم کؤرسته‌دی. او بو ایشلرنی جنلری آرقلی عملگه آشیررمیش. ملا تؤره‌نینگ شهردن شهرگه، ولایتدن ولایتگه دانگی کېتگن. حویلیسی اېرته‌دن کېچگچه آدملردن تؤله. کیم دیر ملا تؤره نینگ اوییگه قاره تاووق آلیب کېله‌دی، کیمدیر سؤییشلی جَلیغ اېلته‌دی، حویلیسی‌نینگ قؤیخانه‌سی قؤی اېچکیلردن بؤشه‌مه‌یدی. او جنلرنی خورسند قیلیش اوچون قان چیقره‌دی، تاووقلر و جلیغلردن سؤیه‌دی. کېلیب تورگن قؤی، اېچکیلرنی بازارگه چیقریب ساته‌دی. ساتمسه کېلیب تورگن جلیغلرنی اسره‌شگه جای تاپه آلمه‌یدی.

بای بدولت سوداگرلر، تجارتلری رونقی اوچون اونگه یوزلنه‌دیلر. خاندانلرده یؤقالگن قیمت بها نرسه لرــ آلتین بویوملرنی تاپیب بېره‌دی. ملا تؤره‌نینگ اوشبو حرکتلری همه‌نی حیرتلنتیرگن اېدی. کیم دیر اونی جنلر بیلن علاقه‌سی بارلیگیگه ایشانیب، جنلر اونینگ خذمتیده اېکنینی ایتردیلر. ایریملر اونینگ بو ایشلریگه شکــ شبهه کؤزی بیلن قره‌یدی. عموماً عیاللر فالگه، جادو و دعاگه کؤپراق ایشانیشه‌دی.

ملاتؤره‌نینگ هر بیر ایشیگه جنلر شریک، او جنلرنینگ یاردمیسیز جادولرنی تاپالمه‌یدی. آدملرنینگ باغلنگن بختینی هم آچه‌آلمه‌یدی.

www.ezgu.org

ملا تۉره‌نینگ آنه‌سی اۉرین کمپیر اۉز وقتیده فالچی و قاقیمچی بۉلگنیگه قره‌مه‌ی، آنه‌سینی اۉزیگه استاد دېب بیلمسدی. او، مېنینگ استادیم جنلر دېیردی. ملا تۉره یاشلیگیده بیر گروه جنلرگه مهمان بۉلگنینی ایتدی، اونینگ روایت قیلیشیچه:

قیسی کېچه بیر گروه جنلر سپاهیلری کېلیب ملا تۉره‌نی آلیب کېته‌دیلر، اوییدن انچه اوزاق و نامعلوم بیر یېرده‌گی ویرانه‌گه آلیب باره‌دیلر. بیر کتّه گروه جنلر بزم قیله‌یاتگن اېکن، جنلر اردلیلری صف‌ـ صف قۉللرینی کۉکسیگه قاووشتیریب تورگن اېکن. اولر یریم بوکیلیب، "خوش کېلیبسیز"- دېب ملاگه حرمت قیله‌دیلر. حویلی میدانیده قیزیل‌ـ‌سریق لباسلر کییب، بېزه‌نگن قیز هیکلیده‌گی جنلر، هند رقاصه‌لریدېک عجایب شوخ سازلر آهنگیده رقص قیلر اېکنلر، ملانی جنلرنینگ قیرالیچه‌سی یانیده اۉتیرغیزه‌دیلر. تورلی آوقتلر تناول قیلینه‌دی، آخرده جنلر قیرالیچه‌سی ملا تۉره‌نی علیحده بیر یېرگه اۉتقزیب، اونگه‌ـ «بیز آدملردن اۉزیمیزگه همکار آلیش اوچون سېنی تنله‌دیک، سېنگه یقیندن یاردم بېریشگه وعده بېره‌میز. سېن هم بیزنینگ قاعده‌لریمیزنی بوزمسلیککه حرکت قیله‌سن. دایم تاپ‌ـ‌تازه بۉلیب یوره‌سن، حرام یېمه‌یسن. آق کییم کییه‌سن ـ دیگن،ـ اگر بیزنینگ قاعده‌لرنی بوزسنگ بیزدن کتّه ضرر کۉره‌سن،» ـ دېب آگاهلنتیرگن. ملا جنلردن آلگن سباقلری و باشقه سرِـ‌اسرارینی فاش اېتیشگه جنلر قیرالیچه‌سی تامانیدن اونگه رخصت بېریلمه‌گنی تۉغریسیده سۉزله‌دی. اۉشه کېچه‌نینگ اۉزیده جنلر عسکرلری اونی اوییگه یېتکزیب قۉیگنلر.

ملا تۉره اۉرته بۉیلی، تېپسه تېبره‌نمه‌یدیگن کم گپ آدم اېدی. او دیندن هم کۉپ نرسه بیلمسدی. اما قۉلیدن یوزدانه‌لیک تسبیحنی توشیرمسدی، آق لباسده یوریب، اۉزینی دین عالمی کۉرینیشیده نمایان اېتردی.

www.ezgu.org

ایچکی اوروشلر ییللری شهرلر و قیشلاقلر محلی قوماندانلری قۉلیده ایدی. هر اویده بیرته یا ایکیته میلتیق بار ایدی. شمس‌الله بای قوماندان نینگ قۉریقچیلریدن بیری نینگ کلاشینکوفی تونده اوخلب قالگنیده یوقاله‌دی. بای‌نینگ یوقالگن قورالینی تاپیش اوچون قیلگن سعی و حرکتی نتیجه‌سیز توگه‌یدی. فالچیلرگه فال هم کۉرسته‌دی، قۉریقچی عسکرلرینی قمه‌تیب، کلتکلب جزاله‌یدی، لیکن قورالنی تاپیشگه اولگورمه‌یدی. یوره‌گیگه ساووق سوو اورگن قوماندان کونلردن بیر کونی ملا تۉره‌نی ایسله‌دی، او یقینلریدن خیر اکه گه:

– سۉنگگی مرته ملا تۉره‌دن یاردم سۉره‌یمن، یوقالگن کلاشینکوفنی تاپیشگه بلکه او یاردم بیرر، ــ دیدی.

ملا تۉره گه اخلاصی بلند بۉلگن خیر اکه:

– ملاتۉره نینگ جنلری کۉپ زبردست، تنفنگدی ییرده بۉلسه هم گورده بۉلسه هم تاپه‌دی،ــ دیدی.

شمس‌الله قوماندان خیر اکه‌نی اۉز موتریده ملا تۉره‌نینگ آلیب کیلیش اوچون شهرگه جۉنتدی.

خیر اکه بیر ساعت اۉتر-ۉتمس ملاتۉره نینگ اوییگه ییتیب باردی. ملادن قیشلاققه او بیلن بیرگه کیتیشینی و قوماندان‌نینگ یوقالگن میلتیغینی تاپیب بیریشینی سۉره‌دی. ملا تۉره اوچ-تۉرت عیالگه طالع آچیب مشکللرینی برطرف قیلگنیدن سۉنگ قیشلاققه جۉنب کیتیشیگه راضیلیک بیلدیردی.

خیر اکه تخمینن ایکّی ساعت کوتدی. ملا تۉره عیاللرنی کوزه‌تیب قۉیدی، ایچکری اوییگه کیریب ینگی آپاق کییم کییب چیقدی-ده، خیر اکه بیلن موترگه مینیب قیشلاققه جۉنه‌دیلر. یۉلده ملا تۉره خیر اکه‌دن واقعه قنده‌ی یوز بیرگنی تۉغریسیده معلومات بیریشینی سۉره‌دی. خیر اکه ایشیتگن بیلگنلرینی بیرمه-بیر اونگه ایتیب بیردی.

اولر مسجد ملاسی آذان ایته‌یاتگنیده قیشلاققه کیریب باردیلر، ملا تۉره عصر نمازینی قوماندان‌نینگ مهمانخانه‌سیده اۉقیدی، کیین بیر

www.ezgu.org

پیاله چای ایچیب قوماندان شمس‌الله بای بیلن کوچه‌گه چیقدی. دروازه‌نینگ آلدیدن بیر کیچیک اریقده سوو تینمه‌ی آقردی. ملا تۉره اریق بۉییده چۉنقه‌ییب اۉتیریب، قۉللرینی اریق سوویگه یوودی. سۉنگ اریغ بۉییده اۉسگن یاوایی یلپیز، و پودینه‌لرنی قۉلی بیلن کوچه‌نینگ تۉزیب یاتگن تۉپراقلری اوستیگه سیپه باشله‌دی، بو گیاهلرنینگ عجایب ایفاری بار ایکن، ــدېگن ملا تۉره قۉلیگه اۉرنشگن پودینه ایسینی هیدینی هر لحظه ایسکب قۉیر ایدی. ملا تۉره قوماندانگه:

– کلاشینکوفنی کیم آلگنیگه گمانسیره‌یسیز؟

– "گمان ایماندن اییره‌دی" دېیدیلر. هیچ کیمنی متهم قیلگیم کېمه‌یدی، ییتگن سلاحنی اېندی سیز تاپیب بېررسیرــ ده، شو اوچون سیزنی بو یېرگه دعوت قیلدیم.

ملاتۉره کیسه‌سیدن تسبیح‌سینی چیقردی. قۉلی تسبیح تشلسه ــ ده، لبلری بیر نرسه‌لرنی شیبیردب اۉقیماقده ایدی. او، بیر آزدن سۉنگ اۉرنیدن توریب.

– تشویش قیلمنگ اېرته‌گه کلاشینکوفینگیزنی تاپه‌من بای اکه.

کوچه‌دن دهقانلر قاره ماللرینی هَیدب اۉتردیلر. قیشلاق فضاسیدن یاغدو لشکری کۉچماقده ایدی. سل اۉتمه‌ی، قارانغولیک‌نینگ قاره قوزغونی چۉکدی. ینه مهمانخانه‌گه باردیلر. شو آنده ملا تۉره خیر اکه گه قره‌ب:

– یریم ساعت آلدین میلتیغنی آلگن آدم قیسی بیر باغده اوریک درختی تگیده اۉلتیریب، تفنگنی آلیب باریب بېرسم‌میــ بیرمسم می؟ــ دېب اۉیلب تورگن ایدی. خاطر جمع بۉلینگ یوقاتگنینگزنی تاپه‌سیز بای اکه،ــ دېدی شمس‌الله بای خیالینی تینچیتماقچی بۉلیب.

دسترخوان یازیلدی. پلوــ قۉرمه، کباب و تورلی ناز و نعمتلر کېلتیریلدی. کیچکی آوقت ییلگچ ملا دسترخوان دعاسینی قیلدی. چای هم ایچیلدی. شمس‌الله بای ینه ملا تۉره دن:

www.ezgu.org

– سیزگه بو جنلر قندهی یاردم بېرهدی؟ ــ دېب سۉرهدی.

– بای اکه، بو نرسه هلی سرِ قاسین. مېن بیلن جنلر اۉرتهسیده یازیلمهگن بیر شرطنامه بار. انه شو شرطنامه اساسیده بیرــ بیریمیزگه همکارلیک قیلهبیز. جنلر همه یېرده ایزغیب یورگنلر. آدملر ایشلر و احوالیدن خبردار، ــ دېدی سیماسیده قندهی دیر بیرغرور جلوهلنیب.

کېچه هم کېته یاتگن ایدی. ملا تۉره نینگ کۉزی قلغیدی. او، خیر اکه گه: «مېنی بیر خانهده یالغیز قۉیهسیزلر، بیر کتّه تباقچه قازان کویه هم کېلتیریب بېرینگلر،ــ دېدی. خانه ده اۉتیرگنلرنینگ هر بیری نینگ خیالیده –«ملا یریم کېچهده قازان کویهنی نیمه قیلر ایکن؟ ــ دېگن سوراق پیدا بۉلدی. ایریملر: ــ «بلکه قازان کویهنی سووگه قۉشیب خط یازر» ــ دېگن خلاصه گه کېلگن ایدیلر.

کېچه کېچ بۉلگن ایدی. بیر پلاستیک خلتهگه سالینگن قازان کویهنی ملاگه کېلتیریب بېردیلر. او، قازان کویهنی آلیب علیحده خانه گه کیریب کېتدی. آلدیدهگی ارکین چراغ پیلتهسینی پست قیلیب قۉیدی. استه گینه تیز چۉکیب، ایلگریگه خم بۉلدی. باشیگه کتّه کتان قطیفهسینی سالدی. خیر اکه و شمس‌الله بای آیینهدن مورهلردیلر. لیکن اونینگ نیمه قیلهیاتگنی عیان ایمس ایدی. خیر اکه بیلن قوماندان هم باریب اوخلهدیلر. ملا تۉره نینگ قچان اوخلهگنینی کیشی بیلمهدی. ملا اېرتهگه نیمه قیلر؟ ایکن دېگن اۉی او یېردهگیلر فکرینی مشغول قیلگن ایدی.

تانگ آتدی، قویاش یېر و کۉکده آلتین قناتینی یاییب بارماقده ایدی، شمس‌الله بای و باشقهلر ملا تۉرهدن معجزه کوتردیلر. ملا قوماندانلدن برچه قۉریقچی عسکرلرینی بیر یېرگه تۉپلشینی سۉرهدی. تېشیک تویونوگی بۉلمهگن قارانغی بیر پاده خانه و بیر توکی باشقه رنگده بۉلمهگن قاپــ قاره اۉجهی (بوزاق) تاپینگلر،ــ دېدی. شمس‌الله بای قۉشنیسی‌نینگ حویلیسیده قارانغی پاده خانهسی بار ایدی.

www.ezgu.org

قاره بوزاق هم تاپدیلر. قاره بوزاقنی نیمه قیله‌سیز؟ــ دېب سؤره‌دی خیر اکه.

– "اؤجه‌ی گردان" قیله‌بیز.

– یا توبه "جام گردان"دی اېشیتگن اېدیک، "اؤجه‌ی گردان"دی اېندی اېشیته بیز.

ملا تؤره اؤرنیدن توریب قطیفه‌سیگه اؤره‌ندی ــ ده، کېچه اؤزی یکه بارگن خانه‌سیگه کیردی، تېزده او یېردن چیقیب قؤشنی‌نینگ حویلیسی‌گه قره‌ب باردی. باشقه‌لر هم اونینگ آرتیدن باردیلر. ملاتؤره باشقه‌لرنی کوچه‌ده قالدیریب، اؤزی حویلیگه کیریب کېتدی. قؤشنی نینگ اؤغلیدن بیر آبتابه سوو کېلتیریب، پاده خانه اېشیگی یقینیگه قؤییشینی سؤره‌دی. سوو آلیب کېلگچ اونی کوچه‌گه چیقردی. قاره بوزاقنی پاده خانه‌گه آلیب کیرگن ملا تؤره ایکّی‌ــ اوچ دقیقه‌دن سؤنگ تشقریگه چیقدی. او، قازان کویه‌نی بوزاق نینگ سیرتیگه سېپیب چیققن اېکن. ملا آبتابه‌ده‌گی سوو بیلن قؤلینی صابونلب یوودی ــ ده، پاده خانه اېشیگینی یاپیب، کوچه‌گه چیقدی. همه اونی کوتردی.

شو پیلّه "کېتی ــ کېتی" آوازی اېشیتیلدی. ایکّی اېشک‌که سفال ایدیشلر آرتگن کلال یؤل بؤیی "کېتی، کېتی" ــ دېب جر سالر اېدی،

ــ دېگن ملا تؤره:

– بای اکه بیزنینگ یاشلیک چاغلریمیزده بهارلرده تاغلی حدودلردن "مینده‌لاغ" قزیب کېله‌دیگنلر قیشلاغلرده "کېتی ــ کېتی" قیلیب ساتردیلر. آنه‌لریمیز ساتیب آلگن مینده‌لاغلرینی سوودە قینه‌تیب قاره پوستینی ارچیب مغزینی بیزگه بېرردیلر. بیز مینده‌لاغلرنی چه‌ینب ــ چه‌ینب سقیچ قیلردیک، ــ دېدی ملا تؤره.

– کؤپ ییللردن بېری مینده‌لاغ کېتی کېمه‌یدی. اېندی خارجی سقیچ چه‌ینه‌یدیله، کیشی مینده‌لاغدن سقیچ قیمه‌یدی.

ملا توره قؤریقچی عسکرلرنی صف قیلیب اولردن قؤللری‌نینگ کفتینی آچیب کؤرستیشلرینی سؤره‌دی. سؤنگره اولرگه قره‌ب:

www.ezgu.org

– مېن ایچکریگه کیریب پاده خانه ایشیگیده تورەمن. سیزلر نوبت بیلن بیرته– بیرته کیلیب پاده خانەگه کیرەسیلّە. او یېرده قاره بوزاق قمەلگن. راست قۆللریز کفتینی بوزاق‌نینگ سیرتیگه سورکب چیقه- سیزلر. هر کیم کلاشینکوفنی اۆغیرلەگن بۆلسه قۆلی بوزاق آرقەسیگه تېگیشی بیلن‌آق، بوزاق مرەب یوبارەدی،– دېدی.

ملا، پاده خانەگه کیریب چیققن عسکرلرنی کوچه گه چیققنی قۆیمەدی، اولرنی حویلی میدانیگه ییغیب توردی. اېنگ سۆنگ‌گی عسکر هم بوزاق سیرتیگه کفتینی سورکب چیقدی. بوزاق مغرەمەدی. ملا حویلی میدانیدەگی عسکرلرنی ینه بیر صفده تۆختەتیب اولردن قۆللری کفتلرینی آچیب کۆرستیشلرینی سۆرەدی، عسکرلردن بیرتەدن بۆلک همەسی‌نینگ راست قۆلی‌نینگ کفتی قازان کویەسی بیلن قاره یگندی، فقط بیرته عسکرنینگ ایکّی قۆلی نینگ کفتلری آق اېدی.

ملا تۆره بیر آز ایلجەییب:

– بای اکه مأیوس بۆمەنگ تاپتیم، – دېدی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲. ۰۹. ۱۱

www.ezgu.org

گپ‌نینگ ایتگی نیرده؟

بیزنینگ قیشلاغیمیزده اوسته مله یخشی‌گینه دورَدگر ایدی. او بو کسبنی محله‌نینگ تنیقلی یغاچ اوسته‌سی رحمتلی اوسته بۉری‌دن اۉرگنیب قالگن. اۉن برماغی اۉن هنر اوسته مله یغاچ اۉیمه کارلیگی‌نینگ ماهر استادی هم ایدی. تورلی کۉرینیشلرده انگریزی ایشیکلر و کلکینلر توزه‌تردی. چرخ، حلاجی، تۉقیم، دوک و دوکبزره‌لرنی هم یسردی. اۉز اوسته خانه‌سیده تانگدن کیچگچه قۉلی تینمسدی. قیشلاق‌نینگ کتّه بایی دولت بای بیلن آشنالیگی بار ایدی. بای‌نینگ ینگی سالگن حویلیسی ایشیک‌ـ کلکینلرینی توزه‌تیب بیرگن ایدی. دنغیلمه حویلی‌نینگ کتّه قاپقه‌سینی بیر آی دیگنده توت یاغاچیدن یسه‌گن. دولت بای‌نینگ مهمانخانه‌لریده ایشله‌گن اۉیمه کارلیک ایشیکلرنی اطراف قیشلاقلر حتا که، شهرده مثالی یۉق ایدی.

دولت بای‌نینگ آنده‌ـ سانده محلی حکومت‌نینگ عملدارلری مهمانلیک‌که کیلیب کیته‌دیگن مناسب مهمانخانه‌سی بۉلیشی کیره‌ک ایدی. قۉشخانه‌سی سالونیگه یانغاق یاغاچیدن بیر قطار اۉرینديقلر و ضیافتلرده تورلی طعاملر ایدیشلری تیریب قۉییله‌دیگن کتّه صولتی میز هم ایشلب بیرگن ایدی.

ایکّی سوروو قۉیی، گله‌ده آتلری، تایلری، ایشکلری و خودوکلری بۉلگن دولت بای نینگ اۉنلب جریب دَیمه و آبی ییرلری، ایکّی سوو

www.ezgu.org

تېگیرمانی هم بار ایدی. وقت– وقتی بیلن قالین، گیلم، کنجد، زغیز، قاره قۉل تېریسی سوداگرلیگینی هم قیلردی. دولت بای گاهیده اۉز قیشلاغیده بیر نېچه کیشی الفتلری بیلن خلوت قیلیب اۉلتیریشنی یاقتیرر ایدی، اولردن بیری اوسته مله ایدی. دولت بای تېوره‌گیده تۉپلنگن دوستلری قشاق آدملر ایدیلر، اولر آره‌سیدن فقط اوسته مله قۉل محنتی حسابیگه رۉزغار تېبره‌تر ایدی.

قیشلاق خلقی‌نینگ کۉپچیلیگی اۉزبېکلرنینگ بیر اۉروغیدن ایدیلر. دولت بای اولرنینگ کته‌سی ایدی. ایریم حاللرده اونینگ الفتلری بیر یېرده تۉپله‌نیب، قرته اۉینردیلر. بعضی کېچه‌لر دۉمبیره‌چینی چقیریب، ساز قیلیب، قۉشیق ایتدیریب، تانگ‌گچه اوخله‌مسدیلر، "بچه" رقصی هم بۉلردی. دولت بای و اونینگ تېوره‌گیده دوستلری بچه بازلر ایدیلر. بچه بازلیک اۉشه ییللرده ایریم ییگیتلر و اۉرته یاش آدملر آره‌سیده بیر عادتگه ایلنگن ایدی. اولر بو نا پسند عادتنی قیشلاق آدملریدن سرِ سقلب یورردیلر. اما یاش و قری بولرنینگ قیلمیشلریدن خبردار ایدیلر. دولت بای‌نینگ قۉرقیشیدن کیشی بولرگه "یوزینگ‌گه خالینگ بار" دېیالمس ایدی.

"بچه"نی قیشلاقده هر کونی او یېر– بو یېرده بېکیتیب یورردیلر. بیرته– ایکیّتیه قۉریقچی اونینگ خذمتیده بۉلردی. کېچه ایتیلگن قۉشخانه‌گه آلیب کېلردیلر. "بچه" گه، کتّه بایلرگه هر دایم هم میسر بۉلمه‌یدیگن یېمکلر مهیا قیلردی. "بچه"نینگ آیلیک پولی دولت‌بای و اونینگ اوسته مله کبی بېباکلری چۉنتگیدن چیقردی. بونده‌ی خرجتلر دولت بای‌گه چیبین چقنچه بیلینمسدی؛ اما اوسته مله و باشقه‌لرنینگ خُلقینی تنگ قیلگن ایدی.

"بچه" باز گروهیده بۉلگنلرنینگ قیلیب یورگن ایشلرینی اولرنینگ تورموش اۉرتاقلری هم سېزیب قالگن ایدیلر. اوسته مله‌نینگ خاتینی بَغده نینگ یوره‌گی یاریلر چمه‌سیگه کېلگن ایدی. او بیر نېچه کون تیشینی قیسدی، بیر هفته، ایکیّ هفته چیده‌دی، آخری یاریلدی.

www.ezgu.org

بغده بیر کونی اېرته‌لب آته‌سی نینگ اوییدن کېلتیرگن قشقری چاینک‌که چای دملب، اېری‌ـ اوسته مله‌نینگ آلدیگه کېلتیریب قۉیدی، دسترخوانگه ارپه نانی بیلن بیر سیقیم قیزیل مَیزدن باشقه نرسه یۉق اېدی. بوندن آلدین اېرته‌نینگ چایی قاووردا‌غسیز تناول قیلینمس اېدی. تاووق تخمی، قیماق، سوت یاکه چوچوک قتیق بۉلردی، بو نرسه‌لردن درک یۉق اېدی. اوسته مله ینه بیر ایکّی دقیقه کوتدی، باشقه نرسه کېلتیریلمه‌دی. او خاتینیگه قره‌ب:

– نیمه بۉلدی، بو اېرته چپ یاقینگدن توردینگمی؟ـ دسترخوانینگ قوب ـ قوروق کو؟

– نیمه بۉلر اېدی، سیز تاپکن توک‌کنیزدی "بچه"گه یېدیرینگ، مېن دسترخوانیزدی تۉلدیره‌ی‌ـ اَ، اویَلمه‌یسیزمی؟ بچه باز بۉلیشیزدن آلدین هر کون اویده قالیب کېچه‌ـ یو، کوندوز اوسته خانه‌ییزده ایشلر اېدیز. حلال رزق‌ـ روزی تاپیب بیرردیز، قۉلیم خمیرگه باتردی. خیر و برکه بار اېدی. نېچه آیدن بېری ایشنی هم ییغیب قۉیدیز. بیر نرسه ساتیب آله‌ی دېسم بیر قیران یاغ. آمبارده بوغدای، سناچده اون قامه‌گن. عیال باشیم مینن اېندی دنیانینگ چېتیدن کیرگن تۉرتته باله‌منی قنده‌ی باقه‌من؟ بیر آز خدادن قۉرقینگ بنده‌دن شرم قیلینگ،ـ دېگن بغده قرسی‌نینگ اۉنگیری بیلن کۉز یاشلرینی اریته باشله‌دی.

خاتینیدن اوشبو اچیق حقیقتلرنی اېشیتیشگه برداش بېره آلمه‌گن اوسته مله‌نینگ عصبی بوزیلیب جهلی چیقدی، منگله‌یینی چیتیب قۉلیده‌گی پیاله نینگ ایسیق چاییینی تورموش اۉرتاغی‌نینگ یوزیگه سېپتی.

– خاتین بې عقل بۉله‌دی،ـ دېب بیکارگه ایتمه‌گنله. سېن یخشی خاتین بۉسنگ اېرینگ‌نینگ یوزیدن آلمسدینگ.

تورموش اۉرتاغی اوستیگه تیشی گز‌ـ گز بۉلدی، اچیغیگه چیده- آلمه‌ی، اۉرنیدن توریب برنده‌نینگ دېواریده آسیلگن قمچینی آلدی‌ـ ده، بغده‌نینگ باشیگه و سیرتیگه بیرنېچه قمچی سییریب سالدی. شو

www.ezgu.org

آنده یاشگینه قیزی هاجر چاپیب باریب آته‌سی‌نینگ آیاغلریگه ایزیلّب ییغلب یاپیشدی. او، –«آته‌جان! آنه‌مدی اورمنگ، گنایی یاغ »دېیشی بیلن‌آق، ایکّی قمچینی اونینگ آرقه‌سیگه هم تېگدی. هاجر ـ اۉلدیم، ـ دېب چیرقیره‌ب، بۉگّجک بۉلدی ـ یو، اۉزینی آته‌سی‌نینگ آیاغلری آستیگه تشله‌دی.

اوسته مله اچیغی ترقب قمچینی برنده نینگ بیر تامانیگه آتدی ــ ده، تۉنینی یېلکه‌سیگه آلیب حویلی‌نینگ دروازه‌سی تامان یوردی. باله‌لری-نینگ نفرت تۉله کۉنگیللری سیقیلیب، بیر گوشه‌ده قیرغی تېپگن چومچیقلردېک تیتره‌ب، ایزیلّشیب ییغلر ایدیلر.

بغده‌نینگ باشیگه ایکّی قمچی ضربه‌سی تېککنده اونینگ لاجورد رنگلی ایپک قرسی باشیدن توشگن اېدی، او قرسینی آلیب باشیگه سالماقچی بۉلدی، شو آنده مامیش، یشیل و سریغ رنگلرده تومارچه گللر تیکیلگن عرقچینینی تۉغریله‌یمن ـ دېب قۉلینی باشیگه اېلتدی، قۉلی قمچی ضربیدن منگله‌یی‌نینگ یانغاقدېک شیشگنینی سېزدی، او ینه ییغله‌دی، خورسینیب ـ خۉرسینیب ییغله‌دی، باله‌لرینی بیر ــ بیر یوز و کۉزلرینی اۉپدی. اېندی تیلگه کیرگن کیچکینه قیزه‌لاغی عایشه:

– آنه‌جان! آته‌م سیزی نیمه یه اودی؟ ـ دېب سۉره‌دی.

– آته‌م دېمه‌یله، آته‌لریز یاغ. اۉزلریز کۉردییله، قۉلی سینیب یانیگه قاگیر مېنی بی گناه بی خطا قمچیله‌دی. خدا کۉریب توریبتی. آته‌نگدی بیر نېچه خدا اورگن دوستلری یۉلدن آزدیرگن. او، آلدینلری موندا‌غ اېمس اېدی، بیرنېچه نرغۉلگه قۉشیلیب شوندا‌غ بۉلدی، ـ دېدی.

حوت آیی‌نینگ آخرلری، بهار هواسی اېدی. بیر محل غرب تاماندن کۉتریلگن قاره بولوتلر چقماقلر چقیب یاغه‌باشله‌دی. گولدوراس اورگن قویوق بولوتلر قویگن یامغیرلر همه یاقنی سوودن تۉلدیردی. بغده مهر یالقینلری تره‌لیب تورگن کۉزلرینی باله‌لری نینگ کۉزلریگه تیکیب چوقور بیر آه چېکتی ــ ده، ـ قره‌یله، ظلمگه آسمان هم

www.ezgu.org

چیدالمه‌دی، بیزدی حالیمیزگه بولوتلر هم ییغله‌دی، ــ دېدی‌ــ یو، اچّیغ المینی بیر اۉزی یوتیشگه مجبور بۉلدی.

آنه‌سی قیزی زهرانینگ کۉیلگینی کۉتریب قره‌سه قمچیسی تېک‌کن جایلری قاره‌ییب کېتگن ایکن. قیزی‌نینگ سیرتیده یاره‌لرنی کۉرگچ ــ یوزی پیسه بۉگیر شوگینه گودک‌که هم رحم قیمه‌دی، ــ دېب اېرینی قرغَشنی باشله‌دی.

قیشلاق‌نینگ آقسقاللریدن کتّه مسجدنینگ برنده‌سیده بیرــ ایکّی کیشی دوستلری بیلن سۉزلشیب اۉتیرگن دَوریغ صوفی اوسته مله‌نی کوچه‌دن اۉتیب باره‌یاتگنینی کۉریب قالدی‌ــ یو، اونی اۉز یانیگه چقیردی. اوسته مله سلام بېریب دَوریغ صوفی‌نینگ یانیگه باریب اۉلتیردی. حال‌ــ احوال سۉره‌شدیلر. دَوریغ صوفی اوندن قه‌یاققه کېته یاتگنینی سۉره‌دی.

– صوفی عمکی، اویده بوغدای توگه‌گن، دولت بای‌دن بیرــ ایکّی قاپ بوغدای تقاوی آسم،ــ دېب باره یاتگن اېدیم.

– سېن اۉن قۉلی گل مشهور یاغاچ اوسته‌سی سن. بو کسبینگنی خوار قیمه‌سنگ سېنی خوار قیمه‌یدی. اېشیتیشیمچه کېینگی وقتلرده دکانینگده یۉق سن. قیلیب یورگن نامعقول ایشلرینگدن هم خبریم بار، آدمنی شرمنده قیله‌دی. قشاق، دربدر قیلیب، قرضگه باتتیره‌دی. قوم و قرینداش، همسایه‌ــ اۉغیل و خاتین‌نینگ آلدیده یوزینگ بۉمه‌یدی. همه سېنگه نفرت کۉزی بیلن قره‌یدی. بیر کون سیزله‌نی بندی خانه‌گه توشیشلریزدن قۉرقه‌من. سېن مینن هزیللشه یاتگنیم یۉق. بو گپلریمدی قولاغینگ‌گه قۉرغاشین قیلیب قوی. مېن آته‌نگدی کۉریب قاگن من. "تۉقلیک‌که شۉخلیک" دېگنلریدېک بیر زمانلر مېن هم بچه‌-بازلیک قیگن من. اۉشه وقتلر ییلکم گه گل شفتالی رۉمالنی تشلب بچه‌نی اېرگشتیریب یورسم دنیاگه سیغمسدیم. اېندی اۉشه کونلردی اېسله‌سم، ، ییر یاریلسه ییرگه کیرگیم کېله‌دی، ــ دېدی.

www.ezgu.org

دَوریغ چال‌نینگ سۉزلرینی باش قیمیرلتیب تصدیقله‌گن اوسته مله دولت‌بای نینگ اوییگه قره‌ب یۉل آلدی، یۉلده اۉز خیالّریگه غرق ایدی. ایشخانه‌سیده قۉلی قۉلیگه تېگمه‌ی ایشلب یورگن چاغلری، محنتی حسابیگه کتّه مبلغ اۉندیرگن وقتلری، دسته‌ــ‌دسته پولی ذخیره بۉلیب قاله‌یاتگن کیزلرینی اېسله‌دی. ناقۉلی دوستلری دوره‌سیگه کیریب قالیب قۉلی ایشدن ساووگنی، تورموش اۉرتاغی و قیزینی گناه‌سیز کلتکله‌گنی، عایله‌سی‌نینگ آخر وقتلرده محتاج بۉلیب قالگنینی یادله‌دی. شو آنده کوچه‌نینگ سۉل تامانیده‌گی حویلیلردن بیری نینگ دروازه‌سی آستیده یاتگن گورجی اوسته مله اۉته‌یاتگنیده قتیق غیپلله‌دی، اوسته مله باشیدن خیاللری کبوتری اوچیب کېتدی. او دولت‌بای دروازه‌سیگه یقینلشگن ایدی. توستدن دولت‌بای دروازه‌دن چیقیب قالدی. اوسته مله بیلن قۉل توتیشیب ایچکریگه کیردیلر. مهمانخانه میدانیده قطار گل بته‌لر اېندی کۉکرماقده ایدی. دولت بای اوسته مله گه گللری تۉغریسیده سۉز آچدی.

– اوسته مله بیله‌سنمی، بو جیرییند گللرنینگ نوده‌لرینی پولیس قوماندانی کابل‌دن کېتیگن، اۉتگن ییلی گلله‌گن ایدی. بو ییل موج اوریب کۉپراق گل قیله‌دی، ــ دېگن دولت‌بای سوپه‌نینگ چېتیگه باریب اۉلتیردی، اوسته مله هم اونینگ یانیده اۉلتیریب.

– گل بته‌لر آره‌سیده‌گی بۉش ییرلردی پل‌ــ‌پل قیلیب پتونی گلی اېکسنگیز مهمانخانه‌نینگ کۉرکی آشه‌دی، دېگن اوسته مله ینه اۉز سۉزلرینی دوام اېتدیریب:

– خۉ، بای اکه گېتی اېتگی نېرده؟ دېب سۉره‌دی، هر دایم گیدېگ.

– گېتی اېتگینی سېن بیله‌سن اوسته!

– یۉق مېن بیلمه‌یمن، سیز بیله‌سیز بای اکه.

– گېتی اېتگینی مېن بیلسم، بوگون قلندر چۉلاغ مینن شهرگه کېتینگله. "بچه" نینگ پایزنگی خراب بۉگن، زرگردن بیر یخشی پایزنگ آلیب کېلّیله.

www.ezgu.org

– خۉب بۉله‌دی بای اکه، مېن بوگون سیزدن بیرــ ایکّی قاپ بوغدای تقاوی آگنی کېگن اېدیم. اوی آمباری‌نینگ تَیی کۉرینگنیگه قریب اۉن کون بۉله‌دی. شو کونله خاتین قۉشنیله‌دن ارپه اونی آلیب خمیر قیله‌دی.

– سیله شهردن باریب کېلییله. ایکّی قاپ اېمس، بیر قاپ بوغدای بېره‌من.

– اونده بوگون مېنگه اۉن یا اۉن بېش کیلو اون بېرینگ اویگه آلیب باره‌ی،ــ دېدی اوسته مله دولت بای‌گه زه‌یره‌نیب.

دولت‌بای ایچکری اوییگه کېتدی، بیر نېچه دقیقه اۉترــ اۉتمس اۉغلیدن بیر کتّه رومالگه توگیلگن اۉن کیلوچه اون یوبارگن اېکن. اوسته مله سوپه‌ده تگیگه تۉشب اۉلتیرگن تۉنینی کییدیــ یو، ایکّی قۉلی بیلن آلد اېتگی‌نینگ ایکّی گوشه‌سیدن اوشلب کۉنک قیلدی. دولت‌بای نینگ اۉغلی اون سالینگن رومالنی اوسته‌نینگ کۉنگیگه سالدی. کۉنگلی غش اوسته مله خدایه شکر، ــ دېب ساووق آه چېکیب اوییگه قره‌ب یۉل آلدی.

باشقه کونی اېرته‌لب قلندر چۉلاغ بیلن ایکّی اېشک‌که مینیب شهرگه جۉنب کېتدیلر، قلندر چۉلاق بیلن یانمه یان اېشگینی هیده‌ب باره‌دیگن اوسته ملّه کۉنگلیده توگیب قۉیگن گپلرینی فاش قیلدی.

– قلندر بیله‌سن‌می، مېن سیزلر بیلن قیلیب یورگن ایشلریمدن قتیق پیشمانمن، بو ایش مېنی خوار قیلدی، حلال ایشلب، حلال رزق تاپردیم، روزغاریم پاشه‌لرنیکیدن کم اېمس اېدی. توناوکون نینگ اۉزیده دولت بای‌دن اۉن کیلو اون قرضگه آلیب اویگه قۉییب کېلدیم. "بچه باز" ــ دېب کتّه ــ کیچیک طعنه‌سی هم یره اوستیگه چیپقان بۉگن. کتّه گناه قیله یاتیبمیز، مسلمان ایشی اېمس بو ایشلریمیز. مېن "بچه"گه پایزنگ آلیشگه کېلماقچی اېمس اېدیم، دولت‌بای نینگ یوز و خاطری اوچون کېلیشگه مجبور بۉلدیم.

www.ezgu.org

اونگه دَوریغ چال‌نینگ اۆگیتلری قتیق تأثیر قیلگن ایدی. قلندر چۆلاغ ایشگینی قتّیق خیله قیلدی ــ یو، اۆنگ تامانیگه اۆگریلیب اوسته مله‌گه قره‌ب:

– اوسته‌جان بو دنیا بېش کونلیک دنیا، دوستلر بیلن وقتینگنی خوش اۆتکز، اۆینب کول، عیش ــ عشرت قیل.

قلندر چۆلاغ نینگ بو گپلری اوسته مله یوره‌گیگه باتمه‌دی. پست و بلند تېپه‌لیکلر آره‌لیغیده‌گی یۆلدن باره‌یاتگن اوسته مله بیلن قلندر چۆلاق کۆزلریگه یۆل چېکّه‌لری و گزه‌لرده ایندی کۆکرگن یشیل میسه‌لر راحت بغیشلردی. شونینگدېک بیر لحظه تینمسدن ایسیب تورگن مه‌یین شمال هم بهار کېلگنیدن درک بېرردی.

ملا، بامداد آذانینی ایتمسدن یۆلگه چیققن ایکّی اۆرتاق قویاش شرقدن ایکّی قری بلند کۆتریلگنده شهر مرکزیگه یېتیب آلدیلر، ایشکلرینی سرایده باغلب اۆزلری رستورانتگه باردیلر، کنجد حلوا بیلن کۆک چای چمه‌سی تۆرت ساعت یۆلده بۆلگن اوسته مله و قلندر تنیگه سریاغده‌ی پاریدی. اولر چاینی ایچیب بۆلیب زرگرنینگ دکانیگه قره‌ب کېتدیلر.

غلام علی زرگر دکانینی ایندی آچگن ایکن، اولر زرگرگه نیمه اوچون کېلگن لیکلرینی بیلدیردیلر. غلام علی –«یوریننگلر اویگه باره‌بیز» ــ دېب شیبشیدی اولرگه. بیگیرمه دقیقه دېگنده زرگرنینگ اوییگه یېتیب باردیلر. اوسته مله و قلندر چۆلاغ ایسکی تورمَکلی ایشیگی اۆیمه کارلیک قیلینگن کیچیک مهمانخانه‌گه کیریب اۆلتیردیلر. –«سیزلر اۆز ارا گپله شیب اۆلتیریله، مېن بیر سووچیمده قَیتیب کېله‌من،» ــ دېب تېزــ تېز یوریب ایچکری اوییگه کېتدی. غلام علی قۆلیده آق گزلمه‌گه اۆره‌لگن پایزنگلرنی آلیب، کېلیب، مېن بولرنی قیصارلیکلرگه توزه‌تگن ایدیم، بونی آلیب کېتییله، اولرگه باشقه‌سینی توزه ته‌من، ــ دېدی.

قلندر چۆلاغ پایزنگلرنی اۆره‌لگن متاعدن آچیب راست و چپینی شیلدیره‌تیب، –«منه بو زیر ایکن، منه بونیسی بم ایکن»، ــ دېدی. اولر

www.ezgu.org

خورجین نینگ ایکّی پله‌سینی ساماندن تۉلدیردیلر. پایزنگلر سېسی تشقریگه سېزیلمه‌سین، ــ دېب بیرینی خورجین‌نینگ بیر پله‌سیده باشقه بیرینی ینه بیر پله‌سیده سامانگه کۉمدیلر. اوسته مله و قلندر پایزنگلر پولینی غلام علی گه تۉلب اېشکلریگه مینیب شهرنی تَرک اېتدیلر.

قویاش نوری اۉزی نینگ زرین چادرینی ییغه‌یاتگن محل قیشلاققه کیریب باردیلر، اوسته مله اوییگه کېتدی، پایزنگلرنی قلندر چۉلاغ آلیب کېتدی.

اوسته مله اۉز اوییگه کیریب باردی، باله‌لرینی قوچاغیگه آلیب یوزلریدن اۉپدی‌ــ یو، اولردن، ــ «آنه‌لرینگ نېرده؟» – دېب سۉره‌دی. قیزی هاجر، «ــ آنه‌م بیزلرگه اقشم سوزگن آش پیشیریب بېره‌من دېب سوزمه (چکه) آگنی قۉشنیمیز اوییگه کېتگن اېدیله، کېلیب قاله‌دیله، دېدی. اوسته مله شهردن خاتینی و باله‌لریگه بیران ساوغه آلالمه‌گنی اوچون خجالت چېکردی.

آو اۉتمه‌ی آنده قۉلیده بیر تباققه سوزمه آلیب کېلگن بغده اېریگه سلام بېریب برنده‌نینگ نَری چېکّه‌سیده یاییلگن سوری‌په‌گه قره‌ب باردی، اوسته مله اۉز خانه‌سیگه کیریب کېتدی. باله‌لری قوش جوجه‌لریدېک آنه‌سی‌نینگ تېوره‌گیده تۉپلندیلر. بغده‌خان باله‌لریگه:

– اتّاب (آفتاب) ققدن چیغدی، چوبچه‌ی سیندیرییله، آته‌نگ قنده‌ی بۉلیب بو اخشم اوییگه کېلدی.

او، قیزی هاجرگه:

– آته‌نگدن سۉره قنی، کېچه بیزه مینن بۉسه بیر زوباله آشنی کۉپراق پیشیره من.

خاتینی‌نینگ گپلرینی تینگله‌گن اوسته مله عیالی و قیزلری یانیگه کېلیب:

– مېن بوندن نَری دایم بۉله‌من بشقه جایگه کېتمه‌یمن. دکانده اۉلتیریب ایشیمنی قیله‌من. مېن کۉپ خطا قیگن ایکنمن. خدا

www.ezgu.org

کېچیرسین، سیله هم کېچیرییله. بی فراست و ناقابل دوستلر آدمنی یۉلدن آزدیرر اېکن، بیله‌من اویده همه نرسه خلاص بۉگن. اېرته‌گه بیر قاپ بوغدای تقاویگه آلیب اونلب کېله‌من.

بغده و باله‌لری کۉنگلی اونینگ بو عقللی سۉزلرینی تینگلب باغ‌ـ باغ آچیلدی. خیره‌لشگن کۉزلری چرقلب آچیلیب کېتدی. اولر آسمانده‌گی یولدوزلرنی هر تونگیدن یارقینراق کۉره باشله‌دیلر.

آنه‌سی پیشیرگن مزه‌لی آشینی پیاز، شیبیت، سریمساق و زیره قۉشیلگن سوزمه بیلن قتیقله‌دی، باله‌لر بیرـ بیرلریگه قره‌ب قیقردب کولردیلر، بیر نېچه هفته‌دن سونگ آته‌ـ آنه‌سی بیلن بیر دسترخوان اطرافیده اۉلتیریب، قتیغلی آش تناول قیله‌یاتگنلریدن خرسند اېدیلر. بغده خانم و اونینگ باله‌لری بیرـ ایکّی کوندن سۉنگ تقدیر اولر بیلن قنده‌ی اۉینه‌شینی و ینه قنده‌ی قاره کونلر بیلن یوزمه‌ـ یوز بۉلیشلرینی سیره سېزمسدیلر .

اوسته مله اېرته‌لب وقت توریب بامداد نمازینی اۉقیدی، باله‌لری بیلن بیر دوره ده اۉلتیریب آوقتلندی. تورموش اۉرتاغیگه قره‌ب:

– مېن باره‌ی، دولت‌بای بیر قاپ بۉغدای تقاوی بېرماقچی اېدی، شونی آلیب اونلب کېله‌ی، کېین دکاننی آچیب ایشنی باشله‌ی، ــ دېدی.

او اېشگینی هَیدب دولت‌بای نینگ اوییگه باردی. مهمانخانه میدانیده‌گی شاه سوپه‌ده قلندر چۉلاغ بیلن دولت‌بای‌نینگ باشقه ایکّی‌ـ وچ کیشی الفتلری چای ایچیشیب اۉلتیرگن اېکنلر. اوسته مله سلام علیک، ــ دېب اولرنینگ دوره‌سیگه قۉشیلیشی بیلن دولت‌بای نینگ بۉی و باشی هم کۉریندی. اوسته مله دوره ده‌گیلردن:

– خۉب برادرلر ایتینگلر، گېتی اېتگی نېرده؟ ــ دېب سۉره‌دی.

– گېتی اېتگی نېرده‌لیگینی که، بیلمه‌یمن. اما آلیب کېلگن پایزنگیمیز کۉپ یخشی‌سی اېکن، الفتلر پسند قیلدیلر، ــ دېدی قلندر چۉلاغ.

اوسته مله تقاوی بوغدایگه کېلگنینی بیلدیردی. دولت‌بای دهقانلریدن بیریگه ـ «غله آمباریدن اوسته مله‌نینگ اېشگیگه بیر قاپ

www.ezgu.org

بوغدای آرتیب بیریله» ــ دیدی. او بوغداینی تیگیرمانگه آلیب باریب اونله‌تیب اوییگه آلیب کیلدی. تورموش اؤرتاغی چای کیلتیردی، اوسته بیر پیاله چاینی ایچر ــ ایچمس کوچه‌ده بیر موترنینگ سیسی چیقدی، پولیس‌نینگ موتری ایکن. ایکّی ــ اوچ پولیس اوسته مله‌نی دروازه‌گه چقیردی. "خدایه خیر" ــ دیگن اوسته مله کوچه‌گه چیقیشی بیلن اونی موترگه تیقدیلر، قؤشنیلر تاپیلیب کیلدیلر، کوچه ایزّو ــ چوو، جغینی قرسی‌نینگ اؤنگیری بیلن یاپگن بغده، – «ایریمنی قؤیبیلّه، او نیمه گناه قیلیبتی؟» – دیب، زار ــ زار ییغلر ایدی.

موترده قؤللریگه اؤلچک اوریب، آیاغلری کیشنلنگن قلندر چؤلاغ هم بار ایدی. اوسته و قلندر بیر ــ بیرلریگه معنیلی قره‌ب قؤیدیلر، اما گپلشمه‌دیلر. بیر ساعتلردن نَری اوسته مله بیلن قلندر چؤلاغ اؤزلرینی حکومت تورمه‌سیده تاپدیلر. محکمه اولرنی بچه بازلیک‌که عیبلب هر بیرینی آلتی ییل آزادلیکدن محروم قیلدی.

قیشلاقده اوسته مله عیالی و باله‌لری باشیگه قیزیل قیامت قایم بؤلگن ایدی، بغده کؤکسیگه مشتلب تینمه‌ی ییغلر ایدی. او باله‌لریگه قره‌ب:

– "همه گناه آته‌نگده، باله‌لرینگ‌گه رحم قیل، ــ دیب کؤپ ایتدیم، گپیمدی آلمه‌دی. منه بوگون بو بلاگه یؤلیقتی، بیزه‌نی قیزیل قانیمیزگه قَووردی... اینْدی سیله‌نی باقیش عیال باشیم مینن مینگه قالدی، ــ دیب کؤزلریدن غم یاشلری تؤکدی.

اوسته مله‌نینگ دوستلری بیر کونی اونی کؤرگنی شهر تورمه‌سیگه باردیلر، اوسته قؤلیده بیر تاک‌بُر قماقخانه تشقریشیده کتّه دروازه‌نینگ ایکّی تامانیده‌گی میدانچه‌ده‌گی تاکلر خیمچه‌لرینی کیسیب تورگن ایدی، بیر نیچه کیشی قیشلاقدن اوسته مله‌نی کؤرگنی کیلگن ایدی. او،

www.ezgu.org

اۋزيدن نريراقده كوزەتيب تورگن قوراللى پوليسدن دوستلرى بيلن بير نېچه دقيقه ملاقات قيليشگه رخصت سۋرەدى. اونى كۋرگنى كېلگنلر بيلن قوچاقلشيب كۋريشدى. شو چاغده اولردن بيرى.

– اوسته مله، «گپ‌نينگ اېتگى نېرده؟» ــ دېب سۋرەدى. اوسته زهر خنده قيليب –«گپ نينگ اېتگى شو يېرگه كېلب تۋختەدى»، ــ دېدى.

اسلام آباد. ٢٠٢٢ سپتمبر ٢٣

www.ezgu.org

برادرلر قچان کیله‌دیلر؟

تاغلی تومن مرکزیده هفته‌ده بیر کون بازار بۉلراپدی، اوزاق یقین قیشلاقلر آدملری بازار کونلریده او–بو نرسه‌لرینی ساتگنی یاکه اوی روزغار احتیاجلرینی ساتیب‌آلگنی بو بازارگه کېلر ایدیلر. بیرگینه رسته‌سی بۉلگن بو بازارده آلیس حدودلردن آت و ایشک‌که مینیشیب یاش و قری بازار قیلگنی بو ییرگه کېلردیلر، هوا یخشی بۉلگن کونلری بازار رسته‌سیده ایگینه تشلردیک اۉرین تاپیلمسدی. پنج‌شنبه کونلری گاوجوم بازار بۉلردی. رستورانتلر یانیده بازارچیلر آت، ایشک و تیوه‌لرینی باغله‌یدیگن سرایلر هم بار ایدی.

تومن مرکزی پست و بلند تیپه‌لیکلر بیلن قورشلگن، تیپه‌لیکلر آرتیده بلند–بلند قایه‌لی تاغلرنینگ آیّاق بۉلوتلر اۉره‌ب آلگن آسمان اۉپر چۉقّیلری ایلَسله‌نیب کۉزگه تشلنردی. قیشده قلین قارلر یاغیب همه یاقنی آقرتیریب تشلردی. ازل–ازلدن اوشبو تومن یشاوچیلری قهرتان قیشلرگه کۉنیکیب قالگنلر. بهار، یاز و خزان موسملری سلقین بۉلردی. بو فصللرده تومن‌نینگ هر ییریدن آقیب تورگن زلال سوولر، مجنون تال درختلری‌نینگ آسلیب تورگن یم–یشیل خیمچه‌لری نینگ شَمالده هر تامانگه تاولنیشی گوزل منظره یره‌تردی. یازده آدملر تال درختلری سایه‌سیده‌گی سوپه‌لرده اۉلتیریب دم آلسه‌لر، تونلرده تاملر اوستیگه قالین،گیلم تۉشب کېچه‌نینگ سلقین شبادەسیدن بهره

آلردیلر. تانگ سحرلرده تاغ ککلیکلری‌نینگ ققیردەب سیرەشی کۉنگیللرگه عجایب ذوق بېرر ایدی.

محمد ایاز تومن بازاریده بیر رستورانتی باشقریب کېلردی. اونینگ رستورانتی بازار کونلری اطرافدن کېلگنلر بیلن لیق تۉلردی. بازار کونلری اطرافده‌گی مجاهد قوماندان قریندا‌شلریدن گلمراد، محمد ایازنینگ مخصوص مهمانی بۉلر ایدی. هر بازار کونی محمد ایازنینگ کۉزلری گلمرادنینگ یۉلیده تۉرت قالر ایدی.

گلمراد کېلگنیده ایاز اونی رستورانت نینگ مخصوص مهمانلر خانه‌سیگه آلیب باریب، پلوــچلو، کباب و باشقه تور آوقتلر بیلن ضیافت بېرردی. گلمراد جۉنب کېته‌یاتگن چاغیده ایاز اوندن استه‌گینه:

-"برادرلر قچان کېله‌دیلر؟" ــ دېب سۉرردی. محمد ایاز مجاهد جنگچیلرنی "برادرلر" ــ دېب خطاب قیلر ایدی. گلمراد هم برادرلر یقین کونلرده کېلیب قاله‌دیلر ــ دېب قۉیردی. ایاز هر مرته گلمرادنی ساوغه ــ سلاملر بیلن کوزه‌تر ایدی.

اطراف قیشلاغلر جهادچی گروهلر قۉلیده ایدی، اولرنینگ احتیاجلرینی محلی اهالی تأمینلب بېریشگه مجبور ایدی. مرکزی حکومت، اۉن‌ــاۉن بیر ییلدن سۉنگ اشغال کوچلری مملکتدن چیقیب کېتگنیدن سۉنگ اوچ ییلگچه مجاهد گروهلر هجوملری برابریده جان سقله‌دی، بیراق محلی حاکمیتلر اطراف حدودلرده بارگن سری ضعیفلشیب بارماقده ایدی.

هفته‌لر و آیلر اۉتدی، قهرتان قیش‌نینگ ایزغیرین شماللری استه‌ــ سېکین یومشاققینه مه‌یین شباده گه ایلندی، کۉپراق قویاش نوری توشیب تورگن یېرلرده میسه‌لر کۉکره باشله‌گن ایدی. بیر کونی گاه قویاش چیقیب گاه یامغیر یاغیب تورگنده محمد ایاز نینگ "برادر"لری ایکّی ــ اوچ تاماندن تومن مرکزیگه باسقین اویوشتیردیلر. راکت و ماشیندارلر اۉقلری هر طرفدن داوولدېک یاغه باشله‌دی، حکومت عسکرلری مجاهدلر هجومیگه تاب کېلتیرالمه‌ی تانکلرگه مینیب

www.ezgu.org

ولایت مرکزی تامان جُفتکنی راستله‌دیلر. آز اۋتمه‌ی همه یاق تینچیدی.

مجاهد گروهر هفته‌لب یوولمه‌گن کیر اوست و باشلری بیلن بیر نېچه کون تومن‌نینگ مرکزی قیشلاغلری بایلری‌نینگ اویلریده چارلنمه‌گن مهمان اېدیلر.

محمد ایاز مجاهدلرنی نجات فرشته‌لری، خلق‌نینگ خذمتچیلری و دیانتلی مسلمانلر دېب تصور قیلر اېدی. او بیرینچی کونی مجاهدلر تومن مرکزیگه باستیریب کیرگنلریده اولرنینگ قوماندانلری یېلکه‌لریگه تۋن تشلب، عسکرلری بۋینیگه گل چمبرلری آسگن اېدی، بیر هفته اۋتر_اۋتمس بیر گروه مجاهدلرنی اۋز اوییگه مهمان قیلدی، اولرنینگ آیاقلری آستیده قۋیلر سۋیدی. حویلیسی‌نینگ باغچه‌سیده‌گی شاه سوپه‌ده جای سالدیریب مجاهدلرگه شاهانه ضیافت بېردی.

محمد ایاز ضیافت سۋنگیده مجاهدلر تامانیدن ایلیق سۋزلر بیلن آلقیشلنیشینی کوتردی، اما اېگنیده بخمل گوپی_شلوار کییب آلگن قوماندان اونگه قره‌ب:

– یخشی گینه اوییڭ، باغچه‌نگ بار اېکن، روزغارینگ هم کۋپ یخشیگه اۋخشه‌یدی. بیز مجاهدلر سیز ملتنی اشغالدن قوتقریش اوچون تاغ و تاشلرده یوریب جنگ قیلدیک، اۋلدیک، شهید بېردیک، بیزنی سیزلرگه حقیمیز کۋپ. بیر نېچه هفته‌گچه اوییڭگدی بیزگه بۋشه‌تیب بېره‌سن. قرارگاه گه مناسب جای اېکن، _دېدی، بویروغ آهنگیده.

قوماندان‌نینگ بویروغینی توشیده‌می_هوشیده اېشیتگنینی بیلمه‌گن ایازنینگ کۋزلری قره‌قیب، باشی گیر ایله‌نیب اۋنگ و سۋلینی تنیمه‌ی قالدی.

– تۋغری ایته‌سیز، سیله‌نی خذمتلریز کۋپ آشگن بیز ملتگه. سیزله بۋلمه‌گنده کافر_کمونیستلر بیزگه قداقه نان بېرر اېدی. الله سیزله گه

www.ezgu.org

اجر بېرسین، ــ دېگن ایاز خوش، بۉله‌دی اویدی اقشمگچه بۉشه‌تیب قۉیه‌من، ــ دېدی.

بوندن بشقه گپ ایتیشینی بیلمه‌گن ایاز، عیالی و باله‌لرینی یقین قریندا‌شلریدن بیری نینگ اوییگه ایلتیب قۉیدی.

ایاز اوییده‌گی مجاهدلرگه هر کونی تورلی ضیافتلر بېریشگه مجبور بۉلدی، رستورانتیدن تاپگن پوللری توکندی، ناچار بیر جریب یېرینی ساتووگه قۉیدی. او بیرکونی پیشین نمازینی جماعتده اۉقیش اوچون مسجدگه باردی، ایازگه کۉزی توشگن یان قۉشنیسی حبیب‌الله اکه اونینگ حالینی سۉره‌دی. ایاز کېینگی هفته‌لرده چقیریلمه‌گن مهمانلردن کۉرگن ضررلری باره‌سیده قۉشنیسیگه شکایت قیلدی.

حبیب‌الله اکه همه نرسه‌دن خبردار ایدی، حتی اونی گلمرادگه "برادرلر قچان کېله‌دیلر" دېگن سۉزلرینی هم بیلردی. او لبلرینی ایازنینگ قولاغیگه یقینلشتیریب:

– گلمرادنی بیرکون مهمان قیلیب، استه‌گینه اوندن: «برادرلر اېندی قچان کېته‌دیلر؟ــ دېب سۉره! ــ دېدی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲. سیتپمبر. ۳۰

www.ezgu.org

قیرغی سایده‌گی خس کپه

بیزنینگ وادی هم اطرافده‌گی باشقه وادیلر کبی شمال ــ جنوب توشگن، وادی‌نینگ شرقی و غربی تامانیده ییرلشگن ادیرلر پست و بلند تپه‌لیکلر، سان سناقسیز، کتّه‌ـ کیچیک سایلردن تشکیل تاپگن. وادی غربیده سای‌ـ قیرلر تیزمه‌لری آره‌سیده قیرغی سای دبیه اتلگن بیر اوزون‌سای هم ییرلشگن. قیرغی سای‌نینگ ایتگی کینگ، باشی ایسه ایکّی تامانده‌گی قیرلر بیرـ بیریگه توته‌شیب، تاره‌یه‌دی. سای‌نینگ ایتگیدن پلخمان تاشی آتسنگ باشیگه ییتیشمه‌یدی. اوزاق اۉتمیشلرده اوشبو سایلر و سایچه‌لر بوتونله‌ی چیم توته‌شیب خس، تیکان، کرّه‌ک و هر تونیس یاوایی اۉسیملیکلر کۉکره‌دیگن قۉریقلر بۉلگن. وادیده انسانلر سانی آشیب، ایکیله‌دیگن ییرلر محصولاتی ییتیشماوچیلیگی سیزیله باشلشی بیلن‌آق آدملر استه‌ـ سیکین سایلر چیملرینی قۉش هَیدب یا که بیللب ایکووگه مساعد ییرلرگه ایلنتیرگنلر.

قیرغی سای رحیم بیک دیگن بیر بای‌نینگ ملکی. هر ییل ایکّی قۉش هۉکیز بیلن ایکّی دهقان اوزون سایده تینمه‌ی ایشله‌یدی. سای اۉرته بیلیدن ایکّی قسمگه بۉلینگن. اوزون سای نینگ یرمی بوغدای ایکیلگن ییلی یَرمی شدگار قیلینیب، قاوون، تربوز و کنجد ایکیله‌دی. بو ییل سای‌نینگ باش تامانی بۉغدای ایکیلگندی. بهارده وقت وقتیده

www.ezgu.org

یخشی یاغینگرچیلیکلر یوز بېرگنی طفیلی بوغدای اېکینی اۉنیملی بۉلگن. بوغدای‌نینگ قدی آدم‌نینگ بېلیگه اوره‌دی.

رحیم بېک، قیرغی‌سای‌نینگ شمال قسمینی قاوون، تربوز، کنجد اېکدیرگن. قاوونلر بیاره‌سی اوچ قولاغ بۉلگنده، یماق دهقان کېلیب سای‌نینگ پالیز اېکیلگن تامانیده قۉنگن اېدی. او کۉپ ییللر آیاغلریگه خام چاروق تارتیب قیش و یاز قۉش هَیده‌گن، قۉلیگه بېل آلیب سوو یقه‌لب اېکینزارلرنی سوغارگن، اۉراغ اۉریب خرمان ینچگن تجربه‌لی دهقان. یماق دهقان هر کونی اېرته‌لب و توشدن سۉنگ ساینی سایه باسگن یېرلریده قاوون و تربوز بیاره‌لری توبیگه تۉپراق بېرر اېدی. یاوایی اۉسیملیکلرنی ایلدیزیدن اوزیب تشلردی. یماق بو ییل قیرغی سای پالیزیگه قۉریمال. بیر هفته اۉن کون وقت اۉتیب پالیز بیاره‌لری اولغه‌یه باشله‌دی. بیراغلری کته‌ریب، اوزاقدن همه‌نینگ کۉزیگه تشلنه بېردی. سریغ گللری بیرگه تۉکیلیب قاوون، تربوز توگه باشله‌دی.

یماق، شو وقتگچه کېچه‌لری رحیم‌بېک‌نینگ بوغدای اۉره‌دیگن دهقانلری یانیده قالردی. سای پالیزی بیاره‌لری یم‌ـ‌یشیل بۉلیب، اوزاق‌ـ‌یقیندن کۉزگه تشلنه‌دیگن بۉلگن اېدی. ایکّی هفته اۉترـ اۉتمس قاوون بیاره‌لری توک‌کن سبچه‌لری اولغه‌یه باشله‌دی. ـ‌اېندی پالیز باشیده بیر کپه تیکیب کۉزلریمنی بیاره‌لردن اوزمسلیگیم کېره‌ک دېدی، یماق دهقان اۉزـ‌اۉزیگه. او بیر کونی اېرته‌لب قیشلاققه جۉنب کېتدی، رحیم بېک نینگ قطار تالّریدن کپه‌لیک‌که کتّه ناوده‌لرنی اره‌لب اېشک‌که آرتیب کېلدی. سوپه گه اۉخشه‌تیب یېردن بیر آز بلندراق قیلیب کپه‌نینگ جایینی توزه‌تدی، بیر ایکّی ساعت ایچیده اېشیگی اېتک‌که قره‌تیلگن کپه‌نی تیکلب آلدی. قۉلیگه اۉراغینی آلیب قاره قَیراغ تاشگه قَیره‌دی‌ـ‌یو، قیرغی‌سای‌نینگ کتّه یۉلی چېکّه‌لریده کۉکرگن بۉیی بلند تنه‌سی محکم اۉسیملیکلردن بیر اېشک خس و قَوراغ اۉریب اېشگیگه آرتیب کېلدی. کپه نینگ اوستی آرقه تامانی و ایکّی یانینی هۉل خسلر و قوراقلر نوددلری بیلن یخشیلب قاپله‌دی، کپه قوریلدی. توش

www.ezgu.org

چاغی ایدی، ایشدن چرچب کېچه نینگ سایه‌سیده اۉلتیریب هاردیق چیقردی. قیرغی‌سای‌نینگ کتّه یۉلیدن ایشک مینیب اویاقدن بو یاققه اۉته‌یاتگنلرنی تماشا قیلدی.

یماق اېرته‌دن کېچگچه پالیز ایچیده ایدی. بیاره‌لرنی تۉغریلب بیر–بیریگه چتیشگنی قۉیمسدی. او بیرکونی زنبورچه (هَنده‌لک)لر سرغه‌یگنینی سېزدی. اېرته‌لب تانگ‌نینگ سلقین شمالینی یېگن بیر نېچه زنبورچه‌نی اوزیب خۉرجینی‌نینگ ایکّی پله‌سیگه سالدی–یو، خۉرجین‌نی اېشک‌که آرتیب قیشلاققه جۉنب کېتدی. زنبورچه‌لرنی رحیم بېک‌که آلیب بارگن ایدی.

– نېمه بۉلدی، پالیز پیشتی می دهقان؟ دېب سۉره‌دی رحیم بېک.

دعا قیسه‌ییز بیر–ایکّی هفته‌ده قاوونله یخشی بیشیب قاله‌دی بېی اکه. تربوزله میزانده یېتیشیب پیشه‌دی.

– کۉپ یخشی، بیر نېچه کونده "بلگه‌نَی" قاوونله هم پیشیب قالر، بیر هفته‌دن سۉنگ اۉزیم پالیزدی کۉرگنی کېله من، خدا خواهلسه.

– خوش کېله‌سیز، کېه‌نی هم تیکلب آلدیم. بوگون اوییمدن توشنچی و ایدیش–تباقله‌نی آلیب باره‌من، خاتینیمنی هم پالیز باشیگه کۉچیره‌من. بېک اکه.

یماق، قۉلیده‌گی پیاله‌نینگ چایینی ایچیب بۉلگچ، یماق دهقان اوییگه جۉنب کېتماقچی بۉلگنده رحیم بېک اونگه:

– توختب تور، سېنگه بیر آزراققینه گوشت بېره‌ی دېب، ایچکریگه کېتدی. آز اۉتمه‌ی بیر کیلوچه گوشت و بیر تولومچه گه قتیغ کېلتیریب بېردی. دهقان خرسندلیک بیلدیریب اوییگه آتلندی.

او خاتینی بیلن حال و احوال سۉره‌شیب، اېندی بلاغتگه یېته‌ی دېب تورگن قیزی گوهرشادنینگ یوزیدن اۉپدی ــ ده، خاتینیگه:

– رحیم بېی بېرگن گوشتتی تېزراق قَینتمه شۉربه قیگین، ــ دېدی.

او، شۉربه پیشگونچه کۉزی مورگیب اوخلب قالدی، شۉربه‌نی پیشیریب کېلگن خاتینی روزی خال اېرینی اویقودن اویغاتیب

www.ezgu.org

دسترخوانگه چقیردی. یماق دهقان چپ یانیده قیزینی و اۉنگ تامانیده خاتینینی اۉلتیرغیزدی. اولر الموروت سالیب پیشیریلگن مزه‌لی شۉربه‌نی تناول قیلدیلر.

یماق دهقان روزی خال‌گه قره‌ب:

– ایندی پالیز پیشتی، هر ییلگیدیک سینی قیرغی‌سایگه کۉچیریب باره‌من. قۉلیمگه اره کیریب، کۉمکچی بۉله‌سن. بوگون گیلم، کۉرپه یاستیغیگنی آلیب کیته‌من. ایرته‌گه اۉزینگنی آلیب باره‌من، ــ دیدی.

– بۉله‌دی، گوهرشادنی نیمه قیله‌بیز؟

– گوهرشادنی آپه‌سی‌نینگ اوییگه قۉیه‌میز. هر هفته‌ده قاوون‌ـ تربوز کیتیرب، خبرینی آلیب توره‌من.

روزی خال ایخچمگینه مس قازان، چاینک، پیاله و باشقه ایدیش‌ـ تباقلرنی ایری‌نینگ خۉرجینیگه سالدی. دهقان ینه قیرغی‌سایگه قره‌ب یۉل آلدی. ایشگینی خیله باسیب هَیده‌گن یماق قارانغی قوزغینی اطراف حدودلرگه قناتینی یایمسیدن آلدین کپه‌سیگه یتیب باردی. ایرته‌سی سلقینده روزی خالنی کیلتیرگنی قیشلاققه جۉنب کیتدی. خاتینی تیارگرلیگینی کۉرگن ایدی. بیر آز پیاز، پمه‌دیر آلدی، توز آلدی. اوییده‌گی ایکّی توت درختی حاصلیدن قینه‌تیب آلگن شینیدن هم آلدی. قۉشنیلریدن تیلب‌ـ تیسب آلگن اچیق قیماقلرنی هم قیماق غۉلچه‌گه سالدی. یماق دهقان خاتینی‌نینگ نرسه‌لرنی ایشک‌که آرتدی. روزی خال ایشکده، ایری پیاده یوریب قیرغی سایگه باردیلر.

کیلتیرگن نرسه‌لرینی کپه‌ده جایلشتیرگن روزی خال، ایری کپه یقینده توزه‌تیب بیرگن کتّه اۉچاغده چای قینه‌تیب، قازان آسدی. هر کون آقشام سری اچیق قیماقنی ایریتیب پیازلی قیلیب قاره شۉربه پیشیرردی. گاهیده ایرته‌لب، اۉتگن قیشدن کۉزه تگیده قالگن قاووردداغنی ایریتیب اونگه شینّی قۉشیب "هی‌ـ هی" قیلردی. توشلرده قاوون‌ـ تربوز نان خورشلری بۉلردی.

www.ezgu.org

بیر کونی تؤریغ آتیگه مینیب رحیم بیک کېلیب قالدی. پالیز ارەلب قاوونلر پیشگنیگه گواه بؤلدی. تاشلاق‌نینگ تاشیدېک بؤلیب یاتگن تربوز– قاوونلرنی کؤریب خرسند ایدی. او، یماق دهقان‌نی پالیزگه یخشی قرەشگنی اوچون آلقیشلب:

– قاوونلرینگ یتیشیب پیشیبتی، ایرته بازارده بولرنی ساتیشگه چیقرسه بؤلەدی.

– بؤلەدی، اوچ–تؤرت قاپگه زنبورچه و بلگەنَی قاوونلرینی بازار گه آلیب باره من، –دېدی، دهقان.

– ایرتەسی بازار بؤلەدیگن کونی کېچ پېشین، پیشگن قاوونلرنی اوزیب بیر یېرده تؤپلب قؤی. مېن هر بازار ایرتەلری تانگده بیر–یکی آدم بیلن اېشکلرنی جؤنتەمن. قاوونلرنی قاپلرگه سالیب یوکلب بازارگه جؤنته بیر.

– خؤپ بؤلەدی، بای اکه.

– اول شو "بلگەنَی" قاوونلری ساتیلسه کېین سبزک، آق نبات، بؤری کله گورگکلرینی بازارگه چیقرسک.

– شونداغ قی بؤمَسه.

بیر ساعتلردن سؤنگ رحیم بېک آتی‌نینگ آرقەسیدەگی بخمل خؤرجین نینگ ایکّی پلّەسینی "بلگەنَی" قاوونلریدن تؤلدیب اوییگه قَتیب کېتدی.

هر بازارده بېش–آلتی قاپ قاوون ساتیش بیلن قیرغی‌سای پالیزی-نینگ قاوونلری کمەیمس ایدی. قیرغی سای کؤلاتی نینگ تربوزلری هم شیرینلیکده بی مثال ایدی.

یماق‌نینگ خاتینی لذتلی قاوون–تربوزلرنی ییېب تاماغی آغریب قالدی. گپیره من دېسه بؤغزی قیسیلردی. دهقان، تاماغ آغریقغه داری کېلتیرماقچی بؤلیب قیشلاققه کېتدی. او رحیم بېک نینگ باغیدن بیر ییتک قارالی میوەسی و بیر خؤرجین قارالی درختی ییراغلری آلیب

www.ezgu.org

کېلدی. رۉزی خال قارالیلرنی ییب توردی. پیراغلرینی بۉیینیگه باغلب قۉیردی. اېرته تورسه، توزه‌لیب قالگنینی سېزدی.

رۉزی خال هم تورموش اۉرتاغی کبی محنتچی بیر عیال، او ایشلب چرچه‌مه‌یدی. کپه‌ده هم بۉش وقتلریده اورچیغ آلیب ایپک ایگیرر اېدی. قیرغی سایگه کېلگنیدن بېری اۉن بېش اورچیغ ایپک ایگیرگن. هر بیر کیلو ایپکنی ایگیریشی عوضیگه معلوم مقدارده مبلغ قازاندی. تینیم بیلمس روزی خال قاوونلر مغزینی تیلیب، کپه اوستیده قوریتیب قاق قیلردی. اېریدن قیشلاقدن کتّه بیر قازان تیله‌تیب تربوز شینیسی هم قَینه‌تیب آلدی. اوزون سایگه کېلگنیدن بېری تاووقلری توغه بېریب یوزدن آشه‌راق تخم ییققندی. بیر نېچه کون اۉتیب تاووقلری توغمه‌ی کورک بۉلدی. او، ایکیته کتّه کورک تاووغی تگیگه ییگیرمه‌ته‌دن تخم قۉییب باستیردی. بیر نېچه کوندن کېین تاووقلر اۉتیز ایکیته جوجه آچیب چیقدی. روزی خال هر کون تورموش اۉرتاغی‌نینگ ایشلریگه هم یاردم کۉرستردی.

یماق دهقان نان و سووکېلتیریش اوچون قیشلاققه بارگنیده تورموشگه چیقریلگن قیزی گلبدن‌نینگ اوییگه قاوون‌ــ تربوز یېتکزیب تورردی. بۉیداغ قیزی گوهرشاد آپه‌سی بیلن بیر اویده یشردی. گلبدن هفته ده ایکّی مرته آته ــ آنه‌سی نینگ نانینی پیشیریب بېرردی.

یماق و اونینگ خاتینی یازنینگ آیدین کېچه‌لریده میدانده، سلقین شباده‌ده میریقیب اوخلشنی یاقتیرردیلر. دهقان کپه‌نینگ تشقریسیده کېچه‌لر اوخله‌یدیگن جای توزه‌تدی. اسد آیی اېدی. اېندی تونلرده اولر میدانده اوخلردیلر. بیر کېچه آی‌نینگ نورگه تۉلگن آلتین کېمه‌سی آسمان‌نینگ کۉمکۉک دېنگیزیده استه‌ــ استه سوزردی. کۉک‌که قره‌ب حیرتلنه‌یاتگن روزی خال خیال سوریب، یولدوزلرنی کوزه‌تر اېدی. او، آسمانده بیته یولدوز جاییدن کۉچیب بارگن سری ایزیدن نورلی یۉل تشکیل اېتدی‌ــ ده، باره‌ــ باره یۉقلدی. او، کاینات‌نینگ سرلی عالمیگه غرق بۉلیب یاتگن اېریدن:

www.ezgu.org

– بیله‌سیزمی، بو دنیاده هر کیم‌نینگ بیر یولدوزی بۉلرمیش، قچانکه او، دنیادن اۉتسه، اۉشه یولدوز هم سۉنیب قالرمیش. شو گپ تۉغریمی؟ ــ دېب سۉره‌دی.

– مېن بیر سوادسیز آدم‌من. بو حقده هیچ نېرسه بیلمه‌یمن. هر حالده تۉغری اېمس مېنیمچه. ینه کیم بیلسین، ــ دېب جواب بېردی دهقان.

– انه او توده یولدوزگه قره‌نگ آته‌سی؟

– هه کۉردیم، هولکردی ایته‌سن اَ، بیزده قدیمکیله‌دن: "هولکر توغدی تون سَووق، ترازی توغدی کون سَووغ" ــ دېگن گپ با. هر ییل اسدنینگ اۉن بېشیده آسمانده بیر حلقه‌نی تشکیل اېتگن هولکر یولدوزلری کۉرینیشی بیلن تون هم ساوییدی. هولکرگه "یېتی ایناغه" هم دېیدیله. بو کونلر اسد آیی‌نینگ آخرلری، کۉره‌سن کېچه‌لر سلقین. بیر نېچه کوندن نَری آسمانده بیر خط اوستیده بیر ــ بیریگه یقین تورگن اوچ یولدوز کۉریله‌دی، بو یولدوزله‌گه ترازی دېیلدیله. ترازی یولدوزلری سنبله نینگ اون بېشیدن کېین آسمانده کۉریله‌دی. شوندن سۉنگ کونلر هم سلقین بۉله‌دی.

اېر و خاتین ینه اویاق ــ بویاقدن سۉزلشیب، آی یاغدوسی آغوشیده اوخلب قالدیلر.

هر کون اۉتیشی بیلن اوزون سای قاوون ــ تربوزلری کۉپراق یېتیشیب پیشماقده اېدی. کېچه‌لری ایریم سبزک قاوونلر جرّه ــ جرّه یاریلردی. سنبله نینگ آخرلری اېدی. بیرکونی آتیگه مینیب ینه رحیم بېک کېلیب قالدی. او پالیز اره‌لب، خۉشله‌گن قاوونلرینی اوزیب آلدی. مزه‌سی بالدن لذیذ بۉری‌کله گورگکلریدن کۉپراق اۉزیب، یماق دهقاندن، اۉزی پالیزدن اوزگن قاوونلرنی اوییگه یېتکزیشینی سۉره‌دی. رحیم بېک آتیگه مینیب کۉزدن غایب بۉلدی. یماق دهقان اونینگ آرتیدن قاوونلرنی آلیب باردی. رحیم بېک دهقانگه:

– هوا سَووگن، اېندی پالیزلدی لاش قیلیش وقتی، ــ دېدی.

www.ezgu.org

– اوچ– تۉرت کوندن نَری میزان کیره‌دی. قۉیینگ قاوون– تربوزله ایکّی– اوچ کون میزان آیی شمالینی یېسین، کېین لاش قیله بیز.

– اونده بیر هفته‌دن نری پالیزدی لاش قیله‌بیز. قاوون– تربوزله‌نی اوزیب بیر یېرده ییغیب کۉمّه قیله‌بیز. اۉشه کونی سېنگه اۉن نفردی کۉمککه جۉنته‌من.

بیر هفته هم اۉتدی، قیرغی‌سای کۉلاتینی لاش قیلیش کونی یېتیب کېلدی. بیر کون گاوگُم شامگچه قاوون – تربوز اوزیلدی. قاوونلر بیر تامانده، تربوزلر اېسه باشقه تامانده کۉمّه قیلیندی.

یماق دهقان و اونینگ خاتینی روزی‌خال قیرغی‌سای پالیزی بو ییل کوتیلگنیدن کۉپراق سیر حاصل بۉلگنیدن قووانیب، بیزگه هم کتّه حق تېگر دېگن اۉیگه بارگن اېدیلر. اېرته‌سی رحیم بېگ قیرغی سایگه کېلیب اېشکلریگه آرتیب اۉن قاپ قاوون– تربوز یوباردی. یماق دهقانگه هم تۉرت قاپ تربوز– قاوون بېردی.

رحیم بېک اوزون بۉیلی آدم اېدی. قاوون– تربوزلر کۉمّه‌سی آرتیدن اونینگ باشی ایلّه کۉرینر اېدی. او، یماق دهقانگه:

– کۉمّه‌ده‌گی قاوون تربوزله‌نی کۉتَره ساته‌بیز. بونچه کۉپ قاوون تربوزدی اېشکلر مینن تاشیب توگتیب بۉمه‌یدی. اېرته گه خریدارله کېله‌دیلر. سېنی و ایکّی دهقان حقینی پولدن بېره‌من.

– بای اکه هر بیر سۉزیز مېنگه آلتین، اۉزیز بیله‌سیز.

قاوون– تربوزلر ساتیلدی. یماق دهقان نینگ کیسه‌سی هم پول کۉرگندېک بۉلدی. اوندی روزی‌خال نی قیشلاققه– اۉز اوییگه کۉچیب باریش وقتی یېتیب کېلگن اېدی. تاووقلری‌نینگ جوجه‌لری اولغه‌یگن اېدی. جوجه خورازلری ایکّی آیدن کېین پیخچه بۉلردی. ایکّی قری قۉی بۉرداقیسینی یخشیگینه سیمریتیب آلگن روزی‌خال اېریدن اېرته گه کۉچیشینی سۉره‌دی. یماق دهقان ایکّی کون اوزون سایدن قیشلاققه کۉچیش بیلن آواره بۉلدی. اونینگ قیرغی‌سایده هلی قیلینه‌دیگن ایشلری بار اېدی. او، ینه بیر هفته‌چه قیرغی سایده‌گی

www.ezgu.org

کپه‌سیده قالیب بیر خرمن خس ـ خشک ییغیشتیردی. رحیم بېک دهقانلری خرمنیدن تۉرت قنار سامان تیلب آلدی. خرمنلری چاشیدن یریم قاپچه کیپسن هم اۉندیردی. بولرنینگ همه‌سینی ایکّی کونده اوییگه ایلتیب تشله‌دی. اینگ آخرگی کونی اوزون سایده‌گی کپه‌سینی بوزیب یغاچلری ـ یو، خسلرینی اوییگه آلیب باردی.

یماق دهقان ییللر دوامیده تیرکیشدېک محنتده پیشگن، قۉلی پاک، کۉنگلی تازه انسان ایدی. حلال محنتی حسابیگه رۉزغار تېبره‌تیب تورگنیدن بغایت ممنون ایدی. وادیده هر بیر ملکدار بای دهقانچیلیک ایشلرینی یماق دهقانگه تاپشیریشنی ایستردی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲. اکتوبر. ۰۹

www.ezgu.org

قیشلاغیمیز باله‌لری

بلیق آوی

یازنینگ جزیره‌مه چِله‌سی ایدی. توش چاغی یاکه توشدن کېین اۆنلب باله‌لرنی قیشلاق‌نینگ شرقی تامانیده آقه‌یاتگن دریا بۆییدن تاپردینگیز. اولر کۆپراق دریانینگ "تېشیک تاش" دېب اتلگن جاییده تۆپلنردیلر. "تېشیک تاش" دریانینگ سووی قَیران بۆلیب آقه‌دیگن چوقورراق جایی ایدی. "تېشیک تاش" سووگه سوزیش و سووگه چۆمیلیش اوچون مناسب بیر محل ایدی. هر کونی توشدن سۆنگ تا کېچگچه بویېردن آدم اریمسدی. مېن هم هر کونی دیوارلر سایه‌سی آغدریلگنده جوره‌لریم بیلن سووگه چۆمیلگنی او یېرگه بارردیم.

بیز تۆرت‌ـ بېش باله مکتب‌نینگ یېتینچی و سکّیزینچی صنفلریده تعلیم آلردیک. مکتب بیلن قیشلاغیمیز آره‌سی چمه‌سی قیرق دقیقه‌لیک مسافه ایدی. اوشبو مسافه‌نی هر کونی ایکّی مرته مکتبگه باریشگه و توش چاغی مکتبدن قَیته‌تگنده باسیب اۆتردیک.

اسد آیی باشلریده مکتب اۆقووچیلری یازگی تعطیلگه چیققن ایدیلر. بیز هم تعطیل کونلری اویلرده قالیب اوی ایشلریگه یاردم بېرردیک. اېرته‌لب سیگیرلرنی "پاده" گه قۆشیش، کېچلری "پاده" کېلگنده سیگیرلرنی اویگه آلیب کېلیش، بۆرداقیلرگه اۆت اۆریب بېریش بۆینیمیزگه یوکلنگن یومیش ایدی.

www.ezgu.org

بیرکونی "تېشیک تاش"ده جورەلریمیزدن بیری، الماس‌نی یازگی تعطیلنی قیشلاقده اۉتکزیش اوچون کابل‌دن کېلگنینی اېسلب قالدی. الماس بیر ییل آلدن اۉرته مکتبنی بیتیریب کابل‌گه اۉقیشگه جۉنب کېتگن اېدی. مېن اۉرتاقلرگه: اوندەی بۉلسه کېلینگلر، الماسنی مهمانگه چقیریب، اونگه ضیافت بېرەیلیک دېدیم. مېنینگ فکریم جورەلر طرفیدن معقوللندی. الماسگه دریامیزدن بلیق آولب پیشیریب بېریش اوستیده کېلیشیب آلدیک.

اېرتەسی بالەلردن بیری بازاردن "مرگ ماهی"کېلتیردی. مېن اوییمدن بیر کیلوچه اون آلیب کېلدیم، بالەلردن باشقه بیری بیر کرسان تغاره کېلتیردی، اوننی تغارەگه سالیب "مرگ ماهی" قۉشدیک. قیشلاغیمیزده اۉسەدیگن "تلخه" ــ دېب اتلگن اچیق مزەلی اۉتنی اۉغیرگه ینچیب خمیرگه اۉندیردیک. چارباغ درختلری سایەسیده کرساندەگی خمیرنی اۉرتەمیزگه آلیب، خمیرنی قۉللریمیز کفتلری آرەسیده ماش دانەسیدن کیچکینەــ کیچکینه دۉمەلاق قیلیب، بیر یانگه قۉیه بېردیک. خمیر توگەدی. یوزلب دۉمەلاق خمیرلر قۉلیمیزده اېدی. دریانینگ "تېشیک تاش"دن انچه بلند راغیگه باریب خمیرلرنی دریاگه ساچیب تشلەدیک. "مرگ ماهی"قۉشیلگن خمیرلرنی ییگن بلیغلر هوشیدن کېتیب، حرکتسیز حالده سوو یوزیگه چیقر دېب، کوتیب توردیک. اۉن دقیقەلردن سۉنگ سوو یوزیده بېشتهــ اۉنته برماغدن ییریکراقده بیلقلر بیز تورگن ییردن انچه نریراقده آقەدیگن سوو یوزیده کۉزگه تشلندی. سېبتلرگه آلیب دریانینگ چاپدیک، بیر محل قرەسک "مرگ ماهی"نی ییب دریانینگ برچه بلیغلری سوونینگ یوزیگه چیققن. کۉپلری آقیب کېتدی، اولرنی توتیب آلیشگه امکانیمیز هم بۉلمەدی.

کتّەــ کیچیکدن سۉرەمی اۉز باشیمچەلیک قیلیب "مرگ ماهی" بیلن بلیق توتیش‌نینگ اۉزی بیز اوچون بالەلیک دوری‌نینگ اچیق تجربەسی اېدی. بیلقلرگه آغو بېدیریب، یاپّەسیگه قیریشدن آلدین

www.ezgu.org

کېکسه‌لردن بلیق آولشیمیز تۉغریسیده سۉره‌گنیمیزده اولر بیزگه تۉغری مصلحتلر بېرگن بۉلردیلر. تورده بلیق آولشیمیز هم ممکن ایدی. بیز بو خطاگه یۉل قۉیمه‌گنده دریامیزنینگ کتّه‌ـ کیچیک "شیرماهی‌لری" قیریلمه‌ی قالگن بۉلر ایدی، اطراف محیطده ضرر یېتکزمه‌گن بۉلردیک.

چورّوم

بهار و یاز کېچه‌لری بیز یاشلرنی قیشلاغده "چورّوم" دېگن اۉیینیمیز بۉلردی. "چورّوم" آسمانده تۉلیشگن آی نور تره‌تگن کېچه‌لرده اۉینه‌لر ایدی. قیشلاق باله‌لری تون نینگ باشلنغیچ ساعتلریده مرّه جایده تۉپلنیشردیلر. اولر آره‌سیدن یاشی اولوغراغ بۉلگن ایکّی کیشی بېک ایتیب تعییلنردیلر. ایکّی بېک یانمه‌ـ یان توریب، باشقه‌لرگه: اده‌شیب کېلینگلر"ـ دېب بویوررردیلر. باله‌لردن هر ایکّی کیشی بېکلردن نَری راققه باریب، بیر بیریگه مستعار آت تنلب بېکلر آلدیگه کېلردیلر. اولر یانمه‌ـ یان یوریب، بېکلرگه قره‌ب: مثال اوچون ـ "کیمگه آی کیمگه یولدوز" دېر ایدیلر. بېکلر هر گلَ نوبت بیلن آتلرنی تنلشردیلر. مېنگه یولدوز کېره‌ک، ـ دېگن بېک نینگ گروهیگه مستعار آتی یولدوز بۉلگن کیشی کیرردی. شونده‌ی قیلیب "اده‌شیب" بۉلگن باله‌لر ایکّی بېک باشچیلیگیده ایکّی رقیب گروهنی تشکیل ایتردیلر. اۉیین قاعده‌لریگه کۉره بېکینگنی کېته‌دیگن گروه قرعه اساسیده بېلگیلنردی. اۉیین اصوللری جدی روشده رعایه قیلینر ایدی.

بیرینچی گروه قیشلاق مرکزیده یېرلشگن مرّه جایدن یاشینگنی قیشلاق نینگ باشقه بیر تامانیگه جۉنب کېتردی. اولر قیشلاق‌نینگ قیسی تامانیگه کېتگنی معلوم بۉلمسدی. اۉن دقیقه‌لردن کېین ایکّینچی گروه بېکینگنی کېتگن گروهنی ایزلب تاپیش اوچون کوچه مه کوچه، باغمه‌ـ باغ یوگورردی. یاشینگن گروهنی تاپگنده ایزلنووچی گروه اۉیین غالبی سنه‌لردی. بۉلمسه، یاشینگن گروه کېتگن یۉلیدن ایمس باشقه یۉللردن

www.ezgu.org

مرّه جایگه قَیتیب کیلیب، بلند آوازده شاوقین کۉترردی. بو بیلن اۉزلرینی مرّه جایگه قَتیب کیلگنینی اعلان قیلیب، اۉیین غالبی بۉلردی.

کیچه‌نینگ سلقین هواسی، تۉلین آی نوری یاروغیده قیشلاق‌نینگ کوچه‌لریده ییلیب یوگوریش‌نینگ عجایب بیر کیفی بۉلردی. اینـدی باله‌لیک نینگ اۉشه آلتین دوری فقط ایسلرده خاطره بۉلیب قالگن. تینیمسیز اوروشلر و نزاعلر خلق‌نینگ گوزل اوییـنلرینی اونیتیشگه آلیب کیلگن. زمانداش باله‌لریمیز اۉتمیشلرده قیشلاغلرده اۉینه‌دیگن "چورّوم" اۉیینی او یاقده تورسین، بو اۉیین نینگ آتینی هم ایشیتمه‌گن بۉلیشلری هم ممکن.

آشّیغ اۉیینی

مینینگ باله‌لیک دوریمده آشیغ اۉیینی قیشلاغیمیز باله‌لرینی آوونتیره‌دیگن قیزیق اۉیینلردن ایدی. قیشلاغ باله‌لری‌نینگ همه سیده هم آشیغ یۉق ایدی. آشیغ باز باله‌لر معلوم ایدیلر. ایریم باله‌لرنینگ آشیغ خلته‌سی بۉلردی. بو خلته‌ده سویَک رنگیده‌گی آشیغلردن آلیب، قاره، قیزیل، ماميش و کۉک بۉیاقلرده بۉیلگن آشیغلر هم بۉلردی. باله‌لر بۉش وقتلریده قیشلاق کوچه‌سی یاکه قیشلاق یقینده‌گی خرمان جایلرده تۉپلنیب آشیغ اۉینردیلر. آشیغ نینگ مشهور اۉیینی "کتّه خط" ایدی.

"کتّه خط" اۉییـنیده ایکّی کیشی قتنشردی. بیر تیکیس میدانده قطری ایکّی مترچه بیر دایره چیزیلردی. دایره مرکزیده توغری بیر خط اوستیده مسابقه قیله‌دیگن ایکّی نفردن هر بیری برابر سانده آشیغلرینی یانمه‌ــ یان تیک‌ــ تیکیگه تیکلب قۉیردیلر، اۉییننی باشلش اوچون ییرگه آشیغ تشلردیلر، کیم‌نینگ آشیغی آلچی تورگن کیشی قۉلیگه "سقّه"سینی آلیب اۉییننی باشلب بیرر ایدی. "سقّه" عادی آشیغلردن تۉله‌راق، آغیرراق و کتّه‌راق آشیغ بۉلردی. بعضیلر

www.ezgu.org

"سقّه"سی آغیرراق بؤلیشی اوچون اونینگ اؤرته قسمینی بیر آز تېشیب، قؤرغاشین قویر اېدیلر. "سقه"، "گنه" هم ــ دېب ناملنر اېدی.

اؤیینني باشله‌گن آدم "سقّه"نی قؤلی‌نینگ باش برماغی بیلن بیرینچی برماغی آره‌سیده محکم قیسیب، "کتّه خط" دایره‌سی اؤرته‌سیده تیکه‌سیده تېریب قؤییلگن آشیغلرنی خط یقینیدن توریب نشانگه آلیب آتردی. "سقه" شدت بیلن دایره مرکزیده‌گی آشیغلر صفیگه تېگیب، بیرته یا ایکّیته آشیغنی دایره‌دن تشقریگه چیقریب آتردی. گاهیده صفی بوزیلگن آشیغلر دایره ایچیده ترقه‌لیب توشیب هیچ بیر آشیغ خطدن تشقریگه آتیلمسدی. "گنه" آتیب دایره چیزیغیدن هیچ بیر آشیغنی تشقریگه چیقرالمه‌گن کیشی، "سقه" آتیش نوبتینی مقابل تامانگه قؤییب بېرردی. مسابقه رقیبلریگه دایره ایچکریسیگه کیریش حقی بیریلمس اېدی. "کتّه خط" اؤینه‌یدیگنلر اؤز نوبتیده دایره میدانیده ساچیلگن آشیغلرنی دایره چیزیغی یقینیدن قؤل اوزه‌تیب، "سقه" بیلن چېرتیب ــ چېرتیب خطدن تشقریگه چیقریشگه اورینردیلر.

دایره ایچیده بیرته آشیغ قالگونچه اؤیین دوام اېتردی. کؤپ آشیغلرنی دایره ایچیدن تشقریگه چیقرگن شخص مسابقه غالبی بؤلردی. اولرنینگ یوتگن آشیغلری اؤزلری‌نینگ شخصی ملکی سنه‌لردی. اوشبو اؤیین تماشاسیگه کتّه ــ کیچیک قتنه‌شردیلر. ماهر اؤیینچیلر کؤپراق آشیغلر قازانیب خلته‌لری آشیغدن تؤلردی. آشیغلرنی پولگه ساتیب پول هم قازانر اېدیلر.

تؤپ اؤیینی

هر ییل بهارنینگ بیرینچی هفته‌لریده قیشلاغیمیز باله‌لری آره‌سیده تؤپ اؤیینی بؤلردی. بو اؤیین کهنه قیشلاق‌نینگ کتّه کوچه‌سیده اؤتکزیلردی. قیشلاق اهالیسی بیر نېچه ییل دریانینگ شرقی قسمیده قیرلر یان بغریده پخسه‌دن قوریلگن بیر قبتلی کتّه ــ کتّه حویلیلرده یشب کېلردیلر. قیشلاق نینگ دَیمه یېرده قوریلگنی اوچون آقر سووی

www.ezgu.org

بۉلمه‌گن، اما دریا بیلن توتش غربی چېکّه‌سیده ایکّی اریق سوو– بیری تېگیرمان اریغی باشقه بیری قیشلاغیمیزدن قریب بیر کیلومتر جنوبده یېرلشگن باشقه بیر قیشلاق اریغی اېدی. اوشبو اریغلر بۉییده غاو قیلیب اېکیلگن تال و تېره‌ک درختلرنینگ اېرته و کېچ شماللدن او یاق –بو یاققه اېگیلیشی منظره‌سی تماشا قیلگودیک. قیشلاق نینگ دریا بیلن توتش جاییده ایکّی اریق آره‌سیده کتّه بیر حوض بۉلردی. انه‌شو حوض قیشین– یازین قیشلاق آدملرینی ایچیملیک سوو بیلن تأمینلب تورردی. بیر نېچه ییل کهنه قیشلاقده یشه‌گن اهالی بو یېردن کۉچیشگه مجبور بۉلدیلر.

قیشلاق تاملری نینگ بلارلریگه سریق مورچه داریگنی سبب بیر نېچه ییل بورون آدملر قیشلاقنی ترک اېتیب، دریانینگ غربی تامانیده‌گی یېرلریده قوردیرگن حویلیلریگه کۉچیب اۉتگن اېدیلر. ینگی قوریلگن قیشلاغیمیز باله‌لری کهنه قیشلاق‌نینگ کتّه کوچه‌سیده توپ اۉینردیلر. باله‌لرنینگ توپ اۉیینی بهارنینگ باشلنغیچ هفته‌لریده توشلردن کېین سلقین هواده اۉینه‌لردی. اۉینله‌دیگن تۉپنی قیشلاق-نینگ باله‌لری سیگیرلر جونیدن توزه‌تردیلر.

بهار کونلریده پاده‌بان نینگ پاده‌سی کېچکی پیت ادیرلرده اۉتلب قیشلاققه قَتیب کېلردی. باله‌لر برماغلری بیلن سیگیرلر یونگی (جونی)نی یولیب آلردیلر. تۉپ آغیرراق بۉلیشی اوچون توشلَه‌چه بیر یومه‌لاق سییدام تاشنی تاپیب اونی سیگیر یونگی بیلن قاپلب، سوو سېپیب قۉللری کفتلری آره‌سیده قیسیب–قیسیب ایشلاو بېریب پیشیرردیلر. یونگ استه–سېکین یومه‌لاق کیگیزگه ایلنردی و نهایت قۉللری نینگ کفتلری آره‌سیده سیغه‌دیگن تۉپ حاصل بۉلردی. ایریم حالللرده تۉپ‌نینگ کیگیزی ترقه‌مسلیگی اوچون اونینگ اطرافیده ایپدن تۉر هم تۉقیر اېدیلر.

تۉپ اۉیینی ایکّی رقیب گروه اۉرته‌سیده، اوزونلیگی بیر متردن قیسقه‌راق بۉلگن تۉغری بیر کلتک و بیر تۉپ بیلن اۉینه‌لردی.

www.ezgu.org

قیشلاق باله‌لری حمل و ثور آیلری طبیعت سؤلیم هواسینی ساوغه ایتیب تورگن چاغلرده، کهنه قیشلاق‌نینگ کتّه و خلوت کوچه‌سیده توپ اؤینلر اؤتکزر ایدیلر. ایریم جهتلری بیلن زمانوی کریکیت اؤیینیگه اؤخشه‌گن بو تؤپ اؤیینی "قاچر تؤپ" هم ـ دیب اته‌لردی. قیشلاق باله‌لری سوو کؤپ بؤلگن وقتلرده دریا اوستیده ایکی یوغان و اوزون تیره‌کدن قیلینگن کؤپریکدن کهنه قیشلاققه اؤتردیلر. سوو آز بؤلگندن ایشتانلرینی تیزه‌دن بلندراق نیپه اوریب دریا سوویدن کیریب اؤتیشردیلر.

قاچر تؤپ اؤیینی اؤزیگه خاص قاعده اساسیده اؤینه‌لردی. اینگ اول باله‌لر آره‌سیده ایکّی گوده‌لی و چیچن کیشی بیک ایتیب تعیینلنر ایدی. قالگن باله‌لر هر ایکیته‌سی بیر جفت بؤلیب "اده‌شیب" بیکلر آلدیگه کیلردیلر. شونده‌ی قیلیب باله‌لر ایکّی بیک رهبرلیگیده ایکّی رقیب گروهنی تشکیل ایتردیلر.

تؤپ بیره‌دیگن و تؤپ اوره‌دیگن تامانلر قرعه اساسیده تنلنر ایدی، تؤپ بیره‌دیگن گروه اؤز آدملرینی اؤیین میدانیده ترقه‌تردی. اولرنینگ ایشی مقابل تاماندن کلتک ضربی بیلن هواگه اوریلگن تؤپنی قؤلگه آلیش و مقابل گروه نینگ بیلگی‌لنگن ایکی مره جای آره‌سیده قاچیب باره‌دیگن آدملرینی تؤپ بیلن اوریش ایدی. اؤیین هر ایکّی گروهدن تنلگن فقط بیرـ بیر کیشی میدان نینگ بیر باشیده بیر متر مسافه‌ده بیرـ بیرلریگه مقابل تورردیلر، توپ بیره‌دیگن آدم قؤلیده کلتک آلیب تورگن کیشیگه توپ تشلردی. رقیب تامان قؤلیده‌گی کلتک بیلن اونگه تشلنگن تؤپنی کوچی ییتگونچه قتیق ضرب بیلن هواگه اورر ایدی، بو بیلن اؤیین باشلنردی. هر بیر کیشی اوچ مرته تؤپ اوریش حقیگه ایگه بؤلردی. کیین اونینگ نوبتی توگب باشقه بیر گروه داشیگه اؤرین بؤشه‌تردی. فقط "بیکلر" بیش مرته تؤپ اوریشگه حقلی ایدیلر. تؤپ اوریش نوبتی اؤتگن باله "اؤلیک" حسابلنردی. اؤیین میدانیده بیری‌ـ بیریدن ایکّی یا اوچ یوز متر مسافه‌سی بؤلگن "اؤلیک"لر توره‌دیگن

www.ezgu.org

ایکّی نقطه تعیینلنر ایدی. هر بار تۉپ کلتک بیلن اوزاق مسافه‌گه آتیلگنده "اۉلیک"لر آلدیندن تعیینلنگن بیر نقطه‌دن باشقه بیر نقطه گه تیز سرعتده چاپیب باررديلر. اگر تۉپ مقابل تامان نینگ قۉلیگه توشسه اۉلیکلر ایکّی نقطه‌ده فرصت کوتیشیب قالردیلر. تۉپ هواده بۉلیب یا که اوزاق مسافه‌ده بۉلسه اۉلیکلر بیرینچی نقطه‌گه چاپیب باریب، تیریلردیلر. مقابل تامان قاچیب باره‌یاتگن "اۉلیک"نی تۉپ بیلن اوره آلگنده گینه رقیب گروهلرنینگ اۉرنی المشردی. تۉپ بیره‌دیگن گروه تۉپ اوره‌دیگن گروه نینگ جایینی آلردی.

بهارنینگ سۉلیم کونلریده قیشلاغیمیز باله‌لری اوچون مناسب ایرمک سنلگن "قاچر تۉپ" اۉیینی شونده‌ی دوام ایتردی.

خمیر اوچیدن پتیر دیگنده‌ی خلق‌نینگ قاره کۉز باله‌لری اۉیینلریدن کیچیک مثاللر روایت قیلیندی.

ییللر اۉتدی، دور اۉزگردی. ایچکی نزاعلر و اوروشلر سبب خلق آره‌سیده اوزاق دورلر دوامیده رواجلنگن اۉیینلر، عرف_عادتلر و عنعنه‌لر، ملی و مدنی قدریتلر اونوتیله باردی. ایل_اولوس‌نینگ معنوی آلتین میراثی تالان قیلیندی. افسوس که بوکونگی باله‌لریمیز اجدادلردن قالگن مدنی امانتلر بیلن تنیش ایمسلر، تنیشیشلری اوچون فرصتلر قۉلدن کیتیب بارماقده؛ حاضرگی قیسیر اجتماعی حیات یقین و حتا که اوزاق کیله‌جکده گللب یشنه‌گن ینه بیر ینگی مدنی دور توغیشی تاشبقه تیره‌ک‌که چیقنده ممکن دیک تویوله‌دی.

اسلام آباد.۲۰ . سیتمبر. ۲۰۲۲

www.ezgu.org

قراوسیز باله‌لر قیغوسی

بۉله‌جک شفاکار محمدصادق هلی اونچه رواجلنمه‌گن شهر قۉیینیده اولغه‌یدی، شهر مرکزیده کتّه چارباغ اۉرنشگن. چارباغ نینگ تۉرت تامانیده تۉرت رسته، اۉرته‌سیده‌گی تیپه‌لیک اوستیده صلابتلی بیر سینماکۉزگه تشلنر ایدی، شرقی قسمیده کیچیک بیر رستورانتی بۉلگن سینما بناسی شهر کۉرکینی تاباره آشیریب توررردی. چارباغ‌نینگ تۉرت تامانیده ییرلشگن رسته‌لرنینگ ایکّی طرفی قیشین‌ــ یازین یم‌ــ یشیل بۉلیب آسمانگه سۉیلشگن ناجو درختلری شهرگه اۉزگچه چیرای بیرر ایدی. شهر کوچه‌لری اسفلت قیلینمه‌گن، هر ییلی بیر مرته جغل تۉشلردی.

محمد صادق "توکلیخانه" محله‌سیده توغیلگن، آنه‌سی، آته‌سیدن ییتیم قالگن گودگینی ییغلب‌ــ سیقتب وایه‌گه ییتکزدی. محمد صادقنی "چَونی بیرون" منطقه‌سیده‌گی مکتب‌گه قۉیدیلر.

اۉرته بۉیلی، قۉی کۉزلی بو باله‌نینگ لبلریدن کولگو اریمسدی. او مکتبنی یوکسک بهالر بیلن بیتیریب، مهربان وطنداشی نذیرقول‌خان میمنگی تشبثی بیلن پایتخت کابل‌ده حبیبیه لیسه‌سیگه اۉقیشگه کیردی. بو مکتبده آقسویکلر فرزندلری تعلیم آلر ایدیلر. مکتبنی یوقاری بهالر بیلن تماملگن محمد صادق کانکور سیناویده اۉزی ایسته‌گن طب فاکولته‌سیگه کیریش اوچون شرط بۉلگن بهانی قۉلگه کیریتدی. صادق

www.ezgu.org

کوتیلمه‌گن مهم مؤفقیتی بیلن آنه‌سی و یقین قریندا‌شلرینی قووانتیردی. اویده‌گیلرنینگ اونگه بؤلگن حرمتی ینه‌ــ ده آشدی.

او هر ییلی قیشگی تعطیل کونلرینی آنه‌سی‌نینگ ایسیق قؤینیده اؤتکزیش اوچون میمنه شهریگه کېلردی. محمد صادق بیرینچی قیشده کابل‌دن کېلگنیده شهر مسجدلریدن بیریده ملا آلدیده اؤقیشنی کؤزله‌گن ایدی. جوده قتیق کېلگن قیش‌نینگ ایزغیرین ساووغیده توف اورسه توپیرچیغی هواده موزلب قالیشیگه قره‌مسدن آنه‌سی تیکیب بېرگن قلین پخته‌لی تؤنیگه اؤره‌نیب، مسجدگه درسگه بارر ایدی. ایریم کونلری یؤلده **مَینا** قوشلر و موسیچه‌لرنی ساووق شدتیدن قَیقیب اؤلیب قالگنی‌نینگ گواهی بؤلردی. محمد صادق بهارگه قدر مسجد ملاسیدن سبق آلدی، دین بؤییچه سوادی آشدی. عربچه و فارسچه سؤزلر، و متنلرنی اؤقیشده سیره قیینلمسدی.

قیرچیلمه قهرتان قیش‌نینگ اېنگ سؤنگ‌گی کونلری ایدی، آسماندن یاغیب تورگن قار یامغیرگه ایلندی، هوا ایلیدی، اېندی قیشگی لباس و قلین تؤنلر کییمسه هم بؤله‌دیگن کونلر کېلگن ایدی. بعضی کونلری آسمان یریم کونده بولوتلی و یامغیرلی بؤلسه یریم کونده قویاش چیقیب افقده کؤرینگن قیزیل، کؤک، زنگاری و سریق رنگلرده‌گی کملک عجایب جلوه تره‌تیب توررردی. بو شهرده کملکنی "حسن حسین یایی" هم دېب اتردیلر. شهر مرکزیده‌گی چارباغده اجریغلر و تورلی گیاهلر کؤکرماقده ایدی. انه شو کونلرنینگ بیریده محمد صادق آنه‌سیگه طب فاکولته‌سیده اؤقیشنی دوام اېتدیریش اوچون پایتختگه جؤنب کېتیشی بیلدیردی.

محمد صادق توغیلیب اؤسگن شهردن هر کونی کابل‌گه موتر کېتمسدی. او، بیر نېچه کون کابل‌گه کېته‌دیگن موترنی کوتیب توردی، آخری بیرکون تانگده آنه‌سیدن آق فاتحه آلگن صادق آنه‌سی پیشیرگن پتیرلرنی، ایکّی اوچ کیلوچه سایه‌گی مَییز، بادام و یانغاقنی بؤز خلطه‌لرگه سالیب، چرم بیلن قاپلنگن صندیغیگه قؤیدی، اېرته‌لب وقت

www.ezgu.org

یۉلگه چیقدی. آنه‌سی اونینگ آرقه‌سیده بیر جام سوو سپیدی، کۉزی-نینگ آق و قاره‌سی بیردن بیر اۉغلیگه بی خطر سفر آرزو قیلدی. صادق شهرنینگ بلخ موترلری بېکتیگه یېتیب کېلدی. کابل‌گه کېته‌دیگن "چکله" دېب اتله‌دیگن یوک تشووچی موتر یریم ساعتلر اۉتر ـ اۉتمس یۉلگه توشدی. یۉلاوچیلر قیزیل مَییز قاپلری یوکلنگن موترگه میندیلر، هوا قویاشلی ایدی. موتر غیلدیره‌کلری ایلنه باشله‌گچ کلینر "دعای خیر" دېب سېسلندی. یۉلاوچیلر هم سفرلری خطرسیز بۉلیشینی ایستب قیلیب دعا قیلدیلر. موتر اسفلت قیلینمه‌گن یۉلده او یاق ـ بو یاققه قلقیب بارر ایدی. محمد اوشبو مشقتلی اوزاق سفرده کابل‌نینگ باشقه اۉقوو یورتلریده تحصیل آله‌دیگن وطنداشلری محمدصادق‌نینگ یۉلداشی ایدیلر. کمیده بېش کېچه و کوندوز موترده یۉل یوریب پایتختگه یېتیب بارگن صادق فاکولته یاتاقخانه‌سیگه باریب جایلشدی. درسلر ایندی باشلنگن ایدی. او کېچه ـ یو کوندوز اېرینمسدن درس اۉقیدی. استاذلریدن یخشی بهالر آلدی. صنفداشلری و فاکولته اۉقووچیلری آره‌سیده ممتازلردن ایدی.

حکومت خارجگه تحصیل آلیشی اوچون محمد صادقنی لندن‌گه جۉنتدی. او روحیاتشناسلیک بۉییچه اۉقیشنی بیتیریب لندن‌دن اۉز وطنیگه قَیتیب کېلگنیده برنا آصفی دېب تخلص قیلردی. بیر نېچه ییل کابل‌ده قالیب کسللرنی دوالب یورگن داکتر برنا روحی کسللرنی دوالش اوچون انچه مونچه ایشلر قیلیشگه احتیاج بارلیگینی سېزدی. اۉنلب یاش داکترلرنی روحیاتشناسلیک بۉییچه ملکه‌لی داکتر قیلیب یېتیشتیردی. ایریملرینی چېت اېلگه باریب ملکه آشیریب کېلیشلری اوچون شرایط یره‌تیشگه یاردم کۉرستدی. داکتر برنا پایتخت کابل‌ده روحی کسللیکلر شفاخانه‌سینی آچیشده باش و قاش بۉلدی. بیر نېچه ییللر اۉتدی. روحیاتشناسلیک بۉییچه کۉرستگن بی‌بها خذمتلری اوچون اونگه مملکت روحیاتشناسلیک آته خانی لقبی بېریلدی. او، اۉز وطنیده ایچکی اوروشلر ییللریده ینه کابل‌نی ترک اېتیب، لندن‌گه قَیتیب

www.ezgu.org

کېتیشگه مجبور بۆلگن ایدی. بیر نېچه ییل لندن شفاخانه‌لریده خذمت قیلیب تقاعد آلدی.

داکتر برنا حیاتی‌نینگ اینَدی کېکسه‌لیک دوری باشلنگن ایدی. او هردایم آنه یورتیده یوز بېره‌دیگن واقعه‌لرنی کوزه‌تیب بارر ایدی، او بیر کونی اۉزـ اۉزیگه: «ـعمریم‌نینگ کتّه قسمینی مشقتلر، یوتوقلر و خرسندچیلیکلر بیلن اۉتکزدیم. قۉلیمدن کېلگنیچه انسانلرگه خذمت قیلدیم. اینَدی قالگن عمرنی قۉلیمنی ساووق سووگه اورمه‌ی کېچیرسم. دنیا بۉیلب سیر و سیاحتگه آتلنسم، حیات‌نینگ قالگن لحظه‌لرینی فراغتده اۉتکزیب تیریکلیکدن لذتلنسم میکن» ــ دېدی. تورموش اۉرتاغی بیلن ترکیه، ایتالیا و هسپانیه‌گه سفر قیلیب کېکسه‌لیک دورینی سوریشنی رېجه‌له‌دی. کۉپ ییللر و آیلر لندن‌نینگ بولوتلی، تومنلی و یامغیرلی هواسی کۉنگلینی زېریکتیرگن ایدی. شونده‌ی خیاللر سورگن داکترنی وطنی و وطنداشلری مهری ینه تینچ قۉیمه‌دی. او ینه خیال سوریب آلدینگی رېجه‌لریدن واز کېچدی. ـ «عمریم‌نینگ قالگن فصلینی وطنداشلریم، مېنی اۉزی‌نینگ مهرلی قۉینیده اۉسدیرگن شهریم خذمتیده بۉلسم، بونگه نې یېتسین» ــ دېگن گپلرنی هم خیالیدن اۉتکزدی.

او، بیر نېچه کون دېگنده اۉز یورتیگه یېتیب باردی، بلخ ولایتی مرکزیده اوزاق یقین دوستلری بیلن اوچره‌شیب، اولرنینگ فکرینی اۉرگندی. اوشبو دورده مملکتنی باشقره‌دیگن مرکزی حاکمیت یۉق حسابیده ایدی. یورت ایریم قرمه‌ـقرشی قوراللی گروهلر و تشکیلاتلرنینگ محلی حاکمیتلریگه بۉلینگن ایدی. اساساً اۉزبېکلرگه تېگیشلی شمال ولایتلری کتّه‌ـ کیچیک گروهلرنی باشقره‌دیگن قوماندانلر اتفاقی اداره‌سیده ایدی. داکتر برنا انچه‌دن بېری یقیندن کۉریشینی آرزو قیلیب یورگن کیندیگی قانی تۉکیلگن شهری میمنه‌گه یېتیب باردی. او بیر نېچه یقین قرینداشلری و باله‌لیک دوریده بیرگه اۉینب اۉسگن تېنگداشلرینی کۉریش بیلن مشغول بۉلدی. اولرنینگ

www.ezgu.org

اویلریگه مهمانگه باردی. برنا، اوزاق ییللر شهرده تکسی رولیده ایشله‌گن آتگه تقیلگن "بگی" یا "گادی" مینیشنی یاقتیرر ایدی. گادی مینیب دوستلری نینگ اویلریگه باریب توررر ایدی.

قیش موسمی‌نینگ سۉنگ‌گی کونلری ایدی. بیرـایکی کیشی اۉرتاقلریم بیلن داکتر برنانی کۉرگنی اونینگ اوییگه باردیک. اوی‌نینگ ایکّینچی قبتیده سوغدیگه کیریب، کتاب اۉقیب اۉلتیرگن ایکن، سلاملشدیک، هر تاماندن صحبت آچیلدی. بیرگه کۉک چای ایچدیک، سایه‌گی مَییز ییدیک.

او، بیرکونی شهر مرکزیده مېن بیلن اۉتمیش خاطره‌لری شونینگدېک کېینگی اجتماعی و سیاسی واقعه‌لر اوستیده اوزاق سۉزلشدی. اوندن لندن‌گه قچان قَیتیشی تۉغریسیده سۉره‌دیم، داکتر برنا اوزاق وقتلی وطنیگه قَیتگنینی بیلدیردی. یقینده بیر اجتماعی و مدنی تشکیلات توزیب قراوسیز باله‌لر و معیوبلرنینگ اینچلی احوالینی یخشیلش اوچون خذمت قیلیش نیتی بارلیگینی بیلدیردی، مېندن و باشقه یازووچیلر، مدنی جماعه‌چیلیک فعاللریدن اونگه یاردم کۉرستیشلرینی سۉره‌دی. مېن اونینگ فکرلری بیلن قیزیققن ایدیم.

اېرته‌سی کونی داکتر برنا بیلن بیرگه اونینگ اېسکی تنیشلریدن بۉلگن ولایت حاکمی اداره‌سیگه باردیک. او حاکمگه اۉز رېجه‌لری باره‌سیده معلومات بېردی. دوستی سۉراغلریگه جواب قَیتریب، حاکم‌نینگ یاردمینی هم جلب اېتگن بۉلدی. باشقه بیرکونی حاکم بیرگه‌لیگیده ولایت‌نینگ دله قوماندانلری‌نینگ باش قوماندانی آلدیگه باردیک. حاکم داکتر برنانی کتّه قوماندان و او بیلن اۉلتیرگن باشقه دولت اربابلریگه تنیشتیردی. داکتر قوماندانگه اۉز نیتلری و رېجه‌لری تۉغریسیده ایضاحلر بېردی. قوماندان هم داکتر برنا رېجه‌لرینی معقوللب ولایت حاکمیدن داکترنی دایمی روشده حمایت قیلیشینی سۉره‌دی.

www.ezgu.org

بیر هفته اۋترــ اۋتمس شهر حاکملیگی هوتلی سالونیده ایریم دولت رسمیلری، ضیالیلر وکیللری و ولایت حاکمی اشتراکیده بیر ییغین اۋتکزیلدی. داکتر برنا "بنیاد بهزیستی خانواده" ("عایله‌لر حیاتینی یخشیلش جمغرمه‌سی") تشکیل ایتیشینی آچیقلب، مذکور جمغرمه-نینگ ایچکی دستوری و کۋزله‌گن مقصدلری خصوصیده سۋز یوریتدی. مجلسده‌گیلر بیر آوازدن داکتر برنا تشبثی نتیجه‌سیده توزیله‌دیگن اوشبو مدنی حرکتی ولایت اهالیسگه خذمت کۋرستیشینی اوقتیریب، جمغرمه دستورلرینی تصدیقله‌دیلر. داکترنینگ قۋلیده لندن‌دن آلیب کېلینگن یخشی بیر کمره‌سی بار ایدی، او بو کمره بیلن مجلسدن عکسلر آلدی. مجلسده‌گیلر آره‌سیدن شهر گارنیزیونی قوماندانی نینگ کۋزی کمره‌دن اوزیلمس ایدی.

گارنیزیون قوماندانی بیر کونی مېندن داکتر اونگه اۋز کمره‌سینی هدیه قیلیشینی سۋره‌ب، اونینگ بو ایستگینی داکتر برناگه یېتکزیشیمنی بیلدیردی. مېن اونینگ بو خواهشینی داکترگه ایتیشنی اۋزیمگه ایپ بیلمه‌دیم. هر کیم‌نینگ یخشی نرسه‌سی بۋلسه کتّه قوماندانگه یقین قوماندانچه‌لر کېره‌ک ایدی.

داکتر برنا شهر مرکزیده‌گی ایسکی حویلیسنی جمغرمه مرکزیگه ایلنتیرگن ایدی. حویلی نینگ تۋری و غربی تامانیده پخسه‌دن قوریلگن قطار اۋتاقلر ییللر دوامیده ییمریلیش حالیگه کېلیب قالگندی. او، بیرینچیدن حویلی اۋتاقلرینی ترمیم قیلشگه باشلتدی. اۋتاقلر و حویلی دیوارلری گچ بیلن آقرتیریلدی. هر بیر خانه اۋقووچیلر صنفیگه مولجللندی. هر بیر اداره و هر بیر شخص قاره تخته، اۋریندیقلر یاردم قیلدی. داکتر برنانینگ نیتی شهر کوچه‌لریده یورگن یېتیم و قراوسیز باله‌لرنی ییغیب، اولرگه درس اۋتش، استعدادلری نی اۋستیریش اوچون مناسب زمینه یره‌تیش ایدی.

بیر نېچه کون آره‌سیده قراوسیز باله‌لر مرکزگه کېلتیریلیب، صنفلر اۋقووچیلرگه تۋلدی. معین آیلیک وعده قیلینیب ملکه‌لی اۋقیتووچیلر

www.ezgu.org

ایشگه آلیندیلر. استه‌ـ سېکین اۉقیتیش ایشلری باشلندی. تورک تیلینی اۉقیتیش صنفی تشکیل قیلندی. بیر نېچه کیشی دولت مأمورلری تورک تیلینی اۉرگنیش اوچون هر کونی کېچکی پیت اوشبو مرکزگه کېلردیلر. مېن هم اولردن بیری اېدیم. بیزگه داکتر برنانینگ اېسکی دوستی ترکیه‌ده تحصیل آلگن انجنیر خیر محمد تورک تیلی درسی اۉتردی. اوشبو کونلر داکترنینگ سیماسی گل‌ـ گل آچیلیب اۉز قووانچیدن تېریسیگه سیغمه‌یدگن کونلر اېدی.

شهرنینگ ایریم ضیالیلری بو مرکزگه کېلیب، داکتر برنا بیلن ملاقات قیلیب توررديلر. بیز هم اۉرتاقلر بیلن گاهیده داکترنینگ صحبتلریده قتنشیب، بحثلرده اشتراک اېتردیک. بیر کونی توش چاغی حویلی اۉرته‌سیده اېندی قییغاس گلله‌گن عکاسی درخت گللری نینگ کۉنگیل آچر هیدی اطرافگه ترەلیب تورگن اوشبو درخت کۉلنکه‌سیده اۉریندیقلرده صحبتلشیب اۉتیرگن اېدیک. اېگنیده یقه‌سی خامک تیکیلگن آق کویلک کییگن داکتر بیزگه پیاله‌لرگه چای سوزیب، اونگه سوت قۉشیب بېرردی. شو آنده بیر قتیق قیمیرله‌دی. مېن اېسه حیاتیمده میمنه شهریده ایلک مرته بیر سیلکینیشی گه گواه بۉلگن اېدیم.

داکتر برنا اوشبو مرکزده روحی کسللرنی قبول قیلیب، اولرنی تېکشیریب دوالردی. ناس و چیلیم چېکیشنی یاقتیرمه‌یدیگن داکتر برنا تمه‌کی ضررلری تۉغریسیده کۉپ گپیرر اېدی. داکتر ناس یا چیلیم چېکه‌دیگن کسللنی قیته ناس یا چیلیم چېکمسلیگی تۉغریسیده قطعی وعده‌سینی آلیب دوالردی.

جمغرمه مرکزیگه تعلیم آلیش اوچون مراجعه قیله‌دیگن قراوسیزـ یېتیم باله‌لر مراجعتی کون‌سه‌یین آشیب بارماقده اېدی. صنفلر باله‌لر بیلن زیچ تۉلگن اېدی. ایریم صنفلرده آیاق باسگودیک یېر قالمه‌گندی. داکتر برنا شهرنینگ باشقه بیر ناحیه‌سیده بیر اوینی اجاره گه آلیب صنفلرگه سیغمه‌ی قالگن باله‌لرنی او یېرده اۉقیتماقچی بۉلگن اېدی.

www.ezgu.org

شهرنینگ شمالی تامانیده خراسان لیسه‌سی نینگ غربی کوچه‌لریدن بیریده اۉز اویی‌نینگ مهمانخانه‌سیده سیدغوث‌الدین معلم یاش باله‌لرنی اۉقیتردی. بیر نیچه ییل آلدین شهر مرکزیده ییرلشگن سینما تیپه‌سی اوستیده تورگنیده نامعلوم جایدن آتیلگن اوق معلم‌نینگ آرقه‌سیگه کیریب، اومورتقه‌سیگه ضرر ییتکزگنی باعث ایکّی آیاغی فلج بۉلگن ایدی. معیوب اۉقیتووچی ویلچیرده یورر ایدی. بیر کونی داکتر اونینگ کورسینی کۉرگنی باردی. کوچه‌نینگ ایکّی تامانیده‌گی اریقچه‌لر قیرغاغیده ایکیلگن توت درختلری اولغه‌ییب، کتّه بۉلگن ایدی. داکتر انه شو درختلرنینگ قلین سایه‌سیده یوریب سۉراقله‌ی– سۉراقله‌ی سید غوث‌الدین نینگ اوییني تاپتی. او، معیوب اۉقیتووچی فعالیتلرینی آلقیشلب، اونینگ کورسینی اۉز حمایه‌سیگه آلدی. قلم، کتاب و کتابچه‌لر ییتکزیب توردی.

داکتر هر کونی اۉقووچیلرنی اویلریگه کیته‌دیگن وقتی یقینلشگنده حویلی اۉرته‌سیده کتّه بیر پتنوسگه تازه‌لنگن سبزی آلیب تورردی. درسدن بۉشب اویلریگه قیته‌دیگن باله‌لرگه سبزی ترقتردی. مرکز نینگ آوازه‌سی شهر بۉیلب ترقه‌لیب آدملر تامانیدن آلقیشلنردی. بیر کونی شهرنینگ بای به دولت معارفپرورلریدن بیری مرکز اۉقووچیلریگه بیر نیچه کارتن قلم و کتابچه هدیه قیلدی، مرکز فعالیتی هر کونی رونقده ایدی. خلق ارا یاردم مؤسسه‌لریدن بیری مرکز ایشلریگه قیزیقیب حویلی‌نینگ توریدن بیر تۉله‌لی ایخچمگینه بیر زمانوی بنا هم قوریب بیردی.

باشقه تامانده کتّه قوماندان‌نینگ لگن بردارلری هم بیکار اۉلتیرمه‌دیلر. مرکزگه و داکتر برناگه قرشی فتنه‌لر باشلندی. شهر گارنیزیونی قوماندانی فتنه‌چیلر باشلیغی ایدی. او داکتر برنا کمره‌سینی اونگه ساوغه قیلمه‌گنی سببلی دلیده جمغرمه‌گه قرشی کته کینه آلگندی. اولر داکترنی چیت اېل دولتلری ایغاغچیسی و آچگن مرکزی جاسوسخانه بۉلیشی تۉغریسیده یالغان و اویدیرمه گپلرنی ایتیب،

www.ezgu.org

قوماندان فکرینی چلغیتدیلر. او بیرــ بوییرده "دېدیــ دېدی" گپلر اوج آلدی. داکتر برنا بو میشــ میشلرنی اېشیتیب، عقلی باشیدن کۏچدی. پریشان حالده نیمه قیلرینی بیلمه‌ی خفه اېدی. مرکزده تعلیم آله‌دیگن قراوسیز باله‌لر آره‌سیدن یخشی درغه‌لر، داکترلر، یازووچیلرو... یېتیشیب چیقه‌دیلر دېب آرزو قیلگن داکتر برنانینگ قۏلتیغیدن تربوزی توشدی. کتّه قوماندانگه مرکز و داکترگه قرشی اَیتیله‌دیگن بدبینانه سۏزلر اغوا ترقه‌تیشدن بۏلک نرسه اېمس اېدی، لگن بردارلرنینگ بیلیبــ بیلمس قیلگن فتنه‌لری خلققه دشمنلیکدن بۏلک نرسه بۏلمه‌گنینی کتّه قوماندانگه توشینتیریب ایته‌دیگنلر یۏق اېدی. باربۏلگنده هم لگن بردارلر ترازونینگ آغیر پله‌سیده اېدیلر.

داکتر برنا مرکز یاپیلیشینی آچیق کۏزلری بیلن کۏریشنی ایسته‌مسدی. حتا جاهل انسانلر تامانیدن حقارت بۏلیشیدن اَیمیقردی. او مرکزده خذمت قیله‌دیگن حبیب‌الله شیخزاده دېگن دوستیگه، یقینده بیر نېچه کونده بیر بیرگه باریب کېلیشینی بیلدیریب، شیخزاده گه اۏزی قَیتیب کېلگونچه مرکز فعالیتلرینی باشقریش صلاحیتینی تاپشیردی. اېرته‌سی تانگ چاغی قراوسیز باله‌لر قیغوسینی یوره‌گیگه توگیب شهردن چیقیب کېتدی. داکتر ینه لندن‌گه یېتیب باررــ بارمس بیرکونی شهر گارنیزیونی‌نینگ عسکرلری کېلیب مرکزده‌گی بار نرسه‌لرنی موترلرگه آرتیب آلیب کېتدیلر. قۏشنیلر آره‌سیده مرکزنینگ ایریم میدهــ چویده‌لرینی اۏمرگنلر هم بۏلدی. مرکز دروازه‌سی یاپیلدی. شیخزاده سوتی تۏکیلگن باییبچه‌دېک کۏنگلی ویران اېدی. قراوسیز اۏقووچیلرنینگ حیات مشقتلری ینه اۏز آغوشیگه اۏره‌ب آلدی.

عمری‌نینگ سۏنگ‌گی لحظه‌لریگچه اۏزی اوچون جانیدن عزیز شهری‌نینگ خلقیگه خذمت قیلیش اوچون آنت ایچگن داکتر برنا گوزل انسانی آرمانلرینی بدرغه‌لیک یورتیده دنیادن آلیب کېتدی .

اسلام آباد. ۲۰۲۲ اکتوبر. ۲۸

www.ezgu.org

ایکّی کونداش‌نینگ بیر کونی

ایکّی کونداش بیر-بیری بیلن آتداش ایدی. قیشلاق عیالّری اولرنی "کتّه عایشه" و "کیچیک عایشه"- دیب خطاب قیلردیلر. ایکّله کونداش بیر-بیرینی تونغیچ فرزندلری آتی بیلن چقیرردی. کتّه کونداش‌نینگ بیردن بیر قیزی زلفیه یاشلیگیدن اؤگی آنه‌سینی آپه -دیب خطاب قیلر ایدی. تورسون بای‌نینگ نی زمانلر اؤلیب کیتگن باشقه بیر خاتینیدن تؤره دیگن اؤغلی و ضعیفه آتلیق قیزی بار ایدی. تؤره، تورسون بای نینگ اینگ کتّه فرزندی ایدی. او ادیرلرده آته‌سی نینگ قؤیلرینی باقیش بیلن مشغول ایدی.

قومی نینگ اودومیگه کؤره تورسون‌بای‌نینگ اوروغیده ایسیر قالگن عیالنی اؤلگن ایری نینگ یقینلریگه تورموشگه بیرردی. تورسون باینی هم شو عادت اساسیده عمکیسی ایشمراددن بیوه قالگن کتّه عایشه‌گه اؤیلنتیرگن ایدیلر. کتّه عایشه بیرینچی تورموش اؤرتاغی بیلن کؤپ یشَمه‌گن. اوندن بیر اؤغیل دنیا کیلتیرگن ایدی. اؤغلی هم کؤپ تورمه‌ی عالمدن اؤتگن ایدی. تورسون بای ایسیر آلگن خاتیندن زلفیه‌نی کؤره‌دی.

بیر ایکّی ییلدن سؤنگ باشقه بیرقیز بیلن اویلنیشنی هوس قیلیب قالگن تورسون بای، قیشلاق‌نینگ اینگ کتّه به دولت بایی حاجی همراه نینگ تونغیچ اؤغلی ایدی. او، دولت باشی اؤغلی نینگ

www.ezgu.org

خواهشینی رد قیلمه‌دی. اونی قؤشنی قیشلاقلیک تنیقلی بیر کیشی-نینگ قیزی بیلن اویلنتیردی.

کتّه عایشه اېری‌نینگ باشقه خاتین آلیشیگه سیره خفه بؤلمه‌دی، منگلَیینی چیتمه‌دی. او باشقه کونداشلردېک ایکّینچی کونداشنی اؤزیگه رقیب اېمس بلکه، بیر دوست و یقین همکار ــ دېب بیلردی. کونداشی‌نینگ تؤییده خرسندلیک بیلن قتنشدی. قیزی زلفیه گه ینگی کییملر کییدیردی. اؤزی خرسندلیگیدن دایره چلدی. یقین قریندا‌شلری کتّه عایشه‌نینگ خوشلیگینی کؤریب حیران اېدیلر. آبسینلری و قؤشنیلری -«کونداشلی کون یامان بؤله‌دی» دېیشردی. هلی کؤره‌میز کتّه عایشه‌نینگ نانی یریم بؤلگنینی. تورسون بای‌نینگ خاندانیده «کون کؤره‌من دېگنده کوندی کؤزی توتیلدی» ــ دېگن گپ ــ سؤزلر ایتیله کیتدی. زلفیه‌نینگ آنه‌سی اولرنینگ بو گپلریگه اصلا بها بېرمس اېدی.

او، بیرکونی هر دایمگیدېک مسجد ملاسی بامداد آذانینی ایتگنده اویقودن توردی، طهارت قیلدی. اویده‌گیلرنی بیر یاقدن نماز اؤقیشگه اویغاتدی. اېری و کونداشیگه ایکّی آفتابه‌ده ایلیققینه طهارت سووی تیارلب بېردی. کونداشی اونینگ بو ایشیدن خجالت تارتدی، همه نمازینی اؤقیدی. زلفیه‌نینگ آنه‌سی اؤده‌غه‌یلب سیگیرنی ساغیب کېلدی، انه مانه دېگونچه سیگیر و باشقه ایکّی تؤرپینی کوچه گه هَیدب پاده‌چی نینگ پاده‌لریگه قؤشیب کېلدی. اونده‌گچه قیزی زلفیه کیچیک تندیرگه اؤتین سالیب چای قَینته‌یاتگن اېدی. زلفیه اېندی بلاغتگه یېتگن بلند بؤیلی بوغدای توسلی، ایشلب چرچمه‌یدیگن قمچیدېک قیز اېدی. آنه‌سی تندیر آلدیده قیزی نینگ یانیده استه اؤلتیریب:

– قیزیم قؤی چایینی مېن قَینته‌من. سېن قؤلینگ‌گه سېبتچه‌نی آلیب سېنگلینگ ضعیفه مینن باریب یکه‌باغدن صاحبی و قاره کشمش اوزومی اوزیب کېلیله، اونده‌گچه مېن سوتنی پیشیریب همه نرسه‌نی تخلب‌ــ‌تیارلب قؤیه‌من، ــ دېدی آنه‌سی باشیده‌گی کته قرسی‌نینگ اؤنگیرینی یېلکه‌سیگه تشلب.

www.ezgu.org

– خۉپ بۉله‌دی آنه‌جان، سیز ایتکن ایکّی تور اوزومدن باشقه اوزیم هم اوزیب کېلمه‌یمی؟

– قره قیزیم اگه تاکلرده آق اله و شهابی‌دن قاگن بۉسه هم اوزیب کېلینگله.

آپه‌ــ سینگیل کتّه‌ــ کتّه آق قرسلرینی باشلریگه سالیب، پوزلرینی اۉره‌ب یکه باققه یۉل آلدیلر. یۉلده کۉرسه‌لر اولرنینگ وفادار قاره موشیگی هر کونگیدېک اولرگه اېرگشمه‌گن.

– موشوک‌که نیمه بۉگن بۉسه؟ بوگون بیزه مینن کېمه‌دیمی؟ــ دیب سۉره‌دی زلفیه سینگلیسیدن.

– بیلمه‌دیم آپه جان، بوگون موشوک‌که کۉزیم توشمه‌دی.

– تیناوکون اېرته بیز بیلن باغدن اویگه جۉنه‌گنی اېسیمده، کېین اویگه کېلیب کېلمه‌گنینی کۉرمه‌دیم،ــ دېدی زلفیه حیرتلنیب.

اولر اۉزارا گپیره‌ــ گپیره یکه باغ یقینیده‌گی یکه‌تال درختیگه یقینلشیب قالدیلر. آپه‌سیدن آلدینراق آدیمله‌یاتگن ضعیفه یکه‌تال درختی آستیده اریقچه ایچیده موشیگی‌نینگ اۉلیگینی کۉریب، بیردم اوچیب توشدی.

– موشیگیمیز بوییرده اۉلیب یاتیبدی، ــ دېدی آرقه‌سیگه قره‌ب. زلفیه هم یوگیریب باریب موشوک‌نینگ جانسیز جسدیگه کۉزی توشدی.

– قنداغ بۉلیب اۉلگن بۉلسه بیچاره موشوگیمیز؟

– بونی ایلان چقیب اۉلدیرگن،ــ دېگن ضعیفه، آپه سیگه:

– کېچ بۉله‌دی بو ییرده تورمه‌یلیک، اویده آنه‌م چایینی تیارلب بیزنی کوتیب اۉتیرمه‌سینله ــ دېدی.

اولرنینگ قاره موشوگی باشقه موشوکلردېک ایلاندن قۉرقمس، اېدی. بیرــ ایکّی ییل ایچیده کۉپ ایلانلرنی توتیب، غجیب اۉلدیرگن اېدی. آپه‌ــ سینگیل باغ آره‌لب اوزوم اوزدیلر. کېین سېبتنی نوبتمه‌ــ

www.ezgu.org

نوبت کۉتریب تېز ــ تېز قدم تشلب اویلریگه یېتیب باردیر. زلفیه نینگ آنه‌سی قیزلرنی کوتیب اۉلتیرگن ایدی. ضعیفه شاشیلیب:

– موشوگیمیز یکه تال تگیده اۉلگن اېکن. بیز اونی اۉلیینی کۉردیک، ــ دېدی کته عایشه گه.

– ایبیبی، قنداغ بۉلیب اۉلیپتی؟

– قنداغ اۉلگنینی بیلمه‌ییز.

– اونده قیسی زهری یامان ایلاندی بلاییگه اوچره‌بتی ــ ده. موشوکلریز دایم ایلانلرنی تاپیب اۉلدیرر ایدی. آخری شونداغ بۉلرایدی ــ ده.

زلفیه نینگ آنه‌سی قیزلریگه قره‌ب:

– مېن اوزوملرنی چَیقَب کېگینچه سیله برنده‌گه جای تۉشه‌یله، چایدی بیرگه ایچه‌بیز، ــ دېدی.

قیزلری بېش دقیقه‌ده همه نرسه‌نی تیارله‌دیلر.

تورسون بای اونینگ ایکی عیالی و ایکّی قیزی دسترخوان اطرافیده حلقه اوریب اۉلتیردیلر. بای کتّه عیالیدن:

– بو اېرته سوت پیشیرمه‌دییله‌می؟ ــ دېب سۉره‌ی.

– سوت قازانگه قَینه‌تیلگن، آلیب کېله‌من، ــ دېدی زلفیه‌نینگ آنه‌سی.

– یاغ ایی، کېتیریب اۉلتیمه، یخشیگینه اۉزوم اېکن، بو اېرته شونی ییمیز.

نان و چایینی ییب ــ ایچیب بۉلگن بای:

– بوکون بازار، مېن بازارگه کېتیب بیر آز سودا آلیب کېله‌من. آقشمگه مهمانیمیز با. ضیافت اوچون پلو، سوزگن آش و اوزوم بۉلسه بۉله‌دی، ــ دېدی، عیاللریگه.

تورسون‌بای یا پیریم، ــ دېب اۉرنیدن توریب کېتدی. شو آنده کیچکینه عایشه نینگ چقه‌لاغی بېشیکده ییغله‌ی باشله‌دی. تۉرت ــ

www.ezgu.org

بېش دقیقه فرزندیگه سوت بېریب آووتدی. او، کونداشی زلفیه نینگ آنه‌سیگه کولیمسیره‌ب:

– بوکون اخشمگچه مېماندی سررشته‌سی مینن بؤلیب الچه تؤقییالمه‌یمن شېکیلی.

– اونداغ دېمنگ کونداش، همه ایشله‌نی اؤزیم قیزله مینن سرانجام قیله‌من. سیز بې‌ملال ایشیزدن قامه‌گن. ارمان جان ییغلسه اؤزیم بېشیگینی تېبره‌تیب اَووته‌من. مېن بؤسم غم ییمنگ، ـ دېدی کونداشیگه کته عایشه.

چقه‌لاققه ارمان ـ دېب آت قؤیگن ایدیلر. ارمان نینگ آنه‌سی برنده نینگ بیر تامانیده قوریلگن دکانده الچه توقیشگه باشله‌دی. نَیچه‌نی ماکیگه سالیب، ایکّی آیاغی بیلن دکان‌نینگ ایکّی گوله‌سی‌نینگ ارقانلرینی تېز‌ـ‌تېز باسه بېردی. او تامانده کته عایشه زلفیه و ضعیفه گه، مهمانخانه‌نی سوپیریب‌ـ‌سییریب قؤییشلرینی بویوردی. اؤزی ابسه اؤتاغی‌نینگ بیر چېکّه‌سیده تؤکیلگن غؤزه‌لرنی چیبیب غؤزه کؤره‌کلریدن پخته‌سینی چیقَریب آلیشگه باشله‌دی.

ارمان ینه "اینغه‌ـ‌اینغه" ـ دېب، سېس چیقیریب ییغله‌ی باشله‌دی. زلفیه‌نینگ آنه‌سی اپیل‌ـ‌توپیل اؤرنیدن توریب اونینگ بېشیگینی تېبره‌تیب "الّه" ایتدی. اما چقه‌لاغنی تینچیتالمه‌دی. اونینگ قؤل‌باغلرینی یېچیب بېشیگدن چیقردی. ییغیسی قالمه‌دی. "ارمان جانیم سوخلنیبتی، بونی بدل فالچیگه آلیب باریب " قاره‌ـ‌قوره" قیلدیریب کېلمه‌سک ییغیسی قامه‌یدی، ـ دېدی. الچه تؤقیب تورگن کونداشیگه. ایکّله کونداش اوییده‌گی تاووقلرنینگ ایچیدن بیر پرلری جگر رنگ قاره‌متیر خورازنی قغیلله‌تیب توتیب آلیب فالچی‌نینگ اوییگه جؤنب کېتدیلر. فالچی، خورازنینگ تاجینی کېسیب قان آلدی‌ـ یو، خورازنی اؤز تاووقلری خیلیگه قؤشیب یوباردی. او قاننی بیر آتیم ناسچه قازان کویه‌گه قؤشیب برماغی قازان کویه اره‌لش قاننی ییغلب تورگن چقه‌لاغ‌نینگ منگله‌یی و ایکّی یوزیگه سورتدی. ارمان نینگ

www.ezgu.org

آنه‌سیدن اونگه کۆکسیدن سوت بېریشینی سۆره‌دی. چقه‌لاغ شپیرده‌ب سوتنی اېمگچ تینچیدی. کونداشلر ارمان‌نینگ ییغیسی قالگنینی "قاره‌ـ قوره" نینگ "کرامتی" دېب توشیندیلر.

کونداشلر اویلریگه قَیتیب بارگچ ارمان نینگ آنه‌سی اونی اوخله‌تیب اۆزی ینه دکانیده الچه تۆقیشگه دوام اېتدی. زلفیه نینگ آنه‌سی قیزلری بیلن سوریه آچیب اون اېله‌دی. کتّه تاغاره گه خمیر قیلیب قۆیدی. او خمیر آچیگونچه ماللرنینگ قماغیگه کیریب تېی یاپتی. قۆللرینی ایسیق سوو و صابون بیلن ایکّیـ اوچ مرته یوویب ینه غۆزه چیبدی. شو آنده قیزی زلفیه:

– آنه خمیر آچیب کېتیبتی، دېدی بلند آوازده.

– خمیر آچیگن بۆسه تېزراق زباله قیلیب یسه قیزیم. مېن کېلیب تندیرگه اۆتین ساله من، دېگن آنه‌سی استه اۆرنیدن توردی.

– زباله کتّه بۆسینمی یا کیچیک، ـ دېب سۆره‌دی زلفیه.

– تاخته، اۆزیم کېلیب کۆرسه‌تیب بېره‌من.

کتّه عایشه آشخانه‌گه باریب خمیرنی زباله قیلدیـ ده، قیزیگه زباله‌لرنی بیر آز یوپقه‌راق قیلیب یسه‌شینی بویوردی.

کتّه کونداشی تېزه‌ک خانه‌دن اۆتین آلیب باریب تندیرگه ساله یاتگنیده ارمان نینگ آنه‌سی کېلیب:

– تندیر قیزیسه کېلیب نانلرنی مېن یاپه‌من، ـ دېدی.

– یاغ ارمان‌جان‌دی آنه‌سی. سیز الچه تۆقیب چرچه دیز. ارمان‌جان اۆیغه‌نیب ییغلب قالر. سیز اونگه قرنگ، نانلی مېن اۆزیم قیزله مینن پیشیریب آله‌من، ـ دېدی.

زلفیه‌نینگ آنه‌سی تندیرنینگ کولینی چیقردی. قۆلیگه بیر سفال کۆزه‌نینگ سینیغینی آلیب قۆشنیسی نینگ اوییدن چۆغ آلیب کېلدی، قۆی نینگ قیغی، تېپی، خس و غۆزه پایه اره‌لش قیلیب تندیرگه سالگن اۆتیننی چۆخ الاوی بیلن توته‌تیب یاقدی. کتّه عایشه عایله اقتصادینی اۆیلب، حتا بیر دانه گوگرد چوبینی هم تېجر اېدی. الاو یانیب بۆلدی،

www.ezgu.org

تندیر قیزیدی، ارمان نینگ آنه‌سی اۉنگ قۉلیگه یېنچه کیيب یسلگن خمیرلرنی تندیرگه یاپه‌باشله‌دی. نان پیشیره‌یاتگنیده هر کونی تندیر باشیگه دُمینی قیمیرله‌تیب کېله‌دیگن اۉلگن تلغیر موشوگی اېسیگه توشدی. ــ اېي بیچره موشوگیمیزنینگ عمری شونچه اېکنده،ــ دېب قۉیدی اۉزــ اۉزیگه. ایکّی تندیر ناننی پیشیریب بۉلگینچه زلفیه نینگ آنه‌سی آش خمیر توتیب، خمیرنی اۉقلاو بیلن یوبقه قیلدی. او، خمیرنی آش تخته اوستیده آش بیچاق بیلن میده‌لب کېسدی، کېسیلگن آشلرگه بیر آز اون سېپدی، کېسیلگن آشلرنی برماغلری و کفتلری آره‌سیده آلدیــ ده، بیر نېچه دقیقه ایچیده دستلب، تیارلب دم بېریب قۉیدی. ارمان نینگ آنه‌سی جیبده‌دېک قیزرتیریب پیشیریگن نانلرینی نان سېبتگه تېریب قۉیه‌یاتگنیده بېشیکده‌گی باله‌سی‌نینگ ییغیسی اېشیتیلدی. ارمان‌نینگ آنه‌سی باله‌سینی جوبتگنی کېتدی. قیزی ضعیفه تۉرت تامانگه هورومی چیقیب، عجایب هیید تره‌ته‌دیگن ایسیق نانلرنی سېبتگه کۉتریب آشخانه‌گه آلیب باردی. او نانلرنی کته دسترخوان اوستیگه ییَره‌تدی، بیر آزدن سۉنگ ایکّی قلم قیلیب شال دسترخوانگه اۉره‌ب قۉیدی.

کتّه عایشه هر بیر ایشنی کونداشیدن مصلحت سۉره‌ب قیلردی. اولر، آقشام نینگ آوقتیگه قابلی پلو و قتیقلیغ سوزگن آش قیلماقچی اېدیلر. زلفیه‌نینگ آنه‌سی کونداشی بیلن مصلحتله‌شیب، پلو اوچون تۉقیز پیاله گوریچ یوبیتدی. زلفیه تېزه‌ک خانه‌دن اۉتین کېلتیریب تندیرگه سالیب قازاننی آسدی. کنجد یاغی قوتیسینی قازان نینگ یقینی کېلتیریب قۉیدی. مهمان ضیافتی اوچون پیشیریله‌دیگن آوقتلرگه تورسون‌بای‌نینگ کیچیک خاتینی فراشلیک قیلر اېدی. او یاغنی قازانده قیزدیریب تۉغره‌لگن پیاز سالدی، اوزونــ اوزون کېسیلگن سبزیلرنی قۉشدی، گوشتنی قاووردی. انه مانه دېگونچه پلونی پیشیریب دم بېریب قۉیدی.

www.ezgu.org

باشقه بیر اۉچاغ اوستیده ینه بیر قازانده آش‌نینگ سوویني قَینتگن زلفیه‌نینگ آنه‌سی اۉن‌ــ اۉن بېش دقیقه آشنی قَینتدی. آش پیشگچ تال خیمچه‌لریدن تۉقیلگن چَولی بیلن آشنی سوزیب آلدی. پیاز همده سریمساق و شیبیت میده‌لب قۉشیلگن سوزمه بیلن آشنی قتیقله‌دی. سریغ یاغنی اېریتیب تَبنگلرگه سالینگن آش‌نینگ اۉرته‌سیگه قویدی. اونده‌گچه پلو هم سوزیلیب مهمانلر دسترخوانیگه آلیب باریلدی. زلفیه نینگ آنه‌سی مهمانلرگه چای هم دملب یوباردی.

مهمانخانه‌ده و ایچکری اۉتاغلرده یېر یاغی یانه‌دیگن لمپه‌لر و اریکَین چراغلر اۉز تېوره‌گیگه نور ساچر اېدی. آقشام نینگ آوقتینی یېب بۉلگن ارمان‌نینگ آنه‌سی بیر پیاله کۉک چای سوزوب اۉیگه چومیلدی. او اۉز خیالیده: – «زلفیه نینگ آنه‌سی مېنگه کونداش اېمس؛ بلکه یخشی بیر قدردان دوست، او انسانیلیک، مهرــ مروت و یخشیلیک نینگ عجب بیر تمثالی. اونینگ تیلیدن شوگونگچه: یۉق،بۉلمه‌یدی، قیلالمه‌یمن، ایشلب هاریدیم، ــ دېگن گپلرنی اېشیتمه‌دیم، بیرگینه کون سېسینی بلند چیقرمه‌دی، انساندن فرشته توغیلسه زلفیه‌جان نینگ آنه‌سیدېک بۉلردی.» ــ دېدی. او بۉغچه‌سینی آچیب اۉزی اوچون بازاردن خوشلب آلگن قیمت بها گزلمه‌نی آلیب کونداشی نینگ اوییگه کیریب باردی‌ــ یو، اوشبو متاعنی قۉش قۉللب اونگه تارتیق قیلدی.

زلفیه‌نینگ آنه‌سی اۉز کونداشیدن کۉرگن التفاتی اوچون اونگه خرسندلیگ بیلدیردی و شو تارتیق قیلینگن گزلمه‌نی اۉزیگه اېمس بیردن بیر قیزی زلفیه گه کۉیلک تیکیب بېریشینی سۉره‌دی. بیراق ارمان نینگ آنه‌سی کۉنمه‌دی، او – «قیزیمیز زلفیه جانگه سېپیمده‌گی اۉزی یاقتیرگن گزلمه‌دن کۉیلک تیکیب بېره‌من» ــ دېب، زلفیه نینگ قۉلیدن توتیب اۉز اۉتاغیگه آلیب باردی. سېپی نینگ بۉقچه‌لرینی آچیب تورلی تونیس گزلمه‌لردن بیرینی تنلشینی ایتدی. زلفیه نینگ دوداغلریگه تبسم گلی چقنب، بیرته گزلمه‌نی کۉرستدی.

www.ezgu.org

– خوش قیزیم، بۉله‌دی سېنگه اۉزیم بوندن کۉیلک تیکه‌من. منه بو کتاندن ایَغلیغینگدی تیکیب جۉریغینگدی جۉریغله‌یمن، اېرته گه سینگلینگ ضعیفه‌نی هم یخشی سرپالر مینن خوش قیله‌من. سیزلرنینگ مېنگه کۉرستگن محبتلریز اۉلسم هم اېسیمدن چیقمه‌یدی، ــ دېدی ارمان‌نینگ آنه‌سی.

شونده‌ی قیلیب ایکّی کونداش نینگ بیر کونی توگه‌دی.

اسلام آباد . ۲۰۲۲ نوامبر ۱۸

www.ezgu.org

نظام‌الدین‌جان‌نینگ تولکیسی

نظام‌الدین آته‌ـ آنه‌سی‌نینگ کېنچه اۉغلی اېدی. یاشینی یشب، مونکه‌ییب قالگن آته‌سی ملا مؤمن هر کونی عصاسیگه تیَه‌نیب مسجدگه باریب کېلردی. مسجد اولرنینگ اویی‌نینگ قرشیسیده کوچه نینگ نَری تامانیده جایلشگن اېدی. ملا مؤمن کۉپراق وقتینی قیشلاق آقسقاللری بیلن مسجدده اۉتکزردی. ملانینگ اۉزعایله‌سی ایکیرـ چیکیرلری بیلن ایشی یۉق اېدی. او رۉزغار یوموشلرینی فرزندلریگه تاپشیریب قۉیگندی.

اۉرته حال عایله‌نینگ کَیبانیسی اونینگ تورموش اۉرتاغی انزریت خاله اېدی. اولر ایکّی‌ـ اوچ یقین قریینداش عایله‌لر دنغیلمه بیر حویلی- نینگ توت درختی یاغاچیدن ایشلنگن کتّه بیر قاپقه سیدن کیریب چیقر اېدیلر. ملا مؤمن فرزندلری اېکینچیلیک و چارواچیلیک ایشلری بیلن آواره اېدی. نظام‌الدین، خاندان‌نینگ اېلّیک‌که یقین قۉیلری و اېچکیلیریگه چوپانلیک قیلردی .

قیشلاق اهالیسی هم یاپه‌سیگه دهقانچلیک و چارواچیلیک ایشلری بیلن مشغول اېدیلر. قیشی و بهاری سیر یاغین بۉلگن ییلی اولرنینگ قۉیلری اېگیز توغردی. دَیمه یېرلرده اېک‌کن اېکینلری حاصلی مۉل و

---

[۳] قاپقه: (اېسکی) دروازه

www.ezgu.org

سۉل بۉلردی. اۉتلاقلرده موج اورگن اۉتلرو تورلی گیاهلر ییل دوامیده قیشی بیلن چاروالر آذوقه‌سینی تأمینلردی.

نظام‌الدین هر کونی تانگ آتمه‌ی چاروالرینی قماقدن چیقریب، اۉتلتگنی قیرـ ادیرلرگه آلیب کېتردی. او، هرکونی تانگلرده قۉیلرینی قیشلاق کوچه‌لریدن هَیدب چیقیب، قیشلاققه توتش یقین سایـ قیرلرگه آلیب بارگنیده هم چۉلپان یولدوزی آسمانده پارلر ایدی.

بهار ایدی، چاروادارلر قۉیلری نینگ تۉلی توشدی. نظام‌الدین نینگ بیرار قۉیی ایگیز هم توغردی. اونینگ عمکیسی شېر پالوان نینگ هم اۉتّیزـ قیرقته قۉیی بار ایدی. او هم قۉیلرینی اوزاقـ یقین اۉتلاقلرگه باققنی آلیب چیقردی.

بیر کېچه سحر غربدن ایسگن شمال ایپکینلری تومشوغی آسیلگن قاره بولوتلرنی آلیب کیلدی. آسمانده برق اوریب تورگن مامه قلدیراق-نینگ به هیبت سېسی ییر و کۉکنی لرزه‌گه سالیب تورماقده ایدی. شتیرـ شوتور یامغیر یاغه باشله‌دی.

نظام‌الدین نینگ آنه‌سی انزریت خاله:

– اۉغلیم، بهار یامغیری قالیشی مینن قیرلر و آدیرله گه قۉزی‌قنّی چیقه‌دی. ایرته‌گه قۉزی‌قنّی تېریب کېگین، ینه ایسینگدن چیقمه‌سی؟ هرکونی یَم دشتله گه قۉزی قنی چیقه بېرمه‌یدی، ـ دېدی اۉغلیگه.

– خۉب بۉله‌دی آنه، بشقه چوپانله یَم قۉزی‌قنی تېره‌دیله. مېن هم تېریب کېتیره‌من.

قۉزی‌قنی کۉپ یخشی بۉله‌دی، بهاردی میبه‌سی، تېریب کېسنگ قَووریب ییمیز.

آنهـ اۉغیل سۉزلشه‌یاتگنده اۉتاق‌نینگ تاقچه‌سیده تورگن شیطان چراغ نینگ پیلیگی یلّیغی سوسه‌یدی.

www.ezgu.org

چراغ نینگ یاغی توگه‌گن ایکن، نظام الدین برنده ستونیگه آسیلگن یاغ قوتیسینی آلیب کېلدی، انزریت خاله اۉچه‌ی ـ اۉچه‌ی دېب تورگن شیطان چراققه یاغ قویدی. شیطان‌چراغ شعله‌سی قَیته جانلندی . یاغمیر تینمه‌ی یاغر ایدی. تاملر ناوه‌لریدن تاشیب آقه‌یاتگن سوولر همه یاقنی تۉلدیریب کتّه قاپقه بۉسغه‌سیدن تاشیب اۉتیب کتّه کوچه‌گه قویولماقده ایدی. چمه‌سی بیر ساعت یاغیب تینچیگن یامغیر هوانی ساووتدی. قماقده ایندی توغیلگن قوزیچه‌لر ساووقدن تیتره‌ب توررردیلر.

ملا مؤمن اۉغلی نظام‌الدین‌گه:

– بو ایرته قۉیلرینگدی هر کونگیدن کېچراق آلیب چیق. اۉیلشیمچه همه یاق سووگه تۉلگن، کوچه‌له‌نینگ پست ییرلریگه کۉپ سوولر قَیران بۉگن. قۉزیله سووگه باتیب هۉل بۉله‌دی. سَووغدن اۉلیشلری ممکن. بیر ساعت کېچراق کېتسنگ، ییر سوودی شیمیریب آله‌دی. ساغره کېتسنگ اَم بۉله‌دی، ـ دېدی، قلتیراق آوازده.

– بۉله‌دی آته‌جان، ایتکنیزده‌ی قیله‌من.

کېچه یریمگه یقینلشدی. آسمان نینگ اچیغی ترقه‌دی. بولوتلر هر تامانگه ترقه‌لیشه باشله‌دی. کۉک‌نینگ جای ـ جاییده یولدوزلر کۉز قیمته‌ماققه باشله‌دی. ایکّی ساعت آلدینگی غضبلی قاره بولوتلر جایینی استه ـ سېکین آپپاق بولوتلرگه بېردی .اۉن تۉرت کونلیک آی هم بهار کېچه‌سی بولوتلر آرتیدن گاه یشینیب گاه کۉرینیب کۉنگیللرگه عجیب طراوت بغیشلر ایدی.

تانگده جنوبدن ایسگن بهار شمالی کوچلی یامغیر سووینی تۉییب ـ تۉییب ایچگن قاره ییرنی سېرگیتگن ایدی. مسجدده بامداد نمازینی اۉقیب اوییگه قَیتگن ملا مؤمن خاتینیدن اۉغلیگه جیرّیغ* قاووریب بېریشینی سۉره‌دی. نظام‌الدین آنه‌سی قاوورگن قۉزی گوشتینی بیر نېچه دقیقه ایچیده تناول قیلگچ، استه اۉرنیدن قۉزغلدی ـ یو، خانه‌نینگ تشقریسیده دیوارده سویَب قۉییلگن چۉپان تیاغینی آلدی. او،

www.ezgu.org

قماقده‌گی قۉی و قۉزیلرینی هَیدب هر کونگیدیک بیر آز کیچراق ینه ادیرگه جۉنب کیتدی.

ایسکی دورلرده قاره‌قۉل قۉی نینگ ایندی توغیلگن ایرکک باله‌سی‌نینگ تیریسی اوچون سۉیردیلر. قاره‌قۉل قۉزیسی تیریسی‌نینگ تجارتی رونقده ایدی اۉشنده. چیت ایل دولتلری ــ اروپا و باشقه غرب اۉلکه‌لریگه کتّه پولگه ساتیلردی. کیینگی ییللرده حیوانلر حیاتینی حمایت ایتووچی جمغرمه‌لر اعتراضی و قرشیلیگی نتیجه‌سیده قاره‌قۉل قۉزیلری تیریسی‌نینگ بازاری کسادگه اوچره‌دی. حاضرگی دورده تیل و جغسیز قۉزیلرنی سۉییش هم اۉز اۉزیدن تۉخته‌دی.

نظام‌الدین‌نینگ قۉیلری پست و بلند قیرلرو کتّه ــ کیچیک سایلر ایچره مینگ تونیس گل و گیاه، رنگمه ــ رنگ قالیندیک یلّیغلنه‌دیگن اۉتلاقلرده گاه اۉتلب، گاهیده چرچب کَاوشب یاتردی. بیر محل نظام-الدین آنه‌سی‌نینگ – «قۉزی‌قنی تیریب کې» دیگن گپی ایسیگه توشدی. او، ایشگینی توشاولب، اۉزی تیز ــ تیز یوگیرگیلب قۉزی قارین چیقه‌دیگن سایگه باردی. سای‌نینگ باشلنیشیده هر تامانگه باش سالیب قۉزی قارین تاپالمه‌ی یوره‌گی قان بۉلدی. استه ــ سیکین سای-نینگ باشیگه قره‌ب بارسه، سای اۉرته‌لریده هر بیر قدمده قۉزی‌قارینلر تاشلاق‌نینگ تاشلریدیک چیقیب یاتگنینی کۉردی. او بیجیریم ــ بیجیریم ییردن تیریب آلگن قۉزی قارینلرنی آنه‌سی بیرگن خلطه‌گه ساله باشله‌دی. سای باشیگه بارگونیچه خلطه‌سی قۉزی‌قارینگه تۉلدی.

نظام‌الدین خلطه‌نی ییلکه‌سیگه تشلب قۉیلری اۉتله‌یاتگن سایگه قَیتدی. او تۉستدن دُمی قاره‌متیر، رنگی کۉکیش بیر تولکینی کۉریب قالدی. بیر آز تولکی‌نینگ آرتیدن یوگوردی. تولکی میلتیق‌نینگ اۉقیدیک اۉز اینیگه کیریب کیتدی.

تولکینی قاولب چرچه‌گن چوپان قۉزی‌قارین‌نینگ خلطه‌سینی قۉلیگه آلیب هرسیلّه‌ی ــ هرسیلّه‌ی قۉیلری اۉتلب تورگن سایگه قَیتیب

www.ezgu.org

آلدی. او، توشاغلنگن ایشگی‌نینگ آلدیگه یېتیب باریب، خۉرجینی-نینگ پله‌سیدن بیر بوغدای نانی، قوتیگه سالینگن آپّاق قَنَاق و کیچیک بیر رومالده توگیلگن قیزیل مَییزدن بیر سیقیمنی آلدی‌ــ ده، توشلیک آوقتینی تناول قیلدی. اوستیدن کیچکینه کۉزه‌چه‌دن تۉییب‌ــ تۉییب سوو ایچدی. هاردیغی چیققن نظام‌الدین چوقور نفس آلیب اۉنگ قۉلینی تۉرت تامانیده اۉسیب یاتگن بخملدېک یشیل میسه‌لرگه تیرکب اۉرنیدن توردی، ینه خۉرجیندن نَی‌نی چیقردی. سای ایچیده بیره‌ب، اۉتلب یورگن قۉیلریگه قره‌ب‌ــ قره‌ب کون چیقر سریده‌گی پستراق بیر تېپه‌لیک‌که چیقیب آلدی. آیاقلریدن چاروغینی چیقریب بیر یانیگه قۉیگن چوپان استه‌ــ استه نَی چله باشله‌دی. کېینراق نَی‌نینگ جان و تننی جیمیرلته‌یدیگن مه‌یین آوازی بلند و بلندراق کۉتریله باشله‌دی. نَی نواسی قیرلرو سایلر آره‌سیده اۉره‌لدی. سایلر آره‌سیده‌گی یۉلدن پیاده و کۉلیکلر مینیب اۉته‌دیگن دهقان‌ــ چوپانلر بیر نېچه دقیقه تۉختب توریب نَی‌نینگ مونگلی آوازینی تینگلر ایدیلر.

قویاش نینگ غرب تامانیده‌گی تېپه‌لیکلر چۉقّیلر آرتیگه باتیشیگه بیر نیزه قالگن ایدی. چۉپان کۉپ نَی چلیب قالسم کېچ بۉلیب قالر، ــ دیب نَی چلیشنی تۉختتدی. او، ایندی قۉیلرنی اۉتلاقدن هَیدب کېلیب قۉزی‌قارین خلطه‌سینی خۉرجینیگه سالدی. ایشگیگه مینیب قۉیلری آرتیدن قیشلاققه یۉل آلدی .

نظام چوپان شام چاغی قۉیلرینی عمکیسی شېر پالوان بیلن ادیردن قیشلاققه هَیدب باره‌یاتگنیده، پالوانگه کلته‌سایده بیر تولکینی اوچره‌تگنینی بیلدیردی. عمکیسی اوندن‌ــ تولکی قه‌یاققه کېتگنینی سۉره‌دی. نظام‌الدین تولکینی اۉز اینیگه کیریب بېکینگنینی ایتدی. هرایکّی چوپان اهالی قیشلاق مسجدیده شام نمازینی اۉقیب چیقه‌یاتگنیده قۉیلرینی قماغلریگه ایلتیب قمه‌دی.

انزریت خاله قۉزی قارین تېریب کېلر دېب، اۉغلینی کوته‌یاتگن ایکن. اۉغلی:

www.ezgu.org

– آنه، منه بو هم قۉزی قانی ــ دېب، خلطه‌نی آنه‌سی نینگ قۉلیگه توتقزدی. خرسندلیگیدن کۉزی جرقلب آچیلیب کېتگن انزریت خاله:

– «الهی برکه تاپ اۉغلیم، عمرینگ اوزاغ، باغینگ محکم بۉسین، خدا بیرینگدی مینگ قیسین، تۉرپاغ آسنگ آلتین بۉسین»–دېب القه‌دی.

نظام‌الدین قۉزی قارنی تېره‌یاتگنیده بیر تولکی کۉرگنینی هم آنه‌سیگه حکایه قیلدی.

– اۉله‌ی سېنگه، تولکینی توتلمه‌دینگمی؟

– یاغ آنه جان، سیز تولکینی کۉرمه‌گنسیز. کۉپ تېز حیوان بۉله‌دی. هیچ کیم اونی قوولب توتلمه‌یدی.

اېرته‌سی کونی شېر پالوان نظام‌الدین کۉرگن تولکینی توزاققه ایلینتیریشینی رېجه‌له‌دی. اول باریب تولکی نینگ اینینی تاپدی. باشقه کونی تولکیگه توزاق قۉیدی. پالوان قویاش باتیب، افققه قیرمیزی شفق کوزه‌تیله‌یاتگنده تولکینی قاپقانگه توشیردی. او، تولکی‌نینگ تومشوغی و آیاقلرینی ارقان بیلن محکم باغلب خۉرجینی‌نینگ بیرپله‌سیگه سالدی. موازنتنی اسره‌ش اوچون خۉرجین نینگ باشقه بیر پله‌سیگه بیر نېچته تاش قۉییب ایشگیگه آرتدی. نظام‌الدین بو حادثه‌دن بی خبر ایدی. شېر پالوان تولکینی توزاققه توشیریش بیلن آواره بۉلیب قۉیلرینی هَیدب هر کونگیدن بیر آز کېچراق اوییگه کېلدی. حویلیده تۉلکینی خۉرجیندن چیقریب آلدی. انسان اسیری بۉلگن یاوایی تولکی‌نینگ کۉپ قۉرقنی باعث اۉز آیاغلری اوستیده تورالمس ایدی. شو آنده انزریت خاله کېلیب شېر پالوان نینگ توزاغیگه ایلینگن تولکینی کۉریب:

– ایبیی، بوکه نظام‌الدین جاندی تولکیسی! ــ دېدی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲ . بیرینچی دسمبر

www.ezgu.org

شۉربه‌گه قۉرمه؟!

قیشلاق‌نینگ حیاتی هم قیزیق. آدملری مهربان، صادق، محنتسېور، کۉنگلی بېغش، آچیق فعل، تېجمکار، تۉرت تنگه‌ـ قیرانی بۉلسه اۉن توگونگه توگه‌دیگن خلق بۉله‌دی.

آته‌سی‌نینگ تونغیچ اۉغلی بهادر قیزیل قیشلاق یاشلریدن. اېندی اونینگ سقال بوروتی چیقه‌یپتی. آته‌سی کېنجه‌بای نینگ آیاق‌ـ قۉلی بۉلگن یاش بهادر یېنگیل آیاق، خوش چقچق ییگیت. او، دهقانچیلیک و باغدارچیلیک ایشلریده آته‌سیگه کۉمک بېریب توره‌دی. اونینگ اۉز تېنگقورلریدن اۉرتاغلری کۉپ، بیرارده اولر بیلن گپ‌ـ گشتکلرده هم قتنه‌شیب یوره‌دی.

بیر کونی یقین دوستلریدن بۉری بایبچه‌نینگ مهمانخانه‌سیگه چقیریلدی. قوس آیی نینگ سۉنگی کېچه‌لری اوزوندن اوزاق بۉله‌دی. دوستلری دوره‌سیده قرته اویندی. گجه اۉیینی هم بۉلدی. شونده‌ی قیلیب کېچه یریمدن اۉتدی. بۉری بایبچه ایکیته کتّه‌ـ کتّه تربوز آلیب کېلدی. دوستلری مغزی مرجاندېک قیزیل تربوزلرنی سۉییب یېیدیلر. کېچه پیشکنده اۉرتاغلری نوبتده‌گی گورّینگنی بهادرنینگ اوییده اۉتکزیشلرینی بیلدیردیلر.

قچن کېلیشلریزدی اۉزیم بیلدیره من،ـ دېدی بهادر دوستلریگه. اۉرتاقلر ییغینی ترقه‌دی. اولر یکّه‌ـ دوکّه بۉلیب مهمانخانه‌دن چیقیب

www.ezgu.org

کېتدیلر. بهادر هم قارانغو کېچه‌ده مودره‌ی‌ـ‌مودره‌ی اوییگه یېتیب باردی. اېرته آته‌سی کېچه کېچ کېلگنی اوچون اۉغلی بهادرگه کاییب گپیردی. قۉلیگه بېل‌نینگ دسته‌سینی توتدیریب:

– یور، باققه باریب تاکلردی، درختلردی سوغریب کېله‌بیز. باغ چِلّه سووی ایچمسه باغ بۉمه‌یدی،ـ دېدی، خفه آهنگده کېنجه‌بای.

– بۉله‌دی آته‌جان، باره‌من، ـ‌دېدی بهادر بېلی‌نینگ تېپکیسینی تۉغریلب.

اۉغلیم! مېن سیله یاش اېدیبله، بو باغدی اېکیب آباد قیلدیم. قیشلاققه بیزدی باغیبیزده‌ی کۉرکم باغ هیچ کیمده یاغ. ـ‌شونداغ باغیم بۉسه‌بدی،ـ دېب هوس قیگنله کم اېمس. اېندی بیز قریدېک. میدان سیله‌نیکی،ـ‌دېگن کېنجه‌بای باققه جۉنب کېتدی. اونینگ آرتیدن بېلینی یېلکه سیگه قۉییب اۉغلی هم اېرگشیب باردی.

آته‌ـ‌اۉغیل کته اریقده شرقیره‌ب آقه‌یاتگن سوونینگ بیر قسمینی اۉزلری‌نینگ باغیگه باره‌دیگن اریققه آچدی. بیر قولاغ سوو اریق دهنه‌سیده قوریلگن اېسکی رَباغدن شرشرلب پستگه توشیب، باغ‌نینگ اریغیگه آقه‌باشله‌دی. اېسکی رباغ کتّه بیر توت درخت‌نینگ کونده‌سیدن یۉنیب یسلگن اېدی.

کېنجه‌بای اۉغلیگه:

– بو رباغ‌نینگ یغاجی نېچه ییل سوو آستیده قالگنینی بیله‌سنمی؟ـ دېب سۉره‌دی بهادردن.

– بیلمه‌یمن آته‌جان.

– بو رباغ تیکلنگنیگه کمیده آلتمیش ییل بۉله‌دی. مېن اېسیمنی بیله‌من که بو رباغ انه شوو جاییده، توت یغاچی قیرق ییل سوو آستیده قاسه "بَقم" گه ایلنه‌دی،ـ دېدی قۉلیده‌گی بېلنی اریق‌نینگ چېکّه‌سیگه قده‌ب.

– "بقم" نیمه؟ بَقم یغاچینی نیمه قیله‌دیلر؟ـ دېب سۉره‌دی آته‌سیدن بهادر.

www.ezgu.org

– اۆغلیم "بقم"دن قتیق یغاچ بۆمه‌یدی. "بقم"دن قمچیگه، قیلیچگه، چَقّی–پیچاققه ساپ قیله‌دیلر،– دېدی بای ینه بېلینی ییلکه‌سیگه آلیب.

آته – اۆغیل اریغ سوویني یقه‌لب باققه کیریب باردیلر. کېنجه‌بای سوونی تاکلر و درختلر تنه‌لریگه باشقره‌بېردی. یریم ساعت اۆتر– اۆتمس او ینه اۆغلیگه:

– قره بۆتەم اریغدی سووی آزه‌یدی. سوونی یۆلده قیسی قَیترگنگه اۆخشه‌یدی. یوگیرگیلب سوونی یقه‌لب، رباققه‌چه‌گه باریب کېِ دېدی.

– آته سیز باغدی سوغریب بۆگنیزچه مېن سوونی یقه‌لب یوره‌من.

– یخشی قیله‌سن اۆغلیم. بیرارته سوونی آچگن بۆسه او مینن جنجللشیب اۆلتیمه. میرابتی اۆییني کۆرگنسن رباغدی یقینیده، اونگه خبر بېِ.

بهادر بېلینی ییلکه‌سیگه تشلب سوو یقه‌له‌گنی جۆنب کېتدی. او، سوو یقه‌لب یورگنیده تۆستدن دوستی بۆری بایبچه‌نی اوچره‌تیب قالدی.

– سلام علیک اۆرتاق، تینچلیکمی قۆلینگده بېل بو ییرلرده نیمه قیله‌سن؟

– ایرته‌لبدن بیری سوو یقله‌یمن، باققه چلِّه آب بېره‌بیز. آتەم باغده تاکلرنی سوغاریب یوریبتیله،– دېدی او، دوستی بۆری بایبچه گه.

– مهمانلیکنی قچن بېره‌سن، هیچ درگینگ بۆمه‌دی جگر؟

– اېِ مونچه شاشیلمه‌یله، سېنینگ مهمانلیگینگدن هلی ایکّی کون اۆتمه‌دی. بیر هفته، اۆن کون اۆته‌بېرسین اۆزیم خبر قیله‌من.

– هیچ گپ ایمس شونچه که ایتیم– ده.

بۆری بایبچه خَیرلشیب باشقه بیر یاققه جۆنب کېتدی. بهادر ایسه اۆز ایشینی دوام اېتدیردی. او، ایکّی–اوچ ساعتلردن کېین آته‌سیدن خبر آلگنی باققه باردی. تاکلر و درختلر تنه‌لری سووگه تۆلگن ایدی.

کېنجه‌بای اۆغلیگه:

www.ezgu.org

– ایندی سوو یقه‌له‌گنی کیتیب اۋلتیمه. باغدی سوغریب بۋلدیم. یور اویگه کیته‌بیز.

سوو یقه‌لب آچ هم قاگن سن،– دیدی آته‌سی بیلی‌نینگ لایینی اریق‌نینگ مولدیره‌ب آقه‌یاتگن زلالدیک تینیق سوویگه یووه توریب. قۋللری قوس‌نینگ موزدیک سوویده جونجیگن بای ایکله قۋلینی قۋلتیغیگه تیقدی.

آته–اۋغیل کیچ پیشین اۋیلریگه کیریب باردیلر. کینجه بای خاتینی حلیمه خانگه:

– قره توشلیک‌که بیران نرسه پیشیرگن بۋسنگ آلیب کې. بو ساووغ هواده باغدی سوغریب کۋپ چرچه‌دیک، ساووغ هم قاتدیک.

– ایرته مینن کیتکینلرینگچه توشگه کیله‌بیز، آوقت پیشیریب قۋی، –دیب ایتیب کیتمه‌گن ایدییله. ایتگنلریزده ایدی یَوغان–یشّیغ قیلیب قۋردیم،– دیدی حلیمه‌خان اۋزینی بیر آز ملامت حس قیلیب.

– بیز اۋزیمیز مینن توشلیک‌که نان آلیب کیتمه‌گن ایدیک–کو. شولر نان آلیب کیتمه‌دیلر توشلیک‌که کیلیب قاله‌دیله، بیران نرسه پیشیریب قۋیه‌ی دیمه‌دینگمی؟

– خی نیمه بۋلیبتی، درّاو شیرداغ قیلیب کیلمه‌من.

بهادرنینگ آنه‌سی اۋده‌غه‌یلب یینگلرینی توریب اۋچاققه الاو یاقدی. بیر تباق سوتنی قینه‌تیب اونگه سریغ یاغ قیزدیریب قۋشدی. او، سوغدی‌نینگ اوستیگه دسترخوان یازیب شیرداغ نینگ تباغینی نان بیلن کیلتیریب قۋیدی. اونده‌گچه باغده ایشلب هاریگن کینجه‌بای سوغذی نینگ ایسیغیده مزه قیلیب اوخلب قالگن ایدی.

آته–اۋغیل شیرداققه نان توغره‌ب ییدیلر. بهادرنینگ آنه‌سی ایکّی چینی چاینکدن بیریگه کۋک چای باشقه بیریگه قاره چای دملب کیلدی. کینجه‌بای قیشین–یازین قاره چای ایچر ایدی.

چای ایچیله یاتگنده:

www.ezgu.org

– بۉرداقیمیز هم سېمریب قالدی، اېندی شونی سۉیسک،ــ دېدی اېریگه قرەب حلیمه‌خان.

– تۉغری ایته‌سن خاتین، بۉرداقینی سۉیه‌دیگن وقتی کېلدی، بوگونگه بۉمه‌یدی، کېچ بۉگن. اېرته‌گه بهادر کتّه پیچاقنی اوسته‌گه چرخلتیب کېسین، بۉرداقینی بیر ساعت ایچیده سۉییب آله‌میز دېدی،ــ کېنجه‌بای.

اېرته‌سی کونی بهادر کتّه‌ــ کیچیک پیچاقلرنی چرخلتیب کېلدی. او، قۉی سۉییله‌دیگن یېرگه پیچاقلری بیلن اۉزلری‌نینگ قاره قَیراق تاشینی هم اېلتیب قۉیدی. آته‌سی کېلیب "بسم اللهــ الله اکبر" دېب، قۉی‌نینگ بۉیینینی کېسدی. قۉیــ آیاقلرینی قیمیرلتیب تلپسه قیله‌ــقیله جان بېردی.

حلیمه‌خان بۉرداقی‌نینگ قویروغی و چربیلرینی علیحده بیر تغاره‌گه سالدی. گوشتلرینی باشقه بیر تغاره‌گه جایلشتیردی. توشلیک‌که قۉی نینگ جگرینی قاووریب یېدیلر.

بهادر اۉز دوستلری‌نینگ مهمانلیک‌که چقیریشی اوچون بۉرداقی‌سی سۉییلیشینی کوتیب یورگن اېدی. بۉرداقی سۉییلگنیدن ینه بیر نېچه کون اۉتدی. او جمعه کونی آقشامی اۉرتاقلرینی مهمانلیک‌که چقیردی. کېنجه‌بای اۉغلی‌نینگ مهمانلری بارلیگیدن بی‌خبر جمعه کونی بازارگه جۉنب کېتدی، کېچگچه او یېرده قالدی. بهادرنینگ آته‌سی تریغنی تېشیب تسبیح قیله‌دیگن زیقنه آدم اېدی. کیشیگه نان بېریشنی و آدملرنی مهمان قیلیشنی اونچه هم یاقتیرمسدی. تۉرت ییلدن بېری باشیده‌گی سلّه‌سینی المشتیرمه‌گن. اما اۉغلی بهادر اۉرتاقلرینی جان و دلیدن یخشی کۉره‌دیگن، قۉلی آچیق ییگیت توره‌دی.

بهادر اۉشه کونی کېچقورون مهمانلری کېلیشینی ایتیب، آنه‌سیدن یخشی بیر مزه‌لی شۉربه پیشیریشینی التماس قیلدی. آنه‌سی سبزی، شلغم، گشنیز، یلپیز و قاواق سالیب لذتلی بیر شۉربه پیشیریب بېریشگه

www.ezgu.org

وعده بېردی. بهادر اوکه‌سی اکرم‌دن مهمانلرنی آقشامگه چقیریب کېلیشینی سؤره‌دی. بهادرنینگ اؤزی یورغه اېشگینی مینیب سودا کېلتیرگنی بازارگه جؤنب کېتدی. او بیر ساعتگه قالمه‌ی بیر نېچته قتّیق پؤچاق قاوون، یخشی "قاره خواجه" تربوز، تایفی اوزوم، نوخات، بادام و شیرینلیکلر آلیب کېلدی.

بهادر ینه آنه‌سیگه:

– بیر شؤربه مینن مهمانلیک بؤله‌می؟ــ دېدی.

– نیمه قیله‌ی اؤغلیم؟ اولدن ایتسنگ اېدی، مهمانلرینگ‌گه پلو پیشیرردیم، اېندی کېچ بؤلدی،ــ دېدی آنه‌سی قازانده قَینب تورگن شؤربه‌گه تیکیلیب.

– خَی آنه‌جان بؤمسه بیر آز قؤرمه قیلینگ. گوشتیزکه با، ــ دېب، آنه‌سینی قؤیَرده قؤیمه‌دی.

حلیمه‌خان ناچار اؤغلیم مهمانلری‌نینگ آلدیده خجالت بؤلمه‌سین، ــ دېب ینه بیر نېچه بؤلک گوشتنی تېز پیشیرر قازانگه سالیب قؤرمه هم پیشیریب قؤیدی.

مهمانلر کېلر وقتیگچه ضیافت اوچون همه نرسه تیارلندی. یره‌شیقلی کییم کییگن بهادرنینگ اوییگه یقین دوستی بؤری باییچه بیرینچی بؤلیب کیریب کېلدی. آز اؤتمه‌ی باشقه‌لر هم کېلدیلر. آلتین نورینی ساچیب تورگن قویاش سؤنیب، باته‌یاتگن چاغده قیزه‌ریب قالگن اېدی. برچه مهمانلر کېلیب بؤلدیلر. اما آته‌سیدن دَرک چیقمه‌گنی اوچون پریشان بهادر جوده اینتیقیب آته‌سینی کوتر اېدی. شو لحظه‌لرده کوچه نینگ نَری باشیده آتیگه قمچی سالگن کېنجه‌بای نینگ قاره‌سی کؤرینّدی. بهادر زیپیرده‌ب ایچکری اویگه کیریب کېتدی‌ــ ده:

– آنه‌جان آته‌م کېلیب قالدیله. شؤربه‌نی سوزینگ، ــ دېدی. او ینه کتّه دروازه‌گه چیقیب آته‌سی آتی‌نینگ جلویدن اوشله‌دی. کېنجه‌بای آتدن توشدی. او آته‌سیگه:

www.ezgu.org

– همه مهمانله سیزدی کوتیب توریبتیله آته‌جان، مهمانخانه‌گه باره قالینگ، ــ دېگن بهادر آتنی آتخانه‌گه یېتکلب قَیزه‌لب قۉیدی.

کېنجه‌بای مهمانخانه‌ده اۉغلی‌نینگ اۉرتاقلری بیلن کۉریشدی. مهمانلر بهادرنینگ آته‌سیگه اۉتاق نینگ تۉریدن جای بۉشتدیلر. قۉللر یوودیریلدی. قۉی‌نینگ یونگیدن تۉقیلگن اوزون شال دسترخوان تۉشلدی. بیرینچیدن تباقلرگه سوزیلگن شۉربه آلیب کېلیندی. شۉربه نینگ تباقلری یانیده قۉرمه سوزیلگن ایدیشلر هم تېریلدی. تورلی سبزواتلر، اوزوم و آلمه کبی میوه‌لر دسترخوانگه قۉییلدی.

بهادر مهمانلرینی یېمک‌که اونده‌دی.

کېنجه‌بای بیر شۉربه ینه بیر قۉرمه ایدیشلریگه قره‌ب قۉیردی. او بیر آز چیده‌ب نهایت کۉنگلیده‌گینی تیلیگه کېلتیردی:

– یا توبه، "شۉربه‌گه قۉرمه؟!"– دېب زهرلی کولیب قۉیدی. او ینه اۉزــ اۉزیگه ــبهادرجان گوشتنی مؤل کۉرگن. بۉمسه عمریمگه شۉربه‌گه قۉرمه قیگنلرینی کۉرگنیم یاغ، ــ دېدی اچّیغینی یوتیب.

مهمانلر هم بهادرنینگ آته‌سیدن بو گپنی اېشیتیب، بیری‌ــبیریگه جیلمه‌یدی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲. ٤ ــ دسمبر.

www.ezgu.org

ایت‌نینگ وفاسی

اۋیلب کۉرسم کابل شهری نینگ چېکّه ناحیه‌لریدن بیریده شونچه که باش پنه بۉله‌دیگن بیر اوی قوریب آلیشگه اولگورگنیمگه تۉقّیز بۉلگن ایکن. اوچ قبتلی بیر اۋی قوریشنی ریجه‌لب ایش باشله‌گن کونلریمده ینگی بنا قوریش ممکندېک کۉرینردی. قوریلیش ایشی دوام ایتردی. باره‌ـباره خشتیگه پول تاپیلسه، سمنتیگه پول تاپیلمه‌دی. سمنتیگه اقچه تاپسم جغلی‌نینگ اقچه‌سینی تاپیشگه قیینلدیم. تنیشلریمدن بۉلگن اکه‌ـاوکه اوسته‌لر حقینی هم اۋز وقتیده تۉلالمسدیم .

اۋن ییلگه یقین کابل‌نینگ مکروریانلری آپارتمانلریده اجاره پولی تۉلب یشب کېلگنیم اوچونمی چَله قوریلگن اۋییمیزگه کۉچیب اۋتماققه آشیقردیک. اۋن ییلدن آشه‌راق وقت ایچیده او اویدن بو اویگه کۉچیش بیزنی بېزدیرگن ایدی. دانا خلقیمیزنینگ –"ایکی کۉچگن بیر تلنگن"، "نان‌گدایی بۉلسنگ بۉل، جای‌گدایی بۉلمه"– دېگن حکمتلی سوزلری بار؛ جای گدالیگیدن قوتولماق اوچون اېلیمیزنینگ اوشبو مقاللریگه عمل قیلدیم. یقین دوستلریمدن بۉلگن مقابل قۉشنیمیز اۋزی‌نینگ ایندی قوریب بیتکزگن ینگی بناسیگه ینگی دروازه قوردیرگن ایدی. مېن ایسه اونینگ ایسکی دروازه‌سینی بیر آز ارزان پولگه نسیه‌گه ساتیب آلیب اوییمگه قوردیم. اۋتاقلرنینگ دېریزه‌ـ

www.ezgu.org

کیلکینلرینی "پی وی سی"دن اېشیکلر ایشلب چیقره‌دیگن کارخانه‌سی بۉلگن باشقه بیر دوستیمدن قرضگه آلیب قوردیرگن اېدیم.

حوت آیی نینگ سۉنگ‌گی کونلریدن بیریده شاشمه شاشرلیک بیلن اوییمیزگه کۉچیب باردیک. دوردگر اوسته هلی خانه‌لرنینگ اېشیکلرینی کېلتیریب قورمه‌گن اېدی. بیر کېچه‌نی ینگی قوریلگن بناده کۉرپه‌ــ کمپلرگه اۉره‌نیبــ‌چیرمه‌نیب تانگ آتدیردیک. اېرته‌سی کونی اۉتاقلریمیزنینگ یاغاچدن تیارلنگن دروازه‌لری قوریلدی. قۉلیم یوبقه‌لیگی باعث اۉی دیوارلری‌نینگ تشقریسی پلستر قیلینمه‌گن اېدی. قریب ایکّی ییلگچه خشتلری کۉرینیب یاتردی. اما اۉتاقلر ایچکریسی پلستر بیلن تېکیسلنگن اېدی. اۉتاقلرنینگ ایچکری دیوارلرینی هم تۉرت ییلدن کېین بۉیَشگه اولگوردیم. تورموش اۉرتاغیم و باله‌لریم اۉز بناميزگه اېگه بۉلدیک، ــ دېب شکرلر قیلیشردیلر.

هر کونی مېن اېرته‌دن کېچگچه ایشده بۉلردیم. باله‌لر هم اۉقیشگه کېتردیلر. باله‌لریم نینگ آنه‌سی آلتین‌آی کېنجه اۉغلیم اۉزبېک‌خان بیلن کون یرمیده اویده یالغیز قالردی.

عیالیم بیر کونی کتّه اۉغلی بابرگه:

– اۉغلیم، آته‌نگ اېرته‌دن کېچگچه ایشیگه کېته‌دیله. سیلّه هم اکه‌ــ وکه و آپه‌ــ سینگیللریز مینن توشگچه مکتبده بۉله‌سیلّه، مېن بیر یاشر اوکنگ اوکتای مینن اویده یکه قاله‌بیز. اوییمیز یکه خانه‌ده‌ی بۉلیب قاگن. نې سایه بار نې همسایه، اۉقیشدن قَیتیب اویگه کېگینلریزچه اویده قۉرقیب اۉلتیره‌من. بیران ایت تاپیب کېسنگ یخشی بۉلردی. ایت کېچه‌ــ یو کوندوز اوییمیزنی قۉریمالی بۉله‌دی،ــ دېدی آلتین‌آی کېنجه تای اۉغلی اوکتاینی قوچاغیگه آلیب.

– بۉله‌دی آنه‌جان، قنی تخارده بیر دوستیم با، شونگه تیلفون قیلیب بیر کوچوک بچه تیلَته‌من، ــ دېگن بابر موبایل تیلفونینی کیسّه‌سیدن چیقریب رقملرنی تېره‌بېردی.

www.ezgu.org

بیزنینگ محله‌میز اېندی آباد قیلینه‌دیگن ینگی بیر محله اېدی. محله نینگ چمه‌سی یېتمیش فایزیده قوریلیش ایشلری نهایه‌سیگه یېتگندی. آباد قیلینگن اویلر اېگه‌لری اؤز اویلریگه کؤچیب کېلیب اؤلتیرگن اېدیلر. محله‌نینگ قوریلمه‌ی قالگن یېرلری اېگه‌لری اوی قوریشگه مؤلجللب قؤیگن جایلری‌نینگ تؤرت تامانینی دیوار تیکلب آلگن اېدیلر. بیزنینگ اوییمیزگه توتش بنالر قؤریلمه‌گن اېدی.

بیر نېچه کون اؤتدی. ییل‌نینگ کېلینچک فصلی ــ بهارنینگ بیرینچی هفته‌لری. یاقیملی یومشاق هوا طبیعتگه جان بغیشله‌ماقده اېدی. اېرته ــ یو کېچ فضاده قویوق قاره بولوتلر بؤکیریب یامغیر یاغیب، بیرارده حیاتبخش قویاش ایلیق نورلرینی آنه زمینیمیزگه ساوغه قیلیب توررردی. ایریم میوه‌لی درختلر گل آچماقده اېدی. بو بهارده، اوی نینگ قوریلیش ایشی باشلنه‌دیگن کونلرده اوییمیزنینگ میدانیده اېکّن نهاللریم اولغه‌ییب گل قیلدی. بیر توب قیزیلچه و بیرتوب گیلاس شاخلری آپّاق گلگه بورکنگن اېدی. شفتالیلر هم قیزیل گللرینی آچگن اېدیلر. سریغ، کؤک، آق و باشقه تورلی کؤرینیشده‌گی کملکلر مهلیا بؤلیب گل بته‌لرو درختلر شاخلریگه قؤنیشردیلر. هر تونیس رنگده‌گی سَیراقی قوشچه‌لر هم درختلرنینگ بو شاخیدن او شاخیگه اوچیب ــ قؤنیب عجایب دلنوازلر ترنم قیلر اېدیلر.

بیرکونی ایشدن هر کونگیدن ایرته راق اویگه قَیتیب کېلدیم. اوی نینگ ایچکریسیگه کیریشیم بیلن‌آق باله‌لریمدن بیری ــ آته‌جان، اکه‌م اوییمیزگه بیر ایت بچه‌سی آلیب کېلدی، ــ دېب مېندن سویونچی آلدی ــ یو قؤلیمدن توتیب حویلی‌میزنینگ درختلری گللب یاتگن میدانچه‌سی سری یېتکلب باردی. قره‌سم اوییمیزنینگ بالکونی آستیده کتّه اؤغلیم یېمیزه‌کده قاره‌متیر مله رنگلی ایت بچه‌سیگه سوت ایچرماقده اېکن. بابر اؤغلیم ایت بچه‌سینی اونینگ بیر دوستی تخاردن کابل‌گه جؤنتگنینی ایتدی.

www.ezgu.org

اۉغلیم، آنه‌سیدن توغیلگنیگه هلی اۉن کون تۉلمه‌گن ایت بچه‌سیگه اوییمیزنینگ بالکونی آستیده کارتنده جای توزه‌تدی. باله‌لریم حویلیمیزگه کیلگن بو حیوان باله‌سیگه "الفا" دیب آت قۉیگن ایدیلر. هر کونی اوچ_تۉرت مرته سوت ییمیزدیریله‌دیگن ایت بچه‌سی استه_ سیکین اولغه‌یه باردی. "الفا" بیر کونی گوشت و باشقه آوقتلرنی هم ییه‌دیگن بۉلیب قالدی.

بیرینچی کونلرده بیر یاوایی موشوک کیچه‌لری "الفا" یاته‌دیگن کارتن ایچیگه کیریب اونینگ یانیده اوخله‌یدیگن بۉلدی. "الفا" کیچه‌لری موشوکنی اۉز یانیده قالیشینی یاقتیرمسه_ده، اونی کارتندن چیقریب هَیده‌شگه کوچی ییتمس ایدی. "الفا" تنه_تۉشی موشوکچه بۉلگنیده بیر آقشام کیچکی پَیت کارتن ایچکریسیگه کیریب کیلگن موشوک‌که قرشیلیک کۉرسه‌تیب او بیلن آلیشدی. بو ماجراده موشوک ییگیلدی ، ناچار حویلینی ترک ایتدی. او "الفا"گه قیته اۉز قاره‌سینی کۉرستمه‌دی.

قیشده بیرینچی قار یاققنیده "الفا"نی هلی بیر قار باسمه‌گن ایدی. حویلی‌نینگ میدانیده یریم مترچه قار توشگن ایدی. ایتلر قارنی یاقتیریب، قیش کونلریده قار یاققنده مست بۉله‌دی. "الفا" افغانستان و مرکزی آسیاده بۉلگن "آلبای" ناملی قۉی کۉپکلریدن ایمس ایدی. کۉرگنلر اونی روسیه‌ده بۉری و ایت قۉشیلیشیدن توغیلگن ایت بۉلگنینی ایتردیلر. باشقه بهارگه چیقیب ایندی کتّه ایتگه ایلنگن "الفا"نینگ بۉیی ییتمیش سانتی متر گه اۉسگن ایدی. او تیل بیلر و قیلیقلی حیوان ایدی.

قیش فصلی یکونیگه ییته‌دیگن بیر کونی درختلرنینگ بوتاغلری_ یو شاخچه‌لرینی کیسماقچی بۉلیب قۉلیمگه ارّه آلدیم_ده، آرتیقچه شاخلرنی قیرقه‌باشله‌دیم. "الفا" دُمینی لیکیلّه‌تیب تۉگره‌گیمدن گیر ایلنر ایدی. میده خیمچه‌لرنی کیسیش اوچون قیچی کیره‌ک بۉلیب قالدی. اۉغلیمگه اوییدن تاک کیسه‌دیگن قیچینی کیلتیریشینی بویوردیم. اۉغلیم آرقه‌سیدن "الفا" هم چاپیب کیتدی.

www.ezgu.org

بابر، ایتی‌نینگ تیلبیلرمانلیگینی کۉزــ کۉز اېتیش اوچون اوییدن موتر گاراجیگه چیققن جایده قیچینی ایتی نینگ آغزیگه تیشلتگن. بیر محل کۉرسم "الفا" یانیمده دمینی او یاق بویاققه تاولب غینگشیگنده‌ی قیلیب آغزیده قیچینی تیشلب توریبدی. بو حالنی کۉریب ایتدن هم بونده‌ی اېس و هوشلیگی بۉلرکن، ــ دېب برماغیمنی تیشله‌دیم. "الفا" هر قچان اویگه کېلگنیمده یاکه اویدن چیقیب کېته یاتگنیمده اۉزینی آیاقلریم آستیگه تشلردی. تاکه کاووشیم بیلن اونینگ یېلکه‌سی و سیرتینی قیشله‌مه‌گونیمچه مېنی قدم باسیشگه قۉیمس ایدی. "الفا" اۉزینی خاندانیمیزنینگ اجره‌لمس بیر عضوی ــ دېب بیلردی. او اوی نینگ قۉروماللی و باله‌لریم نینگ آوونچاغی ایدی. یاوایی موشوکلردن آلیب آله و قاره قرغه‌لر حتی که، مسکین موسیچه‌لرنی هم حویلی ایچیگه کیریشگه قۉیمسدی. کېچه‌لر کیشی‌نینگ کوچه‌دن اۉتگنینی سیزیب قالسه، قدیمگی جنگچی قهرمانلر یاپی‌نینگ اۉقیدېک دروازه‌گه آتیلیب، هیبتلی سېس چیقریب هورردی.

"الفا" اولغه‌یگنده اونگه چیرایلی بیر قفس توزه‌تدیردیم. او کوندوزلری قفسده قالیب کېچه‌لری اوی‌نینگ میدانیده چاپردی. اۉغلیم ایتی‌نینگ بۉینیگه چیرایلی بۉیینچاغ و اوزونگینه زنجیر هم ساتیب آلگن ایدی. بابر هر کونی "الفا"نی تانگده بیر مرته و کېچده بیر مرته بۉینیگه زنجیر تاقیب کوچه‌لرده ایلنتیریب کېلردی. حیوانلر کلینیکی‌گه آلیب باریب، ایت نینگ قوتورگنی و باشقه کسل لیکلریگه قرشی اېمله‌تیب هم کېلگن ایدیک.

قیش اۉتیب باشقه بهار کېلگنیده "الفا"نی بیر قار باسگن ایدی. انچه کوچلی هم بۉلگن ایدی. کوچه‌گه چیققنیده اۉغلیمنی زنجیر بیلن اویاقــ بویاققه آلیب قاچردی. بابر بیرکونی مېنگه شکایت قیلیب:

- آته‌جان، "الفا"گه کوچیم یېتمه‌یدی. قیسی کونی یا قۉلیمدن قاچه‌دی یاکه مېنی کوچه‌گه سودره‌یدی، ــ دېدی مییغیده کولیب.

www.ezgu.org

– اونده‌ی بۆلسه ایتینگنی اوکه‌نگ بیلن بیرگه ایکّی کیشیلشیب کوچه‌گه آلیب چیقینگلر، ــ دېب، اونی قۆرقمه‌ی اۆزینی ددیل توتیشگه ترغیب ایتیب.

یاز کېچه‌لریدن بیریده "الفا" آلدینگی کېچه‌لردن کۆپراق هوردی. تینمسدن حویلی‌نینگ غربی تامانیده‌گی دیوارگه آسلیب هورردی. تورموش اۆرتاغیم تشویشله‌نیب:

– "الفا" بو کېچه کۆپ هوردی. هر کېچه بونچه کۆپ هورمس ایدی. اوییمیز دیواری آرقه‌سیگه قیسی اۆغری‌ــ اۆتری کېلدی شېکیلّی، ــ دېدی .

او، مېندن اۆرنیمدن توریب، تام نینگ اوستیگه چیقیب، او یاق‌ــ بو یاققه قره‌شیمنی سۆره‌دی. اویقو آغیرلیک قیلیب، کۆرپه‌نی ینه باشیمگه تارتدیم. اېرته توریب، کېچه اۆغریلر ایکّی اوی نَریده‌گی قۆشنیمیزنینگ موترینی آلیب کېتگنی خبرینی اېشیتدیک .

"الفا"نینگ کېچه عادتده‌گیدن کۆپراق غېشینگنی بی بلا اېمس ایکن. اۆغریلر مېنینگ موتریمنی هم آلیب کېتگنی کېلگن ایکنلر. اولر ایتدن اَیمیقیب اویگه کیرالمه‌ی کېتیشگنلر شېکیلّی، ــ دېدیم، اۆز اۆزیمگه.

اېرته ایشدن اویگه هر کونگیدن وقتراق قَیتیب کېلدیم. هر دایم حویلی‌نینگ کتّه دروازه‌سیدن ایچکریگه کیریشیم بیلن‌آق "الفا" اۆیناغلب‌ــ اۆیناغلب یانیمگه چاپیب کېلیب، دُمینی لکیلّه‌تیب آیاقلریم آلدیده اوزه‌له توشیب یاتردی. بیراق بوکون دروازه‌دن اویگه کیرگنیمده اوندن درک بۆلمه‌دی. استه‌ــ استه حویلی‌نینگ میدانی تامان یورییب باردیم. "الفا" آلمه درخت‌نینگ سایه‌سیده قیم اېتمه‌ی تورگن ایدی. اونینگ هر کونگی اۆینشلری‌ــ یو قیلیقلری یۆق ایدی. شو آنده آلتین‌آی یانیمگه کېلیب:

– بوگون ایتیمیز کسل بۆلدی. بیر ساعت آلدین زرداب قوسدی. بیر نرسه هم یېمه‌یدی. هر کونگیدېک اویاق بویاققه یوگورمه‌یدی، ــ دېدی .

www.ezgu.org

- ایتگه نیمه ییدیرگن ایدیزلر؟ قیسی نرسه یاقمه‌گن بۉلیشی ممکن.

- هر کون ییه‌دیگن آوقتلرینی بیرگن ایدیک. آلدیگه قۉیگن نرسه‌لرنی هم یخشی ییمه‌دی.

ایتنی نیگه و قنده‌ی کسللیکّه یۉلیققنینی بیلمه‌ی حیران توررردیم. شو آنده مسجددن شام آذانی ایشیتیلدی. "الفا"نی شهر مرکزیگه حیوانلر کلینیکیگه آلیب بارماقچی بۉلدیم، کیچ بۉلگن ایدی. کلینیک داکترلری اویلریگه کیتگن ایدیلر. دوستلریمدن بیری‌نینگ اوییده ایتی بار ایدی. او بیر نیچه کون آلدین مینگه ایتینی کسل بۉلگنیده حیوانلر کلینیکیده دوالب ساغلتیرگنینی ایسله‌گن ایدی. دوستیمگه تیلفون قیلیب "الفا" نینگ تابی قاچیب قالگنینی ایتدیم. او مینگه ایتگه چوچوک قتیق ایچیریشنی توصیه قیلدی. اۉغلیم دکاندن قتیق کیلتیردی. بیر کیلو قتیغدن یرمینی ایچیردیک.

هر بار "الفا" دیگنیمده طبیعتی بوزیلگن ایتیمیز مأیوس و پریشان کۉزلری بیلن مینگه بیر قره‌ب قۉیردی. کیم بیلسین بو تیلسیز حیوان بیزگه: ــ«مین خاندانینگیزگه وفادارلیگیمنی اثباتلب بیره‌دیگن بیر ایت‌من. کسل‌لیگیم اۉته آغیر، اۉتگن کیچه اوییمیز آرقه‌سیگه کیلیب اوی دیواریدن آشیب ایچگریگه کیریشنی قصد قیلگن شوم نیتلی یاووزلرنی اوی‌نینگ حریمیگه کیریشگه قۉیمه‌دیم. اولر مینی تینچیتیش اوچون‌می، اغوا قیلیب الده‌ش اوچون‌می دیوار آرقه‌سیدن مینگه بیر پرچه گوشت تشله‌دیلر. گوشتنی بیر آز ییدیم‌ــ ده، مزه‌سی سیزلر مینگه بیره‌دیگن گوشتلردن انچه فرقلی ایدی. آخرگچه گوشتنی ییمه‌ی اولاقتیردیم. مینگه سیزلردن باشقه قره‌یدیگن کیشی یۉق. یاش من. مینی ایندی بیر قار باسدی. حیاتیمنی قوتقره‌آلسنگیزلر تا تیریک من سیزلرنینگ پاسبانلیکلرینگیزنی قیله‌من،» ــ دیب ایچ‌ــ ایچیدن ییغلب یلیناماقده ایدی .

مین اۉغلیمگه:

www.ezgu.org

بو کېچه اۉلمه‌ی قالسه "الفا"نی اېرته‌لب داکترگه آلیب باره‌میز، ــ دېدیم.

کېچه یریمگچه اوخلمه‌دیک. بابر بیر ایکّی مرته حویلیگه چیقیب "الفا"نینگ خبرینی آلیب کېلدی. مېن بابردن ایتینگ قنده‌ی اېکن؟ ــ دېب سۉره‌گنیمده او مېنگه:

– "الفا" آلدینگیده‌ی استه‌ــ استه او یاق‌ــ بو یاققه یوریبتی، ــ دېدی.

بیز اوخله‌یاتگنده اونینگ بیر ایکّی مرته هورگنینی هم اېشیتدیک. کېین تانگچه سېسی چیقمه‌دی؛ بیز هم اوخلب قالدیک.

اېرته تانگده تورگنیمیزده حویلی‌نینگ گاراجیدن اۉغلیم نینگ:

– آته "الفا"میز اۉلیبتی، ــ دېگن مونگلی آوازی اېشیتیلدی.

تشقریگه چیقسم، "الفا"نینگ کتّه تېمیر دروازه‌نینگ بۉساغه‌سیگه باشینی قۉییب، آغزیدن سپ‌ــ سریق سوو آققن جانسیز جسدینی کۉردیم. کتّه‌ــ کیچیک همه‌میز افسوسلندیک. قیزلریمدن بیری "الفا" اۉلگنی اوچون ییغله‌دی.

بیرــ ایکّی هفته‌لیگیدن اوییمیزده اولغه‌یگن "الفا" حویلی میزنی یامان نیتلی یاووز آدملردن قۉریش اوچون جانینی قربان قیلیش عوضیگه اۉزینی بیزگه قنچه‌لیک وفادار اېکنینی اثباتلب بېردی. اۉز جانینی فدا قیلدی، اما موتریمیزنی اۉغریلرگه آلدیرمه‌دی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲، ۱۵.دسمبر

www.ezgu.org

کتاب کۆرگزمه‌سی

قانونده سۆز و ییتکزمه‌لر ایرکینلیگی کفالتلنگن ییللرده اۉزبیک تیلیده یازیلگن، ادبیاتلر: تورلی موضوعلرده‌گی کتابلر، شعرلر و حکایه‌لر تۉپلملری، لغتلر، امیر علیشرنوایی اثرلریدن ایریملری بعضی بیر انجمنلر، جمله‌دن " قلم انجمنی" و "جهانی همکارلیکلر جمغرمه‌سی" تامانیدن نشر ایتیلگن ایدی.

"توران" آتلی اجتماعی و مدنی نا حکومت اویویشمه‌سی تامانیدن کابل و مملکت‌نینگ شمالی ولایتلریده اۉزبیک تیلیده‌گی کتابلر کۆرگزمه‌سی اۉتکزیشنی ریجه‌لشتیردیک. بیرینچیدن کۆرگزمه اوچون مناسب جای تاپیشیمیز کیره‌ک ایدی. سۆزیمیزنی ییرگه قالدیرمس، – دیگن امیدده عالی تعلیمات وزیرلیگی‌نینگ کیلیب چیقیشی اۉزبیک بۉلگن وزیری داکتر محمد اعظم دادفرگه یوزلندیک. او بیزنی آچیق کۆنگیللیک بیلن خوش قرشیله‌دی. اونگه نیمه اوچون یانیگه کیلگنیمیزنی توشونتیریب بیردیک. دادفر اۉرین‌باسرلریدن بیری محمد عثمان بابری‌نی چقیریب اونگه:

– «بیله‌سیزمی، مملکت تأریخیده اۉزبیک تیلیده نشر ایتیلگن کتابلرنینگ بیرینچی کۆرگزمه‌سی ایلکبار اۉتکزیله‌دی. دوستلریمیز وزیرلیگیمیز قاشیده شو کۆرگزمه‌نی تشکیللشتیرماقچیلر. علاجی باریچه بو مبارک ایشگه حصه قۉشماغیمیز ضرور. دوستلر قچان

www.ezgu.org

دېسه‌لر اۉشه کونگه وزیرلیک‌نینگ مجلسلر سالونینی کتاب کۉرگزمه‌سیگه تیارلب بېرینگ»- دېدی.

ملاقاتیمیزدن تۉرت‌ـ بېش کون اۉتدی. کتاب کۉرگزمه‌سی اویوشتیریله‌دیگن کونی اېرته‌لب، کتابلر وزیرلیک بناسی نینگ سالونیگه آلیب باریلیب، معین ترتیبده میزلر اوستیده تېریلدی. شمالی ولایتلریدن فاریاب، بلخ و جوزجان‌دن هم کتاب ناشرلری و یازووچیلر کېلگن اېدیلر. کۉرگزمه‌ده محمدگل مومندنینگ فتنه‌سیدن یَشیرینیب قالگن اېسکی اۉزبېک تیلیده‌گی کتابلردن ایریملری کۉرسه‌تووگه قۉییلدی. کۉرگزمه‌گه کابل‌ده‌گی اۉزبېک ضیالیلری، استادلر، وکیللر و دولت نینگ ایریم بلند مرتبه‌لی عملدارلری هم دعوت اېتیلگن اېدیلر.

آچیلیش مراسمی داکتر دادفر سۉزلری بیلن باشلندی. کتاب کۉرگزمه‌سیگه کتّه قیزیقیش بیلن قتنشگنلر یوزلریده قووانچ نوری بلقیب تورر اېدی. کۉرگزمه‌نی تشکیللشتیریشدن اۉزبېک جامعه‌سیده اینیقسه اۉزبېک یاشلری آره‌سیده کتاب اۉقیش، سوادلی اۉزبېکلرنی اۉزبېک ادبیاتی مطالعه‌سیگه ترغیب اېتیش همده مادی‌ـ معنوی تاماندن اۉزبېک مؤلفلرینی حمایت اېتیش کۉزلنگن اېدی. ییغین اشتراکچیلری کۉرگزمه‌گه قۉییلگن کتابلرنی تېزراق کۉریش اوچون شاشیلماقده اېدیلر. آچیلیش مراسمی توگشی بیلن‌آق سالونده‌گیلر کتابلر تېریلگن تامانگه یۉنلدیلر. کیمدیر بیر جلد، کیمدیر تۉرت جلد و ینه کیمدیر یېتی جلددن کتاب ساتیب آلدی. بو آره‌ده اۉزبېکلریمیزنینگ پارلمانده‌گی وکیللریدن بیری بیرار کتابدن بیرته بعضیلریدن ایکّیته‌دن آلیب کارتنلرگه جایلشتیردی و کتابلر پولینی کېینراق تۉله‌شیگه وعده بېریب، کتابلرنی اوییگه آلیب کېتدی. بیراق هیچ بیر زمان او کتابلر پولینی تۉله‌مه‌دی.

آره‌دن بیر هفته اۉتدی. کتابلرنی کارتنلرگه سالیب میمنه شهریگه جۉنتدیک. اېرته‌سی اۉزیم هم میمنه‌گه یېتیب باردیم. حمل آیی نینگ آخرلری یا ثور آیی‌نینگ باشلری اېدی. میمنه‌ده هم کۉرگزمه‌نی شهر

www.ezgu.org

مرکزیده‌گی هوتللردن بیری نینگ سالونیده اویوشتیرماقچی بۉلدیک. شبرغان شهریدن "جهانی همکارلیکلر" مؤسسه‌سی نینگ امېریکه‌لیک باشلیغی دېوید و اونینگ خاتینی بیلن اوشبو جمغرمه همکارلریدن بۉلگن اۉزبېک تیلشناسی استاد نورالله آلتای هم اۉنلب ینگی چاپ اېتیلگن کتابلرنی آلیب کېلیشدیلر.

"ارمغان هوتلی" سالونی اۉزبېک تیلیده‌گی کتابلر کۉرگزمه‌سیگه کېلگن میمنه‌لیک ضیالیلر، استادلر، محصللر بیلن لیق تۉلگن اېدی. ازل_ ازلدن میمنه اۉزبېکلرنینگ مهم مدنی، ادبی اۉچاغلریدن بۉلیب کېلگن. بو شهرده کۉپچیلیک اۉزبېک تیلیده سۉزلشیله‌دی. عادتده اۉزبېک بۉلمه‌گنلر بو شهرگه نېچه ییل قالسه‌لر اۉزبېکلشیب کېته‌دیلر. کۉرگزمه مراسمی بیر نېچه محلی ضیالیلر و مهمانلر چیقیشلری بیلن آچیلدی. سۉزگه چیققنلر اوزاق دورلرده مستبد حاکملر ظلمی عاقبتیده اۉز آنه تیلیده تعلیم آلیش، اۉقیش_ یازیش حقیدن محروم اېتیلگنلیکلرینی حسرت_ الم یوغریلگن سۉزلر بیلن تیلگه آلدیلر. اۉزبېک تیلیده نشر اېتیلگن کتابلر کۉرگزمه‌سینی میمنه‌ده اۉتکزیش برچه نظریدن کوتیلمه‌گن بیر مدنی واقعه بۉلدی.

سالون نینگ بیر تامانیده کۉرستووگه قۉییلگن کتابلر کتّه قیزیقیش بیلن ساتیب آلیندی. چونتکلریده یېترلی مبلغی بۉلمه‌گنلر دوستلریدن پول قرض قیلیب بۉلسه هم کتاب ساتیب آلدیلر. کارتن_ کارتن کتاب ساتیب آلگنلر هم بۉلدی. کۉرگزمه‌گه قۉییلگن کتابلرنینگ کتّه قسمی ساتیلدی. قالگن کتابلرنی اندخوی تومنی مرکزیگه جونتدیک. چونکه او یېرده هم کتاب کۉرگزمه‌سی اۉتکزیشنی رېجه‌له‌گن اېدیک.

اېرته‌سی کونی مسلکداش دوستیم تاشقین بهایی بیرگه‌لیگیده اوکه‌م سیف‌الله بای نینگ موتریده اندخوی‌گه جۉنب کېتدیک. اوکه‌م موترینی ساتیب آلگنیگه اۉن کونچه بۉلردی. ایکّی ساعتگه قالمه‌ی اندخوی مرکزیگه یېتیب باریلدی. شاعر دوستیم سید نادرنینگ اوییگه باردیک. او بیزنینگ نیتیمیزدن خبردار اېدی. اېرته‌گه کۉرگزمه‌گه مناسب جای

www.ezgu.org

تاپیش اوچون تومن حاکمی خیرالله انوش نینگ ایشخانه‌سیگه باریب، اوندن یاردم سۉره‌دیک. او بیزنینگ بو حرکتنی خوش قرشیلب،
– بونده‌ی بیر مبارک ایش بیلن کېلگنلریز اوچون خرسند بۉلدیم. کۉرگزمه‌نی "یولدوز" لیسه‌سی سالونیده اۉتکزه‌میز. مېن بو تۉغریده مکتب باشلیقلریگه یېترلی تیارگرلیک کۉریشلری اوچون بویروق بېره من" ــ دېدی.
بهار اېدی. دشت و دله‌لرده ساووق توپراق قۉینیده اوخلب یاتگن مینگ بیر تونیس گل‌وگیاه اوروغلری قار و یامغیر سوولریدن تۉیینگن قاره یېر بغریدن کۉکریب، قویاش‌نینگ مهرلی کۉکسیدن نورلر اېمیب اطراف محیطنی یشنتماقده اېدی. ثور آیییده قیش کونلری کبی قارانغو تېز توشمسدی. هلی شامگه بیر نېچه ساعت قالگن اېدی. فرصتدن فایده‌لنیب شبرغان بیلیم یورتیگه باریب، او یېرده‌گی استاذلر بیلن اوچره‌سک دېگن اۉیگه باردیک. تاشقین بهایی:
– مېنینگ مزارشریف‌گچه بیر آز ایشیم بار او یېرگه هم باریب کېلسک بۉله‌دی، وقتیمیز بار، ــ دېدی.
اوکه‌منی قۉیَرده قۉیمه‌ی:
– بیزنی موترینگ‌گه مزارگچه اېلتیب کېلتیره‌سن، ــ دېدیم.
اکه‌ــ اوکه‌لیکده. او کۉنگلی بۉلمسه هم یۉق دېیالمه‌دی. شبرغان‌گه جۉنب کېتدیک. هه دېمه‌ی شبرغان بیلیم یورتیگه باریب استادلردن نورالله آلتای‌نی تاپدیک، او بیلن بیرگه شبرغان بیلیم یورتی باشلیغی دوستیمیر گل احمد فضلی‌نی کۉرگنی باردېک. اوز ارا صحبتلریمیز قیزیگن سَری قیزیب کېتدی. بیر محل، اوکه‌م بیلیم یورتی دروازه‌سیده بیزنی کوتیب تورگنی لقّه اېسیمگه کېلدی‌ــ یو، قَیته اوچره‌شیشنی آرزو قیلیب آلتای و فضلی بیلن خیرلشدیک.
دروازه‌گه چیقسک، اوکه‌م موتری‌نینگ یانیده ایکّی آیاق اوستیده تیک تورگن اېکن. زېریک‌کنی یوز و کۉزیده نمایان اېدی. او کولیمسیره‌ب:

www.ezgu.org

– اکه‌جان شو قوماندانله قۉریقچیلری و هَیداوچیلریگه قنچه کۉپ آیلیک بېرسه ینه هم آز، بېش دقیقه‌گه کیریب چیقه‌بیز، ــ دېب بیر ساعتدن کۉپ کېتدییله،ــ دېدی، یومشاققینه اعتراض قیلگندېک.

او، اعتراض بیلدیریشگه حقلی اېدی.

– عذر اوکه‌جان. بۉلر ایش بۉلدی. کېل اېندی شپّه مزارشریفدن باریب کېله‌یلیک. کېیین سېن بیز تاماندن رخصت سن دېدیم، قۉلینی قۉلیمگه اوشلب.

سیف‌الله بای اوکه‌م بلند بۉیلی، آق یوزلی، کم سقال، قۉی کۉز ییگیت. مجاهدلر اطراف حدودلرده مکتبلر بنالریگه اۉت قۉیگنلیکلری سبب او هم یوزلب و مینگلب کیشی تېنگداشلری کبی مکتبگه کیریب تعلیم آلالمه‌دی. شخصی تشبثی نتیجه‌سیده آزــ ماز اۉقیشنی اۉرگندی. اما یازالمه‌یدی. چله سواد بۉلیشیگه قره‌مه‌ی اونچه مونچه سوادلیلردن فراستلی. او بیر مؤفق خصوصی تدبیرکار.

اوکه‌م مېنگه:

– اکه‌جان! سیزلرگه بیر تکسی کرالب بېرسم، اۉزلریز مزارشریف‌گه باریب کېسه‌یله، مېنگه شو یېرده رخصت بېرسه‌یله،ــ دېدی التماس قیلیب.

مېن اېسه اکه‌لیک قیلیب، ایکّی آیاغیمنی بیر اېتیک‌که تیقیب:

بیز بیلن باریب کېلمه‌سنگ علاجی یۉق، ــ دېدیم قَیسرلیک قیلیب.

– اېندی که قۉیمه‌دیز. موترگه اۉلتیرینگله، کېتدیک، ــ دېدی غیرت بیداویگه مینیب.

اۉشنده اوکه‌م‌نینگ گپیگه اعتبار بېرمه‌ی، قدیمگیلرنینگ: –«بیر کته‌نینگ گپیگه قیل، بیر کیچیک نینگ»، دېگن عقللی سۉزیگه عمل قیلمه‌ی، کتّه بیر خطا گه یۉل قۉیگن اېکن‌من. شبرغان شهریدن چیقیب مزارشریف‌گه جۉنه‌دیک. مزارشریفــ قیصار آره‌لیغیده

www.ezgu.org

یوزلب کیلومتر بوزوق یۉل چمه‌سی ایکّی ییل آلدین غرب دولتلری یاردمیده قیته قوریلگن ایدی.

آقچه کۉپریگیدن اۉتگن ایدیک. کتّه اسفالت یۉل‌نینگ ایکّی تامانیده‌گی بوغدایزارلرده غربدن ایسه‌دیگن یومشاق شمالدن بوغدایلر بته‌لری بیر تیکیس ایگیلیب عجایب منظره شکللنردی.

بیزنینگ موتر بیر یوز ییگیرمه میل سرعتده کیتیب بارماقده ایدی. اوکه‌م یقین ــ یقینلرده موتر هَیده‌شنی اۉرگنگن. او، هَیداوچیلیکده هلی ییترلی تجربه‌گه ایگه ایمس ایدی. موتر چاربۉلک تومنی حدودیده ایدی، بو ییرلرده قیر قیلینگن یۉل ایکّی تامانده‌گی ییرلردن بعضی جایلرده ایکّی متر، بعضی منطقه‌لرده بیرییریم متر چه بلند ایدی. تاشقین مینینگ یانیمده اۉلتیرگن جاییده اوخلب قالگندی. بیر پیت موترنی تۉغری یۉنه‌لیشیدن استه‌ــ سیکین اونگ تامانگه قره‌ب کیته‌یاتگنینی پَیقه‌دیم. شو آنده شاشیلیب استه‌گینه سیف‌الله، ــ دیدیم. سیف‌الله دیدیم و موتر چپ تامانگه بوریلیب، اۉته تیز سرعتده اوچیب بیر نیچه لحظه‌ده اۉتیز مترچه اوزاقراقده تۉرته غیلدیره‌گی بیلن بهار یامغیرلریدن سیمیریب یاتگن ییرگه باریب اوریلدی. یوز بیرگن اۉته خوفلی حادثه‌دن گنگیب قالدیم. موترنینگ دروازه‌لری قولفلنیب قالگن ایدی. اوکه‌م اۉرنیدن توریب، -«دربه در بۉلدیم» ــ دیب، مینگه قره‌ب: -«اکه یخشیمیسیز؟»- دیدی. اونگه هه یخشی من دیدیم‌ــ ده، یانیمده اۉتیرگن تاشقین بهایی‌نینگ قیمیرده‌مه‌ی اۉتیریشیدن چۉچیدیم. تاشقین! ــ دیدیم، او حیران حالده -«هه مین یخشی من»-دیب قۉیدی. باشیمدن قان آقه یاتگنینی اوکه‌م بیلن تاشقین کۉریب قۉرققن ایدیلر. قره‌سم موترنینگ آرقه شیشه‌سی سینیب توشگنیده بیر شیشه نینگ سینیغی منگله‌ییم نینگ اۉنگ تامانینی قاشیم‌نینگ اوچیگچه ییرتگن ایکن. قان تۉخته‌مه‌ی آقر ایدی. کورتی و ایگنیمده‌گی آق کۉیلگیم قانگه بۉیلگن ایدی. اوکه‌م موترنینگ تیپه‌سیده‌گی دریچه‌نی آچیب او ییردن تشقریگه چیقدی. بیر عمللب موترنینگ بیر

www.ezgu.org

دروازه‌سینی آچیشگه اولگوردی. بیز هم تشقریگه چیقدیک. موترنینگ آرقه غیلدیرکلریدن بیری کمیده قیرق–اېلیک قولاچ نریگه آتیلیب کېتگن اېکن. شو پیت کتّه یۉلدن اۉته‌دیگن موترلر هَیداوچیلری چاپیشیب کېلدیلر. اولردن بیری:

– خدا خیر قیلیپتی، شکر که همه‌لریز تیریک سیله،– دېدی. او ینه اۉز سۉزلریگه دوام اېتیب:

– منه شو یقینده کلینیک بار. تېزراق او یېرگه باریب کلینیک خادملریدن یره‌منی پانسمان قلیشیمیزنی سۉره‌دی.

بیزنینگ کوتیلمه‌گن بو واقعه‌دن تیریک قالیشیمیز بیر معجزه اېدی. گویا بو دنیاگه قیته توغیلگن اېدیک. سیف‌الله بای‌نی موتری آلدیده قالدیریب، مېن و تاشقین بهایی شاشیلیب یۉلگه چیقدیک. تېزده بیر تکسیده کلینیک‌که باردیک. کلینیکده‌گی نرسلر باشیم‌نینگ یاره‌سینی پانسمان قیلیب، بیزدن تېزده مزارشریف‌ده‌گی شفاخانه‌لردن بیریگه باریشیمیزنی سۉره‌دیلر. مزارشریف‌گه دوستیم داکتر تانیش‌گه تیلیفون قیلیب، اونی حادثه‌دن خبردار قیلماقچی بۉلدیم. او کابل–مزارشریف سفریده سالنگده اېکنینی ایتدی. مزارشریف‌ده باشقه بیر دوستیمیز داکتر درمان‌گه تیلفون قیلدیک. او:

– تېزراق دولت شفاخانه‌سیگه کېلینگلر. مېن او یېرده داکترلرگه ایتیب قۉیه‌من،– دېدی.

چمه‌سی قیرق دقیقه‌لرده شفاخانه‌گه یېتیب باردیک. او یېرده عزیزلریمیز داکتر درمان و مهندس نوراحمد قاضی زاده بیزنی کوتیب تورگن اېکنلر. داکترلر باشیم یاره‌سینی تیکدیلرو کېره‌کلی داریلر بېردیلر. بیز شفاخانه‌دن چیقیب مهندس نور احمدنینگ اوییگه باردیک. او یېرگه باریشیمیزدن بیر نېچه دقیقه اۉتگچ واقعه‌دن خبر تاپگن دوستلریمدن رحمتلی عالم رزم و عبدالغفور جوره‌زاده کۉرگنی کېلدیلر. کېینراق اوکه‌م سیف‌الله هم بیر نېچه کیشی دوستلری بیلن کېلدی. تاشقین بهایی بیلن مېن کېچه مهندس نوراحمد نینگ اوییده

www.ezgu.org

قالدیک. ایرته‌سی تانگده مېن کابل‌گه جۈنب کېتدیم و تاشقین ایسه کتاب کۈرگزمه‌سینی اۈتکزیش اوچون اندخوی‌گه قره‌ب یۈلگه چیقدی. کتاب کۈرگزمه‌میز بیر نېچه کوندن کېیین شبرغان شهریده هم اویوشتیریلدی.

اسلام آباد. ۲۰۲۲، ۲۹ ـ دسمبر

www.ezgu.org

مکتب ایسده لیکلری

۱

بیز یشه‌گن وادیده باله‌لر و اۉسپورینلرنی اوچ صنفلیک باشلنغیچ مکتبلرده اۉقیتیش ایشلری قیرال محمد ظاهر دوریده، میلادی ایلّیگینچی ییللرده باشلنگن. بیزنینگ منطقه‌میزده هر بیرقیشلاقدن سناقلی اۉسپورینلرنی بیر نیچه ییل ملا محمدیعقوب، ملا عبدالرسول، ملا عبدالوهاب آتلی محلی اۉقیتووچیلر مسجدلرده اۉقیتگن ایکنلر. "سۉباغ"وادیسیده ۱۹۶۱ ییلی اۉرته مکتب ایشیگی آچیله‌دی. باشلنغیچ مکتبلرنی بیتیرگن ایریم اۉقووچیلر مکتبگه جلب ایتیله‌دیلر. اۉقووچیلرگه درس اۉته‌ش اوچون ولایت مرکزیدن باشقه معلملر جۉنه‌تیله‌دی .

شبو دورلرده حکومت اطراف منطقه‌لردن بای و به دولت کیشیلرنینگ فرزندلرینی تنلب، آقسویکلر اۉغیللری تعلیم آله‌دیگن مکتبلرده اۉقیتیش اوچون کابل‌گه آلیب کیتر ایکن. حکومت آدملری بابام حاجی اۉمۉرقول (عمرقول) وادیمیزنینگ به دولت و نفوذلی کیشیلریدن بۉلگنی باعث اونینگ تونغیچ اۉغلی_ مینینگ آته‌منی کابل‌ده زاده‌گانلر مکتبیده اۉقیتیشگه تنله‌گن ایکنلر. بو زمانلرده وادیمیزنینگ اهالیسی اۉز فرزندلرینی پایتختگه اۉقیشگه جۉنه‌تیش اویاقده تورسین، ایندی ایشگه باشله‌گن محلی مکتبگه هم کیریتیشدن

www.ezgu.org

تیینردیلر. اولر پاره بیریب مکتبگه آلینگن اۉغیللری آتلرینی مکتب اۉقووچیلری رویخطیدن آلیب تشلتردیلر. یاش فرزندلریگه قۉزی و اۉغلاغ باقدیریشنی مکتبده اۉقیشدن افضل بیلر ایدیلر.

بابام سورو قۉیلری چوپانلری و دهقانلری ایشلرینی باشقریب یوریش اوچون آتهمگه جدی احتیاجی بارلیگی اوچون بیر عمللب اۉغلی‌نینگ اۉرنیگه قۉشنی قیشلاغیمیزنینگ نفوذلی شخصلریدن میرزا معصوم‌نی اۉغیللریدن عبدالغنی‌نی کابل‌گه اۉقیشگه جۉنه‌تیشگه کۉندیرگن ایکن. جان و دلدن کابل‌گه باریب اۉقیشنی ایسته‌گن آتهم بلکه آته‌لیک حرمتی اوچون بۉلسه کېره‌ک بابام‌نینگ قیلگن ایشیگه قرشیلیک کۉرستمه‌گن. اما، کابل‌ده زاده‌گانلر مکتبیده اۉقیشگه کیرالمه‌ی قالیشی سبب اوشالمه‌ی قالگن گۉزل انسانی ارمانینی کۉنگلی نینگ بیر چېتیده توگیب قۉیگن .

عبدالغنی کابل‌گه اۉقیشگه کېته‌دی. او، پایتختده بیر نېچه ییل اۉقیب پولیس مکتبینی بیتیره‌دی. ایچکی ایشلر وزیرلیگیگه ایشگه کیره‌دی. مهم منصبلرده ایشله‌یدی. اما، آتهم مسجدلر و مدرسه‌لرده محلی ملالردن تعلیم آلیب قرآن اۉقیشنی اۉرگنیب، اۉز دوریده اۉقیله‌دیگن اۉزبېکچه کتابلرنی اۉقیش قابلیتیگه ایگه بۉله‌دی، نهایت بیر باییبچه صفتیده آته‌سی‌نینگ دهقانچیلیک و چاروا‌چیلیک ایشلریگه یقیندن یاردم بېره‌دی. بیراق کابل‌ده آقسویکلر مکتبیده اۉقیب، غنی خان‌دېک بیر منصبدار بۉله‌آلمه‌گنینی هر دایم حسرت بیلن اېسلب یورر ایدی.

آتهم اۉزی اېریشه آلمه‌گن یخشی آرزولریگه اېریشیش فرزندلریگه نصیب اېتیشینی خواهلر ایکن. مېن مکتب یاشیگه کیرگنیمده بیر کونی آتهم، غنی خان‌نی اۉزی نینگ اۉرنیده پولیس مکتبینی بیتیریب، کتّه بیر منصبدار بۉلگنی تۉغریسیده بیزگه روایت قیلیب بېردی:

– «اۉغلیم، مېنینگ آرزولریم عملگه آشمه‌دی. بونگه رحمتلی آتهم سببچی بۉلدی. یخشی تعلیم و تحصیل آلیب تنیقلی منصبدار بۉلیب حکومت اداره‌لریده ایشلشنی خواهلردیم. افسوس که، بۉلمه‌دی. اېندی

www.ezgu.org

بونده‌ی یخشی آرزولرگه فرزندلریم ایریشسینلر. اۉغلیم مکتب یاشیگه کیریب سن. سېنی مکتبگه قۉیه‌من.»

– اۉزینگیز بیله‌سیز آته‌جان.

بیر کونی ایرته‌لب آته‌م قۉلیمدن اوشلب مکتب اداره‌سیگه آلیب باردی. اداره‌ده مکتب‌نینگ باش اۉقیتووچیسی خلیل‌خان بیلن سۉزله‌شیب، مېنینگ آتیمنی بیرینچی صنف اۉقووچیلری رویخطیگه یازدیردی. دریشی کییگن، باشیگه سور تۉپّی قۉیگن خلیل‌خان قۉلیگه قاره میرزایی قلمینی آلیب، آته‌م بیلن مېنی صنفیمگه ییتکلب باردی. باله‌لر صف‌ـصف بۉلیشیب، اۉریندیقلرده اۉتیرگن ایدیلر. مېنی هم بیر باله نینگ یانیده بیر چوکیگه اۉتقیزدیلر. باش اۉقیتووچی مېنی بیرینچی صنف معلمی مولانا عبدالقیوم‌گه تنیشتیردی. شو چاغده مکتب ایشچیلریدن بیری بیرینچی صنف کتابینی آلیب کېلیب، مېنینگ قۉلیمگه توتقزدی.

آته‌م مېنگه قره‌ب:

– اۉغلیم مېن کېته‌من. منه حافظ صاحب معلمینگ و مکتب نینگ باش اۉقیتووچیسی مېنینگ دوستلریم بۉله‌دیله. ایندی هر کونی ایرته‌لب عمکیلرینگ مینن مکتبگه کېلیب کېته بېره‌سن. مېن بۉسه کېتدیم، ــدیب اۉقیتووچیمیز بیلن خیرله‌شیب، صنفدن چیقیب کېتدی.

سل اۉتمه‌ی آته‌م مېنگه مکتب‌نینگ دکانچه‌سیدن ایکیته دفترچه، بیر پنسل قلم و بیرخودکار قلم کېلتیریب بېردی. مېن کتاب، دفترچه‌لر و قلملریمنی آنه‌م تیکیب بېرگن قیزیل تبراققه سالیب قۉیدیم. آته‌م تکرار خیرله‌شیب اوییگه جۉنب کېتدی.

بیزنینگ معلیمیزنی حافظ هم دېر ایدیلر. باشیگه آق سلّه اۉره‌گن اۉقیتووچیمیز دریشی هم کییَردی. درس وقتی توگب، توشده مکتب تعطیل قیلیندی. مېن قیشلاغیمیز باله‌لری بیلن اوییمگه قَیتیب کېلدیم.

www.ezgu.org

آته‌م مکتبدن قَیتیب کېلگنیمنی کۉریب قالیب مېنگه آفرینلر ایتدی. کۉزلریده خرسندلیکدن بلقیب تورگن آنه‌م :

- واه، واه مکتبی اۉغلیم کېلدی، یخشی اۉغلیم کېلدی و... ــ دېب سېویب ــ سېویب منگله‌ییمدن اۉپدی ــ ده، اۉغلیم آچ قاگن سن. نیمه ییېسن؟ ــ دېب سۉره‌ی .

- آنه‌جان، خام قیماق بیرینگ دېدیم.

بیر سووچیم ده آنه‌م کېچه‌دن بېری سوت سېبت نینگ تگیده قلین قیماق توتگن کتّه بیر تباق یوزینی آلیب کېلدی. اونینگ یانیده شینّی سالینگن کۉزه‌چه‌دن بیر آزراق شینی هم کېلتیریب قۉیدی.

مېن هر کونی اېرته‌لب عمکیلریم و قیشلاغیمیز باله‌لری بیلن مکتبگه باریب کېله‌دیگن بۉلدیم. هر کونی اېرته‌لب مکتب اۉقووچیلری صنفلریگه بارمسدن آلدین مکتب بناسی مقابلیده صفلرده تۉپلنر اېدیلر. ترانه گروهی "وطن" ترانه‌سینی اجرا قیلردی. کېیین معلملر بیر نېچه کون مکتبگه کېلمه‌گن اۉقووچیلرنینگ آیاقلرینی باغلب، قلین خیمچه‌لر بیلن اولرنینگ آیاقلری تگیگه اورردیلر. خیمچه‌لر سینیب کېتگونچه سَوه‌لردیلر.

مکتب‌نینگ اوچ ــ تۉرت کیشی خذمتچیلری بار اېدی. اولرگه "چپراسی" دېر اېدیلر. "چپراسی"لردن بیری اۉته اوزون بۉیلی، قیرغی کۉزلی، اۉسیق قاشلی، قاتمه‌دن کېلگن آلتمیش یاشلرده‌گی بیر آدم اېدی. اونینگ اصل اسمینی کیشی بیلمه‌گنی اوچون همه اونی "ماما" ــ دېب خطاب قیلردی. "چپراسی"لر مکتب صنفلرینی تازه‌لش، مکتب باغینی سوغاریش، درختلرینی پرورش قیلیش، اداره بویروغلرینی بجریش بیلن مشغول اېدیلر. اما "ماما چپراسی" هرکونی مکتبدن قاچیب یورگن باله‌لرنی یا اولرنینگ آته‌لرینی مکتبگه آلیب کېلیش بیلن آواره اېدی. "قره‌شیخی" قیشلاغی‌نینگ اوغانلریدن بۉلگن "ماما چپراسی" نینگ اۉزیگه خاص بیر ایشی هم بار اېدی.

www.ezgu.org

اونینگ قۉلیده اوزونلیگی ایکّی مترچه کیله‌دیگن، یۉغانلیگی بیل دسته‌سیدن بیر آز مه‌ییناق یاغاچی بۉلردی. یاغاچ‌نینگ ایچی غراودیک تیشیک ایدی. اونینگ کیسه‌سی لایدن چیگیتدن کتّه‌راق دۉمه‌لاق قیلیب یسه‌لگن قوروق "اۉق"لریدن تۉله ایدی. او، قوریتیلگن لای اۉقلردن بیرینی آغزیگه آلیب، یاغاچی‌نینگ بیر تامانینی لبلری آره‌سیده محکم اوشله‌گن حالده درخت شاخیده‌گی قوشنی نشانگه آلر ایدی. شو آنده اۉپکه‌سینی نَفَسگه تۉلدیریب، یغاچی تیشیگیدن آغزیده‌گی "لای اۉق"نی توف ــ دیب نشانگه قره‌تیب آتردی. "ماما چیراسی" شونده‌ی قیلیب هر کونی بیش یا اۉنته قوش آولر ایدی.

مین هر کونی مکتبگه باریب‌ــ کیلردیم. بیر نیچه هفته اۉتر‌ــ اۉتمس مکتبگه باریشگه قیزیقمه‌ی قۉیدیم. بارگنیمده هم بعضی کونلری تنفس ساعتلریده مکتب دیواریدن آشیب قاچردیم. مکتبدن قاچیب اویگه بارمس ایدیم. مکتب باله‌لری اویلریگه قَیتگونلریچه یۉلده بوغدایزارلر ایچیده بیکینیب یاتردیم. باله‌لر مکتبدن کیلیشی بیلن‌آق اولرگه قۉشیلیب اوییمگه بارر ایدیم. هر کونی بوغدایزار ایچیده یاتیب اوزاق یاووقدن بیدنه‌لرنینگ پیتپه‌لق اوریب سَیره‌شی، چیرایلی زرغلداق قوشچه‌لرنینگ بوغدایلر بته‌لریگه قۉنیشیب بلبلدیک چولدیره‌ب قیلگن خوانشی بهارنینگ سۉلیم فضاسینی تاباره یاقیملی قیلر ایدی. قلدیرغاچلرنینگ اویاقدن بویاققه چوغیرده‌شیب هواگه اۉیناقلب اوچیشی کۉنگلگه اۉزگچه ذوق بیرر ایدی.

مین هر کونی مکتبدن قاچیب کیلگنیمده بوغدایزار ایچیده‌گی اجیریغزار بیر اریقچه‌ده اۉتیرردیم. بیر کونی یاش باشیمده خیاللر سوریب یاتر ایکنمن میندن بیر‌ــ ایکّی قولاچ نریده بوغدای بته‌لرینی اویاق‌ــ بویاققه قیمیرده‌یاتگنینی سیزیب اۉرنیمدن توردیم. قره‌سم بیر کتّه سریغ ایلان پشیّلّب بوغدایزاردن چیقیب اۉزینی مین تورگن اریقچه‌گه تشله‌دی. قتیق چۉچیب بقیریب یوباردیم. آوچی‌نینگ یاییدن آتیلگن اۉقدیک آتیلیب، بوغدایزارده‌گی سۉقماققه باردیم.

www.ezgu.org

سۉقماقه توریب آرقه‌مگه قَیریلیب قره‌سم ایلان یۉق ایدی. او مېنینگ بقیرگنیمدن هدیکسیریب قه‌ی بیر تامانگه قاچیب کېتگن بۉلیشی ممکن دېدیم اۉز اۉزیمگه.

نیمه قیلریمنی بیلمه‌ی حیرتله‌نیب تورگن ایدیم. شو آنلرده مکتبدن قَیتگن باله‌لرنینگ بۉی و بستی کۉرینددی. مېن هم اولرگه قۉشیلیب قیشلاققه جۉنب کېتدیم. یۉلده اولرگه مېنی بیر سریغ ایلان قاوله‌گنینی ایتدیم. قرینداشلریمدن بیری نینگ اۉغلی عبدالرحمن:

– "سریغ کَل"دن قۉرقمه، اونی زهری بۉمه‌یدی. آدمله‌نی چقمه‌یدی. بیزلر سریغ ایلانلرنی قۉلیمیزگه آلیب، بېلیمیزگه اۉره‌ب یورگن وقتله بۉگن، ــ دېگن سَری عمه‌کیم نینگ اۉغلی مېنگه قره‌ب:

– اوکه‌جان، سېن قچنگچه مکتبدن قاچیب آته و آنه‌نگنی الده‌ب یوره‌سن. اولر سېنی بیزگه تاپشیرگنله. آخر بیر کون سۉره‌یدیله. قنداغ قیلیب اولردی یوزیگه قره‌ییز،ــ دېب کاییدی .

درسدن قاچگنیم اوچون مېنی مکتبده کیشی جزالمس ایدی، "ماما چپراسی" هم آرقه‌مدن کېلمس ایدی، چونکه مېن هر کونی بیرــ ایکّی ساعت صنفده بۉلردیم. اۉقیشنی یاقتیرمه‌ی مکتبگه قیزیقمه‌ی قالگنیم سببینی بوگونگچه اۉزیم هم بیلمه‌یمن.

بو وضعیتدن اویده‌گیلرهم خبر تاپدیلر. آته‌م بیر کونی مېنگه:

– «آته‌م اۉغلیم قره، اېشیتتیم سېن هرکونی مکتبدن قاچر ایمیش سن. بو یخشی ایش ایمس. مېن سېنی یخشی اۉقیب، سوادلی بۉلیب، غنی خان‌ده‌ی کتّه منصدار بۉله‌سن، آبرو اعتبار تاپه‌سن، ــ دېگن امیدده مکتبگه قۉیدیم. مېنی مکتبده اۉقیشگه قنچه اشتیاقیم بلند ایدی، افسوس که آته‌م قۉیمه‌دی. اېندی مېن سېنی اۉقیتماقچی‌من، سېن اۉقیمه‌یسن. بو نیمه قیگنینگ اۉغلیم؟» ــ دېب حسرتلی سۉزلرنی تیلگه الدی .

آنه‌م هم آته‌مگه قره‌ب:

www.ezgu.org

– بیلمه‌سم اۇغلیز کیچیکلی قیله‌می، اونی قیسی اوریب سۉکه‌می، یۉلده ییاو یوریب چرچه‌یدیمی،ــ دېب مېنگه قره‌ب، اۉز سۉزلریگه دوام اېتدی.

– اۉغلیم هر گپینگ بۉسه تارتینمسدن آچیق ایت. بیزدن نیمه تیله‌یسن؟ خواهله‌سنگ آته‌نگ سېنگه بایسکیل آلیب بېره‌دی. ساعت آلیب بېره‌دی و ...

مېن اېسه لام‌ــ میم دېمسدن یېرنی چۉقیلیب اۉتیردیم. ینه آته‌م مېنی مکتبدن قاچمسلیک‌که کۉندیرماقچی بۉلیب:

– اۉغلیم مکتبگه باریب کېلرده چرچه‌سنگ بایسکیل آلیب بېره‌من. یا اېشگینگگه مینیب مکتبینگگه باریب کېل،ــ دېگن آته‌م، آنه‌مگه قره‌ب:

– بیله‌سنمی، اۉغلیم آته‌ــ آنه‌سینی یخشی کۉره‌دی. ایتکنیزدی قیله‌دی، سېن مونی باشینی "سخی جان"گه ایتگن‌سن. کېله‌سی ییل بهاریده اۉغلیمدی "سخی‌جان" گه آلیب کېته‌بیز، ــ دېدی.

سکره‌ب اۉرنیدن تورگن آته‌م مېنی اۉزی مکتبگه آلیب کېتماقچی بۉلدی، آنه‌م کتاب و دفترچه‌لریم سالینگن تبراغیمنی کېلتیریب بۉینیمگه آسدی. آته‌م بیلن بیرگه صنفیمیزگه کیریب باردیک. حافظ معلم آق تباشیر بیلن قاره تخته‌ده املا یازه یاتگن اېدی.

اۉقیتووچیمیز آته‌مگه:

– بای اکه خوش کېلیبسیز. بیزدی شاگرددی بوگون مکتبگه اۉزینگیز آلیب کېلیبسیزــ اَ؟ ــ دېب سۉره‌دی .

– هه شونده‌ی. سیله‌نی یقیندن بیر کۉره‌ی دېب کېلدیم، یو شاگردیز بوکونله مکتبگه قیزیقمه‌ی قاگن. مونی بیرانته اوره‌می، سۉکه‌می، قۉرقیته‌می؟ بیلمه‌یمن،ــ دېدی، آته‌م حافظ معلمگه.

– یۉق ــ یۉق بای اکه، بو ییرده هیچ کیم اۉغلیزگه زوغوم قیمه‌گن، او، کرتی‌سی‌نینگ کیسه‌سیدن بیر چاکلیتنی چیقریب مېنینگ قۉلیمگه توتقزدی. اۉقیتووچیمیز ینه مېنگه قره‌ب:

www.ezgu.org

– شاگردیم، ایت مکتبده سېنگه کیم گپیره‌دی؟ هر کیم سېنگه تعدی قیگن بؤسه مېنگه ایت، اونی جزاله‌یمیز،ــ دېدی.

بیر آزدن سؤنگ آته‌م معلمیمیز بیلن خیرلشیب صنفدن چیقیب کېتدی. اؤقیتووچیمیز تخته گه املا یازه‌یاتگنده آته‌م‌نینگ آرتیدن چاپیب چیقدیم، دهلیزده کیشی یؤق ایدی، اؤقیتووچیلر صنفلرده درس اؤته‌یاتگن ایدیلر. هه دېگونچه مکتب نینگ دروازه‌سیگه بارگن آته‌م آرقه‌سیگه یېتیب باریب، تؤنی نینگ اېتگیدن اوشله‌دیم. او مېنگه قره‌ب:

– هه اؤغلیم بیران نرسه کېره‌یمی، پول بېره‌یمی؟

– یاغ، مېن سیز مینن کېته‌من. مکتبگه اؤقیمه‌یمن،ــ دېدیم.

آته‌م هیچ نرسه دېمه‌ی بیر دقیقه سکوت قیلدیــ یو، ــ اؤزینگ بیله‌سن اؤغلیم، سېن بو ایشینگ مینن مېنینگ آرزولریمدی یېرگه اوره‌سن، قباغی آسلیب، یور کېتدیک،ــ دېدی. اویگه یېتیب بارگونیمیزچه آته‌م هم گپیرمه‌دی، مېن هم سېسیمنی چیقرمه‌دیم. مېنی مکتبده اؤقیتیش اوچون آتهــ آنه‌م نینگ اورینیشلری نتیجه‌سیز توگه‌دی. اولرنینگ خرسندلیگی اوزاققه چؤزیلمه‌دی. کؤنگللری غش ایدی.

هفته‌لر و آیلر اؤتدی، بهارنینگ سلقین و سؤلیم کونلری یازنینگ جزیره‌مه ایسیغیگه ایلندی، سنبله و میزان آیلریده هوا استهــ سېکین ساووب یپراغلری سرغه‌یگن درختلر بوتاقلریدن اؤینبــ اؤینب یېرگه توشه باشله‌دی. بوکونلر هم بیرینــ کېتین اؤتدی، ییغیمــ تېریم بؤلدی. قیش‌نینگ ایزغیرین شمالی هوویلب اېسه بېردی، اؤنگ و سؤلگه قره‌گونچه هواده قاره بولوتلر کؤرینه باشله‌دی، قلین قارلر یاغدی. کوچه‌لر، آقر دریا، اریغلر ، حوضلر موزلب یاتردی. قیشلاق اهالیسی حوضلرنینگ قلین موزلرینی بالته بیلن سیندیریب سوو آلر ایدیلر. قوشلر چورقیله‌شیب یېرده دانه تاپالمه‌ی، چومچوقلر، موسیچه‌لرو مینالرنی ساووق شدتیدن موزلب اؤلیب قالگن حاللری کوزه‌تیلدی.

www.ezgu.org

کونلر و هفته‌لری بیلن قیش هم قرّیگن ایدی. حوت‌نینگ اۇرته‌لریده قیش کونلری یاغه‌دیگن قارلر یامغیرگه ایلندی. چمه‌سی ایکّی هفته تون و کون یامغیر یاغر ایدی. کوندوزلری کوچه‌ــ کۉیلرنی قلین تومن باسیب یاتردی. اوزون چۉزیلیب اینگیچکه اوزیله‌دیگن وقت ایدی. قیشلاقداشلریمیزنینگ آمبارلریدن غله‌ــ دانلری توگه‌ماقده ایدی. تینمه‌ی یاقتن یامغیرلر سبب تاملریمیز چک‌ک قیلدی، چاره‌سیزلیکدن آته‌م بیز یشه‌یدیگن اۉتاق ایچیده گیلملردن چادر تیک‌کن ایدی. بیز ایسه کیچه‌لرنی چک‌ک نمیده چادر آستیده‌گی سوغدی نینگ تۉرت تامانیده تونب تانگ آتدیرردیک.

ییردن تومنلر کۉتریلدی، آسمانده‌گی قوییوق بولوتلر هر تامانگه ترقب کیتدی، بهارنینگ بیرینچی کونلری ایدی، قیش دوامیده موزلب یاتگن زمیننی ایلیتگن قویاش نوری کوندن کونگه ایسیب بارماقده ایدی. ایرته گلله‌یدیگن درختلر قیش‌نینگ آغیر اویقوسیدن تۉییب کورتک آتماقده ایدی. زمین‌نینگ کۉکسیده دم آلیب یاتگن گللرو تورلی تومن اۉسیملیکلر اوروغلری بهار یامغیرلری‌ــ یو، قویاش نوری یلّیغی طفیلی اویغانیب، اۉسیب باره‌یاتگن گیاهلر کاکللرینی تانگگی شباده‌لر سیلب اۉتردی.

قیش‌نینگ ایزغیرین ساووغی و تورلی مشقتلرینی آرتده قالدیرگن آته‌م بیر کونی آنه‌مگه:

- خداگه شکر اۉغلینگ کتّه بۉگن، باشینی "مزارسخی" گه ایتگن ایدیک، بهار هم کیلدی، شو وقت باریب ساچینی آلدیریب کیسک، ــ دیدی.

- راست ایته‌سیز. یخشی بۉله‌دی، ــ دیگن آنه‌م باله‌لری نینگ باشی "سخی‌جان" گه ایتیلگن عایله‌لر قیشلاغیمیزده کم ایمسلر. اوله مینن بیرگه بیر کتّه موتردی دربس آلیب کیتسه‌ی بۉله‌دی، ــ دیدی.

اوزاق اۉتمیشلردن بیری بیزنینگ منطقه ده ایرک‌ک باله توغیلگنده اونینگ باشینی قیسی بیر زیارتگه اینیقسه "مزارسخی"گه ایتیش اودومی

www.ezgu.org

یشب کېلردی. باشی "مزار سخی" گه ایتیلگنلرنینگ بیرینچی مرته ساچینی "مزار سخی" روضه‌سی‌نینگ ایشانلریگه قیردیریش ایریمی بۉلر اېدی، بو اودومگه کۉپراق عیاللر بېریلگن اېدیلر. اساساً قشاقلیک سبب آلتی-ییتی ییلده هم مزارشریف گه سفر قیلالمه‌گن آته-آنه‌لر اۉز فرزندلری ساچلرینی محلی سرتراشلرگه قیردیریب، باشی‌نینگ بیر تامانیده بیر آزگینه جایی‌نینگ ساچینی اۉسدیریب قۉیردیلر. اۉشه آزگینه ساچ اوزون بۉلیب اۉسیب کېتسه، اونی اوچ اۉرمه قیلیب اۉریب قۉیردیلر. قچانکه "مزار سخی" گه بارگنلریده ایریمنی به جا کېلتیریش اوچون بیر نېچه ییل اۉسیب یاتگن اوزون ساچنی روضه‌نینگ ایشانلری قیریب تشلردیلر. مېنینگ هم گودکلیگیمدن قیردیریلمه‌گن بیر اۉریمگینه اوزون ساچیم قیزلرنینگ زلفیدېک اۉسیب کېتگن اېدی.

اوچ-تۉرت کون آره‌سیده قیشلاغیمیزدن تۉقیز-اۉن عایله "مزارسخی" زیارتی سفریگه تیارلندیلر، میمنه شهریدن بیر لاری موتر اجاره قیلیب کېلیندی. اېرته‌لب وقت زیارتچیلر سفرگه آتلندیلر. اوچ-تۉرت ساعتده موتر لیلی دشتیگه یېتیب باردی. موتر هر تونیس یاوایی گللرو اۉسیملیکلرگه بورکنگن تېکیس و پست و بلند تپه‌لیکلرنی آرقه‌ده قالدیریب بارماقده اېدی. لیلی دشتی کۉز ایلغه‌گنیچه یشیل بخملدېک اۉت-اۉلنلر بیلن قاپلنگن. دشتده هر خیل یاوایی حیوانلر- کییک، قولان، تولکی، بۉری، شغال، سودره‌لووچی حیوانلردن ایلان، کلته‌کېسک، اېچکی ییمر و تاشبقه‌لر یشر اېدی. شونینگدېک اوشبو دله‌ده تویه‌لر و اولرنینگ بۉته‌لاقلری، قولونلب یاتگن بییه‌لر، سورروو- سورروو قۉیلر گله‌لری کۉزگه تشلنردی. بیزنینگ لاری موتر هم بۉکیریب یۉلنی اۉز کامیگه تارتیب بارماقده اېدی. بیر زمان اۉندن آشه‌راق کییکلر و اولرنینگ یورتملداق قوره‌له‌ی‌لری موتر آلدیدن هورکیب بیر تامانگه قره‌ب قاچتیلر. کییکلر تۉده‌سینی کۉرگن زیارتچیلر های-هوی قیلیب شاوقین چیقردیلر. اولرنینگ شاوقینیدن کییکلر کۉپراق هورکیب ینه سرعت آلدیلر، مېن حیاتیمده ایلک مرته

www.ezgu.org

کییکنی "لیلی چؤلی"ده کؤرردیم. بؤته‌لاق لر و پؤله‌پان‌لر تماشاسیدن اؤته هیجانلنگن ایدیم.

باشقه ایکّی‒اوچ کیشی بیلن موترنینگ تېپه جنگله‌سیده اؤتیرگن آته‌م لیلی دشتی سفری نینگ یاقیملی فضاسیدن تأثیرلنگنیدنمی، بلند آوازده اؤزبېک داستانلری کتابلریدن یادله‌گن غزللرنی عجایب آهنگده خیرگاهی قیله‌باشله‌دی. موترده‌گی زیارتچیلر جیم بؤلیب آته‌م‌نینگ خیرگاهی قؤشیقلرینی ایشیتردیلر. قویاش ایندی غرب تامانگه آغه‌یاتگنده شبرغان‌گه یېتیب باردیک. شهرده کتّه یؤللرنی اسفلت قیلیش ایشی ایندی باشلگن ایکن. شبرغان‒مزارشریف شهرلری آره‌لیغیده‌گی شاه یؤل اسفلت قیلینگن ایدی، بو یؤلده سفر قیلیش بیز اوچون مراقلی کېچدی. مزارشریف‌گه آلیب باره‌دیگن یؤل‌نینگ اطرافی تېکیس یېرلر ایدی، تورلی ایکینلر اوچون یراقلی بؤلگن بو یېرلرگه ارپه، بوغدای، کنجد، زغیر، جوگاری، پخته، پیاز و باشقه سبزواتلر ایکیلردی، بعضی جایلرده کؤک تېره‌کلر کؤک‌که سؤیله‌شیب اؤسیب بارماقده ایدی. مزارشریف جنوبیده پست و بلند تاغلر سلسله‌سی کوزگه تشلنردی. بیزنینگ موتریمیز غیلدیره‌کلری اَیلنه‒ایلنه قارانغولیک تویغونی شهرده قنات یایگنده او یېرگه یېتیب باردی.

بیز قیشلاقدن کېلگن زیارتچیلر "مزارسخی" روضه‌سی‌نینگ جنوب تامانیده‌گی سرایلردن بیریده جایله‌شیب آلدیک. ایرته‌سی شهر مرکزیده یېرلشگن اسلام نینگ تؤرتینچی خلیفه‌سی مزاری ایکنی تصور ایتیلگن مقبره زیارتیگه باردیک. مېنینگ آته‌م و بیز بیلن همراه بؤلگن قیشلاغیمیز زیارتچی عیاللری روضه‌نینگ دروازه‌لری حلقه‌لری، "مزار"نینگ تېمیردن قوریلگن کتاره‌سینی طواف قیلیب، روضه ایشانلریگه ایتگن نذرلرینی تاپشیردیلر. مقبره‌نینگ قبله تامانیده تیکلب قؤییلگن "شاه ولایتماب" جنده‌سینی هم زیارت قیلیشدیلر. باشقه بیر یېرده مېنینگ و باشلری "مزارسخی"گه ایتیلگن باشقه باله‌لرنینگ بیر نېچه ییلدن بېری اؤسیب یاتگن ساچلریمیز قیریب تشلندی. هر بیر

www.ezgu.org

باله‌گه روضه ایشانلری طرفیدن ایچیده قرآنکریم آیتلر چاپ اېتیلگن ورقلر جایلشتیریلگن تونیکه طومارلر ساتیلدی.

بو شهرده ینه اوچ کون قالدیک. آته‌ـ‌آنه‌لریمیز اویده قالگنلر و قۉشنیلریمیزگه ساوغه بېریش اوچون "مزارسخی" کلچه‌لری، قوریتیلگن اوریک و باشقه نرسه‌لر آلدیلر. آته‌م هم مېنگه آیینه‌چه‌لر اۉرنه‌تیلگن قیزیل بخمل جبدوق، ینگی پای ابزل و سیبیچیق آلیب بېردی. مزارشریف‌گه مۉلجللنگن سفریمیز هم یکونیگه یېتدی. بیز فاریاب‌دن بلخ مرکزیگه آلیب کېلگن لاری موترگه مینیب اویلریمیزگه قَیتیب باردیک.

باله‌لیک دوری اېدی. مېن نېگه آته‌ـ‌آنه‌م نینگ اېنگ گۉزل آرزولریگه اېریشیشیگه بۉلگن ایستکلرینی انابتگه آلمه‌ی، حیاتیمده‌گی اېنگ مثلسیز بویوک انسانلرنینگ انسانی ایلینچ‌ـ‌امیدلریگه اعتبار قره‌تمه‌ی، اولرنی نه‌قدر مأیوس و خفه قیلیب قۉیگنیمنی حاضر هم توشونه آلمه‌یمن. بلکه بونگه باله‌لیگیمده هلی عقلیم اۉسمه‌گنینی دلیل قیلیب ایتیشیم ممکن.

آنه‌م هر ییلی پیلّه توتر اېدی. پیله قورتلریگه وقت وقتیده توت درختی بېرراغلرینی یېدیریب اولغه‌یتیرر اېدی. پیله غۉزه‌لرینی قازانده ایشقارگه قَینه‌تیب، کولگه کۉمیب، آقرتیریب آلردی. هر ییلی اورچیققه کمیده ایکّی‌ـ‌اوچ کیلو ایپک ایگیریب آلر اېدی. ایپکلرینی بازارگه ساتردی، یا که "دکان" ‌ـ‌ دېب ناملنوچی محلی دستگاهده ایپک گزلمه‌لر تۉقیب چیقرردی.

بو ییل هم هر ییلگیدېک آنه‌م ایکّی اویماغ پیله اوروغینی بیر پرچه متاعگه توگیب، ساچباغیگه باغلب قۉیگن اېدی. مزارشریف‌دن قَیتیب کېلگنیمیزده آنه‌م چومالی باله‌سیدن کیچیک، ایگینه اوچیدن نازک پیله قورتلرینی توگون ایچیده قیمرله‌یاتگنینی کوزه‌تدی. توت بوتاغیدن بیر ایکّی یشیل بورچیگینی اوزیب آلیب بېجیریم‌گینه اوروغدن چیقیب قیمیرله‌یاتگن قورتلر توگونیگه قۉیدی. ایکّی ساعت اۉتر‌ـ‌اۉتمس

www.ezgu.org

قره‌سه پیله قورتلری ایندی آچیله‌دیگن توت بورچیکلرینی ییب قۉیگن ایگن. ینه بیر ایکی کون پیله قورتلریگه کیچیک‌ـ کیچیک توت ییراغلری بیدیریلدی. قورتلر کون سه‌یین اولغه‌یب بارماقده ایدی. ایندی کیچکینه سیبتچه تگیگه گزلمه تۉشب قورتلر سیبتچه گه اۉتکزیلدی. هر کونی پیله قورتلری ایتک‌ـ ایتک توت درختی ییراقلرینی یَلمب قۉیردی. آنه‌م کیچیک سیبتچه‌لرگه سیغمه‌ی قالگن پیله قورتلری اوچون مخصوص جای تیارله‌دی. هر کونی سیبت‌ـ سیبت توت درختی ییراغلرینی یوته‌دیگن کتّه‌ـ کتّه قورتلر توت برگلریدن تۉییب اۉز اطرافیده اییک تاله‌لری غۉزه‌سینی شکللنتیرماقده ایدی. شونده‌ی قیلیب محنتکش آنه‌م بو ییل هم پیله غۉزه‌لرینی ییغیشتیریب، آقرتیریب آلیشگه اولگوردی .

۲

حمل آیی‌نینگ آخرلری یا ثور آیی‌نینگ کیریشی ایدی شیکیلّی، ینگی ییلده قیشگی تعطیل‌لر توگب، مکتبیمیزنینگ ینگی تعلیم ییلی باشلنگن ایدی. قۉشنیلریمیز باله‌لری هر کونی مکتبگه قتنردیلر. شو کونلرنینگ بیریده آته‌ـ آنه‌م بیلن ایرته‌لبگی چاینی برنده‌میزده ایچیب اۉلتیرگن ایدیک.

شو آنده حویلیمیز توت درختی شاخیگه بیر جوره اله قرغه کیلیب قۉندی، کیلیب قۉندی و نوبت بیلن قغیلّشگه باشله‌دی. آنه‌م قرغه‌لرگه:

– خوش خبر، ـ اله قرغه‌لرنینگ قغیلّشی بی گپ ایمس. بولر بیزگه بیزنی خرسند قیله‌دیگن واقعه‌دن خبر بیره‌دی، ـ دیب قۉیدی.

– آته‌م هم کاشکی ایدی، ایتگنینگ کیسه‌یدی، ـ دیدی آته‌م.

آنه‌م مینگه سوزگن بیر پیاله سوتنی ایچیب بۉلگن ایدیم. قره‌سم یان قۉشنیمیز کریم بای عمکیم‌نینگ اۉغلی دوران قۉلیده کتابلری حویلیمیزدن اۉتیب مکتبگه جۉنب کیته‌یاتگن ایکن.

www.ezgu.org

حویلیمیزدن باشقه بیر یان قۉشنیمیز اوسته همراه نینگ اوییگه بیر یۉلک بار ایدی و اونینگ حویلیسیدن کتّه کوچه گه چیقیلر ایدی. دوران یۉلنی قیسقه‌راق قیلیش اوچون بۉلسه کېره‌ک، هر کونی بیزنینگ و اوسته همراه حویلیسیدن اۉتیب مکتبگه کېتردی. اۉز دروازه‌سیدن کتّه کوچه‌گه چیقه‌من دېسه یۉلی اوزه‌لر ایدی. شو لحظه‌ده مېن مینگ یوره‌کنی بیر یوره‌ک قیلیب:

– آنه‌جان مېن هم مکتبگه کېته‌من،ــ دېدیم. آته‌م قووانگنیدن نیمه قیلرینی بیلمه‌ی،

– اۉه، آفرین اۉغلیم، بارــ باره قال دوران اکه‌نگ مېنن هر کونی مکتبینگه باریب کېله‌بیر،ــ دېدی.

آنه‌مدن بولتورگی کتابلریم سالینگن تبراغیمنی آلیب بېریشینی سۉره‌دیم. آنه‌م ماندا وغلیم مکتبده آچ قالمه‌سین،ــ دېب تبراغیمگه یریم نان هم قۉیدی. آته‌م ایسه اېسکیرگن قاره چرم قاپچیغینی آچیب پوللری نینگ ایچیدن ییگیرمه افغانی آلیب قۉلیمگه توتقزدی. اۉشه چاغلرده ییگیرمه افغانی بیر باله اوچون کۉپ پول ایدی.

بیر ییل مکتبدن قاچیب ایکینچی ییلده نېگه تۉستدن مکتبگه باریب تعلیم آلیشگه قیزیقیب قالگنیم‌نینگ سببینی اۉزیم هم انگله‌مه‌یمن. آته‌ــ آنه‌م حیران حالده خرسند ایدیلر، اولرنینگ کونگیللری باغ گلیدېک آچیلیب، لبلریدن تبسم اریمس ایدی.

اۉشه اېرته آسمان اله‌تراق بولوت ایدی. قویاش بار کوچی بیلن کۉک سری کۉتریلماقده ایدی. کوچه‌دن یوریب باره‌یاتگنیمیزده مکتبده اۉقیب یورگن کتّهــ کیچیک باله‌لر اویلریدن چیقیب بیزگه قۉشیلردیلر. قیشلاقدن چیقه‌یاتگنیمیزده سانیمیز اۉن بېش کیشیدن آشدی. قیشلاغیمیز شمالیده یشه‌مال بیر توت درختی بار ایدی. بو درختنی عبدالله پسّه‌ی نینگ توتی دېر ایدیلر. بو درخت قیشلاق نینگ اېنگ سۉنگی نقطه‌سی ایدی. اوندن نری مکتبیمیزگچه تېکیس میدان و ایکیله‌دیگن هکتارــ هکتار ییرلر ایدی. قیشلاقدن مکتبگچه چمه‌سی

www.ezgu.org

قیرق دقیقه‌لیک یؤل ایدی. باله‌لر بیلن اؤینب_کولیب مکتبگه یقینله‌شیب بارگن ایدیک که، آسمانده قاره بولوتلر کؤرینیب سیم_سیم یامغیر یاغه باشله‌دی .

دوران اکه‌م مېنینگ قؤلیمدن توتیب اداره‌گه آلیب باردی. مکتب نینگ باش اؤقیتووچیسی اؤز جاییده یؤق ایدی. بیر نېچه دقیقه کوتدیک. بیر زمان خلیل‌خان اداره‌گه کیریب کېلدی. سلاملشدیک، دوران خلیل خانگه قره‌ب:

– عمه‌کیم بای اکه سیزگه سلام ایتدیلر. اؤغیللری بو ییل اؤزی مکتبگه اؤقیشگه راضیلیک بیلدیرگن، بوگون اؤزیم بیلن آلیب کېلدیم،_ دېدی .

– آفرین کؤپ یخشی بؤلدی،_دېب خذمتچیگه –«جمعه‌گل- خان‌نی اداره‌گه آلیب کېل»_ دېدی.

بیر محل باشیده قاره کؤل تېریسیدن تیکیلگن قاره رنگلی قلپاق کییگن اوزون بؤیلی بیر کیشی کیریب کېلدی .

باش اؤقووچی مېنگه قره‌ب:

– قره باله‌م، جمعه گل‌خان سېنینگ اؤقیتووچینگ بؤله‌دی. سېن بیرینچی "الف" صنفیده بو کیشی‌نینگ اؤقووچیسی بؤله‌سن،_ دېدی .

معلمیمیز مېنی اېرگشتیریب صنفگه آلیب باردی. بیزنینگ صنفیمیز مکتب اداره‌سی قرشیسیده مکتب میدانیده‌گی عکاسی درختلر تگیده ایدی. صنفده باله‌نینگ اؤریندیقی یؤق ایدی. همه‌میز توپراق اوستیده اؤلتیرردیک. یاغاچدن یسه‌گن بیر قاره تخته، بیر میز اوستیده درخت تنه‌سیگه ته‌یب قؤییلگن ایدی. جمعه گل‌خان‌نینگ ملتی اؤزبېک بؤلمه‌گنی اوچون اؤزبېک تیلیده سؤزله‌شالمس ایدی. فارسچه گپلشردی. اؤقیتووچیمیز بیزگه "الفبا"دن درس بېردی. مېن بیر_ایکّی کونده معلم درسینی یخشیلب اؤرگنیب آلدیم. صنفده‌گی باله‌لرنینگ قؤللریده تال و تېره‌ک یاغاچیدن یسلگن کیچکینه قاره تخته‌چه‌لر بار ایدی. معلمیمیز مېندن هم قاره تخته‌چه یسه‌تیشیمنی سؤره‌دی. اؤتگن

www.ezgu.org

ییلی آته‌م مېنگه قریند‌اشلریمیزدن اوسته قربان‌گه قاره تخته‌چه یسه‌تیب بېرگن اېدی. اۆشه کونی درسیمیز توگه‌دی. مکتبدن چیقیب اوییمیزگه قره‌ب یۆل آلدیک. اویگه بارسم آنه‌م قوانگنیدن مېنگه زغیر یاغیگه جیرّیغ قاووریب قۆیگن ایکن. تبراغیمنی بیر یاققه قۆییب آنه‌مگه سلام بېردیم. وعلیکم السلام مکتبی اۆغلیم، ــ دېگن آنه‌م یوزلریمدن اۆپدی.

آز اۆتمه‌ی دسترخوان تۆشب مس تباققه قاوریلگن قۆزی گوشتینی کېلتیریب قۆیدی. گوشت نینگ یرمینی بیر پرچه ایسیق نان بیلن ییدیم. اوستیدن بیر پیاله اَیران ایچدیم. یخشیلب دم آلگنیمدن سۆنگ آنه‌مدن کیچکینه قاره تخته‌چه‌منی تاپیب بېریشینی سۆره‌دیم. آنه‌م قه‌یېرلرنی قیدیریب، تاپیب کېلدی. اۆتگن ییلی آته‌م تخته‌گه یازه‌دیگن قلمنی غراودن یۆنیب بېرگن اېدی. اۆشه قلم هلی هم تبراغیمده بار اېدی. قلم بیلن تخته‌چه‌نی آلیب اریق بۆییگه باردیم. اریقده آقه‌یاتگن تیپ ــ تینیق سوو آستیده اۆیب یورگن بلیقچه‌لرنینگ اویاق ــ بویاققه یوریشی دقتیمنی اۆزیگه قره‌تدی. بیرارده اریق نینگ تگیده سپ ــ سریق بېش آیاقلر یوریشینی هم کوزه‌تر اېدیم.

مکتب اداره‌سی بیزگه فارسچه اۆقیش کتابینی بېرگن اېدی. بیز بو کتابدن سباق اۆقیردیک. بیرینچی درس "الفبا" اېدی. فارس تیلی نینگ اۆتّیز ایکّی حرفدن توزیلگن حرفلرینی لای بیلن قاره تخته‌گه یازیشنی اۆقیتووچیمیز اوی تاپشیریغی بېرگن اېدی. اریق بۆییده اۆلتیریب بیر آز توپراقنی ییغیب اۆرته‌سینی چوقورچه قیلدیم. چقورچه‌گه آزگینه سوو قوییب اتَله‌دېک سوییق لای تیارله‌دیم. قۆلیمگه قمیش قلمنی آلیب اوچینی لایلگه بیشیب "الفبا" حرفلرینی تخته‌چه‌گه یازه باشله‌دیم. کېین احتیاطلب تخته‌نی آفتابگه قۆییب قوریتدیم.

اېرته‌سی ینه قیشلاقداش باله‌لر بیلن مکتبگه باردیم. اۆقیتووچیمیز تخته‌مده یازیلگن حرفلرنی کۆریب مېنگه آفرینلر ایتدی. او مېنی

www.ezgu.org

صنفیمیزگه باشلیغی ایتیب تعیینله‌دی. هرکونی معلمدن کیین مین، او بیزگه اؤرگتگن سباقینی تکرارلب باله‌لرگه اؤرگتر ایدیم .

بیر کونی جمعه گل‌خان بیزنی مکتب میدانیگه آلیب باریب، ناجو درختلری سایه‌سیده‌گی ییرده املا مشق قیلدیرماقچی بؤلدی. باله‌لرنی بیر صفده ییرده اؤتیرغیزیب قؤللریمیزگه میده تاش آلیب معلم ایتگن "آب" سؤزینی ییرده تکرار یازه بیردیک. هر بیر سؤزنی یازگنده آرقه‌میزگه سیلجیب قؤیردیک. املانی تکرار یازه‌ـیازه بیرینچی اؤلتیرگن جاییمیزدن کمیده اوچ متر آرقه‌گه سیلجیب بارگن ایکنمیز .

سید یحیی دیگن بیر قیشلاقداش صنفداشیم بؤلر ایدی. یاشی میندن کتّه ایدی. قباقلری شیشگن، لونجلری توشگن، سیمیزلیگیدن بیقینی‌نینگ گوشتلری بؤرتیب چیققن لؤپّیش بیر باله ایدی. آغیرلیگیدن هیلّه اؤزینی کؤتریب یورردی. او ییرده املا یازه‌یاتگنیده بیر جایده "آب" سؤزینی یازماقچی بؤلیب "الف مد"نی یازیب "ب" حرفینی یازه‌من، ــ دیب قرهسه یازیله‌دیگن جای ییر آز چوقور ایکن. او کیین "ب" حرفینی "الف مد" نینگ چپ تامانیگه یازمه‌ی اؤنگ تامانیگه یازیب قؤییبدی. اؤقووچیمیز باله‌لرنی ییرده یازگن املالرینی کوزه‌ته‌یاتگنده سید یحیی‌نینگ ینگلیش یازگن املاسیگه کؤزی توشدی. اوندن نیگه بو ییرده "ب" حرفینی "الف مد" نینگ اؤنگ تامانیده یازدینگ، ــ دیب سؤره‌دی. سید یحیی -«چپ تامان چوقور بؤلگنی اوچون ناچار "ب"نی اؤنگ تامانگه یازدیم» دیدی. او بو گپنی ایتیشی بیلن‌آق باله‌لر کولیب یوباردیلر.

مکتبیمیز شمال ولایتلرینی هرات‌گه باغله‌یدیگن کتّه یؤل یاقه‌سیده قوریلگن ایدی. مکتب بناسی قوردیریلگن ییرنی بیر محلی معرفتپرور ملکدار اؤزبیک بایلریدن بابا ملنگ دیگن کیشی آته میراث زمینلریدن حکومتگه تارتیق قیلگن ایکن. بیزنینگ وادیده اوشبو زمانوی بناگه اؤخشه‌گن بیرار بنا یؤق ایدی. مکتب پایدیواری بیر مترچه ییر سطحیدن بلندراق قیلیب تاشدن ایشلنگن ایدی. عمارت نینگ اوزون

www.ezgu.org

دهلیزی‌نینگ بیر دروازه‌سی شرققه باشقه بیر دروازه‌سی غرب تامانده ایدی. سکّیز صنف و ایکّی ایشخانه‌سی بار بۆلگن اوشبو بنا دهلیزی و صنفلری سطحیگه پیشیق خشت تۆشلگندی. تامی‌نینگ اوستیگه تونیکه قاپلنگن مکتب عمارتی‌نینگ ایچکی و تشقی دیوارلری سریق دروازه و دیرزه‌لری قویوق کۆک رنگ بیلن بۉیلگن ایدی. بنانینگ شمالی و جنوبی تامانی تورلی میوه‌لی و میوه‌سیز درختلر ایکیلیگن کۆرکم باغ ایدی، جنوب تامانیده بۉیی آسمانگه سۉیلشگن، قیش و یازده کۆمکۆک یشب تورگن قطار ناجو درختلری کۆزگه تشلنردی. مکتب نینگ جنوبی طرفیده‌گی باغچه نینگ شرقی و جنوبی دیواریگه یقین ایکیلگن کۆک تیره‌کلر مکتبیمیز کۆرکینی آشیریب توررردی. جنوبی باغچه نینگ شرقی قسمیده فوتبال میدانچه‌سیده گاهیده فوتبال اوینه‌لردی. مکتبیمیزنینگ ایشیکلری و کلکینلرینی ولایتیمیزنینگ دوریغی کیتگن تنیقلی یاغاچ اوسته‌سی کۆسه قلعه‌لیک اوسته عظیم توزه‌تگن ایدی.

بهار ایدی. ثور آییده عکاسی درختلر قیيغاس گلله‌گن، مکتب فضاسی اوشبو درختلرنینگ آپّاق گل‌لری تره‌تگن یاقیملی ایفاریگه تۆلگندی. بیز باله‌لر تنفس دقیقه‌لریده انه‌شو درختلر کۆلنکه‌سیده اۉتیریب، درختلر گللری عطرینی هیدلب مزه قیلیب دم آلردیک، اۉقیتووچیلریمیز هم درسدن بۉشه‌گن ساعتلریده شو درختلر سایه‌سیده اۉریندیقلرده اۉلتیریب چای ایچردیلر. عکاسی گللری عمری آز بۉله‌دی، ایکّی هفته‌گه یتمه‌ی درختلر شاخلریدن گللری تۉکیلیب توشدی.

مکتب مهری کۆنگلیمده چوقور ایلدیز آتگندی، هرکونی درسلریمنی اویده حتی یۆلده تکرارلب بارردیم. اۉقوو کتابینی یادلب آلگن ایدیم دیسم مبالغه قیلمه‌گن بۉله من.

بو ییل بیرکون هم مکتبدن قالمه‌دیم، سکّیز ییل هم هرکونی مکتبگه بارردیم، مکتبیمیز سکّیز ییل اۉقیله‌دیگن اۉرته مکتب ایدی. هر ییلی

www.ezgu.org

سۉنگگی سیناولر اۉتکزیلگنده اېنگ یوقاری بهالرنی مېن آلردیم. کودکلیگیمده آنهم کسل بۉلگنی باعث مامهم خوشروی بی‌بی‌نینگ قۉیینیده اولغه‌یگن من. مکتبده اۉقیب یورگنیمده بعضی کونلری تاغهم ملا محمد صدیق‌نینگ اوییده قالردیم. تاغهم نینگ فرزندی یۉق اېدی، او جیینلرینی اینیقسه مېنی کۉپ یخشی کۉرردی. اولرنینگ خاندانیده عزیز اېدیم. آنهم نینگ آته‌سی بابام اوسته خدای‌قول یاشلیگیمده مېنی و مېندن چمه‌سی ایکّی یاش کیچیک بۉلگن خالهم نینگ اۉغلی بیلن بیرگه جمعه کونلری خانقاه‌ـ دېگن بازارگه آلیب بارردی. مسجدده جمعه نمازینی اۉقیب میدان بازاردن اۉز سودالری یانیده بیزگه نوخات و نُقل ساتیب آلیب بېرر اېدی. مامهم هر کونی اېرته‌لب پیالهم‌گه نبات اېزیب سری‌یاغ سالیب ایچیرردی.

آتهم و عمکیلریم چارواداراېدیلر، اولر هر ییلی بهارده قۉیلری نینگ تۉلی توشگنده آوولگه کۉچردیلر. حوت نینگ سۉنگی کونلری اېدی. آتهم‌ـ آنهم و عمکیلریم آوولگه کۉچیب کېتدیلر. مېن اېسه هفته‌ده آلتی کون مکتبگه باریشیم کېره‌ک اېدی. انه‌شو سبب آته‌ـ آنه‌مدن ایریلیب اویده عمکیم حسن پالوان‌نینگ یانیده قالردیم، عمکیم‌نینگ اویلنگنیگه بیر نېچه آی بۉلردی، اونینگ فرزندی یۉق اېدی. بیر ایکّی هفته اۉتگچ آته‌ـ آنهم و اوکه‌لریمنی ساغیندیم. چونکه، بیرینچی بار اولردن اوزاقده یشر اېدیم. بعضی کونلری کۉنگلیم تۉلیب ییغلردیم. بیر کونی حسن پالوان کۉزلریمده یاش کۉرگنیده:

– نېگه ییغله‌دینگ. بیرانته سۉکتیمی، ینگه‌نگ گپیردیمی؟

– یۉق.

– آته‌ـ آنه‌نگدی سغیندینگمی؟

– هه

– ییغلمه‌مه، جمعه مکتبلریز تعطیل، پنج‌شنبه مکتبینگدن قَیتیب کېل.

سېنی مله عمکینگ بیلن آوولگه جۉنته‌من، بیر کېچه آته‌ـ آنه‌نگدی، اوکه‌لرینگدی کۉریب کېل.

www.ezgu.org

عمکیمدن بو سۉزلرنی ایشیتب سیقیلگن یوره‌گیم گل غنچه‌سیدیک آچیلیب کېتدی.

هر کونی پنجشنبه‌نی اینیقیب کوتردیم، پنج‌شنبه هم کېلدی، اۉشه کونی مکتبده زمان هر کونگیدن کېچ اۉتردی. بیر پَیت تعطیل وقتی قۉنغیراغی جرنگله‌دی، صنفدن همه‌دن آلدین تشقریگه آتیلیب چیقدیم. قناتیم بۉلسه اوییمگچه اوچیب بارماقچی ایدیم، اویگه کیریب بارسم، مله عمکیم مېنی کوتیب تورگن ایکن. تبراغیمنی بیر یاققه قۉیدیم، فاطمه ینگه‌م توشلیک قیلیب کېت، سېنگه قیماق آلیب قۉیگن من دېدی، اونینگ گپلری قولاغیمگه کیرمه‌دی. شاشه‌ــ پیشه ایشککه عمکیم نینگ آرقه‌سیگه میندیم. بیر نېچه دقیقه‌ده اۉترــ ۉتمس قیشلاقدن چیقیب گزه‌لر و سایلر آره‌سیگه کیریب کېتدیک. مله عمکیمدن:

– آوولگه قچان یېتیب باره‌میز؟ــ دېب سۉره‌دیم .

– ایکّی ساعتده باره‌میز.

عمَکیم‌نینگ ایشگی یورغه‌لب یول باسردی. ایکّیته پست و بلند داواننی آرقه‌ده قالدیریب، "کۉنده‌لنگ"، "عرب‌قۉل" و "تېمیرقاق" سایلرینی کېچیب اۉتدیک، "لقمان چۉلی"گه کیردیک. هوا ایلیق ایدی، گاهیده مَیین شمال اېسیب سایلر و قیرلرده اۉسیب یاتگن میسه‌لر، کۉک، قیزیل و سریغ گللرنی اۉینه‌تیب دللرده ذوق بېرووچی حس اویغاتردی. بوغدایزارلرده بوغدای بته‌لری تخت بۉلیب اېندی باش تارتماقده ایدی. آوولگه یریم ساعتدن سۉنگ یېتیب باردیک. قه‌یاققه باقمنگ، یشیل رنگلی اۉتلاقلردن راحتلنر ایدینگیز. سوروو قۉیلر قۉتَنی بۉلگن "اوزون سای"ده قاره‌ــ قاره اوی‌ــ اۉتاولر یانمه‌یان، آلدینمه ــ کېیین قیلیب تیکیلگن ایدی. اېشکدن توشدیک، مله عمکیم مېنگه:

– انه او اۉتاو سیزلرنیکی، ــ دېب اۉتاولردن بیرینی کۉرستدی.

www.ezgu.org

اۉتاوگه یقینلشگنیمده آنه‌م چیقیب، مېنی بغریگه باسدی. یوزلریمدن اۉپیب:

– یخشی میسن باله‌م، قنده‌ی بۉلیب کېلیب قالدینگ؟

– اېرته جمعه تعطیل اېدی، ملّه عمکیمگه اېرگشیب، سیله‌نی کۉرگنی کېلدیم.

شو آنده قه‌یاقدن دیر آته‌م و اوکه‌لریم هم کېلدیلر. هر بیری مېنی کۉکسیگه باسدی، قووانگنلریدن اولر بیر بیریگه ایلجه‌ییب قۉیردی. مېن هم اولرنینگ سیمالرینی کۉریب خرسند بۉلدیم.

کون بۉیی نور ساچگن قویاش تونده دَم آلیشگه شَیلنماقده اېدی. آفتاب نوری "لقمان چۉلی" نینگ اېنگ یوکسک تېپه‌لیکلری قایه‌لرینی اۉپیب وداعلشدی، کېچ بۉلگن اېدی. بیر وقت کېپه‌نک‌که اۉره‌نگن چوپانلر اوزاق یقین اۉتلاغلردن قۉیلری سورووولرینی اۉز قۉتنلریگه هَیدب کېلدیلر. آنه‌م و عمکیلریم عیاللری گاودۉشه‌لرینی یوویب قۉیلرینی ساغیشگه شَیلنه‌یاتگن اېدیلر. قۉیلر قۉتنیگه یېتیب بارگنده قۉزیلر قملگن دۉله‌لر اېشیگی آچیلدی. قۉزیلر و قۉیلرنینگ بغ ـ بغلب مغره‌شی "اوزون سای"گه اۉره‌لیب محشر یره‌تدی. شو آنده بونچه کۉپ قۉی ایچیدن قۉزیلر اۉز آنه‌لرینی قنده‌ی تنیب تاپیب آلرکنلر دېگن اۉی مېنینگ خیالیمنی اۉزیگه مشغول قیلگن اېدی.

تون یاروغ اېدی. اۉن تۉرت کونلیک آی تره‌ته‌دیگن سحرلی یَلّیغی آوولده‌گیلرنی اۉزیگه مهلیا قیلیب قۉیگندی. آسمانده‌گی سان سناقسیز یولدوزلر بعضیلری جوده یاروغ، ایریملری کم نور بۉلیب کۉرینسه ـ ده، بیراولری تورگن جاییدن تېز سرعتده اوچیب یوقالر اېدی. یشیل اۉتلر اوستیده کتّه بیر گیلم تۉشب اۉتلاغلرنینگ تازه هواسیدن نفس آله‌دیگن آوولده‌گیلر اویاق ـ بویاقدن سۉزلشیب اۉلتیرگن اېدیلر. آته‌م، خلیل‌بای عمکیم نینگ اۉغریلر توریق آتنی اۉغیرله‌گنی "اوزون سای"گه کېلگن کېچه اۉزیدن جسارت کۉرسه‌تیب اۉغریلر آرتیدن میلیق آتیب اولرنی اولاقتیریب یوبارگنی تۉغریسیده حکایه قیلیب بېردی. تۉلون آی

www.ezgu.org

نینگ آلتین کېمه‌سی مصفا کۉک دېنگیزیده سوزیب بارماقده ایدی. عمکیلریم صحبتلری دوام ایتردی. تون یرمیگه یقینلشگنیده آی "اوزون سای" اوستیدن غرب تامانگه سیلجیب بارماقده ایدی. شو لحظه‌لرده ایکّی ساعت یۉل یوریب هاریگنیمدنمی باشیمنی آته‌م نینگ تیزه‌سیگه قۉییب اۉخلب قالگن ایکن‌من. بیر محل کۉزیمنی آچسم قاره اوی ایچیده اۉزیمنی آته‌م نینگ مِهرلی قۉینیده تاپدیم. تانگ آتگنده بیزدن آلدین اویغانگن قویاش ایرته‌لب وقت یېر و کۉکنی یاریتگن ایدی. اویقودن اویغانیب کۉزلریمنی اَوقه‌لب کۉرسم آته‌م اۉتاودن تشقریگه چیقیب کېتگن ایکن .

مېن هم اوی‌نینگ ایسکی تورمکلی ایشیگیدن تشقریگه چیقدیم، آوولده‌گی قۉشنیلریمیزنینگ خوراز_تاووقلری قاره اویلر اطرافیده دان_دون تېریب یورگن ایکن، آنه‌م بیر آز نریراغده آبسینلری بیلن یېردن اۉییلگن اۉچاققه آسیلگن قازانده سری‌یاغده یَیمه[٤]پیشیره‌یاتگن ایدی. اونینگ یانیده هر بیر اۉتاونینگ عیالی کتّه_کتّه قازانلرده تونده اویوتگن چوچوک قتیقلری اوستینی آچماقده ایدیلر. قازانلرده قلین قیماق توتگن قتیقلرنی تباقلرگه سوزیب یېگنی اۉتاولریگه آلیب کېتردیلر. آنه‌م هم پیشیرگن یَیمه‌لرینی آلیب اۉز اۉتاویگه کیریب کېتدی، مېن آرقه‌سیدن باردیم. بیر ایکّی تباققه قیماقلی قتیق کېلتیردی. بیر پیلّه ایرته‌لب وقت بامداد نمازینی اۉقیب قه‌یاققه چیقیب کېتگن آته‌م هم کېلدیلر. آنه‌م ینه تشقریگه چیقیب سریق کتریگه چای و بیر کیچیک تباققه آق و سریق مسکه، خمیری سوتگه یوغریلگن آچیتمه پتیر آلیب کېلیب، دسترخوان اوستیگه قۉیدی. مسکه نینگ تباغینی مېنینگ آلدیمگه سوریب قۉیگن آنه‌م، یاغلیق پتیردن سیندیریب مېنگه اوزه‌تدی. شو وقتگچه مسکه‌نی تتیب کۉرگنیم ایسیمگه کېلمسدی. شۉرتنگ مسکه‌نی بیر تیشلم پتیر بیلن چَینه‌دیم. بیلمه‌دیم نېگه

---

[٤] یَیمه: یاغده پیشیرله‌دیگن یوبقه نان.

www.ezgu.org

یوره‌گیمگه باتمه‌دی. اوندن سۉنگ کۉپ بیللرگچه مسکه‌نی آغزیمگه اورالمسدیم. کېین یَیمه، قیماقلی قتیق و پتیر ییدیم. چای ایچدیم.

ینه تشقریگه چیقدیم، همه یاق قویاش‌نینگ آلتین نوریگه بورکنگن. آوولده‌گی باله‌لر بیلن "اوزون‌سای"نینگ تۉریگه قره‌ب چاپیشیب کېتدیک، تۉپ اۉینه‌دیک، اۉتاولرگه قیتیب کېلگونیمچه سای ایچیده ایکیته تاشبقه‌نی بیرــ بیری بیلن چقیشیب یاتگنینی کۉردیم. اولر چقیشه‌یاتگنده کۉنگیلگه یاقه‌دیگن عجایب بیر سېس چیقرر ایدیلر. اۉتاولرگه کېلسم آنه‌م و آبسینلری قیپــ قیزیل میشلرده گوپّی اوریب تورگن ایدیلر. هر بیر مېشدن چمه‌سی بیرــ بیر تباقدن مسکه آلیندی، جمعه کونی توش چاغی ایدی، اېندی قیشلاققه جۉنب کېتیشیم وقتی یقینلشماقده ایدی.. مېنی جۉنه‌تینگ دېسم آنه‌م مېنگه:

– هر وقت کېله بېرمه‌یسن اۉغلیم. شو کېچه هم قال، اېرته‌گه کېته‌سن، ــ دېدی.

– یۉق آنه‌جان، مکتبدن قاله‌من. کېتسم یخشی بۉله‌دی،ــ دېدیم.

چۉل قودوقلریدن شیرین سوو چیقمسدی، بو قودوقلرنینگ شور سووینی قۉیلر و माللرگه ایچیرردیلر. آوولده‌گیلر کون آشه قیشلاق حوضلریدن آوولگه ایچیملیک سوو آلیب کېلردیلر. مله عمکیم چوچوک سوو کېلتیرگنی قیشلاققه جۉنب تورگن ایدی، آته‌م کیسه‌مگه بیر آز پول قۉیدی. آنه‌م ایسه:

– ینه کېله‌سن، نېرده بۉسنگ ساغ بو، آی باریب امان کېی اۉغلیم، مسکه ییمَس اېکنسن بۉمسه بیر آز مسکه هم بېرردیم،ــ دېدی.

آنه‌م، قۉلیمگه بیر خلطه تازه قوروت باشقه بیرپلاستیک خلطه‌ده حسن پالوان عمکیم‌گه مسگه بېردی. آته‌م قۉلتیغیمدن کۉتریب اېشک‌که میندیردی. اوولده‌گیلر بیلن خَیرله‌شیب یۉلگه چیقدیک.

یۉلده باش تارته‌یاتگن بوغدایزارلر، تۉرت تامانده آچیلیب یاتگن قیزغلداغلر و تورلی رنگلرده تونیب تورگن گللر تماشاسی یوره‌ک غشلرینی یوویب کېتر ایدی. یۉل بۉیی اوستیمیزدن تورغه‌یلرنینگ

www.ezgu.org

سَیره‌ب اوچیشی تماشاسی یۉل عذابینی ییگیلتگنده‌ی تویولردی. "عرب‌قۉل" سایی باشیده تیک بیر داوان بارلیگی اوچون یانیده‌گی سای ــ معصوم‌قۉلدن اۉتیلدی. بو سایده دهقانلر قاوون، تربوز و کنجد ایکیش اوچون قۉش هه‌یدب تورگن ایدیلر. ایشکلر بیقینیگه نیقتب یۉل یوردیک و یۉل یورسک هم مۉل یوردیک. "کۉنده‌لنگ سای"ی داوانیدن آشه‌یاتگنیمیزده ایکّی تامانده‌گی تیپه‌لیکلرده چقیب یاتگن سریق رنگلی ایسپره‌ک گللری تۉلقینلنردی. اوزاق یۉل یوریب ایشکلر هم تالیققن ایدی. استه‌ــاسته کۉلّیکلر یوریشی سوسه‌یدی، بیز هم هاریگن ایدیک. مین مله عمکیم بیلن عصر چاغی قیشلاققه ییتیب باردیک.

اوچینچی صنفده‌لیگیمیزده شریف چمتو، ــدیگن بیر کیشی بیزگه معلم تعیینلگن ایدی. دولت آباد تومنی اوغانلریدن بۉلگن چمتو ایلک مرته مکتبیمیزگه اۉقیتووچی ایتیب تعیینلنگن ایدی. او، اۉزبیک تیلیده سۉزله‌شالمس ایدی. مین صنفده بیرینچی‌لیگیمنی حمایه قیلیب کیلردیم، انه‌شو باعث اۉقیتووچیمیز مین بیلن باشقه اۉقووچیلرگه کۉره کۉپراق گپلشر ایدی. بیرینچی صنفده فارس تیلینی آزــماز جمعه گل‌خان‌دن اۉرگنگن بۉلسم، اوچینچی صنفده بو تیلنی شریف جمتودن یخشی اۉرگنیب آلدیم.

ینه بیر ییل اۉتدی هر دایمگیدیک حمل آییده تۉرتینچی صنفده اۉقیشگه باشله‌دیک. سرطان آیی‌نینگ آخرلری ایدی. مکتبدن تاغه‌م ملا محمد صدیق نینگ اوییگه کیلگن ایدیم، تاغه‌م یاغاچ اوسته‌سی همده محلی داکتر ایدی، قیشلاق اهالیسیگه صندلی، پخته حلاجیسی، دوک، اورچیغ، یونگ و پخته ایگیریله‌دیگن چرخ، ایشیک و دیریزه توزه‌تردی. کون باتمه‌ی تاغه‌م تشقریدن اوییگه کیلدی، چرچبــ هاریب کیلگن تاغه‌م ، رادیوسی موربتینی بوره‌ب "کابل رادیو"سینی تاپدی. رادیو تینمه‌ی انقلاب موسیقیسی ترقتر ایدی. تاغه‌م کابل‌ده قیسی حادثه یوز بیرگنینی بشارت قیلدی. قیرال محمد ظاهرنینگ

www.ezgu.org

سلطنتی قوله‌تیلگن بۉلیشی ممکن، ــ دېیه احتمال بېردی. اونینگ تخمینی تۉغری چیقدی. کېچه کابل رادیوسیدن ظاهر شاه نینگ عمکی بچه‌سی سردار محمد داوود چیقیش قیلیب، ظاهرشاه سلطنتی حربی منصبدارلر یوریشی نتیجه‌سیده قوله‌تیلگنینی اعلان ایتدی .

تعلیم ییلی‌نینگ سۉنگ‌گی آیی ایدی. مېنی مکتب اداره‌سیگه چقیریشدی. باش اۉقیتووچی مېنگه:

- قره! سېن بیزنینگ سوادلی‌ـ لایق اۉقووچیمیزسن. ایرته ولایتیمیزگه کابل‌دن ینگی حاکم کېله‌دی، اونی بیز اۉز مکتبیمیز طرفیدن خوش قرشیلشیمیز کېره‌ک، سېن ینگی حاکم استقبالیگه قیسقه بیر مقاله اۉقییسن،ــ دېدی.

خلیل‌خان‌نینگ بو ایستگینی خرسندلیک بیلن قبول قیلدیم. مکتمیزده یاشی مېندن کتّه باله‌لر هم بار ایدیلر. او بو یوموشنی نېگه مېنگه تاپشیرگنینی بیلمسدیم .

ایرته‌سی کونی توشدن سۉنگ مکتبیمیزنینگ اۉقیتووچیلری و اۉقووچیلری کتّه ترانسپورت قتناو یۉلی نینگ جنوب تامانیده قوریلگن بازارگه توتش جاییده صف تارتیب، ینگی حاکم کېلیشینی کوتر ایدیلر. اۉن‌ـ اۉن بېش دقیقه‌لردن سۉنگ بازارنینگ شمالی چېک‌که‌سیدن بیرـ ایکّیته جیپ موترنینگ قاره‌سی کۉرینَدی. اوچ‌ـ تۉرت دقیقه اۉترـ اۉتمس موترلر کېلیب اۉقیتووچیلریمیز صفی آلدیده تۉخته‌دی. قۉلیده "اۉن‌بیرآتر" میلتیغی بۉلگن قۉریقچی موتردن توشیب آلدینگی دروازه‌سینی آچدی. بیر محل ولایتیمیز اوچون تعیینلنگن ینگی حاکم پوهاند محمدصدیق موتردن تشقریگه چیقدی. او، بلند بۉیلی، آق یوزلی، کۉزعینکلی، ساقالی قیریلگن ساچلری ماش و گوریچ، رسمی دریشی کییب آلگن کېلبتلی آدم ایدی.

ینگی حاکم مکتب باش اۉقیتووچیسی و باشقه معلملری بیلن سۉره‌شیب اۉتدی. شو آنده معلملریمیزدن بیری مېنگه یازیلگن "خوش کېلیبسیز" مقاله‌سینی اۉقی،ــ دېب اشاره قیلدی. صفدن بیر قدم

www.ezgu.org

ایلگریگه چیقیب حاکم یقینیگه باردیم، قاغازده یازیلگن جمله‌لرنی هیجانگه بېریلمسدن بلند آوازده اۉقیدیم، پوهاند صدیق هم قیسقه سۉزلب، مکتب اۉقیتووچیلری و اۉقووچیلریگه تشکر ایتدی. او، سردار داوود باشچیلیگیده تاسیس ایتیلگن تیزیمنی مملکت خلقیگه خذمت قیلیشینی و اهالی حیاتینی یخشیلش اوچون مهم رېجه‌لرنی عملگه آشیره‌دی، ــ دېگن گپلرنی تیلگه آلدی. اۉز سۉزلری دوامیده ایریم اۉقووچیلرنینگ ییرتیق‌ــ یماق پای ابزللریگه تیکیلیب، بیزنینگ حکومت سیزلرنی کییم‌ــ کېچک و پای ابزللر بیلن تامینله‌یدی،ــ دیب وعده بېردی، ینگی حاکم سۉزلرینی توگه‌تیب خیرلشدی. موتری یۉلنی چنگ‌ــ توزانینی هواگه ساووریب میمنه شهریگه قره‌ب یۉل آلدی.

معلملریمیز بیلن مکتب اداره‌سیگه قَیتیب باردیم، اداره‌ده اسلم‌خان رووفی،ــ دېگن معلم عصبی بوزوق حالده سگرت چېکیب اۉلتیرگن ایکن. بیر نېچه ییللردن سۉنگ خبر بۉلدیم که، اسلم‌خان مکتب اۉقیتووچیلری و اۉقووچیلرینی ینگی حاکم آلدیگه پیشواز چیقیشلریگه قرشیلیک بیلدیریب، اعتراض بیلدیرگن ایکن. اسلم رووفی مملکتده قیرال محمد ظاهر و جمهور رییس محمد داوود حاکمیتلرینی مستبد تیزیملر بۉلگنینی اورغولب، اولرگه قرشی کوره‌شیب کېلگن "شعلهٔ جاوید" ناملی سۉلچی سیاسی حرکت نینگ فعاللریدن ایدی.

باش اوقیتووچیمیز مېنی مقاله‌نی یخشی اۉقیگنیم اوچون بلند آوازده آلقیشله‌دی. صنفیمگه قَیتیب باردیم، اۉقیتووچیم هم صنفداشلریمگه قرسک چلدیریب، مېنی اعزازله‌دی.

آلتینچی صنفده اۉقیب یورگنیمده رمضان یاز چیلّه‌سی سرطان آییگه تۉغری کېلگن ایدی. بیر کونی آته‌م گه:

– مېنی هم سحرلیک‌که تورغیزینگ، مېن هم روزه توته‌من،ــ دېدیم.

– اۉغلیم، هلی یاش سن روزه سېنگه فرض بۉگنی یاغ، کتّه بۉسنگ توته بېره‌سن،ــ دېدی آته‌م.

www.ezgu.org

مېن ایسه قَیسرلیک قیلیب

– یاغ–یاغ، بۉمه‌یدی، مېنی سحرلیک‌که تورغیزمسنگله اېرته مکتبگه یَم کېتمه‌یمن،– دېدیم.

بو اینجیقلیگیمدن دن آنه‌م قۉرقدی شېکیلّی

– اۉله‌غایه‌ی مونداغله، –دېمه. اېرته مکتبینگگه کېت. سحرلیک‌که اویغته‌من. اېندی سېن یاش سن یازنینگ چلّه‌سیده سېندېک باله‌گه روزه توتیش آسان اېمس،– دېدی .

– مېنی سحرلیک‌که اویغاتدیلر، آنه‌م پلو پیشیرگن اېکن، اېرته‌سی مکتبگه جۉنب کېتدیم، توشده مکتبدن اوییمگه قَیتیب کېلدیم. آچ قالمه‌دیم، اما سووسه‌دیم. کېچ پېشین هر کونگیدېک اۉراق – ارغمچینی آلیب اۉت اۉرگنی باققه کېتدیم. اېشکنی قازیققه باغله‌دیم، یوریشقه نینگ پلیکه کیریب اۉت اۉره‌بېردیم. هوا سرطان‌ده ایسیگن سری ایسیب کېتردی، مېن بیر آرقه اۉتنی اۉریب بۉلگینیمچه بدنیمده سوو قالمه‌دی، تېرلب–تېرلب آغزیم قوریدی. اۉرگن اۉتیمنی آته‌م یاردمیده ارغمچیگه باغلب اېشک‌که آرتدیم. اوییمگه کېلدیم، حالدن تایگن اېدیم. آنه‌م حالسیزلنگنیمنی کۉریب چۉچیب کېلدی– یو، مېنگه قره‌ب:

– اۉغلیم سوو ایچیب روزه‌نگدی آچ، سېن هلی یاش باله‌سن،– دېدی.

– یاغ آنه‌جان، شامگه آز قالدی، روزه‌مدی آچمه‌یمن، –دېدیم ضعیف آهنگده.

آنه‌م قازانده آش پیشیره‌یاتگن اېدی، ایسملاق و بعضی سبزواتلردن بورانی هم تیارلب قۉیگن اېدی. حویلی میز دیواری نینگ سایه‌سیده اۉلتیریب قویاش باتیشینی کوتماقده اېدیم، آته‌م بیلن مسجدگه باریب صوپه اوستیده‌گی توشلگن تۉشک‌که اولتیردیک، قۉشنیلریمیزدن بیری تورلی بۉیاقلرده ادره‌م بیلن تیکیلگن آق دسترخواننی تۉشه‌دی. دسترخوان اوستیگه خرما، سوو قۉییلدی. مېن هم قۉلیمده‌گی

www.ezgu.org

سومه‌لک سالینگن ایدیشنی دسترخوانگه قۉیدیم. باشقه بیر قۉشنیمیز بیر کۉزه‌چه‌ده یلپیز قۉشیلگن ایران آلیب کېلدی، باشقه‌لر هم کېلدیلر. همه میز شام آذانی ایتیلیشینی اینتیقیب کوتماقده ایدیک، قویاش باتدی. بیر نېچه لحظه‌دن سۉنگ شام آذانی ایتیلدی. بیرته خرماگه، بیرته سومه‌لک‌که قۉل اوزه‌تدی. سووسیزلیکدن چنقه‌گنیم اوچون اۉرته‌ده قۉییلگن جام سووینی باشیمگه شنقه کۉتریب، آخریگچه سیپقردیم. آته‌م بو حالنی کۉریب:

– اۉغلیم روزه توتیش سېنگه فرض ایمس، ــ دیب آلدین هم ایتگن ایدیم، اۉزینگنی سووسه‌تیب جانینگگه جبر قیمه، روزه هلی سېنگه فرض ایمس،ــ دېدی.

مېنینگ احوالیمنی کۉرگن مسجد امامی:

– یره‌تگن روزه توتیشدی سېنده‌ی باله‌لرگه بویورمه‌گن، روزه توته‌دیگن وقتینگ هم کېله‌دی. سېنگه ایتیلگن وقتده قنچه روزه توتماقچی بۉسنگ توته‌بیر، ــ دېدی.

مېن اۉشنده حیاتیمده سوونینگ حقیقی قدریگه یېتگن ایدیم. سووسیز حیات بۉلمسلیگینی بیرکون دوامیده سووسیزلیک‌که چیدالمه‌ی تجربه قیلیب کۉردیم. ایچیملیک تازه سوولرنی افلاسله‌مسدن تازه اسره‌ش ضرورتینی سېزدیم. یېر یوزیده‌گی چوچوک سوولر پایانسیز ایمسلیگینی کېینراق اولغه‌یگنیمده بیلیب قالدیم، کېله‌جکلرده یېر یوزیده دولتلر ارا اوروشلر نفت ایمس بلکه، سوو اوستیده یوز بېره‌دی،ــ دېگن فکرگه ایشاندیم. انه اۉشه یاشلیگیمدن بېری سوونی اسراف قیلمسدن تېجشگه اۉرگنیب قالگنمن. سوونی آرتیقچه ضایع قیلمسلیک انسانی فضیلت ایکنیگه ایشانه‌من.

ینگی تعلیم ییلی باشلنگن ایدی. آلتینچی صنفدن یېتینچی صنفگه یوکسلگن ایدیک. مکتبیمیز اداره‌سی یېتینچی صنف‌نینگ "الف" و "ب" صنفلرینی بیرــ بیریگه قۉشگن ایکن. مکتبگه بارسم ایکّی صنف باله‌لری بیر صنفده اۉلتیرگن ایدیلر. مېنینگ آتیم "ب" صنفی نینگ

www.ezgu.org

اعلی‌چیسی جمیل‌دن آلتینچی صنف نینگ سۉنگ‌گی سیناولریده ایکّی بها کم آلگنیم اوچون صنف نینگ "حاضری کتابی"ده ایکّینچی اۉرینده یازیلگن ایدی. بو وضعیتنی کۉریب اۉشه‌کونی صنفده بیرینچیلیکنی قۉلدن بیرگنیم باعث ییغله‌دیم. کۉپ ییغله‌دیم، اۉکسینیب‌ـ اۉکسینیب ییغله‌دیم. باشقه امتحانلرده بیرینچیلیکنی قۉلگه کیریتیش اوچون آنت ایچدیم، قتّیق آنت ایچدیم. بیلیمنی اۉن جاییدن محکم باغله‌دیم.

کیمیا و بیالوژی کتابلرینی درس بیره‌دیگن عزیزالله ایوبی دیگن معلمیمیز بۉلردی. آق یوزلی، قاره کۉزلی اۉرته یاشلی استادیمیز اصلی میمنه‌لیک ایدی، وادیمیزنینگ ینگی قلعه قیشلاغیدن اویلنگن ایدی. او بیرکونی بیزگه انسانلر و حیوانلر بدنیده یوره‌ک نینگ قنده‌ی اوریشی و قان تیزیمی باره‌سیده معلومات بیریب ـ «ایرته سیزلرگه قوربقه یوره‌گی قنده‌ی اوروشینی کۉرسته‌من»- دیدی. ایرته کونی بیالوژی درسی ساعتیده معلمیمیز کیلیب باله‌لردن بیرینی بیر قوربقه توتیب کیلیشگه بویوردی. صنفداشیمیز وهاب مکتبیمیز حوضیدن کتّه بیر قوربقه‌نی توتیب کیلدی. قۉللریگه قۉلقاپ کییب آلگن معلمیمیز یاغاچدن یسلگن میز اوستیگه قوربقه قارنینی بلندگه قیلیب یاتقیزدی، تۉرت آیاغیگه تۉرتته کیچکینه کۉکه میخ قاقدی. قوربقه قیم ایتمه‌ی یاتردی. معلم قۉلیگه ساچ‌ـ ساقال قیره‌دیگن پاکّی بیلن قوربقه نینگ قارنینی یاردی. کیسیلگن جایدن قوربقه‌نینگ قارنی آچیلیب کۉریندی. اۉقیتووچیمیز سووده سوزوب، قوریقلیکده سکره‌ب یوره‌دیگن بو جانذات نینگ تینمه‌ی اوریب تورگن یوره‌گینی بیزگه کۉرستدی.

مین درسلریمنی هر دایمگیدن ایکّی برابر کۉپراق اۉقیردیم. آی‌نینگ یاروغیده هم اۉقیردیم. ایرته‌لب اوییمدن مکتبگه بارگونیمچه هم یۉلده اۉقیگن درسلرنی تکرارلب بارردیم، ییل یرمی‌نینگ سیناو کونلری ایدی، هرکونی بیر کتاب درسلریدن امتحان بیرردیک. هر بیر سیناوده مینگه بیریلگن بهالر یوزدن یوز ایدی. فقط پشتو تیلی کتابی اۉقیتووچیسیدن تۉقسان تۉقیز بها آلدیم. پشتو درسلرینی یخشی بیلسم

www.ezgu.org

هم اۋقیتووچیم هیچ قچان مېنگه یوز بها بېرمه‌گن اېدی. سیناو نتیجه‌سیده صنفده باشقه‌لر آره‌سیدن اېنگ یوکسک بها آلگن کیشی بۋلیب، اعتراف اېتیلدیم. بوکون مېن اوچون حیاتیمده عجایب بیر خاطره کونی اېدی؛ مکتبنی تمامله‌گونچه بیرینچیلیک عنوانینی اسره‌ب قالیشگه اولگوردیم .

سیناولریم نتیجه‌لری یازیلگن ورقنی آته‌مگه کۋرستدیم. آته‌م هم خرسندلیگیدن کۋزلری یاشگه تۋلیب، کۋیلگیگه سیغمس اېدی. بیر نېچه کون اۋتر–اۋتمسدن آته‌م قۋلیمگه بیر قیمتلی ساعت تاقیب مېنینگ مۋفقیتیم‌نی قدرله‌دی .

اسلام آباد. ۲۰۲۳ .۲۳ـ جنوری

www.ezgu.org

کلته‌آت‌نینگ دوریغی

همه آخر اولاقنی اینتیقیب کوتر ایدی، سه‌ییسلر کلته آتنی آلیب کېلدیلر. چاپانداز عبدالله پالوان اۋلتیرگنلردن دعا آلیب آتگه میندی. کلته آت پرخیللب هر لحظه میدانده‌گی آتلرگه قره‌ب قۉیر ایدی. پالوان آتگه مینیب آلیشی بیلن‌آق اۋزینی باشقه آتلر توده‌سی ایچیده کۉردی.

آخر اولاق باشلنگن ایدی؛ چاپاندازلر آتلرینی قمچیلب اۋجه‌ی(بوزاق)نی یېردن کۉتریب آلیشگه ترمشردیلر. بیر محل آتلرنینگ تۉپالانی ایچیدن کلته آت میدانگه چیقیب، اۋته تېز سرعتده بَیراق تامان یوگیریب کېتدی. عبدالله پالوان اۋجه‌ینی اۋز تقیمیگه محکم قیسیب آلگن ایدی، بیر نېچه چاپانداز آتلریگه قمچی اوریب، کلته آت آرقه‌سیدن قۉشیلدیلر، هیچ بیر آت کلته آتنی یېتیب آلالمه‌دی. عبدالله اۋجه‌ینی بیراق‌دن ایلنتیریب، آتی‌نینگ جلوینی جورگه قره‌ب بوردی، باشقه چاپاندازلر اونینگ یۉلینی تۉسیب، جور تامانگه اۋتیشگه قۉیمه‌دیلر. او، ناچار آتینی چپ تامانگه چاپتیردی، باشقه آتلر اونینگ آرقه‌سیدن چاپدی، "کلته" تېز سرعتده میدان بیلن توتش بیر تېپه‌لیک‌که چیقدی. عبدالله پالوان آتینی قیته جورگه تامان یۉنه‌لتیردی، کلته آت پستراق بیر جرلیک باشیگه کېلیب قالدی_یو، اۋزینی شدت بیلن جرگه آتدی. جرلیکدن قوله‌شی بیلن‌آق ترسیللب یېرگه اوریلدی؛ جرنینگ بیر قسمی نوره‌ب پستگه توشدی. همه یاق یامغیر سوویدن

هۋل بۋلگنی اوچون چنگ ــ تۋزان کۋتریلمه‌دی. بو حالنی کۋریب تماشاچیلر برماغلرینی تیشلب ــ حاجی عمُر بای‌نینگ آتی هم چاپاندازی هم اۋلدی، ــ دیب، گمان سیره‌دیلر. عبدالله پالوان سپس‌سیز آت‌نینگ آستیده یاتر ایدی؛ کلته آت هم قیم ایتمه‌ی باشینی ییردن کۋترمسدی.

حاجی عمُربای نینگ سه‌ییسلری و اۋغیللری نگران حالده چاپیشیب حادثه جاییگه ییتیب باردیلر. کلته آت همان باشینی ییردن کۋترمه‌ی یاتردی. بو آت‌نینگ سېزگیرلیگی هر بیر آتگه کۋره انچه کوچلی ایدی. آت سه‌ییسلری‌نینگ تاووشینی ایشیتگچ –«مېن تیریکمن» ــ دیماقچی بۋلیب، باشینی کۋتردی ــ ده، نیگه دیر ینه باشینی ییرگه قۋیدی، آدملر عبدالله پالوان‌نی آت نینگ آستیدن چیقریب آلدیلر. اونگه نقصان ییتمه‌گن ایدی، پالوان آیاقلری اوستیگه توریشی بیلن‌آق کلته آت تیزده اۋرنیدن توردی ــ یو، بوتون تنه‌سینی گوه‌لب کیشنب قۋیدی. چاپانداز آتی نینگ منگله‌ییدن بیر اۋپدی ــ ده، ینه آتیگه میندی.

۱

روایت قیلیشلریچه، حاجی عمُر بای آت‌باز و آت‌شناس بایلردن ایدی. آتلر حقیده گی فرسنامه‌نی اۋقیگنی اوچون اولاق چاپه آله‌دیگن آتنی عادی آتلردن یخشی فرق قیله‌آلردی. حاجی‌نینگ اولاق چاپه‌دیگن بیر تۋریق آتی بار ایدی، اولاق چاپیش مملکت‌نینگ ایریم شمالی ولایتلریده کېنگ توس آلگن بیر زمان ایدی. حاجی عمُر بای یخشی بیر اَیغیر آتنی قه‌ییردن تاپسم ایکن، ــ دیب یورگن چاغلرده بیر کونی ینگی قلعه قیشلاغی‌نینگ کته بایی صاحب بای بیر سورخین غۋنن‌نی کېلتیریب ،

– حاجی عمکی شو تایدی سیز آلینگ، ــ دیدی.

حاجی اوندن،

www.ezgu.org

– بوغۉنن کیم نینگ آتلری نسلیدن؟» ــ دېب سۉرەدی.

– میمنه لیک امام حاجی‌دن آلدیم، سناتور منشی آغارحیم و امام حاجی آتلری‌نینگ ذاتدارآتلری نسلیدن؛ آتەم بو تایدی پسند قیمەی، مینی کۉپ کاییدی، تېز بو یَغیر کُرەنی اویدن یۉقَت،ــ دېب مېنگه قتیق پۉپیسه قیلدی.ــ حاجی عمکی سیزدن اۉتینیب سۉرەیمن، شو غۉنن‌نی مېندن ساتیب آلینگ، آتەم نینگ سۉکیشیدن مېنی قوتقرینگ، ــ دېدی یلینیب.

عمربای، اونده غۉنن‌نی یقیندن بیر کۉرەی،ــ دېب آتخانه‌گه باردی. آتلر فرسنامه‌سی شرطلری یوزەسیدن غۉنن‌نینگ بۉینی، سغریسی، بېلی، آیاقلری‌ــ یو، تویاقلریگه سینچیکلب نظر تشله‌دی. حاجی– «مِمم، بو غۉنن یخشی آت بۉله‌دی»–دېدی اۉزــ اۉزیگه.

او، صاحب بای‌گه بېش مینگ افغانی نقد پول تۉلب دُم کلته سورخین غۉنن‌نی ساتیب آلدی.

حمل اېدی. ادیرلر، دله‌ــ دشتلر، سای و قیرلر بیشیل اۉتلرگه بورکنگن. بای بدولت کیشیلر ادیرلرده‌گی یورتلریگه کۉچیب، اۉترگه چیققندیلر. حاجی عمُربای اۉغلی ملّه بای‌گه:

– سېن بو غۉنن‌نی کته سایگه آلیب باریب، توریغ آت آلدیده اۉتگه قۉی، موخی سه‌بیسدن آت باقیشنی اۉرگن. بو کلته غۉنن سه‌بیسلیگینی سېنگه تاپشیره من،ــ دېدی.

مله بای خوش‌ــ خوش ــ دېبه اېرته گه اۉترگه اۆتیشگه تیارلنه باشلدی. کییملرینی ییغیشتیردی. بیر خلته گه قیزیل مَییز، باشقه بیر خلته‌گه گرزیوان‌نینگ یوبقه پوچاغلی یانغاغینی سالدی. بیر سیر کابلچه پیاز، آزراق قوروق چای بیر قشقری چاینک و پیاله هم آلدی.

اېرته مله بای سورخین غۉنن‌نی هَیدب کته سایگه یېتیب باردی. سایده بهار چیرایلی سېپینی آچگن اېدی. اۉسیب یاتگن هر تونیس اۉسیملیکلرو تورلی بۉیاقده‌گی گللر تیزّه گه اورردی. شو زمان سای آغزیده تیکیلگن قاره اۉتاودن موخی سه‌بیس چیقیب کېلیب:

www.ezgu.org

– هه، ملّه بو قنده‌ی غؤنن؟ــ دېب سؤره‌دی، کؤزینی تایدن اوزمه‌ی.

– اې، سیز سؤره منگ، مېن ایتمه‌ی.

– قنده‌یــ قنده‌ی؟

– آته‌م بونی صاحب بای‌دن ساتیب آلدیله، فرسنامه شرطلریگه کؤره تولپارده‌ی کوچلی آت بؤله‌دی، دېدیله. بونینگ سه‌ییسلیگینی مېنگه تاپشیردیله، اېندی مېنگه آت باقیش سرلرینی اؤرگترسیز،ــ دېب کولیب قؤیدی .

– آته‌نگدن بیر قاپ بوغده‌ی آلیب بېرسنگ اؤرگته من.

– اې، بوغده‌ی نیمه، قنچه بوغده‌ی دېسه‌ییز آلیب بېره من.

– قؤرقمه سه‌ییسلیک قیین اېمس، اؤرگنه‌سن. آته‌نگیز خضر کؤرگن آدم. بیر نرسه‌نی بیله‌دیله.

ایکی سه‌ییس سای‌نینگ اؤتی قلین جاییده تای‌نینگ آلدینگی آیاقلرینی توشاولب قؤیدیلر. غؤنن یشیل میسه‌لرنی تیشلری بیلن اوزیب یېماققه باشله‌دی. اولر هر کونی، سای‌نینگ اؤتی قوریقلنگن یېریده تؤریق آت و سورخین غؤنن‌نی اؤتله‌تردیلر. بعضی کونلری هم اوزون ارغمچیلر بیلن اؤتلاقده آتلرنی ارقانلب قؤیردیلر. بیرکونی سه‌ییسلر ایکاولشیب کیگیزنینگ ایسلیقیسی کویدیریب، کولینی غؤنن نینگ یغیریگه باسدیلر. اولر کېچه‌لری آتلرنی اؤتاولری یانیده‌گی آتخانه‌ده باغلردیلر. بیر نېچه کون اؤتیب غؤنن نینگ سغریسیده‌گی یغیر توزه‌لدی. بیر ایکی آی اؤتر ــ اؤتمس غؤنن سېمریدی.

بیر کونی اېندی گزه‌لر سایه‌سی کون چیقر تامانگه آغدریله‌یاتگنده حاجی عمُربای بیر خذمتچیی بیلن آتگه مینیب، اؤتگه قؤییلگن اولاقچی آتلرینی یاووقدن کؤرگنی کتّه سایگه کېلیب قالدی. سه‌ییسلر اولرگه پیشواز چیقدیلر. ملّه بای خذمتچی قؤلیده‌گی قاپچه‌نی آلیب اؤتاوگه باردی. آته‌سی ملّه گه:

www.ezgu.org

– بیز موخی مینن آتلرنی کؤرگنی کېتدیک. سېن هم آرقه‌میزدن کې!ــ دېدی.

قاپچه‌ده سه‌ییسلر اوچون بیر رومالگه مَییز، بیر نېچته یاغلی پتیر، بیر توگونگه کؤک چای، بیر پیشیریملی سیگیر گوشتی و بیر آز شور آلمه بار ایدی. خذمتچی آتی‌نینگ ایگَری قاشیده آسیلگن بیر بوتل یېر یاغینی هم مله بای‌گه آلیب بېردی. مله نرسه‌لرنی تخلب، خذمتچی بیلن آته‌سی آرتیدن چاپیب کېتدی. حاجی عمُربای کلته تای‌نینگ تېوره‌گیده ایله‌نیب گاه بؤینی، گاه سغریسینی سیلب، آیاقلریگه هم قره‌ب قؤیردی. او سه‌ییسلریگه:

– منه تایلریز یخشی گینه سېمیریب قالیبتی. آیاقلری هم انچه استوار بؤلیبتی، ینه بیر آیچه آتلریز اؤت یېسه، اؤتدن یخشی بؤکه‌دی. جوزا نینگ بیرینچی هفته‌سیدن کېیین قیشلاققه آلیب کېلینگلر،ــ دېدی.

حاجی و اونینگ خذمتچیسی قیشلاققه جؤنب کېتدیلر. هه دیمه‌ی ایکی‌ــ اوچ هفته هم اؤتیب کېتدی. سایلرنینگ اؤتلری قاوجیریب قوری‌یاتگن ایدی. سه‌ییسلر آتلرنی قیشلاققه آلیب کېلیب، آتخانه گه باغله‌دیر. کلته تای ایندی انچه سېمیریب اولغه‌ییب، بارماقده ایدی.

اریه اؤراغی وقتی ایدی. حاجی عمُربای‌نینگ دهقانلری دَیمه‌ده سېپیلگن اریه‌لرینی اؤریب خرمن قیلگن ایدیلر. اوچــ تؤرت کونده اریه خرمنیگه چَپر قؤشدیلر. خرمننی ینچیب بؤلدیلر. ایندی اریه‌نینگ سامانیدن اَییریش اوچون ینچیلگن خرمننی خَره قیلدیلر. شمال تورگنده دهقانلر خره‌نینگ بیر تامانیده توریب شاخه بیلن ینچیلگن اریه پایه‌لرنی آسمانگه ساووره باشله‌دیلر. هلی آدم بؤیی کؤتریلگن خره‌نینگ اریه‌سینی سامانیدن اجره‌تیش اوچون ینه بیر نېچه کون کېره‌ک ایدی. آتلرنینگ اریه‌سی هم، سامانی هم قالمه‌گن ایدی. دهقانلردن بیری خره‌دن اریه اره‌لش بیر قنار سامانني ایشک‌که آرتیب قیشلاققه آلیب کېلدی. سه‌ییسلر آتلرگه اریه اره‌لش سامانني یېدیره باشله‌دیلر.

حاجی عمُر بای ینه بیرکونی آتخانه گه ایله‌نیب کېلدی.

www.ezgu.org

– کلته تایینگ انچه اۉزگریپتی، بیر نېچه آیدن سۉنگ تایلیکدن چیقیب، آت بۉله‌دی. بو تایگه یخشی قره‌نگلر. اولاقلر موسمی باشلنسه، اولاققه قۉشه میز،– دېدی، حاجی اۉغلی مله‌گه.

– بۉله‌دی، کېچه– کوندوز قره‌شه‌میز. سیز ایتگندېک بو کلته تای یخشی بیر آت بۉله‌دیگنگه اۉخشه‌یدی، – دېب برماقلری بیلن تای نینگ بۉیینینی قشیلب قۉیدی.

اریه خرمانیدن کېلتیریلگن قاپ– قاپ اریه‌لرگه بېردن قزیلگن کته بیر اۉره آغزیگچه تۉلدی. بیر نېچه قاپ اریه آرتیب قالدی. تویه، خچیر و اېشکلرگه تشیلگن قنار– قنار اریه سامانی سامانخانه‌نینگ تامیگچه تۉلدیردی. سه‌ییسلرنینگ کۉنگلی ینه بیر ییلگچه آتلرنینگ اریه‌سی و سامانیدن تۉق اېدی.

مله سه‌ییس جوزا آییدن باشلب کلته تایگه اریه و اریه سامانی بېدیره باشله‌دی. بیرینچی کونی تایگه توشده و تون یرمیده بیر– بیر پیاله اریه بېردی. ایکینچی کونی هر وقت ایکی پیاله‌دن اریه بېدیردی، شونده‌ی قیلیب هر کونی تایگه بېریله‌دیگن اریه مقدارینی آشیریب باردی. بیر نېچه کون ایچیده کلته تایگه بیر وقت اوچون بېریله‌دیگن اریه‌نینگ اندازه‌سی اۉن– اۉن ایکیّ پیاله گه آشدی. استه– سېکین تای آخوری نینگ تگیده اریه قاله‌دیگن بۉلدی. مله، تونده و کونده تاییگه بېدیره‌دیگن اریه‌نی بیر– بیر پیاله‌گه کمه‌یتیریب باردی. بیر کونی قره‌ب کۉرسه آخورده اریه قالمه‌گن اېکن. مله سه‌ییس شو زېیل تایگه بېریله‌دیگن اریه مقدارینی ینه هر وقت بیر پیاله‌گه آشیردی. او، اریه‌نینگ اندازه‌سینی گاه کۉپه‌یتیریب، گاه آزه‌یتیریشنی دوام اېتدیردی. هفته‌ده بیر کون بېشته تاووغ تخمینی آلدیندن یوویلیب قوریتیلگن اریه گه اۉندیریب، اونگه بیر پیاله زغیر قۉشیب، کلته تایگه بېدیرر اېدی. هفته‌ده بیر کون هم تربوز بېرردی. شوطرزده کونلرو هفته‌لر اۉتدی.

مله، سَلت و سوبه‌ی بییگیت اېدی. هلی اویلنمه‌گندی. آت باقیشدن باشقه ایشی یۉق اېدی. او اېرته– کېچ آتخانه‌ده بۉلردی. «بېدَو بایلاوده

www.ezgu.org

سېمیرر، قۉی– قۉزی بیلاوده» دېگنلریدېک، کلته تاینی کۉرگنلر اېندی اونی تای دېمس اېدیلر. تنه تۉشی کته بۉلیب اولغهییب بارماقده اېدی.

ملّه سهییس بیر آقشام آتهسیگه:

– کلته آت اېندی اولاق چاپیشگه تیار بۉگن. باشقه عیبو علتی یاغ، فقط دمی قیسقه.

– دمینینگ کلتهلیگی عیب اېمس. شو اوچون هم بونی کلته آت دېیمیز اۉغلیم.

حاجی عمُربای آتگه یخشی قرهشگنی اوچون اۉغلینی بیر آز پول بېریب سییلهدی. و ینه مله گه قرهب، – اېندی کلته آتینگنی یخشیلب بیر یووینگلر،– دېب بویوردی.

بیر– ایکی آی اۉتر– اۉتمس اېرته و کېچ اېسهدیگن ساووق شماللر درختلرنینگ زعفرانی یپراقلرینی بوتاقلریدن اجرهتیب، هواده اۉینهته– اۉینهته هرتامانگه اوچیره باشلهدی. کوز موسمی اېدی. سهییسلر نینگ اولاقچی آتلرینی ساوغینگه چیقریش وقتی کېلدی. حاجی نینگ سهییسلری آتلرینی آتخانه میدانیده استه– استه یوردیره باشلهدیلر. بیر نېچه کون اۉتر– اۉتمس آتلرنی جوللب، اېگرلهدیلر. هرکونی آتلرینی اېرتهلب وقت و کېچکی پیت قیشلاق کوچهلری و قیشلاقدن تشقری میدانلرگه یوردیریب کېلر اېدیلر. اولاق اۉیینلری باشلنگونچه آتلر هم تیارلندی.

کلته آتنی اولاق چاپیشگه اۉرگتیش کېرهک اېدی، حاجی عمُربای بو یوموشنی اکهسینینگ اۉغلی چاپانداز یۉلداش پالوانگه تاپشیردی. هر نېچه کونده کۉمکۉک اوزوم باغلری– یو، کۉک تېرهکلی چارباغلری طفیلی یشیل وادیگه ایلنگن شیرین تگاب تومنینینگ سۉباغ و جنقره حدودلری چاپاندازلری اۉرتهسیده اولاق مسابقهسی بۉلیب اۉتردی. اوشبوتومن شمال– جنوب توشگن ایکی کتّه و کیچیک وادیگه بۉلینگن اېدی. گورزاد داوانیدن شمال تاماندهگی وادی "جنقره" دېب اتلسه، گوررزادن جنوب تاماندهگی وادی "سۉباغ" دېب اتلردی. تومن

www.ezgu.org

نینگ "کچاری" ــ دېب ایتله‌دیگن حکومت اداره‌سی "جنقره" وادیسیده جایلشگن اېدی.

هر ییلگیدېک بو ییل هم اولاق اۉیینلری گورزاد داوانی بیلن توتش یېرلشگن "چارباغلی" میدانیده اۉتکزیلردی. کلته آتنی ایلکبار انه شو میدانگه آلیب باردیلر. یۉلداش پالوان اولاق میدانیگه بیرنېچه مرته کلته آتنی او یان‌ــ بویانگه چاپتیردی. بیر مرته آتلر قۉره‌سیگه هم آلیب کیردی. چاپاندازلر اۉجه‌یینی قه‌ی تامانگه آلیب قاچسه‌لر، کلته آت هم اولر یانیده چاپیب، هه دېگونچه آتلردن ایلگریلب کېتردی. یۉلداش پالوان بوگون کلته آتده اولاق آلیشگه اینتیلمه‌دی. ارغوماغ‌دېک ایلدم، تولپاردېک کته گَوده‌لی کلته آتنی کۉریب اولاق سَیلیگه کېلگنلر – «زۉر آت اېکن؟ بو کیم‌نینگ آتی اېکن؟» ــ دېب بیرــ بیرلریدن سۉره‌ی باشله‌دیلر.

اۉشه کونی یۉلداش پالوان توریق آتده ایکّی اولاق آلدی. بیر نېچه ساعت دوام اېتگن اولاق اۉیینی ترقه‌دی. تۉریق آت و کلته آتنی آتخانه گه اېلتیب باغله‌دیلر. آتلرنینگ اېگری و جبدوقلرینی یېچیب آلیب کته جوللر بیلن جوللب قویدیلر. مله سه‌ییس کلته آت‌نینگ منگله‌ییگه قیزیل چرمدن تیکیلگن بیر کۉز تومار آسدی.

بیرــ ایکی هفته‌دن سۉنگ میمنه شهری‌نینگ شرقی تامانیده جایلشگن تلاشقان تېپه‌لیکلری آرتیده‌گی "دم‌قۉل" میدانیده بیر کته اولاق مسابقه‌سی اۉتکزیله‌دیگن بۉلدی. اوزاق یقیندن تنیقلی چاپاندازلرو دیودېک‌ــ دېودېک آتلر کېلگن اېدی.

یۉلداش پالوان کلته آتنی یۉرتتیریب میدانگه کیردی. اۉجه‌ی اوستیگه ییغیلگن آتلر چاپاندازلرگه اۉجه‌یینی یېردن کۉتریب آلیشگه امکان بېرمسدی. یۉلداش پالوان‌نینگ قمچیسی شدت بیلن کلته آت نینگ بۉینیگه توشیریلدی. چاپاندازی ــ چوو، هه تولپر جانواریم،ــ دېب بقیریشینی اېشیتگن کلته آت، آتلر توده‌سینی یاریب اۉزینی اۉجه‌ی تشلب قۉییلگن جایگه یېتکزدی. پالوان اۉجه‌یینی قۉلیگه

www.ezgu.org

ایلدیریب آلگچ آتی قؤره ایچیدن ییلبیزدېک[۵] بؤلیب چیقدی‌ـ یو، کؤز یومیب آچگونچه باشقه آتلردن اوزاقلشدی. اؤزینی قؤره‌دن اوزیب چیقه‌یاتگنده کلته آت زوریدن سوریلیب بیرـ ایکی آت ییقیلدی. تماشا چیلر قییـ چووی کؤتریلگنده بیراقدن اَیله‌نیب حلال دایره‌سیگه قره‌ب تېز سرعت بیلن چاپتی. اوچـ تؤرت چاپانداز آتلرینی قمچیلب یؤلداش پالوان تقیمیدن اؤجه‌ینی اوزیب آلماقچی بؤلدیر. کلته آت ییلاندېک اؤزینی او تامان و بو تامانگه اوریب، ایلگریده یؤرتیب ارردی. چاپاندازلر قؤللری اؤجه‌یگه یېتیشمه‌دی. کلته آت جورنینگ اؤرته‌سیگه یېتیب بارگنده یؤلداش پالوان اؤجه‌ینی حلال دایره‌سیگه تشله‌دی.

حاجی عمُربای اؤزی ایسته‌گنیدن هم یخشی اولاق چاپگن کلته آتگه اېندی کؤنگلی تؤلگن اېدی. او کلته آتینی اوزاقـ یقین حدودلرده تېنگسیز اولاقچی آت بؤلیشیگه اېندی قتیق ایشاندی.

حاجی، کلته آتگه یره‌شه کوچلی، ددل، تقیمی محکم و یېرچی بیر چاپانداز تاپیشی تؤغریسیده اؤیلر اېدی.

عبدالله و اکه‌سی شکور خواجه ناموسی وادیسیدن کېلیب حاجی عمُر بای نینگ قیشیلاغیده سرتراشلیک قیلیب یورگن اېدیلر. عبدالله کېلبتلی، اوزون بؤیلی، کېنگ پیشانه، تېمیر پنجه، و منقه بورون ییگیت اېدی. او و اکه‌سی بیرارده کوره‌ش هم توتردیلر.

۲

سؤباغ وادیسیده هَییت کونلری کوره‌ش توتیش عنعنه اېدی. هَییت نینگ ایکینچی کونی اېدی، کته‌ـ کیچیک پالوانلر کوره‌ش میدانیگه تؤپلندیلر. تماشاچیلر میدان اطرافیده اؤلتیرگن اېدیلر. کېکسه پالوانلردن

[۵] . اؤتکیـ ـچی شمال، یلـ وزـه‌ک نـ گ اؤزگرگن شکلی

www.ezgu.org

اولیاقول پالوان نبات و بیر آز شیرینلیکلر سالینگن تباقنی آلیب کېلیب میدان نینگ اۉرته‌سیده قۉیدی‌ـ ده،

– منه بو اولّ تباغ، قیسی پالوان اۉز کوچیگه ایشَنسه کېلیب کۉترسین ـ دېدی بلند آوازده.

بیر‌ـایکی سووچیم اۉتدی. کیشی تباقنی کۉتریشگه جرأت قیلمه‌دی. اولیاقول پالوان بایه ایتگن گپینی ایکینچی گَل تکرارله‌دی. تماشاچیلر کته پالوانلرگه قره‌ب قۉیر ابدیلر. شو چاغده پوگانی دَیمه قیشلاغیدن کېلگن ایل‌امان پالوان، تۉنی نینگ یقّه‌سینی اوشلب تواضع بیلن کېلیب تباغنی کۉتریب ینه جاییگه قۉیدی. اولیاقول پالوان.

– مانه ایل‌امان پالوان اول تباغدی کۉتردی. مقابلیگه کیم چیقماقچی بۉسه کېلیب میداندن تباغنی کۉترسین، ـ دېدی بلند آوازده.

عبدالله‌نینگ یانیده‌گی دوستلری:

– عبدالله، قۉرقمه تباغدی کۉتر. سېن ایل‌اماندن کوچلی سن. اونی ییقیته‌سن. او اولگی ایل‌امان ایمس، ‌ـدېب قولاغیگه شیپشی باشله‌دیلر.

بیر وقت عبدالله اۉرنیدن توریب باریب تباغنی کۉتردی. آدملر ارا غیبیرـ‌شیبیر باشلندی. کیمدیر ـ‌ـ«ایل‌امان بو آدمدی یېلکه‌سینی اول قفسده ییرگه اوره‌دی»، دېدی. بعضیلر ‌ـ«قَیسی سرتراشدن پالوان چیققنمی؟» دېب استهزا قیلیشردی.

ایریم آدملر:

– اې، "بخارا اوزاق بۉسه پایگه‌سی یقین" ـ دېب قۉیردی.

ایکی پالوان کوره‌ش کییملرینی کییب میدانگه چیقدیر. آلدینمه‌ـ کېیین یوریب میداننی ایکّی مرته ایلندیلر و قبله گه قره‌ب تیز چۉکیب دعا قیلدیلر. ایل‌امان، عبدالله‌نینگ ایکّی یاقه‌سیدن اوشلب بیر سیلکیش بېردی. عبدالله ایلدیزی چوقور کېتگن درختدېک تیک توریب قیمیرلمه‌دی. ایل‌امان عبدالله‌نی اۉزی‌نینگ ایسکی چمی

www.ezgu.org

"مرپوش"گه آلیب ییقیتماقچی بۉلدی. لېکن بو چمینی ایشلهتیشگه اولگورمهدی. اولر میدانگه ایکینچی مرته ایلندیلر. بیرینچی قفسده عبدالله اۉز حریفیدن انچه کوچلی بۉلگنینی سېزدی‑یو، ایل‌امان گه قرهب کُلنگی خورازدېک مهی بېردی، اونی قتیق‑قتیق سیلکیب اۉز تامانیگه تارتدی. بیر آیاغی بیلن ایل‌امان نینگ آیاغیگه ایلیم بېردی. او آیاغینی عبدالله نینگ آیاغیدن اییریب آلالمهدی. بیر محل ایل‌امان‌نینگ یېلکهسی ترسیللب یېرگه تېگدی.

اولیاقول پالوان عبداللهنینگ قۉلینی مسابقه غالبی بۉلگنی اوچون اوشلب بلندگه کۉتردی. دوستلری عبدالله گه بیر نېچه الَچه قناووز تۉن ساوغه قیلدیلر. شوندن کېیین عبدالله سرتراش، عبدالله پالوان لقبی بیلن اتلهدیگن بۉلدی.

کونلرنینگ بیریده حاجی عمُربای ساچ قیرگنی کېلگن سرتراش عبدالله پالوانگه:

- اې عبدالله، سېن یخشی پالوان اېکنسن. نېگه بیزگه ایتمس اېدینگ؟

- آلدیندن کته پالوانلر مېنن کورهش توتمهگن اېدیم. بۉیینساللریم مېنی قۉیرده قۉیمهی کورهش توتتیردیله .

- قنچه کوچینگ با،‑ دېب سۉرهدی حاجی.

- لاف بۉمَسه، ییگیرمه سیر یوکتی کۉتریب، اېشککه یا آتگه آرترچه کوچیم با.

- کۉز تېیمهسین، اېندی سېن مېنی آتلریم چاپاندازلیگینی قیلهسن.

- حاجی اکه، مېن شو چاققچه چاپاندازلیک قیگن اېمس من کو!

حاجی اونینگ گپینی چاپیب:

- کیم آنه ایچیدن چاپانداز بۉلیب کېگن؟ بۉی و بستینگ، تنه‑تۉشینگ، کوچ‌و قوتینگ، غیرتینگ مېن من دېگن چاپاندازدن کم اېمس. قۉرقیب اۉلتیمه.

www.ezgu.org

– خوب بۉله‌دی. نیمه دېسه‌ییز شونده‌ی قیله‌من. بۉش وقتلریمگه سرتراشلیک قیله‌من،ــ دېدی، عبدالله قۉلیده‌گی پاکینی قَیراق تاشگه قیره‌ب توریب.

– اونده‌ی بۉمه‌یدی. ایکّی تربوز بیر قۉلگه آلینمه‌یدی. سرتراشلیکنی شکور اکه‌نگه قۉی. سېن چاپاندازلیک قی!

– خوش بۉله‌دی، ــ دېیه عبدالله پالوان راضیلیک بیلدیردی.

حاجی عمُربای عبداللهنی یۉلداش پالوانگه تاپشیریب، –«تېزده مونگه چاپاندازلیک سرلرینی اۉرگته سن،»– دېب بویوردی. عبدالله پالوان اولاق مسابقه‌لریده قتنشدی. بعضیده توریغ آتگه بعضیده هم کلته آتگه اولاق چاپدی. بیر آی اۉترــ اۉتمس ماهر چاپاندازلر کبی ایل اراشهرت قازاندی. حاجی عمُربای بیرکونی اولاق بېللشویدن قیته‌یاتیب، چاپاندازلری و سه‌ییسلریگه:

– بوندن کېین توریغ آتنی یۉلداش چاپسین، کلته آتنی عبداللهگه بېرینیله،ــ دېدی.

کلته آتگه اۉته تېزلیگی اوچون بۉلسه کېره‌ک ییرچی بۉلمه‌گن چاپانداز اولاق چاپه‌آلمس ایدی. اما عبدالله پالوان کلته آتده اولاق چایشده اۉزینی راحت سېزردی. آت بیلن چاپانداز بیرــبیریگه ماس توشگن ایدی.

هفته‌لرو آیلر اۉتیب بارر ایدی. ینه بهار کېلدی. آتلر ادیرگه اۉتگه قۉییلدی. آسمانده بولوتلر اله‌تراغ ایدی. قویاش آلتین نورلرینی گاه یېرگه ساچیب، گاه بولوتلر آرقه‌سیده قالیب، کۉرینمس ایدی، حاجی بیلن عبدالله پالوان شونده‌ی بیرکونده آتلرنی کۉرگنی ادیرگه جۉنب کېتدیلر. حاجی عمر بای عبدالله بیلن آتلر نۉخته‌سیدن ارقانلنگن جای یقینیده تاپــ تازه یشیل میسه اوستیده اَیران ایچیشیب، دم آلیب یاتردیلر. بیر محل حاجی تۉستدن:

– عبدالله هلی سېن بۉیداغ ییگیت‌سن، اۉیلنگنینگ یاغ اَ،ــ دېب سۉره‌دی.

www.ezgu.org

– یاغ حاجی اکه اؤیلنمه گنمن .

– قیشلاقده مناسب بیر قیز تاپیب، باشینگنی ایکیته قیسه‌ی نیمه دېیسن؟

– بو ایش بؤسه مېنی ساتیب آله‌سیز حاجی اکه، کته ثوابگه باته‌سیز، ــ دېگن عبدالله نینگ لبلری ایلجه‌یدی.

بیر آز نریده ایکله سه‌ییس بو گپلرنی اېشیتیب اؤلتیرگن اېدیلر. حاجی اولرنی اؤز یانیگه چقیریب:

– گپلردی اېشیتیبله، قیشلاققه کیمدی یخشی قیزی با؟ ــ دیب سؤره‌دی.

مله سه‌ییس:

– با، یخشی قیز تاپیله‌دی.

– یخشی قیزله بارلیگینی مېن هم بیله من. کیمدی قیزی مناسب، ــ دیب سؤره‌دیم.

مله سه‌ییس بیر آز توخته‌لیب.

– آچیل پلوان‌دی اکه‌سی مولان‌دی بیر قدرس قیزی با دېیدیله. خؤپ دېسه‌یله شو مناسب قیز، ــ دېب چاپاندازگه قره‌ب قؤیدی.

ساوچیلر مولان‌نینگ تونغیچ قیزینی عبدالله پالوان‌گه اونشتیردیلر. مولان، حاجی عمر بای قیشلاغی‌نینگ یقینیده‌گی "بؤلک قیشلاق" دېگن سېر سوو بیر محلده یشر اېدی. مولان نینگ قیشلاغی خواجه گورولّمه شرشره‌سی و "یانه باغ" قیشلاغی بیلن توتش بیر حدودده یېرلشگن اېدی. حویلیسی یانیدن بیرقولاغ سوو کېچه‌ـیو کوندوز تینمه‌ی آقردی.

بیر آیلردن کېیین عبدالله پالوان نینگ نکاح تؤیی اؤتکزیلدی. وادی اهالیسی تویده اشتراک اېتدیلر. تونده دؤمبیره‌چیلر دؤمبیره چلیب، قؤشیقچیلر اشوله کویله‌دیلر. قیزلرو خاتینلر دپ‌ــ دایره چلیب اؤیین‌ــ کولگو قیلدیلر.

هلی کته اولاقلر مسابقه‌لری آلدینده اېدی.

www.ezgu.org

لغلقه توش، قویاش تېپه‌دن هر یاققه نور ساچر ایدی، کوز موسمی اېندی باشلنگن کونلر. حاجی عمر بای آتلریگه ینگی اسباب ـ انجاملر آلیش اوچون عبدالله پالوان بیلن میمنه شهریگه باردی. یوگن دوزلرو اېتیک دوزلر رسته‌سیده چاپاندازیگه اېتیک، آتلریگه یوگن و اَییل فرمایش بېردی. کلاه دوزلر رسته‌سیدن عبدالله‌گه بیر یخشی تېلپک هم ساتیب آلدی.

حاجی چاپاندازی بیلن بیرگه یقین دوستی شیر بای‌نی کۉرگنی شهرنینگ عربخانه محله‌سیگه قره‌ب یۉل‌آلدی. دوستی‌نینگ دروازه‌سیگه یېتیب بارگونلریچه قه‌یېردن دیر شیربای آرقه‌لریدن یېتیب کېلدی. حاجی بیلن اۉپیشیب کۉریشدی. او مهمانلرنی قۉشخانه‌گه آلیب باردی. ایکی دوست اویاق ـ بویاقدن گپلشدیلر. حاجی عمر بای عبدالله پالوان‌نی دوستیگه تنیشتیریب، یقینده بو ییگیتنی قیشلاقده اویلنتیردیک، ـ دېدی.

شیر بای عبدالله‌گه قره‌ب:

– قولّی بۉسین ییگیت. الهی آمین قۉشه قرینگلر.

– پالوان قۉلینی کۉکسیگه قاووشتیریب، رحمت ـ رحمت، ـ دېدی.

شیر بای اوعزیز دوستی حاجی عمر بای‌گه قره‌ب:

– بو چاپاندازیز یخشی اولاق چاپر ایکن. قچنلر ایدی، باله‌لر مېنگه ـ حاجی عمکیم‌نینگ عبدالله پالوان چاپاندازی کلته آتیگه مینیب، باشقه چاپاندازلرگه اولاق بېرمه‌دی. آخر اولاقدی هم اۉزی آلدی، ـ دیب حکایه قیلدیله.

– هه، عمری بۉگیر عبدالله کلته آتده یخشی اولاق چاپه‌دی، ـ دېدی حاجی عمر بای.

آقشام ضیافتیگه شیر بای دسترخوانی تورلی ناز نعمتلرگه تۉلدی. ایکی قلین دوست تون‌نینگ یرمیگچه ینه اوزاق یقینلردن صحبتله‌شیب، اېسکی خاطره لرنی اېسله‌دیلر.

www.ezgu.org

حاجی بامداد نمازینی اۋقیب قیشلاققه جۉنب کېتیشگه شَیلنه‌یاتگنیده، شیربای قۉلیده مله پخته‌دن تۉقیلگن دسترخوان قۉشخانه گه کیریب کېلدی.

– اې اینیم، بیز اېندی جۉنب کېتماقچی بۉلیب تورگن اېدیک، اېرته‌نینگ چایینی ایچمسدن بیزنی جۉنتسنگ یخشی بۉلر اېدی،– دېدی،– حاجی عمر بای دوستیگه.

– اې حاجی اکه، چای ایچمسدن سیزدی کیم کېتگنی قۉیه‌دی. مېن رخصت بېرسم هم کېلیښیز رخصت بېرمه‌یدی. اېرته‌نینگ چاییده پیشیق قیماقدی یخشی کۉرگنیزدی بیلیب، کېچه بیر قازان سوتنی قَینه‌تیب، قیماقینی آلیب قۉیگن. اېرته‌لب کنجد یاغی سورتیب ایسیق پتیر و لاچیره هم پیشیرگن.

– بۉلیپتی اونده. دسترخواندی آچ، چاینک– دېگن حاجی عمر بای عبدالله‌نی دسترخوانگه یقین اۋلتیریشگه اونده‌دی.

۳

اندخوی بایلریدن بیری اۋغلی‌نینگ نکاح تۉییگه بیر هفته– اۋن کون اولاق بېرماقچی بۉلدی. ولایت‌نینگ هر تامانیگه بایلر، چاپاندازلر تۉیگه چقیریلدیلر. حاجی عمربای‌نینگ آتلری، سه‌ییسلری و چاپاندازلری اولاق باشلنگنیدن ایکی کون اۋتکنده، یېتیب باردیلر. اولرنی محلی بایلردن بیری قۉناق آلگن اېکن. مله، میزبان سه‌ییسی حسن‌دن آتیگه سامان و اریه سۉره‌دی. حسن اېسه مهمان نینگ گپیگه اعتبار بېرمه‌ی:

– آتینگ اېرته‌گه اولاق چاپه‌دیگن بۉسه، آچ چاپیشی کېره‌ک،– دېدی.

– تۉغری ایته‌سن. باشقه آتلر آچ چاپه‌دی. اما مېنینگ آتیم تۉق چاپه‌دی، هر قنده‌ی بۉسه مېنگه اریه و سامان تاپیب بېر،– دېدی مله.

حسن کلته آت نینگ دمیگه اشاره قیلیب:

www.ezgu.org

– آشنه، سېنینگ بو دُم کلته آتینگ ارپه گه ارزیمه‌یدی،ــ دېب مسخره قیلدی.

مله، قنچه زَیره‌نمه‌سین او، خیالیگه هم کېلتیرمه‌دی.

حاجی عمر بای‌نینگ چاپاندازلری و سه‌ییسلری آتلرینی آلیب عَرَضلب او یېردن چیقیب کېتدیلر. اولر حاجی عمرنینگ یقین دوستی، محل‌نینگ بدولت آدملریدن ملا چاری نینگ اوییگه کیریب باردیلر. ملا چاری خرسند بۉلیب اولرنی یخشی کوتیب آلدی. مله نینگ کلته آتیگه سامان هم ارپه هم تاپیلدی.

اېرته‌لب عبدالله پالوان اېتیکلرینی کییب، چاپاندازلیک قلپاغینی باشیگه قۉییب، ساپیگه کوموش بېزه‌کلر اۉرنه‌تیلگن قمچیسینی قۉلیگه آلدی‌ــ ده، سه‌ییسلری بیلن آتلرینی مینیب اولاق چاپیله‌دیگن میدانگه باردی. اوزاق‌ــ یقین حدودلردن اۉنلب اولاقچی آتلر، چاپاندازلر و یوزلب تماشاچیلر اولاق جایگه تۉپلنگن اېدیلر.

عبدالله پالوان کلته آتگه مینیب چو،ــ دېب جلو قاقدی. آت تاغده‌ی بۉلیب تسیردب میدانگه کیردی. کېنگ میدان نینگ بیر تامانیده سامان بیلن حلال دایره‌سی چیزیلگن اېدی. دایره اۉرته‌سیده کېچه قصاب سۉیگن بیر تلغیر اۉجه‌ی‌نینگ پیکری یاتردی. اولاقچی آتلر و چاپاندازلر هر تاماندن جورگه یقینلشیب کېلگن اېدیلر. اولر آره‌سیده کلته آتی بیلن عبدالله پالوان هم کۉزگه تشلنر اېدی. "میرِمیدان" چورّه‌ک چلیشی بیلن‌آق اولاق بېلشووی باشلندی. هر بیر چاپانداز اۉجه‌ینی یېردن کۉتریب آلیش اوچون قتیق تلپَسه قیلردی. عبدالله هم تېزلیک بیلن آتیگه جلو قاقیب اۉزینی اۉجه‌ی تشلب قۉییلگن جایگه یېتکزدی. چاپاندازلرنینگ شتیرده‌تیب قمچی اوریشی، آتلرنینگ هینگیردب بلندــ بلند کیشنه‌شی کیچیک بیر محشر نی اېسله‌تر اېدی.

عبدالله پالوان آت اوستیدن اۉزینی یېرگه تشله‌گنده‌ی، آت بار کوچی بیلن باشقه آتلرنینگ اۉرته‌سینی یاریب چیقیب میدانگه آتیلدی‌ــ یو، میدان نینگ نری باشده هېلپیره‌ب تورگن کۉک بیراق تامانگه چاپدی. بیر نېچه چاپانداز اونینگ آرتیدن آتلرینی قمچیلب بارردیلر. ستّی پالوان اۉزینی عبدالله پالوان‌نینگ آتیگه یقینلشتیریب، اۉجه‌ی نینگ بیر آیاغیدن اوشله‌دی؛ محکم اوشله‌دی، لیکن عبدالله پالوان‌نینگ قۉلیدن

www.ezgu.org

اوزیب آلالمه‌دی. حاجی عمُربای نینگ چاپاندازی اۉجه‌ینی بیراقدن ایلنتیریب آتینی جورگه قره‌ب چاپتیردی. قرشیسیدن چیققن چاپاندازلر هم اۉجه‌ینی اوندن آلیشگه اولگورمه‌دیلر. عبدالله اۉجه‌ینی جورگه بیتکزیب بیرگه تشله‌دی. تۉرت تاماندن تماشاچیلر شاوقینی کۉتریلدی. شو آنده اۉتگن آقشام مله سه‌ییس آتیگه ارپه بیرمه‌گن حسن برماغلرینی تیشلب حیران حالده تورر ایدی.

ینه اوچ–تۉرت کون اولاق اۉیینی بۉلدی. آتلر میدانده سییره‌کلشدی. همه اولاق‌نینگ آخرگی کونی مسابقه‌سی اوچون آتلری و چاپاندازلریگه دم بیرگن ایدی. بیراق عبدالله پالوان "کلته" بیلن هر کون میدانده حاضر ایدی. او هرکونی بیر–ایکی اولاق آلردی. کلته آت قنچه کۉپ اولاق چاپسه، آلدینگیدن کۉپراق اولاق چاپیشگه تیار بۉلردی.

عبدالله پالوان و سه‌ییسلرینی، تۉی ترقه‌شیگه اوچ کون قالگنده، حاجی عمربای نینگ اینگ صمیمی دوستی امان گیلدی باتیر قۉناق آلدی. امان گیلدی باتیر عبدالله‌گه قره‌ب:

– پالوان اولاق چاپیشینگدی کۉردیم. کۉز تیمه‌سین، مین من دیگن چاپاندازدن کم ایمس سن. بیر وقتله میمنه‌ده نذیرقول خان نینگ "یک رویه" آتی و شیر آغانینگ "ببر"ی آت چیقرگن ایدی. اینڈی حاجی عمربای نینگ کلته آتی اولردی اۉنینی باسه‌دی. مین فالینی کۉرگن من، اولاق بیلشووی‌نینگ سۉنگ‌گی کونی آخر اولاقینی یَم کلته آتدن باشقه‌سی آلالمه‌یدی،– دیدی.

بو گپلرنی ایشیتگن عبدالله پالوان نینگ اۉمگنی کۉتریلیب، –«الهی آمین، ایتگنیز کیسین بای اکه،– دیب تباقده‌گی آق پروردہ‌دن بیته‌نی آغزیگه تشلب، چاییني هۉرپ–هۉرپ ایچتی.

امان گیلدی باتیر مهمانلری بیلن سۉزله‌شیب اۉلتیرگن ایدی که، حویلی‌نینگ دروازه‌سی تقیلّه‌دی. چیقیب قره‌سه‌لر، حسن سه‌ییس بیلن اونینگ خواجه‌یینی اسد میراب کیلگن ایکن. اولرنی قۉشخانه گه چقیردیلر. سلاملشیب اۉتیرگچ، اسد میراب عبدالله‌گه:

– پالوان بییگیت! مین سیلّه‌دن عذر سۉره‌گنی کیلدیم. او، حسن‌نی کۉرسه‌تیب:

www.ezgu.org

– منه بو بۉمه‌غوردی بیر یامان قیلیغی اوچون اویدن چیقیب کېتیبسیلّه. بو شونده‌ی سور آدم، آغزیدن چیقر گپینی بیلمه‌یدی. بو ماجرانی حاجی عمکی اېشتسه‌له، یخشی بۉمه‌یدی، ــ دېدی ــ یو، ینه جهلی چیقیب حسن گه:

– دایم سېن شونده‌ی "اېشگینگدی اوزون ارقانله‌یسن" مېنی دوستلریمدن اییره‌سن،ــ دېب، کۉزلرینی چیقردی.

شو چاغده امان گېلدی باتیر اره‌لشیب، میلی، اۉزینگنی بیر آز باس میراب. مېن بو مهمانله‌دن تۉی‌نینگ آخرگی کونی آقشامی سېنینگ اویینگه مهمان بۉلیشلرینی سۉره‌یمن. خاطرینگ جمع بۉسین، ــ دېدی. بو گپنی اېشیتیب، اسد میراب بیر آز آچیلیب ــ انه بۉلدی، ــ دېدی.

اولاق مسابقه‌سی‌نینگ سۉنگ‌گی کونی اېدی. ینه میدان آتلرگه تۉلدی. بوگون اولاق اۉیینی بیر آز کېچیراق باشلندی. کته چاپاندازلر آخر اولاقنی کوتیب اولاق چاپمه‌ی تورر اېدیلر. یۉلداش پالوان توریغ آتگه بیر اۉجه‌نی حلال دایره‌سیگه یېتکزیشگه اولگوردی. عبدالله پالوان‌دن بۉلک باشقه تجربه‌لی و تنیقلی چاپاندازلردن ستّی، کۉچیم، اۉراز، ثناقول و گرزیوانلیک عبدالرحمن پالوانلر آخر اولاقنی آلیشیگه دعواگر اېدیلر. بوگون اولاق مسابقه‌سیده قتنشگن چاپاندازلر، ایکی صفگه بۉلینیب، اولاق چاپدیلر. اندخوی، شبرغان، بلخ بیر تامانده صف تارتدی. فاریاب‌نینگ ایریم تومنلریدن کېلگن چاپاندازلر ایکینچی تامانده توردیلر.

آخر اولاق باشلندی، ایکی تامان چاپاندازلری آتلرینی قمچیلب، اۉجه‌نی یېردن کۉتریب آلیشگه جان جهدی بیلن کوره‌شردیلر. اۉنلب آتلر توده‌سی ایچیدن اۉجه‌نی آلیب چیقیش هیچ بیر تامانگه هم آسان بۉلمه‌دی. قۉره‌ده‌گی آتلر تاباره بیری ــ بیریگه جیپسله‌شیب بارر اېدی. کوچسیز آتلر استه ــ سېکین آرقه‌گه تیسریله یاتگن اېدی. آنده ــ سانده قۉره اۉرته‌سیده کلته آت نینگ باشی کۉرینیب قالر اېدی.

شو آنلرده اوچ ــ تۉرت آت قۉره‌نی یاریب چیقیب، بَیراققه قره‌ب کېتدی. کلته آت آلدینده اېدی. عبدالله پالوان صفداش چاپاندازلری آره‌سیده ایلگریلب برردی. اۉجه‌ی اېسه عبدالله پالوان‌نینگ تقیمیده

www.ezgu.org

اېکنینی سېزسه بۉلردی. میمنه، قیصار و گرزیوان چاپاندازلری مقابل صف چاپاندازلرنی کلته آتگه یقینله‌شیشگه امکان بېرمه‌دیلر. یېلنی قاولب باره‌دیگن کلته آت، قویوندېک بیراقدن ایله‌نیب، حلال دایره‌سی تامان چاپدی. مقابل صفده‌گی کوچلی چاپاندازلر هر تاماندن فاریابلیک چاپاندازلرنی اۉرته‌گه اۉره‌ب آلماقچی بۉلدیلر. کلته آت بوران‌نینگ کوچلی شمالیدېک باشقه آتلرگه یقینلشدی. یقینلشدی‌ـ یو بار کوچی بیلن شَی تورگن آتلردن بیریگه قتّیق ضربه بېردی. آت چاپاندازی بیلن داودیرب یېرگه اوردی. عبدالله پالوان جورگه یقینلشگن اېدی که، کۉچیم، اۉراز و ستّی پالوانلر کلته آت آرتیدن یېتیشیب باردیلر. بیراق قۉللریگه اۉجه‌ی تېگمه‌دی. کلته آت حلال دایره‌سی اوستیده تۉقره‌گندېک بۉلدی. اولاق مسابقه‌سی‌نینگ "میرِ میدان"ی آخر اولاقنی حاجی عمُر بای‌نینگ کلته آتیگه چاپانداز عبدالله پالوان جورگه یېتکزیب، حلال قیلگننی اعلان قیلدی.

عبدالله پالوان گه قیمت بها پوستین، چکمن و تۉنلر ساوغه قیلیندی. عبدالله گه بو میدانده آخر اولاقنی آلیش آسان کېچمه‌دی. کۉپ محنت چېکتی، بار هنرینی ایشگه سالدی. آنه‌دن اېمگن سوتی آغزیگه کېلدی.

عبدالله پالوان قۉی و بۉری بیر گذردن سوو ایچه‌دیگن زمانده بیر نېچه ییل کتّه‌ـ کیچیک مسابقه لرده اولاق چاپدی. کلته آت بیلن اونینگ آوازه‌سی اوزاق یقین حدودلرگه ترقلدی.

اسلام آباد. ۲۰۲۳ .اپریل

www.ezgu.org